Editura pentru Literatură Universală

Tradus în 12 limbi şi distins cu premiul pentru roman la cel de al IV-lea concurs literar organizat de Casa de las Americas, romanul S i t u a ţ i a prezintă — cum o arată şi titlul — situaţia din Cuba, pornind de la evenimentele care aveau să ducă la Revoluţia din 1959. Este o carte evocatoare, atestînd un scriitor profund şi rafinat.

Lei 6

4

L. Otero

Situaţia

Lisandro Otero

Situaţia

Colecţia Meridiane

Desenul de pe copertă de *L. Braun*

Lisandro Otero

Situația

În românește de
Marin Sorescu
și
Alexandru Samharadze

Note de
Alexandru Samharadze

Cuvînt inainte de
Nestor Ignat

Editura pentru Literatură Universală

București 1966

Cuvînt înainte

Numele autorului cărţii *La Situación (Situaţia)* l-am întîlnit, mai întîi, pe frontul ziaristicii dinamice din primii ani de după victoria revoluţiei cubaneze. În 1961 mă aflam în Cuba şi încercam să strîng material documentar cît mai divers. Pe lîngă statistici, manuale de geografie şi istorie, discursuri politice, aveam nevoie de o relatare mai directă a fenomenului cubanez. La redacţia ziarului *Revolución* cineva mi-a oferit un volum — *Cuba: Z. D. A.* L-am citit în aceeaşi zi: un reportaj realmente remarcabil despre primul an al revoluţiei. Semnătura era a unui ziarist şi scriitor tînăr: Lisandro Otero (avea pe atunci 29 de ani), dar care se făcuse cunoscut printr-o carte de nuvele, apărută la Paris, *Tabaco para un Jueves Santo (Tutun pentru Joia Mare)* şi căpătase premiul naţional de ziaristică, „Juan Gualberto Gómez", pentru cronicile sale din Algeria.

Întîmplarea a făcut să nu-l cunosc personal pe autorul reportajului *Cuba: Z. D. A.*, nici atunci şi nici mai tîrziu, peste un an, cînd am vizitat din nou insula din Marea Caraibilor. De data aceea l-am găsit trecut printre editorii celor patru volume groase, de documente ale luptelor de la Playa Girón. De vreo doi ani, Otero conduce revista *Cuba,* în ale cărei pagini sugestiv ilustrate, cu text concentrat şi substanţial, cititorii au simţit de-

grabă marca spiritului gazetăresc și a fanteziei artistice a directorului acestei publicații.

Cunoscînd cîteva antecedente ale apariției lui *La Situación,* am citit romanul cu atît mai mult (și nedezmințit) interes.

Cartea lui Lisandro Otero, scrisă sub tensiunea revoluționară din Cuba de astăzi, a primit în 1963 premiul pentru roman la cel de al patrulea concurs literar organizat de *Casa de Las Américas.* Pe continentul latino-american, și dincolo de hotarele lui, acest premiu a devenit, dacă nu chiar o consacrare, măcar o distincție de mare răsunet. Înființat în 1959 de guvernul cubanez, la concurs (care poartă acum numele: *Premiul Casei Americilor)* s-au primit numai anul trecut 234 lucrări literare originale, din întreaga Americă Latină: 92 de poezie, 50 de teatru, 46 — povestiri, 25 — nuvele și 21 — eseuri. Din juriile concursului au făcut parte reprezentanți de prestigiu ai literaturii mondiale ca Roger Caillois, Carlos Fuentes, Miguel Angel Asturias, Luis Cardoza y Aragón, Italo Calvino, Juan Goytisolo, Blas de Otero.

Pînă în martie 1965, romanul *La Situación* fusese tradus în zece limbi, iar acum vine să îmbogățească cunoștințele cititorului român despre literatura contemporană cubaneză[1]. În afară de operele marelui poet Nicolas Guillen, în țara noastră s-a tradus și din cel mai de seamă prozator contemporan al Cubei, Alejo Carpentier, acești fruntași ai literelor cubaneze fiind și la noi, în conștiința publică, așezați alături de alți

[1] Au mai apărut în traducere românească, dintre lucrările premiate de Casa de Las Américas, *Bertillón 166* de José Soler Puig și *Tigri și caimani* de Dora Alonso.

mari scriitori ai Americii Latine, mai demult cunoscuţi: cileanul Neruda, guatemalezul Asturias, brazilianul Amado.

Procesul de formare a tinerei generaţii de romancieri, căreia îi aparţine şi Lisandro Otero, poate fi mai bine înţeles prin raportare la tendinţe manifestate în romanul cubanez din ultimele trei decenii.

Unii istorici literari[1] deosebesc în această perioadă, două modalităţi: cea dintîi (reprezentată de Alejo Carpentier în *Ecue-Yamba-O*, de Enrique Serpa şi Carlos Montenegro) plină de culoare, de senzualitate şi violenţă, dar şi de o anume conştiinţă a necesităţii reformei sociale, acumulînd motive ale protestului şi revoltei populare, cealaltă (Enrique Labrador Ruiz, Lino Novas Calvo), intelectualistă, preocupată de experimente formale, influenţată de încercările de acest fel din Europa şi Statele Unite. Cele două tendinţe sînt prezente însă, în proporţii diferite, ce-i drept, cam la fiecare din autorii pomeniţi, neaflîndu-se în stare relativ pură decît într-o carte sau două. (Juan Marinello în *Sobre el asunto en la novela* [*Despre temă în roman*][2] îl laudă pe Serpa pentru romanul *Contrabando*, dar îl critică tocmai pentru manifestări, într-un alt roman, care aparţin celei de a doua maniere). Mi se pare că are deplină dreptate F. Alegria cînd spune că: *estas formas de novelar buscan un terreno intermedio en que la elaboración estilística, dentro de las técnicas de vanguardia, sirva para conferir una trascenden-*

[1] Fernando Alegria: *Breve Historia de la Novela Hispanoamericana (Scurtă Istorie a Romanului Hispanoamerican)*, p. 263, **Ediciones de Andrea**, *Mexico, 1959.*

[2] Juan Marinello: *Meditación Americana*, pp. 57—77, **Ediciones** *Procyón, Buenos Aires, 1959.*

cia universal a los conflictos sociales,[1] oferind ca exemplu unele opere mai recente ale lui Carpentier, ca *Los pasos perdidos (Paşii pierduţi)* şi *El acoso (Hăituirea).*

Fără să-i considerăm, desigur, pe acelaşi plan cu predecesorii lor în ce priveşte viziunea şi realizarea artistică a operelor, constatarea semnalată mai sus mi se pare că se potriveşte într-o măsură şi tinerilor romancieri cubanezi, a căror activitate literară s-a desfăşurat în preajma, în timpul şi după victoria revoluţiei. Influenţa asupra lor a acestor *técnicas de vanguardia* e evidentă, tinerii dovedind însă faţă de ele şi în general o gîndire independentă, discernămînt. Un scriitor ca Guillermo Cabrera Infante, recent laureat al premiului literar spaniol „Joan Petit Biblioteca Breve", de notorietate internaţională, este foarte la curent cu literatura europeană şi nord-americană, îşi exprimă admiraţia faţă de Faulkner, Steinbeck sau Fitzgerald, dar nu se sfieşte să califice drept mediocre unele producţii actuale ale literaturii din Statele Unite sau să exprime cele mai mari rezerve cu privire la „noul" adus efectiv de aşa-numitul *„le nouveau roman"* (noul roman), deşi preţuieşte talentul unui reprezentant al acestui curent ca Robbe-Grillet. Şi Lisandro Otero a cunoscut direct şi serios viaţa literară din Europa şi America ; a scris chiar o monografie despre Hemingway. *La Situación* şi proza sa publicistică mărturisesc însuşirea creatoare a unor procedee literare contemporane, dar şi un punct de vedere critic, lucid. Totodată, în literatura tinerilor scrii-

[1] Aceste moduri de a scrie romane caută un teren intermediar în care elaborarea stilistică, înlăuntrul tehnicilor de avangardă, slujeşte să confere o însemnătate universală conflictelor sociale (span.). (Op. cit., p. 263.)

tori cubanezi sînt izbitoare interesul pentru fenomenele sociale, ca şi înţelegerea lor sub influenţa evenimentelor revoluţionare din ultimii ani, curajul de a-şi încerca tăria daltei cioplind într-o marmură nouă, plină de surprize, efortul lăudabil de a da operelor lor, continuînd unele tradiţii realiste, rigoare, veridicitate esenţială, dar şi supleţe, varietate.

Într-o literatură (şi mă refer nu numai la aceea cubaneză, ci şi la literatura latino-americană în general) în care, cum sublinia Carpentier, domină romanul rural, regional — evident, nu discut aici reuşitele, unele realmente mari, în această direcţie — Otero scrie un roman citadin foarte cubanez, deşi fără notă exotică sau mitologie *criolla*[1]. Perioada pe care şi-a ales-o ca materie de modelat şi cadru al ficţiunii din *La Situación* este una dintre cele mai semnificative din istoria Cubei, şi în acelaşi timp dintre cele mai complexe, cu multe rădăcini şi cu prelungiri spre viitor, importantă pentru a înţelege ceea ce s-a întîmplat în Cuba de azi. Deşi cartea se desfăşoară într-un răstimp destul de scurt, de cîteva luni, între august 1951 şi martie 1952, intervalul istoric care dă substanţă romanului este mult mai lung şi anume acela dintre căderea dictaturii lui Machado, în urma mişcării revoluţionare din 1933 şi instaurarea dictaturii lui Fulgencio Batista, la 10 martie 1952. Aceasta a fost — în ciuda unor paşi înainte, a unor legi democratice şi a Constituţiei din 1940, obţinute ca urmare a luptei muncitorilor şi a aripei de stînga a mişcării studenţeşti, sub conducerea comuniştilor — o perioadă de politicianism abject, de faliment al pseudodemocraţiei burgheze şi

[1] Creolă, autohtonă (span.).

latifundiare, de amestec direct al monopoliştilor din nord în treburile interne ale Cubei. Mişcarea din 1933 nu şi-a atins ţelurile, deşi a răsturnat tirania machadistă. În *La Situación*, intelectualii burghezi care se alăturaseră în 1933 revoluţionarilor au depăşit de mult vîrsta „marilor elanuri", au ajuns miniştri şi senatori, îşi văd de afaceri sau pun la cale noi formule politicianiste. În rîndurile multora dintre tinerii mic-burghezi domneşte confuzia, oscilaţia între disperare şi resemnare. Pe acest teren propice se iveşte „situaţia" creată de lovitura de stat a lui Batista, la care nu întîrzie să se adapteze, după ridicole pertractări, toată fauna neputincioasă a politicienilor burghezi. Senatorul Gabriel Cedrón, fost „revoluţionar" în 1933, nu e în stare să spună partizanilor săi îngrijoraţi de „situaţie" decît un fel de „aveţi puţintică răbdare" şi urmează docil, în cele din urmă, sfatul amantei sale, prostituata de lux Ritica, de a se supune lui Batista. *„Adaptarse a la nueva situación"*, aceasta e formula, lozinca exploatatorilor, trădătorilor, corupţilor, neputincioşilor.

Dar autorul, pentru a înfăţişa geneza „situaţiei", nu se mărgineşte să-i caute rădăcini în evenimentele de după 1933, ci face o incursiune istorică şi mai îndepărtată, în vremea luptelor pentru independenţă de la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, reconstituind, prin biografia celor două familii : Sarría şi Cedrón, procesul de formare al latifundiarilor şi burgheziei cubaneze. Personajul principal al romanului, Luis Dascal, e un şovăielnic, un intelectual care aspiră să se smulgă din mediocritate. Are sentimentul superiorităţii culturale (îl gustă pe Stravinsky şi se desfată cu Kafka), e inteligent şi lucid, dar nu găseşte — poate deocamdată — nici în el, nici în afara lui, forţele care să-l

ajute să se alăture luptei democratice (de aceasta se simte însă atras), eşuînd lamentabil în conformism şi resemnare. Autorul şi-a ales acest personaj central probabil şi din raţiuni de compoziţie, deoarece îi permitea să facă mai uşor incursiuni în cele două lumi, în aceea a claselor stăpînitoare cubaneze în descompunere şi în cealaltă, în curs de clarificare, a tineretului înaintat, dar mai ales pentru că *La Situación* este o carte a năzuinţei spre *altceva,* a neputinţei de a găsi o izbăvire, drama lui Luis Dascal consumîndu-se în epocă. Desigur, undeva, într-un plan mai îndepărtat, se zăresc şi forţe care ar putea schimba lucrurile (reduse poate prea mult, în carte, doar la studenţii de stînga, cam dezorientaţi) ca şi slăbiciunile, lipsa de închegare, de unitate şi de ţel clar care împiedicau însă aceste forţe să găsească drumul spre izbăvirea Cubei. Şi tot aşa, în text sau în subtext, pluteşte marea întrebare : Ce-i de făcut ? Ce poate, ce trebuie să facă poporul cubanez ? Neputinţa de a-şi croi altă soartă este oare congenitală ? Este vorba de un popor „leneş, superficial", cum îl încondeiază stăpînii, sau cauza răului e în altă parte ? Lisandro Otero nu răspunde direct la aceste întrebări ale eroilor lui, la care a răspuns şi răspunde istoria, accentul căzînd în carte asupra dramei complexe, chinuitoare a epocilor de tranziţie. Nu-i de mirare că romanul acesta a avut ecou în ţările Americii Latine. Dar nu numai în ele. Contrar părerii lui Alejo Carpentier, care socoteşte că Otero a adus în *La Situación* o burghezie diferită totalmente de acelea din Europa, mi se pare că, în măsura în care o asemenea operă literară trezeşte şi un interes de ordin social, se pot recunoaşte uşor asemănări esenţiale cu situaţii existente în trecut şi la noi, şi în alte ţări.

Într-o carte ca aceasta, a cărei substanţă este socială şi politică, şi încă una relativ nouă, împingînd la fiecare pas spre „explicitări", autorul a izbutit să se menţină în marginile literaturii, evitînd „propaganda", ferindu-se să coboare la demonstraţia sociologistă, la ilustrarea unor teze politice. Pentru a cuprinde materia vastă şi multiformă a cărţii sale, Otero a ocolit naraţiunea calmă, de cronică exterior fidelă. Temperamental şi profesional înclinat spre concentrarea jurnalistică, spre lapidar, cunoscător şi admirator profund al artei lui Hemingway şi al altor romancieri contemporani americani şi europeni, Otero îşi împleteşte muzical temele şi personajele, se abate de la cronologia curentă, desfăşurîndu-şi cartea simultan pe mai multe planuri istorice (capitolele intitulate: *Aur alb* şi *Un părinte al patriei)*, foloseşte cu îndemînare monologul interior, „colajul" de tăieturi din ziare, pamfletul jurnalistic, digresiunea lirică, procedeele cinematografice. Însăşi această varietate, integrată în bune tradiţii realiste, este caracteristică pentru romanul de astăzi, permiţînd autorului să orchestreze o mare galerie de tipuri, bine caracterizate psihologic şi în geneza lor, nenumărate figuri episodice, conflicte, idei, o întreagă lume, nouă pentru cititorul român.

Dialogul e nervos şi firesc, cartea are vervă, culoare verbală, notaţii fine, dovedeşte capacitatea de a sugera sonor atmosfera (capacitate care nu se reduce doar la jocul amuzant, dacă nu chiar nou, al îmbinării într-un vuiet unic al palavragelii de salon: „sindogaraydadaismomussolinimarinettihegelantonioguiterasmaterialismdialectic" etc. etc.). Tehnica obsedantă a „elaborării" şi consumării paharelor înalte cu „escoch" sau „jaibol", într-o manieră foarte hemingwayană, de altfel, goana

frenetică prin lupanarele celebre din Havana și prin alcovurile doamnelor din înalta societate, *para descargar la energía y la ansiedad*[1]. monotonia distracțiilor de pe plaja de lux Varadero și din saloanele capitalei, toate acestea se transformă în carte într-un fel de ritual obsedant al anestezierii.

Interesul cărții se menține și dincolo de problema istorică, imediată, din Cuba (care ne poate reține atenția documentar), sau de ineditul psihologic, printr-o sugerare mai profundă a zbaterii umane, a ruginii spirituale, a incapacității descătușării reale, a unei spiritualități chinuite, frustrate. Și poate că abundența de oameni și situații, dintre care multe ar fi putut să constituie puncte de pornire ale unor alte romane, ca și, uneori, maniera jurnalistică — nu în înțelesul cel mai bun al cuvîntului, au făcut ca puterea aceasta de sugestie, mai adîncă, a cărții să nu capete contur deplin...

Se pare că *La Situación* este doar prima parte a unei trilogii pe care ar fi de așteptat ca autorul s-o ducă pînă în zilele noastre, ale victoriei revoluției și ale construcției socialiste în Cuba.

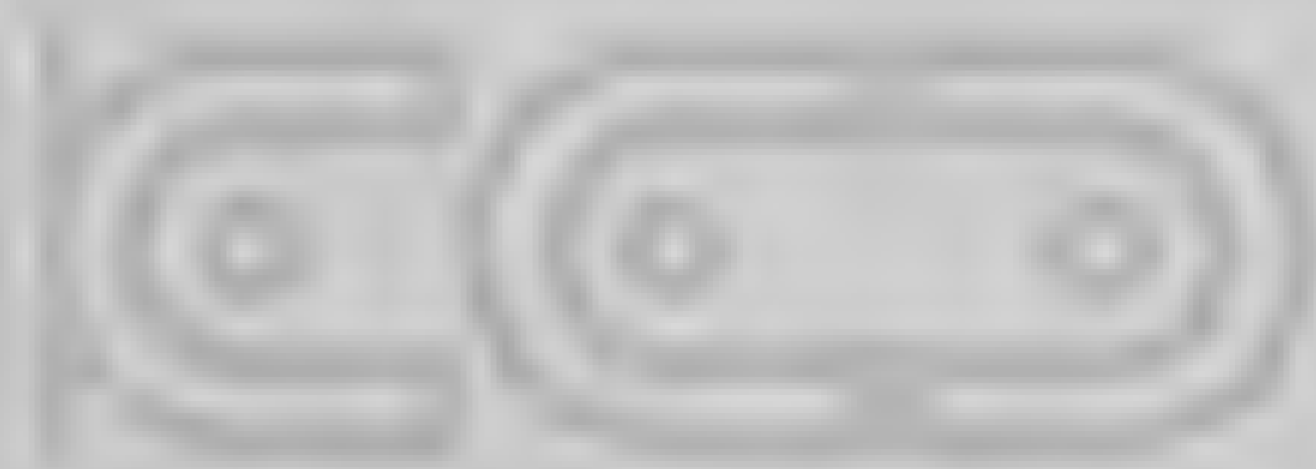
Într-un număr recent al revistei *Cuba* am citit o schiță de Lisandro Otero: *Mabuya regresa* (Mabuya — zeul străvechi al uraganelor, al violenței — se întoarce). E vorba de asaltul cazarmei Moncada, din Santiago de Cuba, la 26 iulie 1953, de către un grup de tineri patrioți în frunte cu Fidel Castro. Dar „schița" e în realitate un poem în proză dedicat dramei seculare a poporului cubanez. Personajul principal al acestei bu-

[1] Pentru a descărca energia și neliniștea (span.).

căţi scurte nu mai este un Luis Dascal, ci Ciro Salazar, pe care — după Moncada — zbirii lui Batista l-au pus să-şi sape singur groapa, un erou doar schiţat aici, dar complex, promiţător, prilej de meditaţie asupra sensului sacrificiului, de o dîrzenie încăpăţînată în luptă şi o seninătate panteistă în faţa pieirii personale iminentă. *Mabuya regresa* trădează cîte ceva din preocupările actuale ale talentatului autor al romanului *La Situación*. Aşteptăm roadele viitoare, cu nădejdea că vor amplifica noile trăsături pe care tinerii scriitori cubanezi le aduc în marea literatură a Americii Latine.

NESTOR IGNAT

Celei de a zecea aniversări
a lui 26 Iulie

...cînd cineva stă singur cu marea și știe că acest curent Golfstrom cu care trăiește, pe care îl cunoaște, despre care învață, pe care-l iubește a curs... cum curge chiar dinaintea apariției omului... și că a înconjurat această insulă lungă, frumoasă și nefericită încă dinainte de-a fi zărit-o Columb, și cînd știe că lucrurile pe care cineva le descoperă despre acest curent, ca și cele care au trăit întotdeauna în el, sînt permanente și valoroase, fiindcă acest curent va curge, așa cum a curs, după ce indienii, spaniolii, englezii, americanii, după ce toți cubanezii și toate sistemele de guvernare, bogăția, sărăcia, martirajul, sacrificiul, venalitatea și cruzimea vor fi dispărut...

Hemingway

„Țara înaintează, domnilor, aceasta-i situația."

(Dintr-un discurs al senatorului Gabriel Cedrón)

Duminică, 26 august 1951

Am pierdut noţiunea timpului. Zarea e roşiatică, mă aflu aici, la Varadero, în faţa marelui debarcader de la Kawama, şi exist. Numele meu este Luis Dascal, zece litere, un semn convenţional, o marcă de fabrică pentru a deosebi un produs finit de altul ; Luis Dascal — nu spune, nu însemnează absolut nimic. Acesta-i al cincilea sau al şaselea scotch, nu-mi amintesc. Ziua e pe sfîrşite, soarele începe să se ascundă. Numai în Cuba se vede aşa ceva. E o ilustrată de prost gust. Marea e liniştită şi soarele plin de importanţă. Devine deosebit de necesar acest belşug de soare. Nu trebuie însă să ţii la ceva. Scotch-ul trebuie să-l bei cu apă pentru că altfel, cu sifon, te umple, îţi balonează stomacul. Este o băutură scoţiană bună, care te face să uiţi insuportabila şi constanta alternativă. Spre deosebire de whisky, rom ori coniac, numai scotch-ul deschide drumul căruia omul i se poate lăsa pradă ; drumul care ne face să acceptăm toate situaţiile.

Aceasta-i ora cînd se bea cocteil şi cînd apar zgomotul şi luminile barului Kawama. Toţi sînt aici. Şi vorbesc : Yoni s-a bronzat teribil, ceea ce contrastează cu ochii săi albaştri (comentariu

feminin). Micuței Cárdenas, stînd atît la soare, o să i se deschidă părul; îi stă bine cu părul lung (comentariu masculin). Acum cei de la Kawama își fac tot felul de socoteli, cum să-și petreacă mai plăcut noaptea. Noaptea asta trebuie să țină cît mai mult, fiind ultima din sezon. Mîine e luni, toată lumea se-ntoarce la Havana, și în primele zile ale lui septembrie încep toate deodată: școala, universitatea, biroul, cumpăratul hainelor de iarnă, concertele de la Pro Arte, *filarmonica, opera — la Auditorium și petrecerile din decembrie, la cluburi, organizate de Arellano. E vremea cînd Broadway-ul se strămută, în mod grotesc, la* Yacht *sau* Baltimore. *Mîine, pe șosea, are să fie un șir lung de mașini. Cei ce-au sosit tîrziu și cei care vin numai la sfîrșit de săptămînă caută să afle cine e aici și unde, și cine a rămas la Havana și de ce. De asemenea se documentează asupra modalității de-a asimila prestigiul altuia, prin osmoză. Mulți sînt preocupați cum să-și afișeze, fără stridență, o achiziție recentă.*

Simt acum nevoia să răstorn ceva, să fac o drăcie, o nebunie: vărs paharul pe nisip; pînă să fie absorbit scotch-*ul, curge o clipă; firișorul, mai întîi străveziu, înnegrește praful fin cu care se amestecă. Luciditatea asta insuportabilă!*

Iată și prima stea. Cînd eram copil mă îngrozea gîndul că lumina pe care-o văd a fost emisă cu milioane de ani în urmă și că spațiul este infinit; că e posibil să existe alte sisteme planetare asemănătoare celui solar și să fie viață

pe ele. Pentru că tot ceea ce nu se sfîrşeşte, tot ce eu nu cunosc mă face să mă simt laş. Mişcarea perpetuă, încordarea inepuizabilă este sinteza fricii. Eu am inventat avioanele cu reacţie, cu mult înainte ca acestea să devină realitate, observînd mişcarea dezordonată a baloanelor umflate, cînd gazele ţîşnesc din ele cu putere.

Soarele a scăpătat.

Varadero este o plajă plăcută. Cea mai plăcută plajă. Sînt niţel cam ameţit, dar plaja asta îmi place. Pentru că peisajul e îmbibat cu reclamă — palmierii aceştia care înaintează înspre mare — iar temperatura mă topeşte şi îmi încinge pielea sub cămaşă. Cămaşa îmi vine bine, albastrul-pal e pe gustul meu, şi contactul cu nailonul mă satisface. Aşa se întîmplă întotdeauna la Varadero: dintr-o dată apare bucuria senzuală de-a trăi şi de-a simţi soarele şi apa şi albastrul apei, şi totul izbucneşte în lumina albă care arde. Apoi rămîne acea satisfacţie intimă care e aidoma unui foc ce se stinge înlăuntrul tău, şi încep să le înţeleg pe pisici cînd torc şi se freacă de piciorul unui scaun. Cînd înot cîţiva metri şi iau apoi o masă bună, după care am o digestie uşoară şi-mi fac siesta, şi pe-nserat beau un păhărel, stînd de vorbă cu un prieten, iar noaptea mă-ncurc cu vreo femeie pe care-am cunoscut-o la Kastillito... ce-aş mai putea cere? Zorii zilei următoare se revarsă şi totul e la locul lui: marea de un verde-deschis, străveziu, zarea de frunziş înălţîndu-se în spatele caselor de pe faleză, pinii şi uva ca-

leta[1] *care scapă de brîul de ciment și se-nfig în nisip... Ce ai putea dori mai mult? Mai există și seninătatea. Există? Da, seninătatea elefantului în grupul său, cînd masculul din fruntea turmei n-a căzut încă răpus de glonțul vînătorului. Există zbenguiala hipopotamului care habar n-are că gura sa nemăsurată, în încercarea zadarnică de-a prinde soarele, o să servească drept distracție milioanelor de spectatori din sălile de cinema din toată lumea. Există seninătatea spectatorului în sala de cinema care își fixează privirea asupra monstrului pentru că încă n-a început incendiul care o să-l facă să caute ieșirea, pradă unei crize nervoase. „Atenție, hipopotamule! Operatorul acesta îndreaptă asupra ta un* Paillard. *Abține-te și nu mai căsca! De ce să servești drept distracție lumii care ar putea să gîndească?" Da, există seninătatea. Varadero este cel mai bun loc din lume.*

Mă simt bine. Băutura m-a cufundat într-o toropeală liniștită și mă aflu în mijlocul unui cheson golit de aer, care mă face insensibil și mă ocrotește. Cu ochii închiși mă pot avînta spre cele mai îndrăznețe fapte fără nici o teamă. S-a întunecat de tot și încă mai sînt aici, pe nisip, singur ca un idiot și de altfel mi s-a terminat și băutura. Mă întorc la bar. Barul Kawama este cel mai bun din Varadero. Are o at-

[1] Arbore care crește în stare sălbatică pe coastele insulelor Antile și ale Americii Centrale.

mosferă discretă, foarte departe de pretenţiile baroce ale altor localuri de rangul său. În după-amiezele de iarnă, cînd sezonul s-a terminat, atunci să vii să bei la Kawama. Poţi auzi geamătul pinilor de pe plajă, şuieratul plăcut al vîntului, trecînd prin crăpătura ferestrelor care dau spre terasă. Barul e atunci pustiu. Kawama străluceşte-n noapte de pe nisipul în penumbră. Arcurile astea de piatră cioplită posedă fericita neclintire a unei clase care se ştie sigură pe poziţia ei. La Kawama se respiră bani.

Mă plimb. Mocasinii mi se afundă-n nisip. Mai ţin încă paharul în mînă. Îl arunc în mare. Am să dau acum de grupul de totdeauna : Yoni, Anita, Francisco Javier, Tina, Margarita şi alţii. Toţi rîd mecanic, scoţînd sunete primitive, joase ; este un rîs menit să placă, nu să exprime plăcere. E nevoie să rîzi cu discreţie folosind tonurile de bun gust. Cel care rîde în si diez este aproape totdeauna un parvenit. Coapsele Anitei sînt o capodoperă (ondulaţia este întotdeauna începutul farmecului) : pielea netedă, bine întinsă peste carnea şi muşchii tari, puternici, descrie o curbă lină care se-ncheie la genunchii rotunzi, şlefuiţi ; liniile se deschid din nou pentru a zămisli picioarele, dulcea plinătate a pulpelor şi se-ntîlnesc apoi cu gleznele subţiri. Coapsele arse de soare, cu firele scurte, de păr blond, contrastează cu albeaţa şortului şi cu părul blond, moale, bine pieptănat, care cade ordonat peste bluza-i roşie. Deoarece culorile simple constituie eleganţa Kawamei. Imprimeurile dau desigur nota de folclor, reminis-

cența și situația geografică; dar culoarea nealterată, culoarea intensă, culoarea definită ca expresie a unui cont bancar sau a locului viitoarelor vacanțe, este culoarea care abundă la Kawama.

În bar se află, cred, bătrîna Ana de la Guardia, fostă Regină a Frumuseții la Carnavalul de la Yat, din 1920, acum o grăsună diformă, greoaie în jocul ei de a-și expune fructul aurit pe piața cărnii: „Aici, domnilor, Ana Mendoza de la Guardia, optsprezece ani, crescută la Merici în Havana și la Sagrado Corazón de Boston, membră la Baltimore *și Yat, treizeci și patru la sîni, douăzeci și trei la talie, treizeci și cinci la șolduri, strălucire în ochi și-n păr în urma unei diete cumpănite, din care nu lipsește sucul de portocale la micul dejun. Înghite de asemeni o importantă cantitate de proteine. Poftiți, domnilor, luați din ce vă ofer. Drept zestre — tovărășie la un notariat cu excelentă clientelă și patru blocuri de apartamente în Vedado. Cine dă mai mult?“ Oare e posibil ca femeia asta să fi fost vreodată la fel de atrăgătoare ca fiică-sa? Dacă a fost, de ce nu mai e? E clima noastră — cincisprezece ani sublimi și apoi ramoleala, grăsimea subcutanată, greutatea în mișcări. Jos căldura! Trăiască Elizabeth Arden și Helena Rubinstein! Trăiască cremele cu hormoni, uleiurile de baie, șamponul și băile de ceară pentru depilare! Astea nu-s de ajuns ca timpul să se oprească în loc? De ce opera de giuvaergiu delicat, coapsele Anitei, trebuie să*

dispară? De ce să nu oprim timpul, eliminînd moartea?

Da, o ştiu, am băut prea mult.

Luis Dascal urcă scările de piatră, străbătu terasa şi intră în barul Kawama. La bar ceru alt *whisky* cu apă. Auzi vocile prin noianul său de impresii: „Am pus mîna pe Camajuaní, Remedios, Sagua, Zulueta. Bătălia o să se dea la Santa Clara, Sancti Spíritus şi Cienfuegos. Aici o să se bată cap în cap maşinăriile. A mea e unsă. Ortodocşii[1] se-nşală cînd cred c-au să cîştige. Viitorul preşedinte al republicii, ascultaţi ce vă spun eu, se va numi Carlos Hevia."

Apoi o altă voce: „Sinuciderea lui Chibás poate să-l favorizeze pe Agramonte". Şi o altă voce: „Fanatismul n-o să ajungă pînă acolo încît să-l aducă la preşedinţie pe Masa Boba[2]". Şi încă alta: „Batista se agită destul de mult".

Şi din nou vocea de la început, vocea de senator a lui Gabriel Cedrón: „Se agită, dar n-are nici cea mai mică şansă. Ultima anchetă întreprinsă de *Bohemia*[3] dovedeşte că s-a sfîrşit cu el."

[1] Partid burghez care, la un moment dat, concentra în rîndurile sale numeroase elemente de opoziţie. Printre conducătorii lui se număra Agramonte şi Chibás, despre care se vorbeşte în cartea de faţă. S-a format dintr-o fracţiune a altui partid burghez, Partidul Autenticilor.

[2] Porecla lui Agramonte.

[3] Veche revistă-magazin cubaneză, cu peste 50 de ani de existenţă. Apare şi astăzi.

Diferite voci: „Problema se pune între Agramonte şi Hevia. Află de la mine că altul ca Hevia nu mai găseşti. Da, da, Gabrielito, şi nu-i glumă. Autenticii pot fi siguri că au guvernat bine. Da, toată lumea în Cuba are bani în buzunar."
Gabriel Cedrón este predispus la adipozitate, are o coroană de păr negru în jurul cheliei, o voce gravă pentru a spune cu ea lucruri importante. Şi chiar spune: „Adevărul, deşi poate părea pretenţios, este că noi am făcut, cît am fost la putere, lucruri pe care nimeni n-a îndrăznit să le facă". Voci agitate: „Cum e Tribunalul de Conturi. Cum e Banca Naţională." Gabriel Cedrón se poate juca cu abstracţia, umplîndu-şi gura cu alune după ultimul cuvînt. Proclamă. Mărturiseşte. Recunoaşte. Anunţă. Publică. Lămureşte. Învaţă. Destăinuie. Exprimă. Promulgă. Notifică. Pentru aşa ceva vocea sa este şi mai gravă: „Realitatea e că în ţara asta nu poţi să te bucuri de glorie fără să fii invidiat. Există un număr enorm de vipere prin părţile acestea. Nu iartă. Principalul pe aici este să te îngraşi atît încît să nu mai poţi încăpea în gura nimănui. Dacă nu, te înghit. Dacă se face bilanţul acestor ani de guvernare a Autenticilor rezultatul este favorabil. Cuba are un mare viitor şi din an în an prosperăm." Şi cu asta, alune.

Atunci îşi făcu apariţia Carlos Sarría Santos, şi Luis Dascal plecă de la bar.

Familia Sarría are o casă la Dupont. Dupont e tot ce e mai bun aici. Casa se află în acea parte din Dupont care se numeşte Coasta de aur. Casa are zece apartamente şi pînze ale pictorului Landaluze înrămate cu o austeritate ce se presupune a fi colonială. E construită în jurul unei piscine. În zilele călduroase invitaţii se pot arunca în piscină de pe acoperişul primului etaj chiar de cum se dau jos din pat. Dascal este invitatul familiei Sarría. Dascal este prietenul lui Carlos. Carlos este unicul fiu al soţilor Sarría Santos: Alejandro şi Cristina. Carlos soseşte la Kawama.

Dascal simte nevoia să-l informeze pe Carlos despre cele ce se-ntîmplă:

— Îl vezi pe tipul ăsta? E capabil să convingă pe oricine. Pentru el evoluţionismul reformist este drumul cel mai bun. „Dormiţi într-un *Beauty-Rest*, proslăviţi-vă visurile în magia tapiţată a unui... în timp ce lumea se-ndreaptă spre un viitor mai bun." Există alt sistem mai comercial: „Oamenii sînt buni. Aceasta-i cea mai bună lume din toate. Daţi-le puţin răgaz şi natura o să facă minuni. Acesta e un mesaj de curtoazie din partea firmelor *The Pangloss Company* şi *Pink Glasses Incorporated.*" Cînd Hevia o să fie preşedinte, o să citim liniştiţi anunţul acesta în ediţia de duminică a ziarului *New York Times*: „Fiţi fericiţi. Mergeţi în Cuba şi nu vă gîndiţi." Teribil anunţ, nu-i aşa? Marele vis al clasei mijlocii,

fără comoţii, fără bolşevici sălbatici, fără sînge. Senatorul Cedrón o să strîngă cîte voturi vrea, fără să-i pese de plantaţiile de trestie de zahăr în flăcări. Cel mai grav e că s-ar putea să aibă dreptate.

— Mergem cu grupul, spune Carlos.

Dascal simte nevoia să vorbească mai departe despre cele întîmplate :

— Stai niţel, acum văd totul limpede. Pămîntul ăsta e vulgar şi nu merită să faci nimic, pentru că are o climă insuportabilă.

— Să mergem cu grupul, spune Carlos.

Dascal se lăsă dus şi se apropiară de mesele puse cap la cap în cealaltă parte a arcadei, unde grupul se distra.

Diferite instrumente, de la vocea în falset a oboiului, la contrabasul plin de virilitate.

— Charlie, bătrîne, cum o duci ?

— Jeeyy, ce spune lumea bună ?

— Carlitos, te pierdusem.

Era un bun prilej să mai stea împreună cu Charlie, poreclit „bătrînul", pentru că iradia în jurul lui o aureolă de prestigiu, care dădea strălucire celui ce se apropia de el. Luis Dascal strălucea şi el acum, deşi era „tipul ăla care umblă cu Carlitos, îl cunosc din vedere, cine-i ţîcnitul ăsta ?"

Teme diferite, tonuri contrastante : „Ascultă, Charlie, tocmai discutam planul de mîine. Nu, cel de azi. Quipi, mîine putem merge cu vaporaşul tău pînă la capul Hicacos. Problema e :

ce facem azi, unde mergem? Acasă la Sánchez. Nu se poate, bunica e bolnavă şi-au adus-o să se odihnească pe litoral. De-ar crăpa, baba! (Rîsete.) Mă duc să fac o partidă de popice; cînd vă decideţi, mă anunţaţi şi pe mine. Să mă chemi tu, Yoni. De ce n-am merge la Kastillito? Ah, ţie întotdeauna ţi-au plăcut huliganii! Mami spune că noi, fetele, nu ne putem duce acolo. Eu zic să mergem acasă cu aerul că avem de gînd să jucăm jocul acela *Monopoly*, sau altceva, punem picupul şi pînă să afle mami, tămbălăul e gata. Clasa-ntîia! Ce baftă pe tine. Orice, numai nu acasă la Sánchez, fetiţele astea sînt agasante. Tare agasante. Acum cîteva zile au apărut în nişte costume de baie... Parcă ar fi fost dansatoare de mambo. La ce oră a fost asta? Am pierdut ocazia. Anita, ai făcut rost de bilete la Payret, la inaugurare? Cred că mami mi-a cumpărat. Au s-o aducă pe Aurora Batista. Mie mi-a plăcut mult în *Nebunia Amorului*. Ai gusturi de ţoapă, fetico! La cinematograful ăsta merge numai cine face parte din societatea *Fiicele Galiciei*. Vine în persoană, e tare frumoasă. Cine a învăţat să danseze «dansul pinguinului»? Asta-i un fleac, Francisco Javier. Ca să te mai distrezi. (Demonstraţie. Sărituri scurte, folosind picioarele drept arcuri, braţele lipite de corp şi mîinile depărtate, ca nişte aripi.) Vai, ce urît te mişti! (Rîsete.) Tinita, mîine ne vedem la tine acasă ca să facem baie. Bine. O să fac şi eu ca Pepe Angulo. (Rîsete.)

Cîntec :

Mă chiamă Pepe Angulo
şi cînd intru-n mare
apa mi-ajunge pînă la genunchi,
cînd intru-n mare.
Nu, nu, nu, asta nu se prinde!
Nu, nu, nu, asta nu se prinde!
Lasă apa să crească pînă la...“

Dascal ieşi pe terasă. Aerul condiţionat, vîscos, din bar dădea căldurii de-afară posibilitatea să ofere o senzaţie delicioasă şi protectoare; Luis se simţea de parcă s-ar fi întors din nou în uterul matern. Căldura părea acum un refugiu plăcut şi asta avea să mai ţină încă vreo cîteva minute, pînă ce va începe să transpire din nou, iar sudoarea lipicioasă o să-i curgă pe sub cămaşa curată, intrînd în cutele adipoase de pe burtă. *Scotch*-ul îi fierbea în creier, iar nailonul cămăşii îi freca uşor pielea. Îşi aprinse o ţigare, trase adînc fumul şi-l dădu afară pe nas, gustînd senzaţia seacă şi aromatică pe care-o primeau mucoasele sale.

Fiecare are o culoare a lui, şi a ta e verde-cenuşie. Verde ca apa de mare stătută. Ştii de ce, Carlos? Închipuieşte-ţi c-ai fi o nalbă strălucitoare! (Fireşte, în felul acesta ai putea atrage ţînţarii.) Culoarea ta e gri-cenuşiu, verde-putregai. Culoarea a tot ce-i stătut. Tu n-ai rădăcini, pentru că nu te interesează nimic. Să privim lucrurile în faţă: nu eşti opti-

mist. Optimismul se naşte în glande şi e garantat de o digestie bună. Grupul funcţionează în cazul tău ca nişte poli electrici şi tu te mişti ca un ac magnetizat, cu mişcări de atracţie şi respingere. Dacă ai fi optimist, ai înfrunta faptele şi ai lua hotărîrea sănătoasă de-a urma şi tu un drum. Da, asta ştiu sigur, eşti superior Anitei şi lui Francisco Javier şi lui Yoni, dar nu-i poţi părăsi. Îţi place să stai aici, să asculţi tot, să vezi, să miroşi, să guşti, să simţi totul. Şi-apoi, să respingi totul ca iar să te întorci. Ai stabilitatea unei busole pe o mare furtunoasă.

Carlos îi puse o mînă pe umăr:

— Te-ai plictisit?

Dascal lăsă paharul pe o masă:

— Dacă-i vorba să devin măgar[1], da. Iată că vin bătrînii, spuse Carlos.

Alejandro Sarría şi Cristina Santos. Stăpîni în Dupont. Proprietari a cîtorva Landaluze şi a piscinei. Amfitrionii lui Dascal. Se apropie surîzători, bronzaţi, bine legaţi.

Şi pe terasă, viziunea precisă pe care Dascal o simte ca pe un stilet fin deasupra pieptului, deschizînd drum unei tulburări pline de voiciune, ce în curînd se va completa cu o nemulţumire pămînteană. Nu ştie încă numele pe care Carlos i-l va spune foarte curînd. Lumina

[1] Joc de cuvinte în spaniolă; *burro:* măgar, *aburrir:* a se plictisi.

portocalie îi animă carnea şi chipul său cu atîtea unghiuri, suprafeţe şi curbe, neted, întunecat în jurul ochilor şi în ochi : umbra complementară a părului bogat de culoare închisă. Carlos i-l spune acum :

— María del Carmen Cedrón.

— Fiica convingătorului senator Cedrón?

— Da, fiica.

Alejandro, Cristina şi María del Carmen se apropie pe traiectorii concurente, care se-ntîlnesc în unghi ascuţit. María, în urmă, trece prin spatele soţilor Sarría şi se-ndreaptă spre bar. Alejandro Sarría se desfată, trăgînd din ţigara de foi : rotocoale, reţinerea fumului, degustarea aromei, o apăsare uşoară a degetelor care pipăie tutunul răsucit, observarea culorii uniforme a învelişului şi a cenuşei gri-deschis. Întîlnirea. Întrebări şi răspunsuri. „Vă distraţi ?" „E aproape toată lumea aici."

Apariţia familiei Sarría la Kawama provoacă totdeauna frămîntare printre cei de faţă şi aurita ei prezenţă face să strălucească toate feţele. Dascal se simte puternic acum. La o masă. Martini pentru toţi, cu excepţia lui Dascal, care rămîne credincios *whisky*-ului său. Cristina face unele remarci asupra timpului şi Alejandro îi întreabă pe băieţi dacă din cauza căldurii au putut să-şi facă siesta. (La Carlos aerul condiţionat nu funcţionează.) Gabriel Cedrón salută. Alejandro salută. Cedrón se apropie cu un pahar în mînă.

— Ce-i cu tine, Gabrielito ? spuse Alejandro. Cedrón dădu mîna cu Cristina.

— Ce mai faci, Cristina?
— Ascultă, a fost pe la tine avocatul meu?
— A fost, dar n-am putut să-l servesc, am acum atîtea pe cap!
— Şi-atunci? întrebă Alejandro.
— Săptămîna viitoare rezolvăm noi. Lasă-mă să mai ies niţel la liman.
— E mai bine aşa. Şi eu sînt destul de prins zilele astea.
— Chestia cu ziarul e importantă şi trebuie să sacrificăm ceva timp.
— Este o ocazie mare, Gabrielito, nu trebuie să ne scape.
— Propaganda e foarte importantă.
— Asta nu-i numai o chestiune de propagandă. E vorba să orientezi un mare sector. Să formezi o opinie publică.
— Bine, ne vedem sigur săptămîna viitoare.
— Ce părere ai despre festivitatea de azi de la teatrul *Oriente*?
— Băiete, chestia e că Chibás a încurcat rău lucrurile. Toţi se bat pe moştenire, fiecare vrea partea leului.

Carlos se scuză, cu jumătate de glas, şi se alătură grupului. Cedrón continuă, după ce schiţase un uşor gest de nemulţumire.

— De o parte se află Agramonte cu oamenii lui, linia antipactistă, care vor să meargă singuri în alegeri. Sînt cei „puri“ : Pelayo, López Montes, Yujo, Dominador, Sargén, Beto şi Luis Orlando. De cealaltă parte se află în frunte Millo Ochoa, şi cu el Márquez Sterling şi José Manuel Gutiérrez. Millo şi Agramonte vor

să devină candidați la președinție. După toate probabilitățile Agramonte o să iasă învingător din bătălia asta, și lui Millo îi vor da vicepreședinția. Prío și-a petrecut *week-end*-ul în La Altura, bătîndu-și joc de toate încurcăturile astea.

— Cu toate că era demagog, regret ce i s-a întîmplat lui Chibás, spuse Alejandro. Dădea culoare, anima panorama.

— Îmi amintesc cum mergeam împreună cu el în treizeci și trei. Era un om bun, dar întotdeauna sărit de pe linie. În ultimul timp prea sărise de tot.

— În orice caz, s-a sinucis pentru că așa a vrut. Eu nu-l acuz pe Aureliano, spuse Alejandro.

— Era un demagog fără scrupule, un nebun, un răzvrătit, spuse Cedrón, iartă-mă că vorbesc așa despre un mort.

— Aveți dreptate, domnule senator, zise Cristina. Dar lucrurile astea le veți rezolva cînd veți fi singuri, între dumneavoastră, care sînteți pregătiți pentru legea celui mai tare. Luís, mă însoțești ?

Ieșiră pe terasă și din nou aerul fierbinte îi luă pielea cu asalt pînă-i scoase din ea perle mari și strălucitoare, ce marcau, ca niște balize, fiecare por.

— E cald, spuse Cristina.

— De-aceea venim la Varadero, fiindcă e cald, răspunse Dascal.

Cristina nu-i frumoasă. Nu e frumoasă din cauza gușei dezvoltate și-a zbîrciturilor, apărute

înainte de vreme. Atracţia încă i-a rămas. Atracţia e alcătuită din frivolitate, ca o bijuterie de culoarea curcubeului, plăcută la văz şi pipăit ; părul moale, lucios, ceva compact şi lăcuit în care e greu să distingi fiecare parte din întreg, păr de culoarea mierei, ori ca lemnul de curînd tăiat.

— Nu numai pentru asta.

— Asta-i scuza, spuse Dascal.

— E o scuză plăcută pentru acţiuni plăcute.

— Pînă unde pot să fie împinse.

— Întotdeauna trebuie să mergi pînă la capăt.

— Dacă ai curaj. Dacă plictiseala îţi dă forţa necesară.

Plictiseala, nu. E un cuvînt urît. Nostalgia... sau aşa ceva.

Trei cîntăreţi de *guaracha* cu mîneci cu volane şi cu o veselie prefabricată întipărită pe faţă intrară în bar : două ghitare şi o pereche de *maracas* [1]. Vocile răzbăteau în surdină, învingînd rezistenţa uşilor de sticlă.

„Ulciorul e jos, pe pămînt,
mamă, nu pot să-l duc...“

— Am un pisoi pe care-l cheamă Dickens şi mă distrează mult, spuse Cristina.

— Nu-i de ajuns. Cu el n-ai să poţi merge pînă la capăt.

— Cu tine aş putea ajunge, da ?

[1] Instrument muzical făcut dintr-o tigvă.

— E posibil. Ar trebui să încercăm.

— Dickens îmi ţine o foarte bună companie. Elegant pisoi. E complet alb, afară de bot şi de lăbuţe, care sînt negre.

„...şi nu pot să-l duc...
Am să-l duc pe cap,
mamă, nu pot să-l duc...“

— E de rasă ?

— Siamez. I-am pus un colan în jurul gîtului şi-i stă grozav. Un colan de Tiffany.

— Numele e potrivit : Dickens — pisoi siamez de Tiffany.

— Dacă vrei, poţi să-l înlocuieşti.

— Nu-mi stau bine colanele la gît.

— Bine, atunci fără colan.

— Complet gol ?

— Dacă-ţi face plăcere...

Cei trei muzicanţi începuseră altă temă :

Şerpii nu mai au ascunzătoare,
Felipe Blando le-a astupat-o...

Alejandro ieşi din bar.

— Nu ştiu cum puteţi suporta căldura de afară.

— Uneori trebuie să fugi de aerul condiţionat, spuse Cristina.

— Să mergem spre casă. Nu uita că în seara asta sîntem invitaţi la cină la Selgas.

— Cum vrei tu.

— Şi voi ? întrebă Alejandro.

— Nu ştiu, să vedem mai întîi ce vrea Carlos, spuse Dascal. O să cinăm pe-aici. În noaptea asta sînt cîteva petreceri.

Luis Dascal se întoarse la bar, dar barmanul nu-l servi, fiind foarte ocupat. Dascal lovi cu putere un pahar de altul. Barmanul îl privi lung, dar nu îndrăzni să spună ceva. Noul *whisky* cu apă nu mai avea gust. Carlos discuta cu Francisco Javier. Grupul se evaporase. María del Carmen — la fel. Cedrón îşi părăsi tribuna alcoolică. Se apropia timpul cinei şi mesele erau goale. Fetiţele bronzate se retrăseseră, pentru a schimba culoarea sportivă a orei cînd se ia cocteilul cu sobrietatea adecvată serii. Noul val o să înceapă să apară în jurul orei nouă. Muzicanţii continuau să întreţină atmosfera.

Plaja era acum goală. Dascal merse pînă la chei şi se opri lîngă apă. Era plăcută obscuritatea aceea anonimă. *Whisky*-ul îl descentrase. Prin vine îi curgeau alice care se ciocneau molatic, cu un zgomot slab. Se întinse pe nisip, punînd paharul lîngă el.

Acum mă odihnesc şi haosul dispare. Mă numesc Luis Dascal, mă aflu aici, la Varadero şi nu ştiu de ce! Apare Alejandro Sarría ăsta, cu alfa şi omega lui, cu planul lui de străbătut labirintul, toate categoriile la locul lor, o suliţă ca a sfîntului Gheorghe, piatra lui filozofală, ducînd cu uşurinţă apăsătoarea sarcină a sfîntului Graal şi dovedind că poate traversa toate

mările, fără să-i fie frică de furtuni. Cum să te bucuri de trîndăveala aceasta plină de șovăieli? Aristocrația zahărului, paznicii tradiției! Rahat, tradiție! Alejandro Sarría! Sigur pe sine și liniștit, deși e încornorat, cu trei-patru idei clare-n cap și cu femela aia de nevastă-sa care se plictisește lîngă el ca o stricată într-un colegiu de călugărițe.

Despre politică spun că este arta de a supraviețui. Șarlatani. Altădată era știința de a conduce. Cu toată măgăria dusă la extrem, a existat aspirația spre fericire. Inclusiv Carol cel Mare. Aici e o formă de a obține un piedestal și de-a rămîne acolo canonizat sau beatificat. Folosul individual este considerat lucrul cel mai important. Cutărică, după ce a stat patru ani la Capitoliu[1]*, obține un blazon, deși numele său scoate la iveală saga hoților de cai. Nu le e frică de timp. Contează pe bunăvoința mediului care iartă fără să judece. Viața prin simțuri. Forța reală a mărfii trainice. Șerpii sînt tot în gaura lor. Felipe Blandó ăla, cu cîntecele lui, e un idiot.*

Bătrînii ăștia grași își hrănesc senzualitatea în cabinele actrițelor de la Tropicana, balenele astea totdeauna de acord, care ignoră posibilitatea existenței lui Moby Dick, țoapele astea

[1] Clădire din Havana, construită între 1926—1928, după modelul Capitoliului din Washington și care a servit drept sediu Parlamentului din Cuba înainte de revoluție. Astăzi adăpostește Academia de științe a Republicii Cuba, biblioteci, muzee.

bătrîne, cu pantaloni pînă la jumătatea piciorului, trebuie să mi-o spun, s-o spun, sînt ceva important... TOȚI au birouri în Obispo, în O'Rely, în Wall-Street-ul nostru; își petrec nopțile văzînd filme cu Brenda și Lina Salomé și se neliniștesc cînd citesc că bătrînul Mosadîk[1] *cere englezilor un nou acord asupra petrolului. Cu de-alde ăștia umblă Alejandro Sarría, devorator de provincii, șeful balenelor, care îi alimentează, dar nu-i îngrașe pe ai săi. Distinșii Sarría. Și Carlos cu contradicțiile sale, fără stabilitatea pămîntului, fără forța rîurilor și stăpîn pe amîndouă.*

O generație se duce și o generație vine, dar lumea e întotdeauna prost făcută. Gabriel Cedrón e plămădit din sperma unui patriarh care a despărțit Cuba de Spania și-a învățat apoi să sugă de la Republică. Un senator ilustru, un soi de rezumat al unei specii superioare de tîrîtoare, de ofidiene a zămislit copila asta frumoasă care emană insatisfacție acută. (Dacă ar fi o stea de cinema ar primi calificativul de „sărutabilă".) Bătrînul ăsta, îmbrăcat în dril gri, ce se cufundă în „lacul de foc și pucioasă unde se află bestia și falsul profet", înoată crawl *ca nimeni altul. Nu-i pasă de bufniță, e aliat cu trăznetul și bea din cupa de ambrozie.*

[1] *Mohamed Mosadîk* (născut la 1880), om politic iranian, prim-ministru în 1951. În 1949 a pus bazele unei organizații numită Frontul Național, care a luptat împotriva dominației engleze în Iran.

Viitorul se află în mambo: Tongolele[1] *trebuie să fie ministru.*

„Trăiască iubita, trăiască perechea", se cîntă în bar. Tot asta se cîntă şi în casa lui Hernández, a lui Sánchez şi a lui Mendoza de la Guardia. Se cîntă acelaşi lucru în toate părţile, în noaptea asta, se fac aceleaşi lucruri. Dimineaţă, şortul ecosez cu pătrăţele şi haine de velur alb. După masă, pantaloni scurţi şi cămaşă de cincisprezece pesos *de la* El Encanto. *Seara, pantaloni de dril şi guayabera*[2] *de olandă. Acum cîntă „iubita" cu* guayabera *şi scoici: a început repriza de noapte, care trebuie să fie veselă, pentru că mîine vor fi la Obispo şi O'Rely, vorbind de zahăr, ca apoi să vină iarăşi la Kawama, să cînte din nou „iubita". Ştiu ce se-ntîmplă aici, la Kawama: cunosc vocile, saluturile şi strigătele, tactul ţinut de* maracas, *acel du-te vino al chelnerilor năduşiţi în haine albe, scrobite, ghitarele, culorile, hohotele de rîs şi, îndeosebi, tăria, perfecţiunea; pantalonii cu dungă geometrică, răsuflarea parfumată (parfumul unui pahar de* White Label, *sau al pastei de dinţi* Forhans*), tabacherele de argint (nu-s imitaţii!); cunosc bine afacerile mănoase ale lui Alfred Donjil, părul aranjat cum trebuie şi pielea arsă de soarele de la ora zece; totul e curat şi frumos şi vital şi plăcut la vedere.*

[1] Poreclă dată unui anume Conde Agüero, om politic reacţionar, faimos pentru imoralitatea sa.

[2] Cămaşă cu buzunare, care se poartă peste pantaloni.

Toate piesele ce vor juca, se află pe tabla de şah. Regele alb-Alejandro, regele negru-Gabriel, regina-Cristina, nebunul-Carlos şi nebunul-María del Carmen. Şi eu: nebun, cal sau tură; încă nu m-am decis. Trebuie să merg cu grupul, sînt asimilabil, trebuie să aparţin de ceva, să fiu o parte dintr-un corp care mă atrage cu monstruoasa şi frumoasa sa strălucire de curcubeu. Sau trebuie să resping goliciunea interioară a acestei insecte corupte, devorate pe dinăuntru, o carcasă subţire care îşi întinde elitrele în aer, în deşarta încercare de a da impresia că există. Locul meu acolo este acela al unui trubadur. Trebuie să-l resping sau să mă fac mai mic? Vreau să mi-l însuşesc complet, să-l devorez cu totul, să-i pătrund toate esenţele, să-i descopăr toate secretele, încît totul să rămînă în mine sedimentat, să se transforme; şi frunzele putrezesc, formînd un strat vîscos, în timp ce copacul habar n-are de aceasta, şi sînt îngropate de praf, şi se topesc în humus, şi secolele acţionează, şi un cărbune cu vînă albastră, care nu arde, rămîne în misterul pămîntului, iar într-o zi apare piatra strălucitoare care n-are sfîrşit. Pentru aşa ceva natura a lucrat timp de milenii. Mîine, la Havana, voi accepta acest contract, o voi căuta pe Cristina, am să mă ţin de ea pînă o voi poseda şi odată cu ea tot ce reprezintă ea, pentru că, Doamne, am nevoie de dînsa, am nevoie de trupul ei, am nevoie să mă cufund într-un apocalips. Nu vreau să mai beau, nu mai sînt nimic, nu mai gîndesc; doar doresc, Tally Ho! *Vreau să mă odihnesc.*

AUR ALB

Tîrguşorul San Cristobal de la Havana se ridica în razele de soare. *Ducele de Toledo* se apropia de oraş cu pînzele umflate de vînt prielnic. Un marinar îi spuse: „Cum ţi se pare? Iat-o: frumoasa Havană!“ Cayetano Sarría privi din nou. Acuma se pîrjolea în roşul incandescent al amiezii. Mai tîrziu avea să fie altfel. Pe-nserat vechiul oraş căpăta nuanţe de trandafiriu-palid, de portocală arsă, tonuri maron întrerupte de tonurile aspre ale acoperişurilor sepia, roşu, indigo şi acaju. Se conturau turnurile bisericilor, înălţate spre cerul firav, balustradele şi grilajele răsucite ca nişte protozoare uriaşe, cupolele care se rezemau cu uşurinţă de orizontul zbîrlit. Şi mai aproape, atît de aproape încît părea că poţi s-o atingi cu braţul întins — larma vitraliilor colorate. Bătrînul oraş, învăluit într-o lumină difuză, părea supus unei încercări esoterice de ridicare. Era un oraş făcut să fie iubit, cu transparenţa luminii ce exaltă lucrurile pămînteşti, cu bucuria, cu străzile şi parcurile sale şi cu marea care se modela într-un val enorm pentru a-l scălda; cu vara aspră care ascuţea senzualitatea, şi briza uşoară care răcorea nopţile.

„Şi războiul?" întrebă, în timp ce *Ducele de Toledo* se apropie de ţărm în golf. „Nu va fi alt război. După ultimul, s-au învăţat minte. Spania stă bine înfiptă pe insula aceasta." Cayetano coborî pe ţărm dintr-o şalupă lungă, înghesuit printre alţi pasageri, baloturi şi cufere de lemn. Trase peste noapte la hotelul *Telegraf* şi întrebă unde putea afla la ce oră pleacă vapoarele spre alte porturi din ţară. La *Casa de Armona* i-au răspuns că a doua zi pleca un vapor la Cárdenas. Plăti 4,25 *pesos* de aur pentru bilet. La hotel mîncă o omletă şi bău un pahar de vin negru. Se urcă în cameră şi se aruncă pe pat. Nu voia să vadă capitala: i-ar fi putut trezi pofte nepotrivite cu un muncitor.

Vaporaşul-cursă atinse debarcaderul oraşului Cárdenas şi pe chei, printre colaci de frînghii şi cutii goale, Cayetano zări un om gras, într-un costum de catifea, care se uita nerăbdător la călători. Urcînd panta se-ndreptă spre el. Unchiul său îşi desfăcu braţele în mod mecanic şi-l îmbrăţişă fără entuziasm. Cayetano simţi mustaţa lui deasă cum îi gîdila urechea. Merseră în tăcere pe chei pînă ajunseră într-o piaţă cu cîţiva pomi. Un negru ţinea de dîrlogi doi cai obosiţi. Unchiu-său îi spuse să se urce şi-l trimise pe negru după cufăr. În drum, pe străzile drepte din Cárdenas, îl dăscăli vorbindu-i despre numeroasele obligaţii ce-i reveneau şi despre puţinele recompense ce aveau să urmeze. Se întîlniră cu un călăreţ care strunea cu picioarele o iapă nărăvaşă. Era un om

în vîrstă, elegant, într-un costum de olandă cu vestă pînă la pîntece şi haină deschisă, după moda franţuzească. După această întîlnire veni primul sfat: „Să nu iei pildă de la ăsta. O să moară ca un cerşetor." Pînă la prăvălie mai erau trei ore de mers repede. Ajunseră pe-nnoptat. Unchiul îi arătă un colţ, în dosul tejghelei, unde îşi putea face patul. „Mîine să te scoli la cinci. Sper să fii mulţumit. De-acum încolo o să munceşti şi o să strîngi bani." Cayetano Sarría adormi ascultînd greierii.

UN PĂRINTE AL PATRIEI

Cînd se află că Spania depusese armele, toate ușile revărsară o mulțime de oameni, chiuind de bucurie, iar voluntarii[1] intrară în cazărmi, împreună cu trupa. Negustorilor spanioli le era teamă că vor fi jefuiți, iar fetele lor necinstite. Orele treceau, pe străzi continua dănțuiala și nimic altceva nu se mai întîmpla. Atunci negustorii ieșiră din case și alcătuiră o comisie care plecă să-i caute pe *mambises*[2].

Îi găsiră la fortul El Vigia, unde fîlfîia noul steag al insulei. Întorcîndu-se la Sagua, negustorii trecură pe la cazarmă și trupele spaniole se retraseră în aceeași zi spre capitală. A doua zi, sosiră *mambises*. Au fost două zile de sărbătoare.

Tatăl lui Gabrielito intrase în Armata de eliberare: voinic, pe calul lui de șapte coți, cu machetele său lung și pistolul la brîu, elegant

[1] Trupe recrutate de spanioli dintre elemente trădătoare cubaneze pentru a lupta împotriva forțelor patriotice de eliberare.

[2] Patrioții cubanezi care au luptat pentru eliberarea de sub dominația colonială spaniolă.

în tunica-i curată şi cu favoriţii lungi, pieptănaţi şi mirosind a crin.

Patru ani mai tîrziu a fost altfel. Gabrielito i-a văzut venind pe eliberatorii aceştia întovărăşiţi de tot ceea ce-i făcea imenşi şi distanţi, cu catîrcele lor grăsane şi cu puştile strălucitoare. Erau bălai şi vorbeau de parcă aveau limba învîrtoşată. Îşi ridicară corturile lîngă crescătoria de cai.

În sat lumea era veselă. Totul fusese aranjat din vreme, la primărie. Un steag mare, cubanez, cusut de doamnele din elită, aştepta momentul arborării. Americanii rămăseseră aproape toţi la crescătoria de cai. Apăru căpitanul cu cîţiva ofiţeri şi primarul îi primi în biroul său. Apoi trecură în curtea interioară, unde se afla floarea societăţii din Sagua. Poporul aştepta afară, privind spre stîlp.

Cînd coborî steagul cu steluţe, orchestra-ncepu să cînte *Estarespanguelbaner* [1], cum i se spunea. Apoi arborară steagul cu steaua solitară şi-aceea fu clipa cea mare — orchestra interpretă *La luptă* şi toată lumea începu să strige, să arunce cu pălăriile în sus. Soţia primarului plînse, lumea se-mbrăţişă. Cineva spuse lîngă Gabrielito : „Aceasta-i o dată istorică, ziua de azi trebuie ţinută minte toată viaţa". Şi repetă suspinînd : „20 mai 1902".

[1] Pronunţarea stîlcită a numelui imnului american *Star Spangled Banner.*

Gabrielito văzu totul. Cînd noul steag începu să fîlfîie, îşi suflă mucii cu mîna şi-i amestecă cu un pumn de ţărînă pe care o luă de pe jos. Simţi că trăia o zi despre care va trebui să povestească cînd va fi mare.

Cu aceasta începură vremurile bune pentru neamul Cedrón.

AUR ALB

Unchiul rămăsese văduv, fără copii și nu s-a mai lăsat ispitit de jugul căsătoriei. Cu timpul, Cayetano începu să afle unele lucruri. Unchiul avea plantații de trestie de zahăr în apropiere de Matanzas, și moșii cu pășuni bune și vite pentru îngrășat. Mai află că într-o casă, cu ferestrele spre mare, locuia o țărancă tînără, pe care o zămislise cu sămînța lui. O să mai treacă vremea și cum odrasla îl lingușește, o s-o înfieze. Cu siguranță.

Cayetano lucra din zori și pînă cînd din soare nu mai rămînea decît amintirea. Unchiul său dădea o raită pe la cîmpuri, pe calul lui blînd, dînd împrumuturi la țărani. Le lua drept garanție recolte și le da bani cu dobîndă. Scotea în felul ăsta mai mult decît cu băcănia, de care Cayetano avea grijă în timpul deselor absențe ale protectorului său.

Prin partea locului umbla un bandit cunoscut sub numele de Matagá, și unchiul, care obișnuia să-și îngroape banii într-o ulcică, sub un *ceiba* [1], își deschise un cont la banca din Cárdenas și-și

[1] Specie de copac, denumit arborele de capoc (span.).

cumpără un *winchester 44*, pe care-l purta într-o teacă de piele, la șa.

Într-o noapte, unchiul se întorcea la băcănie și calul începu să se agite. Temîndu-se că-i Matagá deschise teaca, dar n-apucă să scoată *winchester*-ul, că un glonte îi intră pe sub ochiul stîng și-i ieși puțin mai sus de ceafă. Îl găsiră a doua zi dimineața mîncat de corbi.

În Cárdenas, au circulat zvonuri cum că Cayetano ar fi fost făptașul ; alții l-au apărat cu pasiune : „Calomniatorilor ! Flăcăul e harnic și cinstit."

Un an mai tîrziu, au pus mîna pe Matagá, care a mărturisit mai multe crime, dar pe aceasta nu. După înmormîntare, Cayetano munci din greu, punînd ordine în hîrtii. Cîteva luni mai apoi sosi știrea că Gómez [1] și Maceo [2] iar se răzvrăteau. Căpitănia Generală [3] trimise trupe în sectorul de răsărit.

Cayetano, care nu înțelegea politica insulei, cea totdeauna credincioasă, își deschise o nouă băcănie cu banii depuși de unchiul său la banca din Cárdenas.

[1] *Máximo Gómez*, erou în cele două războaie de independență ale Cubei de sub jugul spaniol (1836—1905).

[2] *Antonio Maceo*, conducător de frunte în lupta pentru eliberare națională de sub stăpînirea spaniolă (1848—1896).

[3] Aici ca și în restul cărții prin Căpitan General se înțelege guvernatorul insulei Cuba.

Începe iarna

Cravata nu se înnoda frumos și Dascal o desfăcu pentru a doua oară. O nouă încercare. Cravata e nouă și rezistă, forma ei intactă iese triumfătoare din strînsoarea puternică a colțurilor gulerului ; o mai răsucește o dată, face nod, îi potrivește capetele, trage ușor de ea și în cele din urmă cravata rămîne îmblînzită pentru o seară.

În lift își aprinde o țigară. Pe stradă, suflă primul vînt rece dinspre nord. Repede spre garaj. Accelerează de cîteva ori, motorul e rece. Conduce distrat pe străzile din Vedado. Se oprește la o prăvălie ca să-și cumpere cîteva pastile de mentă.

Clădirea din piatră cenușie începe să se zărească printre plopi. Portarul, în haine de culoarea albastrului de Prusia, îi spune, în timp ce deschide poarta : „Sînt pe terasă, lîngă sufrageria de vară“.

Porni pe aleea străjuită de palmieri ornamentali pînă la portalul de marmură. Arc alb, strălucitor. Deasupra ușii deschise un labirint de bronz, iar dincolo, în vestibul, un murmur înde-

părtat, sunete: voci, jaz, Elligton[1]. O oglindă mare, cu rama aurită pînă la tavan, și două draperii de catifea bordo despărțeau cel de al doilea salon, dreptunghiular, ai cărui pereți erau împodobiți cu portrete în ulei. Pe o masă masivă, de abanos, o tavă de argint și scrisori nedesfăcute. Salonul principal: un pian cu coadă tronează lîngă fereastra enormă; pe pian, fotografii de familie înrămate în aur (se distinge chipul lui Don Cayetano, întemeietorul), portrete cu dedicații ale regilor Alfons al XIII-lea și Leopold al Belgiei. Sofa de mătase albă și verde, fotolii de damasc broșat, colțuri comode pentru conversații. Vitrine și colecții: jad, porțelan, evantaie.

Vocile răsună destul de tare. O ușă de sticlă. Pe terasă se simte mai întîi aroma unui Courvoisier și apoi fumul albăstrui al unei țigări de foi H. Upmann, numărul unu. Alejandro Sarría veni să-l salute. *CemaifaciLuis* și toate celelalte. *Imiparebinecăaivenit* și fără să se economisească vreo formulă: *Carlostrebuiesăfiepeaici* și *grădinaeplinădelumesimpatică* și ca încheiere: *cevreisăbei.*

Aici alt bîlci. Cine-l numise odată Marele Teatru al Lumii? Grosolan, dar exact. Tot aici e și Comedia Umană. Mai puțin grosolan. La fel de exact. Ei bine, ne aflăm pe dîra băloasă a melcului. O dîră dulce, respingătoare și tot-

[1] Cunoscut compozitor, șef de orchestră și pianist american de muzică de jaz.

odată atrăgătoare. Aici se află cel ce se simte bine în strălucire și splendoare. Știe pe dinafară arborele genealogic al oricui și vorbește în Cuba despre un Sarría, cum ar vorbi în Spania de un Alba, ori în Franța de un Condé. Grădina e luminată și mare, și nimeni nu transpiră. Grădina are un singur indiciu care amintește de Cuba: un palmier pitic lîngă bar, într-un ghiveci. Aerul e încărcat de miresme confuze, de la Dior pînă la simplul trandafir (nu trebuie să disprețuim aportul naturii). Becuri mate, cu lumină difuză, contribuie la stimularea veseliei, ca și mireasma feerică: debutanta sub lumina suavă, micuța prințesă, sigură de ea, așezată pe un piedestal: cont curent 8.321, Di Rouyal Bank of Canada; *dorește lucruri ireale, albe, din cele care trec prin creierul ei micuț cînd ascultă C.M.O.X.*[1] *și muzica dulceagă îi stimulează glandele; sau radioul de la Buickul flirtului ei de o noapte, cînd, reușind s-o șteargă, lîngă micuțul lac de la* Country Club, *bărbatul răsucește butonul și totul se umple de ritmuri ca în visele unui june bacalaureat. În acest timp începe să-i mîngîie sfîrcurile, obținînd o excitare automată și sigură într-un mediu adecuat. A doua zi el se scoală cu soarele la zenit, în compania fidelă a aparatului de radio Emerson, care creează asepsia și civilizata congelare; prînzul constă dintr-un suc de portocale, un mușchi la grătar și un pahar de iaurt, după un duș rece ca*

[1] Post de radio cubanez înainte de revoluție.

gheaţa; după-amiaza trece pe la Vedado şi dacă n-are nimic mai bun de făcut se antrenează la fotbal. Acum şi pururea şi-n vecii vecilor. Amin. Să te retragi, să te răzvrăteşti, să accepţi. Toţi sîntem vinovaţi. Nu există nevinovaţi. Poţi fi vinovat chiar şi prin acceptare. Un răzvrătit nu-şi înţelege absurditatea. Cum nu şi-o înţelege o furnică prăpădită care ar vrea să care o piatră. Atlas nu m-a atras niciodată. Să poarte alţii pe umerii lor greutatea lumii. Ne rămîne întotdeauna consimţămîntul de a trăi mai departe, pasivitatea conştientă. Cînd eşti laş, supunerea e, oricum, mai comodă şi scîrba se duce cu timpul. Iar pentru cele trei maimuţe de jad viaţa e excelentă: n-aud, nu văd, nu vorbesc. Cu amabilă toleranţă cel laş se-nsoară, face copii şi îşi încasează la sfîrşitul lunii salariul. Iar la prînz îşi face siesta. Singura problemă adevărată este în acest cap digestia, deoarece căldura chinuie ficatul. Tot aşa şi cu cel ce caută o clipă de distracţie. Şi cu cel care vrea să trăiască descheindu-se într-una la prohab: de-apucă să se-nsoare cu o bogătaşă, n-o să muncească decît noaptea, oferind senzaţii moştenitoarei. Evitînd excepţiile, care îşi au misterul lor, celelalte cazuri sînt de o platitudine înspăimîntătoare. Iată clasa noastră care o să ne călăuzească viitorul. Un grup de oameni cu mentalitatea Dunării Albastre. Energia asta care iese la suprafaţă, care se zbate să iasă, e îngrijorătoare. Dacă încerci s-o stăvileşti, te asfixiezi. Ajungem acuma la Cristina. Cristina e altfel. Cunoaşte bine cele trei tomuri de Istorie a artei

și întotdeauna are pe noptiera ei ultimul număr din Réalité. De asemenea cunoaște pe dinafară Emily Post's, pe care-l pune în practică în casa asta imensă, de piatră cenușie. În casa lui don Cayetano, care a fost construită atît de solid încît poate să înfrunte secolele. Casă extinsă de Alejandro în același stil nedefinit și pretențios, și înconjurată de un parc englezesc pentru garden parties. *Casă părăsită însă în fiecare vară pentru vilegiatură la Cannes, Paris, San Sebastian sau Varadero și, neapărat, la New York. Totul se sprijină pe un pachet gros de acțiuni, chitanțe, titluri, și pe coșurile fumegînde ale fabricilor de zahăr. De aceea adolescentele acestea frumoase, întotdeauna proaspete, înseamnă o provocare. Trebuie mai întîi învinse în pat, pentru a le etala mai apoi în vitrină ca pe un simbol de prestigiu. Numai așa, cînd au să fie cu părul despletit, asudate, gemînd, gîfîind pradă unei imense plăceri, vor pierde vopseaua, altfel intactă. Acesta e însă un drum lung, care te obligă să mergi pe el. Cristina e altceva. E „frecventabilă" și poți obține de la ea aceeași forță, fără să faci vreo concesie fundamentală.*

Panchete Rosales, cu macrocefalia lui și cu ochii bulbucați, își arată dinții înnegriți de nicotină cînd zîmbește și mestecă o țigară de foi, pe care o ține într-un colț al gurii, de parcă ar fi un tun fumegînd. Alejandro Sarría este curat și gingaș. Costumul croit la Oscar, din ștofă bună, reușește să prezinte drept zveltă o creatură care

a început să înmagazineze grăsime prin locurile obişnuite.

— Nu m-ai înţeles, nu vorbesc de un partid tradiţional, cum e cel Autentic sau cel Liberal ; ce vreau eu este o organizaţie compusă din anumite elemente, spuse Alejandro.

— Vorbeşte mai desluşit.

— Din păcate, fiecare guvern este mai demagog ca cel anterior. Prío[1] păstrează încă unele năravuri de la Revoluţia din treizeci şi trei. Bine-nţeles, dacă-l lasă să fure, totul merge bine, dar e nevoie de o garanţie mai mare, o siguranţă certă şi palpabilă pentru dezvoltarea economică.

Panchete Rosales lansează un scuipat cafeniu şi Alejandro încruntă sprîncenele, zărind pata pe marmură.

— Nu se ştie ce-o să facă, continuă Alejandro. Se conduce după capricii, ori se sprijină pe demagogie. Şi e greu de prevăzut cum s-ar termina o tentativă de conciliere între muncitori şi patroni.

— Asta-i adevărat. Întotdeauna trebuie să fii cu ochii-n patru.

— Şi-apoi Chibás ăsta s-a pus să-i răscoale pe toţi.

— Un răzvrătit. Mai bine c-a murit.

— Şi cei ce-l urmează sînt la fel de neastîmpăraţi.

[1] Prio, ca şi Grau au fost preşedinţi ai Cubei proveniţi din partidul Autenticilor.

— Da, te-nţeleg, pe drumul ăsta se ajunge la anarhie, spuse Rosales.

În partea de apus a grădinii, sub un umbrar, Ana Mendoza şi Margarita Noval — încă bronzate după vacanţa petrecută la Varadero. Simple planuri pentru cocteilul de la Melly şi o copie în şifon şi rasmir a casei de mode Balenciega. Fiecare frază începe pe un ton ascuţit şi se termină pe unul grav: „Aici ceaiurile ies totdeauna bine, dar casa e groaznică. Nu-i chiar aşa, dar Cristina a exagerat. Ai văzut draperiile de la intrare? Sînt de pe vremea lui tata Noe. Casa era a socrilor şi totul a rămas neatins. Eu aş fi schimbat-o. Ce zici de Francisco Javier? Ştii că e tare drăguţ, în comparaţie cu Carlos, care-i aşa de nesuferit. Yoni, da, e tare şic. Îl prefer pe Francisco Javier, prepară nişte băuturi clasa-ntîia; anul trecut ne-a matolit pe toţi acasă la Sanchez, la Varadero. Ai aflat de teribilul său flirt cu Silvia? Vai, nu; povesteşte-mi! Nimic, au ieşit împreună şi lui îi luaseră călcîiele foc, cît pe-aci să se lase cu nuntă şi gata! Nu mă miră, Silvia e grozav de interesantă, ea ştie de chestia cu Francisco Javier. Nu, fetiţo, problema a fost şi mai şi."

Alejandro Sarría îşi privi vîrfurile pantofilor şi se declară satisfăcut de lustru. În acest sens i-a dat instrucţiuni speciale valetului: nici oglindă, dar nici fără lustru. Panchete Rosales e atent.

— Problema e că în Cuba nu există un program pentru nimic. Zilele trecute am citit în Ortega y Gasset...

— Ortega... cum? întrebă Panchete.

— Y Gasset.

— Neamț?

— Nu, spaniol.

— Ce păcat! Nemții sînt un popor organizat. Am avea nevoie de cîteva mii de nemți.

— Vorbind despre guvernul spaniol din vremea celei de-a doua Republici, spunea că activitatea sa se reducea la a scăpa de problemele de fiecare clipă, că tipii din guvern nu rezolvau, ci pur și simplu scăpau de probleme și în felul acesta își creau probleme din ce în ce mai mari.

— Unde, aici?

— Nu, guvernul de care vorbeam... era în Spania. Dar același lucru se-ntîmplă și la noi.

— Și ce putem face, Alejandro?

Beau un *Pink Gin Collins* și culoarea trandafirie a lichidului era complementul pe care felinarul chinezesc i-l făcea becului din umbrar. Margarita era încîntată. Să găsești pe cineva care să nu cunoască ultimele bîrfe și să ai plăcerea de a le mai povesti încă o dată: „Spune-mi, spune-mi. Se pare că Silvia i-a făcut maică-si un scandal îngrozitor pe chestia însoțitului. Francisco Javier e obișnuit cu randevuurile din Statele Unite. Silvia i-a spus mamei că dacă mai are de gînd s-o însoțească, n-o să mai iasă cu Francisco Javier. Bătrîna nu voia să-l piardă și-a închis ochii. Au mai ieșit de cîteva ori așa, apoi Silvia începu să vină seara

tîrziu acasă. Bătrîna făcu pe niznaiul iar Silvia o ținu tot așa. Se pare că-și făcea groaznic de cap."

— Ascultă, Panchete, guvernul lui Prió e plin de derbedei. Dacă n-ar fi fost Machado [1], Roosevelt și războiul mondial, niciodată n-ar fi ajuns ei la palat. Noi deținem puterea reală, o deținem cu adevărat. De-aceea considerăm lucrurile de pe o poziție atît de înaltă.

— Eu nu, eu nu. Pe mine mă interesează ce-i al meu.

— Tu ești dintre-ai noștri, Panchete. Nu ești dintre ăia.

— Bine, și-atunci ce facem?

— În lumea de azi, liberalismul e pe ducă.

— Partidul liberal?

— Nu, liberalismul. A conviețui cu dușmanul e o dovadă de slăbiciune. De aceea îți vorbeam de o organizație care să facă mai ușoară sarcina noastră.

— Ce sarcină?

— Puterea, Panchete, puterea politică. Noi vrem tot ce e mai bun pentru toți. O să punem asta în practică. De asemenea e necesară dreptatea socială, pentru că poporul îngrădit e veninos. Papa Leon al XIII-lea a vorbit despre asta foarte clar.

— Chiar și papa?

[1] *Gerardo Machado*, președinte dictator al Cubei între 1925 și 1933.

— Da, papa. Conducerea statului trebuie să rămînă în mîinile celor mai pregătiţi, şi aceştia sîntem noi.

Luis Dascal navighează cu încetineala unei bărci învechite pe o furtunoasă mare de verdeaţă, în timp ce rîsetele şi vorbele cu duh sfîşie orizontul cu fulgere; căutîndu-şi un port sigur, el se ascunde după gardul viu care desparte grădina de terenul de tenis, apoi se îndreaptă spre o bancă de lemn, o bancă albă, adusă de la conacul unei plantaţii de trestie de zahăr, ca să dea culoarea tradiţională; drumul îl poartă acum spre María del Carmen Cedrón, vlăstar de viţă senatorială.

— Bună, spuse Dascal. Moleşită, dar te ţii bine. Nu te-am mai văzut de la Varadero.

María tace. Nu ştie încă dacă este vorba de ceva obişnuit, de o momeală, de o punte aruncată, sau de fraza tip pentru asemenea ocazii. O introducere prin care avangarda ia contact cu obiectivul.

— Într-o seară... la Kawama.

Kawama sugerează o imagine şi asociaţiile încep să se lege.

— La Kawama? întreabă María del Carmen.

— La sfîrşitul lui august.

— Da, am fost pe acolo.

— Duminică, ultima duminică.

— Nu-mi amintesc bine.

— Eu însă-mi amintesc, insistă Dascal.

— De ce?

— Pentru că-mi aduce aminte de o poveste.
— O poveste?
— Da, o poveste.

Ana propuse să meargă la *ladie'-s*[1] şi Margarita acceptă. Trebuiau să se mai mişte niţel. O jumătate de oră sub umbrar şi încă nu se apropiase nimeni. Prea retrase.

Au terminat de povestit despre necazurile sentimentale şi sociale ale Silviei şi acum comentează consecinţele morale ale acţiunilor nechibzuite: „Sînt tulburată de cele povestite. Ba era chiar aici, în maşina lui Francisco Javier. Nu-mi explic cum pot fi unele fete chiar aşa de deştrăbălate! Bine, numai începutul e mai greu, că după aia... Vai, dragă, nu pretind să fii o sfîntă, dar cel puţin discretă să fii. De fiecare dată cînd mă aprind după un băiat, mă simt după aia murdară, nu ştiu de ce. Duhovnicul îţi rezolvă repede problema asta. Părintele Iñigo spune să nu mai fac aşa, dar cînd îmi apare un alt prilej, iar o fac. Tu te spovedeşti părintelui Iñigo? Mie nu-mi place, întreabă prea mult. Are însă ceva plăcut în fiinţa lui, ocrotitor, mă simt bine cu el. Oh, şi cînd mă gîndesc ce lucruri teribile mi s-au povestit despre preotul ăsta! Dar nu cred nimic! Adevărul e că la Havana toată elita i se spovedeşte şi ceilalţi îl invidiază. Eu nu mă spovedesc lui pentru că biserica Corpus e departe de casă, şi

[1] În salonul rezervat doamnelor (engl.).

duhovnicul meu e aşa de bun... Toţi sînt buni. Şi ce s-a-ntîmplat cu Silvia ? Nimic, dar Francisco Javier s-a înfruptat aşa de mult, că după aia totul s-a cam răcit. Nu mai spune, el e cel care a terminat ? Chiar el. De-aia caut eu să nu mă culc cu oricine. Că dacă nu-i în joc şi latura morală, băieţii se plictisesc repede. Şi-apoi ce vorbe îţi scot. Dar după ce te măriţi, astea se uită, cu timpul. Depinde însă şi de ce s-a vorbit. Uite, Zita Berenguer o să aibă al doilea copil şi tot nu s-a uitat povestea ei. Zita însă a făcut-o lată, adu-ţi aminte cum au prins-o la debarcaderul de la *Yacht*. Asta depinde şi de educaţie. Şi de ce vezi în casa ta ; tu ştii chestia cu mama Zitei ? Cine n-o ştie în Cuba ?"

Alejandro Sarría îşi împinge prada spre capcană şi pe urmă aşteaptă doar s-o vadă cum îşi prinde laba.

— Acum lucrul cel mai important este să avem un ziar.

— Da, dar costă mult.

— Nu chiar atît de mult, Panchete. Ziarul este ceva foarte important. Trebuie să ne întîlnim şi să stăm de vorbă despre asta.

— Cît ne costă ?

— Nu-i mare lucru pentru tine.

— Tu nu ştii în ce situaţie mă aflu.

— O ştiu foarte bine, de aceea ţi-am vorbit de proiect. Sînt şi alţi prieteni interesaţi.

— Cine ?

— Ilizarra, Mendoza, Noval, Bermúdez, Sánchez-Morris.

— Ăsta-i bun.

— Mai sînt şi alţii, dar aceştia formează nucleul principal, incluzîndu-ne pe noi doi, bineînţeles.

— Ei ştiu că mi-ai vorbit?

— Chiar ei m-au desemnat s-o fac.

— Şi cît...?

— Nu-ţi face gînduri, n-o să te ruinezi. Problema e că tu nu eşti la curent. În afara industriei şi a cimentului există presa, televiziunea, propaganda şi apoi politica. N-o să te coste mai mult decît dai tu de pomană.

— Asta-i altceva. Teama de Dumnezeu e altceva. Omul fără frica lui Dumnezeu e pierdut.

— Bineînţeles, religia trebuie să stea pe primul plan. De asemenea, trebuie să atragem clasa mijlocie care e cu Ortodocşii. Multă lume care nu găseşte alt drum poate fi alături de noi. Ca să începem, e nevoie să dăm o orientare, şi pentru asta, ziarul...

— De asemenea, e important să se prezinte o platformă politică.

— În Cuba nimeni nu votează pentru programe, ci pentru oameni. Cînd o să ne ocupăm de partid, o să găsim noi persoane care să atragă.

— Bine, eu sînt cu voi, spune Panchete şi îşi căută în buzunar Ronson-ul să-şi aprindă ţigara de foi ce i se stinsese.

— N-ai să te căieşti, Panchete. Să terminăm dintr-o dată în Cuba cu violenţa şi demagogia.

María del Carmen zîmbeşte. Iată o metodă nouă, proaspătă, efectivă.

— Cum „o poveste“ ?
— O poveste, repetă Dascal.
— Spune-mi-o.
— Uite-o cum e. A fost odată un călugăr, care trăia într-o mănăstire așezată într-o vale foarte bogată, plină de animale și de copaci. Călugărul se gîndea în fiecare dimineață, în grădină, la Paradis ; la nimic altceva nu se gîndea decît la Paradis. Într-o zi, văzu pe o ramură o pasăre frumoasă, cu pene aurite și viers dulce. Pasărea zbură în pădure și călugărul se luă după ea. Pasărea își continuă acolo cîntul și călugărul o ascultă multă vreme. Pasărea zbură din nou și călugărul se-ntoarse vesel la mănăstire. În timp ce se apropia, văzu că poarta și mănăstirea se schimbaseră mult. Cînd intră înăuntru nu mai cunoștea pe nici unul din călugări și nici aceștia nu-l mai cunoșteau pe el. Spuse cum îl cheamă, ei căutară în registre și descoperiră că trăise cu trei sute de ani în urmă. Atîta durase cîntecul păsării. Crezură că e vorba de-o înșelăciune a diavolului. Inchiziția îl supuse la cazna roții și apoi îl arse de viu. În timp ce rugul începea să ardă, călugărul muribund grăi : „Acesta-i prețul pe care-l plătesc fiindcă am văzut Paradisul“.
— Asta-i tot ?
— Asta-i tot.
— E o poveste tristă.
— Pentru că se termină trist ? Nu ! Gîndește-te la bucuria pe care a simțit-o în pădure.
— Dar, n-a putut-o păstra.

— Aicea-i problema. Pentru prima dată a trăit intens și senzația asta scurtă l-a distrus.

— Și dacă omul nu simte nimic, e de nedistrus?

— Exact.

— Atunci nimic nu-i plăcut.

— N-are nici o importanță. Pasărea era falsă, nu făcea doi bani.

— Eu aș fi procedat la fel ca și călugărul.

— Ești sigură?

— Cred că da.

— Asta-mi place.

— De ce-ți place?

— Îmi plac oamenii care pot ajunge acolo unde eu nu pot.

Margarita și Ana, așezate în fața oglinzii de la *ladie's*, terminau cu fardatul. Se aud frînturi de fraze: „N-ai vreo aspirină? Nu, n-am la mine. Ai încercat culoarea asta de ruj? Nu, care? *Oranch blosom*. E țipător! Verișoară-mea, María Luisa, își dă cu el și n-are decît cincisprezece ani. La ce colegiu învață? La Merici. Nu-mi place, dacă o să am o fată, o trimit la *Sagrado Corazón*. Pe băieți i-aș trimite la Belén. Belén nu-mi place, băieții ies de-acolo tare egoiști. Pe ai mei am să-i trimit la La Salle. Nu știu de ce nu-ți place Merici, acolo merg cei din elită. Aiurea, nici gînd, cei mai buni merg la *Sagrado Corazón*. Amîndouă sînt bune. Dintre colegiile de băieți, Belén e superior, băieții cei mai buni merg la Belén. Nu toți, cei de la La Salle sînt mai șic, mai sim-

patici. Distincţia nu te face niciodată mai simpatic. Maică-mea îmi spune că dacă aş fi fost băiat m-ar fi trimis la La Salle. Maică-ta nu e prea pretenţioasă. Ce vrei să spui cu asta? Nu te supăra, voiam să spun că ea nu se ocupă de amănunte. Maică-mea mă supraveghează în toate, de la îmbrăcăminte şi pînă la ora la care mă duc la club. E de-a dreptul insuportabilă, mami nu se preocupă atîta. Vezi, ce-ţi spuneam! Ia uită-te la rochia pe care mi-am pus-o azi, ea mi-a ales-o. E frumoasă, cine ţi-a făcut-o? Meli. Ia niţel cam scump. Mami spune că în materie de îmbrăcăminte oricît ai cheltui e puţin."

La picupul de pe terasă — jaz: varianta *cool*. Vîntul rece din nord nu suflă tare în grădină, pentru că namila de casă de piatră cenuşie îi stăvileşte rafalele. Se simte totuşi un frig uscat, străin. Noaptea e întunecată, înnourată. Valeţii, cu mănuşi albe, termină de aşezat argintăria şi porţelanurile pe masa lungă de cristal.

— De ce stăteai aici? întrebă Dascal.

— Unde?

— Aici, după gărduleţul de verdeaţă, atît de retrasă.

— Eram obosită, spune María del Carmen.

— Obosită, de ce?

— Vocile, lumea...

— Toate astea nu trebuie să te obosească. Se presupune că eşti obişnuită.

— Şi totuşi mă obosesc.

— Uneori pot fi neplăcute, spune Dascal.

— Uneori, dar nu întotdeauna.
— Trebuie să faci parte...
— Eram acolo, îi ascultam pe toţi şi deodată am simţit o mare oboseală, ca şi cum aş face acelaşi lucru de mii de ani.
— Dar tu faci parte...
— Din ce?
— De aici, din toate astea. Eu nu...
— Tu nu...?
— Eu nu... Nu merg la Varadero în timpul regatelor. Nici duminica la *Country Club*. N-am nici maşină decapotabilă, nici nu vîslesc, nu fac nici sport. Nu-mi cumpăr haine de la Mieres. Nu cunosc teatrele de pe Broadway, nici nu pot purta o conversaţie despre ultimele *plays*[1]. Tatăl meu nu joacă golf, iar mama nu joacă bridge. N-am aer condiţionat în cameră, nici cont deschis la vreun restaurant. Şi nici nu semnez la *El Carmelo*.
— Nu te-am întrebat nimic din toate astea. Prea îţi faci complexe.
— Tu eşti înscrisă la *Baltimore*, urmezi filozofia la Universitatea Villanueva şi faci parte din echipa de *soft-ball*.
— Cum de ştii asta?
— Citesc *Cartea de aur* a lui Álvarez de Cañas şi *Memorii de sfîrşit de an*. Sînt lectura mea favorită. Le citesc pe amîndouă noaptea, înainte de culcare. Asta în loc de rugăciune. Toată lumea ar trebui să facă acelaşi lucru.

[1] Piese (engl.).

Pe masa de cristal aşezată pe iarbă, două platouri de argint conţineau budinca de peşte şi curcanul în aspic, ornate simetric după regulile bucătăriei franceze. La mijloc, o compotieră uriaşă de cristal şlefuit strălucea, plină cu salată de fructe, acoperită cu nuci şi frişcă. Lîngă el, *risotto alla milanese*. Alături cremă de ciocolată şi savarină cu rom. Pe o măsuţă de servit, farfuriile de porţelan Minton şi tacîmurile de argint Gorham model *Renaissance* şi şervețelele de in şi dantelă de Bruxelles, cu monogramul S S brodat pe un oval baroc.

Margarita, Francisco Javier, Anita şi Carlos mîncau în jurul unei mese de metal alb, lîngă boschetul de trandafiri : „Mie mi-a plăcut mult, e un tip şi jumătate. E adevărat că Marlon Brando joacă bine, dar Vivien Leight e neîntrecută. Cel care a scris scenariul trebuie să fi fost ţăcănit rău. Îl cheamă Winchester, sau parcă... Tennessee Williams. Chiar aşa ; nu înţelegi bine ce se-ntîmplă, dar e impresionant. Şi ce să mai spui de scena cînd bătrîna vine să vîndă flori pentru morţi ? Mi s-a făcut părul măciucă. Nu ştiu de unde l-au scos pe Marlon Brando ăsta, dar e un tip dat naibii. Lucrul cel mai bun *(Carlos)* e felul în care e prezentat filmul : ea voia să fie bună, dar o oră de pasiune i-a schimbat destinul. *(Pauză prelungită.)* Asta-i sigur *(Margarita)*, ea voia să fie bună... Dar o oră de pasiune... *(Carlos)*. Adevărul e că ar fi trebuit să se poarte mai frumos cu sărmana nebună, de-aia a înnebunit, vreau să spun : era nebună, dar el a înnebunit-o şi mai rău."

— Tu crezi că era mulțumit călugărul de prețul plătit pentru Paradis? întrebă María del Carmen.

— Nu știu. Nimeni nu poate ști. De ce ai venit în seara asta?

— Poate că a primit pedeapsa cu plăcere. Poate că merită pentru cei trei sute de ani să fii ars de viu.

— Sînt mulți oameni care sînt de acord cu asta. E posibil ca domnul Guerlán și domnul Estinhaus să aibă dreptate.

— Tu crezi c-a făcut bine călugărul?

— Nu știu. Uneori cred că da, dar nu sînt sigur, spuse Dascal.

— Ai face ca el?

— Călugărul a avut înaintea lui mai multe drumuri. În primul rînd ar fi putut să nu se gîndească la Paradis, și să urmeze tipicul unui ordin călugăresc, la fel ca toți ceilalți. Asta l-ar fi scutit de probleme.

— Dar n-ar fi cunoscut...

— În al doilea rînd, ar fi putut alunga pasărea cînd a văzut-o și s-ar fi putut închide în chilia lui pînă ar fi trecut tentația.

— Asta ar fi fost o lașitate.

— În al treilea rînd, s-ar fi putut consacra experienței, conștient că era o stranie aventură și o mare plăcere care îi va aduce condamnarea.

— Și să accepte supliciul și moartea.

— Da, să le accepte din capul locului.

— Ar fi trebuit să știe dacă acea clipă din pădure merita osteneala.

— Nu-ţi place riscul. De ce-ai venit azi?
— M-au invitat. Adu-ţi aminte că fac parte... spune María del Carmen zîmbind.
— Nu-i de ajuns.
— Ba da; n-aveam nimic mai bun de făcut.
— Vrei să mănînci? întrebă Dascal.

Fata cu rochie neagră, strîmtă şi simplă, şi tînărul arhitect în costum gri, croială italiană, fumează, cu gesturi studiate, *Chesterfields* avertizaţi că în seara aceasta se vor face fotografii pentru reclama ţigărilor. Stau în lumina slabă a becurilor mate, intoxicaţi de *cool*-ul care te moleşeşte. Melodia de jaz nu e însă digerabilă, şi discul e schimbat. Urmează *danzón*[1] la pian. *Romeu.* Fumătorii distinşi se scutură deodată şi redevin pămînteni: se-ndreaptă spre masa care-i servită.

Margarita, Francisco Javier, Anita şi Carlos îşi înfig uşor furculiţa, doar vîrful, în peşte sau curcan, şi abia dacă-şi mişcă fălcile. Dialogul poate curge nederanjat de obstacole materiale: „Săptămîna asta rulează unu' bun, «Ambiţii care ucid». Îl dau cu alt titlu: «Sărutări de neuitat» *(Carlos).* E însă cu Elisabeth Taylor, şi fata asta e dărîmătoare. Bine, lucrul cel mai important acuma e Crăciunul, trebuie să ne facem planuri. Eu merg la New York. Să nu-ţi scape *Call me Madame*[2], Ethel Merman e fantastică.

[1] Dans şi cîntec cubanez foarte popular.
[2] Spune-mi doamnă (engl.).

A început să ruleze zilele astea un film foarte plăcut cu Gene Kelly şi o franţuzoaică nouă, care dansează, Lesly Caron. La sfîrşit are un balet destul de bun. Am de gînd să-mi cumpăr toate cărţile de Mickey Spillane. De curînd am terminat „*I, the Jury*“ [1], e o bombă. Numai una? întreabă Carlos. Cum una? Atunci nu-i bun poliţist. Ce caraghios! Îţi spun că-i foarte bună. E un detectiv pe nume Mike James, care merge întotdeauna cu nişte blonde formidabile şi le dă cu piciorul, pe rînd. Nu-i el justiţia? Şi ce justiţie! E un detectiv! Rulează şi *Quo vadis*, să nu-ţi scape; e cu Robert Taylor şi Deborah Kerr. Are un banc tare de tot. Îl întreba pe unul: *«Huear ar iu goin?»* [2] Şi acesta îi răspundea: «Tu di muvis» [3]. Întreba din nou: «Huat ar iu goin tu sii?» [4]. Răspunsul: «*Quo vadis*» [5]. Atunci — replica: «Tu di muvis tuu.» [6] *(Pauză)* Nu înţelegi! *Quo vadis* înseamnă «încotro mergi». Eu am să-mi petrec Crăciunul cu familia. *(Margarita)* Papa n-o să mă lase să fac altceva.“

María del Carmen îşi ia rămas bun. E obosită şi vrea să se culce devreme. După plecarea ei, Dascal se scoală fără să fi terminat de mîncat. Îşi lasă farfuria pe un piedestal, lîngă o balus-

[1] Eu, juriul (engl.).
[2] *Where are you going?* (Unde te duci?) (Engl.)
[3] *To the movies.* (La cinema.) (Engl.)
[4] *What are you going to see?* (Ce te duci să vezi?) (Engl.)
[5] *Quo vadis?* (Unde te duci?) (Lat.)
[6] *To the movies too.* (Tot la cinematograf.) (Engl.)

tradă. Se refugiază în intimitatea unui grup de palmieri. Îşi aprinde o ţigară. O pietricică luceşte în iarbă. O ridică. Saltă în palmă bucăţica de marmură desprinsă din piedestal : o pipăie atent şi observă vinele şi gradaţiile culorii. Cristina se apropie.

— Te-ai ascuns toată seara. Mereu te ascunzi. Nu te-am văzut de un secol.

— Nu mă ascund, umblam pe aici, se scuză Dascal.

— Pe aici, ca să nu te vadă.

— E timp frumos. O răcoare plăcută.

— Văd că iarna poţi fi şi elegant.

— Ce mai face Dickens ?

— El e elegant întotdeauna.

— Da, dar nu-i suficient.

— Asta ţi-am mai spus-o. Ţi-am spus-o de mai multe ori.

— Dar astea, toate, nu-s suficiente ?

— Ce ?

— Astea. Casa, grădina, lumea.

— Nu-s suficiente. Dacă n-ar exista, aş avea nevoie de ele.

— Dar acuma n-ai nevoie.

— Acuma am nevoie de băutură.

Dascal pocneşte din degete : un sunet de scîndurele lovite între ele. Se iveşte un chelner, ascultă vocea joasă, precisă şi se retrage.

— Şi eu aveam nevoie, spuse Dascal.

— De astea ?

— De băutură. De toate.

— Atunci, eşti de acord ?

— Nu ştiu, cred că da.

— Trebuie să te grăbeşti, timpul trece.

— Pentru mine mai încet.

Cristina se întoarce cu repeziciune, dînd să plece şi se ciocneşte de chelner. Tava se clatină, dar cele două pahare nu...

— Scuzaţi, doamnă, spune chelnerul.

— Nu-i nimic, răspunde Cristina.

Dascal ia paharele şi întinde unul Cristinei. Chelnerul se retrage zăpăcit.

— Iertaţi-mă, doamnă, spune Dascal.

Cristina îl învăluie într-o privire plină de intimitate.

— Iertaţi-mă, repetă Dascal.

— Nu ştiu ce să fac.

— Ţi-am cerut iertare.

— Asta poate continua. Ar putea deveni dureros pentru mine şi nu vreau. Tot ce se referă la durere mă supără din cale afară.

— N-o să fie dureros.

— Chiar aşa şi trebuie. Asta trebuie să fie clar.

— E clar.

Dascal bea ducînd degetul arătător spre paharul Cristinei.

— Şi tu.

Cristina bea.

Arturo Méndez Sarría, o namilă greoaie cu *guayaybera* udă de transpiraţie, cu părul căzut pe frunte, cu un pahar de *jaibol*[1] în mînă, apare înaintea lor.

[1] Băutură preparată de obicei cu rom, sifon şi lămîie. Uneori se mai adaugă *whisky*, coniac etc.

— Mătușico, cred că sînt unii care vor să meargă la *Tropicana*.
— Nu știu dacă Alejandro o să vrea.
— Spune unchiului să nu ne strice cheful.
— Vii și tu, Luis? întreabă Cristina.
— N-am cu cine.
— Ți-aș putea găsi eu o parteneră.
— Sînt nițel cam obosit.
Cristina se îndepărtează mergînd cu grijă, ca nu cumva tocurile ascuțite să i se afunde în iarbă.
— În noaptea asta o s-o facem lată pe *Yacht*. Mai dă-o-ncolo de *Tropicana*.
— Nici nu mă gîndeam să mă duc.
— Atunci vino cu noi.
— Cu cine?
— Carlos, eu și alți cîțiva, nu mai știu care.

Arturo micșorează viteza, trecînd pe la Machina. Continuă pe Alameda de Paula și cauciucurile scrîșnesc luînd curba de lîngă biserică. *Navy's Bar*, gara Terminal...
Dascal își reazemă capul de spătarul cu miros de piele nouă. Pe fereastra mașinii vede cum punctele luminoase rămîn vertiginos în urmă. Ora douăsprezece. Aerul miroase a scoici.

AUR ALB

Cayetano Sarría nu cunoştea războiul. Unchiul lui fusese soldat în armata lui Ferdinand al VII-lea [1], iar taică-său plecase cu acei *requetés* [2] în cel de-al doilea război carlist. Iarna, cînd sta acasă şi se încălzea la gura sobei, a auzit despre război întîmplări înspăimîntătoare.

Şi-acum războiul era chiar în Cuba. De o parte, *mambises*, cu care n-avea nimic de-a face; erau cubani şi voiau să elibereze insula. De cealaltă parte, spaniolii, oameni de-ai lui, care voiau să păstreze colonia.

Cayetano Sarría străbutuse mările ca să ajungă în locurile acestea prospere şi însorite şi să facă bani. Moartea unchiului său i-a adus bani mai curînd decît se aştepta. Acum nu trebuia decît să-i înmulţească. Doar atît. Şi să caute ca războiul să nu-i provoace vreo scădere a capitalurilor.

Ca să nu aibă neplăceri mai tîrziu, se înscrise în Corpul Voluntarilor, dînd dovadă de fidelitate faţă de drapel, dar vorbi cu comandantul

[1] Rege al Spaniei (1784—1833).
[2] Voluntari înrolaţi în luptele pentru apărarea tronului şi bisericii în războaiele civile spaniole.

batalionului din Matanzas ca să-l scutească de serviciul militar.

Noaptea făcea comerț cu *mambises*, vînzîndu-le sare, pastramă, mirodenii, frînghii, *machetes*, șei și vite. Atunci avu loc întîmplarea de la La Cumbre, care dovedi că acest Cayetano era în stare de orice.

Erau zilele Invadării[1]. Maceo mergea incendiind moșiile din apropierea Havanei. Máximo Gómez îi înnebunea pe spanioli cu campania *La Reforma*. O coloană a Armatei de Eliberare trecu prin împrejurimile orașului Matanzas. Flămîndă și obosită, după ce străbutuse zona centrală în marș forțat. Își ridicară tabăra lîngă La Cumbre și colonelul Alvarez dădu ordin să se confiște vite pentru hrana trupei.

O patrulă intră după miezul nopții pe pășunile lui Cayetano și începu să strîngă vitele. În zori, le adăpau lîngă tabăra mambisă. Cayetano află despre aceasta pe la amiază, de la vătaful care veni speriat, lac de sudoare. Încălecă de îndată și-o porni în galop spre La Cumbre.

Seara, se afla în fața colonelului Alvarez, oferindu-se să-i cumpere vitele. Colonelul zîmbi. Proprietarii cărora li s-au confiscat vitele sînt de obicei deznădăjduiți, și nu le arde de afaceri. Acceptă și Cayetano îl plăti în aur. Co-

[1] Este vorba de ocuparea de către forțele patriotice a părții de apus a insulei în timpul celui de al doilea Război de independență a Cubei. Lupta se termină prin înfrîngerea patrioților și prin moartea lui Antonio Maceo (1896).

lonelul ieşi în cîştig, pentru că peste puţină vreme trebuia să plece în marş şi vitele i-ar fi fost o belea pe cap. Cayetano şi-a recuperat vitele la un preţ mult sub valoarea lor.

Vestea se răspîndi repede şi lumea începu să vorbească de isteţimea tînărului Sarría în ale negustoriei. Colonelul Ojeda de la Voluntari îl certă că nu-l anunţase.

— Le-am fi luat înapoi prin foc şi sabie!

Cayetano zîmbi. În timpul luptei ar fi pierdut jumătate din vite.

UN PĂRINTE AL PATRIEI

La Sagua totul era pregătit pentru sărbătorirea lui 20 Mai[1]. Seara urma să fie bal la club, cu ţinută de seară, mănuşi şi cravată albă. După-masă — curse de cai.

Gabrielito intră grăbit în farmacia doctorului Sendajo, pe strada Santa Ta. Cumpără paciulie pentru mamă-sa şi se-ntoarse prin strada Regina Isabela ca să poată trece prin faţa casei lui Tere.

La patru după-masa călăreţii îşi plimbau caii pe bulevardul principal ca să se vadă cît de bine erau dresaţi. Îi struneau ca să se dea înapoi cu trupul fremătînd şi-apoi, deodată, porneau în trapul lin, cadenţat, obişnuit mînjilor de la noi.

Un mulatru dădu un chiot, îşi lovi şoldurile cu pălăria de *yarey*[2] şi toţi caii o porniră dintr-o dată. Fiecare călăreţ ducea sub braţ o lance lungă. În capul străzii, pe o frînghie bine întinsă, atîrnau cercuri cu panglici colorate.

[1] La această dată se sărbătorea, înainte de revoluţie, proclamarea independenţei cubaneze de sub jugul spaniol.
[2] Nume dat mai multor specii de palmieri din ale căror frunze se fac pălării, coşuri ş.a.

Călăreţii chiuiau şi lumea-i îndemna, ţopăind de bucurie. Cînd ajunseră aproape de frînghie, îşi îmboldiră caii şi mai mult, strînseră bine lăncile, îndreptîndu-le spre cercul colorat care se legăna înaintea lor. Trecură pe sub frînghie, umplînd văzduhul cu răcnete sălbatice. Căşti, lănci şi cercuri dispărură într-un nor de praf. Cîştigătorul îşi prinse de gît panglica galbenă. Părea, cum avea să se spună după aceea, o vacă premiată.

Gabrielito se-ntoarse acasă cîntînd, pentru că-l încîntase tot ce văzuse. Colonelul Cedrón venise de la Santa Clara, unde discutase timp de trei zile cu generalul José Miguel Gómez, căci aveau de gînd să organizeze un nou partid. Eugenia, care nu se pricepea prea mult la aşa ceva, pregătea cafeaua pentru desele întîlniri din casa lor, care se prelungeau pînă-n zori, în timp ce caii tropăiau, neliniştiţi, în faţa porţii.

Cînd Gabrielito deschise uşa camerei, taică-su făcea baie în cadă. Eugenia îl ajuta, mişcîndu-se agitată în corsetul care-i strîngea corpul şi-n fusta albă ce-i flutura în mersul ei iute.

Gabrielito văzu genunchii noduroşi ai colonelului Cedrón ieşind afară din cada enormă şi maică-sa îl sperie cu un „uşt !"

Clubul era grozav de împodobit şi de luminat ; pentru bal se cumpărase o cantitate de două ori mai mare de carbid şi de lumînări. Toţi membrii clubului se înghesuiau să intre primii. Se aflau acolo membrii consiliului municipal, proprietari mari şi mici, negustoraşi, funcţionari de la primărie, vînzători şi învă-

tători. Întrecerea de după-masă fusese organizată pentru țărani și pentru muncitorii de la topitorie și tăbăcărie.

Balul începu la șapte și jumătate fix. Primarul îl deschise, așa cum obișnuia el, dansînd *caledonia*. Nevastă-sa încerca să țină pasul, dar obezitatea o împiedica și la o rotire își pierdu evantaiul. Conducătorul balului se grăbi să-l ridice. După primele măsuri de deschidere, celelalte perechi se alăturară primului demnitar al orașului. Eugenia, c-o fustă tare înfoiată și cu mantila foșnind a îmbrăcăminte bună, se mișca elegant în brațele colonelului Cedrón. După *caledonia* dansară un vals și o polcă. Atunci cînd muzica se opri, dansatorii începură să servească punci care mai atenuă zăpușeala. Pentru amatorii de băuturi tari, aveau vin de butoi și rachiu. Doamnele, predispuse la amețeli, suportau mai bine șerbetul, fagurii de miere și apa. Cînd se termină cadrilul, perechile serviră lichioruri în cupe de Boemia.

Balul a fost foarte elegant și strălucitor ; ținu pînă ce se consumară cele o sută de lumînări, ocrotite de globuri de cristal albastru ca safirul, care ardeau pe candelabrul central.

A fost noaptea în care s-a petrecut incidentul acela atît de comentat, cînd domnișoara Antúnez a refuzat să danseze cu șeful fiscului iar acesta, chemîndu-l pe conducătorul balului, l-a pus să verifice carnețelul de dansuri al domnișoarei.

Verificarea dovedi că șeful fiscului era înscris pentru valsul cuban. Se aplică regulamentul

şi domnişoara Antúnez nu mai putu să danseze numai cu locotenentul Querejeta, care îi făcea curte. Se necăji atît de tare, încît părăsi balul, agitîndu-şi disperată mînecile de dantelă.

Şeful fiscului îşi ceru scuze pentru incident, spunînd că regulile sînt reguli şi ce s-ar întîmpla în republica asta dacă la aşa puţin timp de la proclamare am încălca ordinea stabilită. Lumea murmura, ştiind că domnişoara Antúnez şi locotenentul erau în vorbă.

S-a mai vorbit şi despre noua glumă a lui Rebollar care i-a uns cu miere şeaua lui don Críspulo. Şi-au adus atunci aminte cu toţi că la un bal anterior Rebollar a împrăştiat praf de scărpinat în salonul de dans al clubului, ceea ce l-a costat o lună de exil la Santa Clara.

Ăsta era Rebollar şi pace.

Duminică

Arturo bătu în ușă.

— Iar veniși p-aci, măi băiete? Apoi să știi că tu foc ai în tine.

Negresă, grăsana își răsucea mîna neagră și bătătorită pe clanță.

— Napoleona, dragostea mea, unde-i Angelita?

Napoleona o porni legănîndu-și șoldurile enorme. Arturo se întinse pe sofa.

— Întinde-te în voie, e a mea.

O perdea murdară cu floricele despărțea cămăruța de culoar. Angelita ridică perdeaua cu degetele-i pline de inele. Își păstra talia subțire, ca de viespe, talie care, pe vremuri, făcuse furori. Arturo o sărută cu drăgălășenie pe obraz. Începu tîrguiala:

— Ascultă, sufletele, uite care e chestia: am nevoie de trei femei pentru seara asta, începu Arturo.

— Nici vorbă de-așa ceva, băiețaș. Aștept niște tipi babani.

— Trimite-i în altă parte.

— Nici nu mă gîndesc!

— Sînt eu clientul vostru sau nu?

— E vorba de americani, şi americanii au dolari berechet.

— Mă faci să nu mai viu pe aici.

— Atunci n-ai s-o mai vezi pe Berta ta.

— Nu eşti singura în Havana.

— Fă ce vrei ! Du-te-n altă parte.

— Ascultă, babo, dacă îmi strici şusta de azi te dau pe mîna poliţiei. Pe cuvîntul meu.

— Ia-ncearcă.

— Am s-o fac.

— Încearcă.

Dascal îl întrerupse.

— Haide, Arturo.

— Nu merg.

— Angelita, şi dacă plătim extra, tot nu se poate ? spuse Dascal.

— Puştiul ăsta e aşa de grăbit. Nici nu te lasă să vorbeşti.

— Aha, va să zică asta era problema. Ştiam eu... Cît ?

Angela puse banii în buzunarul halatului şi strigă : „Fetelor, în salooon !“

Şase femei. O brunetă, fără prea multe hălci pe ea, îl salută pe Arturo.

— Tu nu ieşi pe arenă, Bertica, tu stai cu mine.

Dascal şi Carlos se pun de acord, selecţionează. „Cum te cheamă ? Susi. Ele sînt Lulú şi Roza.“ Bertica sare de pe genunchii lui Arturo şi dispare ; perdeaua se leagănă îngreunată de jeg şi umezeală.

Un țiuit ascuțit o scoate din sărite pe Napoleona : Viiin ! Deschide ușa și dă peste Francisco Javier, tare serios, în prag.

— Voi duceți-vă înăuntru, urîtelor ! spune Arturo. Îmbrăcați-vă iute ! Și apoi către Francisco Javier : Tu n-ai fost la *Tropicana* cu ceilalți ?

— Am fost la *Montmartre*. I-am lăsat să mă aștepte.

Arturo rîde cu spasme și o flegmă vîscoasă îi întrerupe rîsul.

— Ca să vii cu noi, nu-i așa ?

Francisco Javier se îndreaptă spre sofaua pe care stă Carlos. Urmează o pauză lungă, apăsătoare, Francisco Javier spune că vrea să vorbească cu Carlos. Ies în stradă. Se opresc sub felinarul din colț. Dinspre barul Victoria se aude un bolero siropos : *De ceee te-ai duuus, dragostea mea de totdeauuuna...?* Nimeni nu știe de ce. Nimeni nu răspunde.

— Te duci cu ăștia ? întrebă Francisco Javier.

— Da, spuse Carlos.

— Tu știi ce faci ?

— Da.

— Nu știi nimic. Nu știi ce faci.

— Ba da, știu.

— Atunci e mai rău.

— Nu e nimic.

— Ești pilit.

— Nițel.

— Gîndeşte-te, o să păcătuieşti şi o să te căieşti.

— Nu-mi pasă.

— Eşti nebun! Mai rău, beat. Ai devenit un beţivan. Te laşi tentat. Îl jigneşti pe Dumnezeu. Ce-or să spună cei din Grupare!

— Ce-i din Grupare vin şi ei pe aici. I-am văzut chiar eu.

— Dacă te laşi subjugat de trup n-ai să atingi niciodată virtutea.

— Ştiu prea bine toate astea, dar nu pot să schimb lucrurile.

— Cum nu le poţi schimba? Eşti om sau animal? Fiecare sacrificiu pe care-l faci, fiecare renunţare e o ofrandă adusă lui Cristos. Întoarce-te acasă, vino cu noi la *Montmartre*. Trebuie să-ţi păstrezi castitatea.

— Eu nu sînt cast.

— Nici eu n-am fost o vreme, am avut o rătăcire, dar acum m-am întors la Dumnezeu. Îţi cer şi te rog să te gîndeşti ce faci.

— M-am gîndit, dar a fi cast nu e un lucru care să mă convingă. Eu nu fac rău nimănui, n-aş putea strivi nici o lindină. Trebuie să mănînc şi să dorm, iar fetiţele astea de aici sînt tare simpatice.

— Refuză-i trupului orice poftă.

— De ce?

— Ca să placi Domnului.

— Slab şi cu cearcăne. Aşa-i place lui Dumnezeu?

— Nu face pe tîmpitul. Ştii bine despre ce vorbesc.

— Ascultă, Francisco Javier, în noaptea asta am tras ceva la măsea şi eu nu mă pilesc des, azi e o excepţie, lasă-mă să fac ce vreau, iar mîine stăm de vorbă.

— Nu, mîine e tîrziu, păcatul a şi fost săvîrşit. Ce vor spune în Grupare ?

— În Grupare nimeni n-o să afle nimic, dacă tu n-ai să le-o spui.

— Atunci vino cu mine.

— Nu merg, pentru că eşti dintre cei care strică cheful oamenilor ; şi Dumnezeu face parte din ăştia, tu şi Dumnezeu grozav mă mai pisălogiţi.

Mîna lui Francisco Javier se înalţă deasupra capului, descrie o parabolă, în care braţul serveşte drept rază şi termină lovind cu un pocnet ascuţit obrazul lui Carlos.

— Respectă-l pe Dumnezeu, ce dracu !

În uşă, Arturo, Marcos, Dascal, Napoleona şi Lulú privesc spre conul de lumină de sub felinarul din colţ.

— I-a ars-o !

— Ce-i cu ăsta ? întrebă Napoleona.

După ce Carlos o porni spre casă, toţi îşi ocupară locurile în salon.

— Nu-i nimic, pe drum o să uităm de asta, spuse Arturo.

— Cercul virtuţii, spuse Dascal.

Iar Napoleona :

— Bine, fiule, asta-i înmormîntare sau ce naiba e ?

San Ignacio aluneca lin pe apele liniştite ale rîului Almendarés. Trecu cu uşurinţă pe sub podul Pote, fără a fi nevoie ca acesta să se ridice. Intră pe albia largă de la vărsare, însoţit de zumzăitul motoarelor şi-al apei clocotind în urma elicelor. În faţa castelului La Chorrera, Juanito, patronul, răspunse la semnalele luminoase cu reflectorul de la provă. Ieşiră în larg.

— În ce direcţie ? întrebă Juanito.

— Prova spre Miami, spuse Arturo.

San Ignacio îşi mări viteza. Se deplasa sigur, tăind apele cu prova ascuţită. Dascal, la pupa, respira aerul proaspăt şi umed al dimineţii. Enorma masă de lemn şi fier înainta cu uşurinţă, împinsă de forţa ce-i pornea din pîntece. Zgomotele şi balansul luară în stăpînire ambarcaţiunea care deveni un leagăn pe apele mării. Mai era nevoie doar de-un pic de căldură pentru desăvîrşirea acestei impresii şi Dascal se aşeză în cabina căpitanului unde nu se simţea vîntul răcoros din zori.

Havana era o linie de lumină la orizont. Arturo se apropie şi-i dădu un pahar de *jaibol*.

— Muierea ta zice că n-ai grijă de ea...

— Cum... ce spune ?

— Dacă ai chef să te distrezi cu ea.

— Da, da. Am cam adormit, stînd aici.

— Şi Carlos ?

— Uite-l colo.

Carlos rămăsese la pupa, privind apa întunecată și învolburată, care ieșea de sub barcă formînd o dîră lungă.

O fată deschise ușa și se așeză pe unul din scaunele de pe covertă, cu grijă, temîndu-se să nu-l rupă. Purta un șort roșu și un pulover cu desene geometrice, strîns pe corp. Îmbrăcămintea, cumpărată de gata, o îngroșa unde nu trebuia și era cam întinsă prin locurile mai rotunde. Era vulgară ; de o vulgaritate ofensivă, pe care și-o purta cu dezinvoltură, ba chiar cu o anumită agresivitate, cu aere de cruciată.

— Carlos ! strigă Arturo. Aicea-i paharul tău.

Carlos veni deîndată și prinse repede curaj. O apucă pe fata cu șortul roșu și și-o așează pe genunchi. Carlos își bău iute paharul de *jaibol,* o luă pe femeie pe sus, deschise ușa c-o lovitură de picior și Arturo o închise rîzînd.

— Și tu ? îl întrebă pe Dascal.

— Acum, acum...

Bertica urcase prin tambuchiul de la prova și se așezase lîngă barca de salvare în timp ce vîntul îi răvășea părul. Arturo se duse lîngă ea. Juanito conducea vaporașul absent la ce se-ntîmpla, sigur pe el, ca unul care se simte stăpîn pe meserie. Dascal termină de băut *jaibol*-ul. Erau înconjurați de un întuneric nesfîrșit. La orizont, norii, joși, reflectau strălucirea orașului din depărtare. Havana se ascundea după un bloc de aer, dens, rece, masticabil, și după o masă neagră de apă învolburată.

Cea de a treia fată ieşi şi ea din cabină.

— Ce e nou ? întrebă ea drept salut.

— Bună, îi răspunse Dascal.

— Toată lumea e ocupată ?

— Afară de mine.

— Vrei să mergem acum ?

— Cum te cheamă ?

— Susi.

— Vino, Susi, să vezi marea de aici de sus.

Susi urcă scara pînă sus şi intră în cabina căpitanului. Răspunse la salutul lui Juanito şi privi în jur.

— Ce-i cu norul acela alb aşa de mare ?

— Aia-i Havana, spuse Dascal.

— Cum, Havana ?

— Imaginea ei reflectată pe cer.

— Ia te uită ! Niciodată n-o văzusem. E prima dată cînd merg aşa de departe.

San Ignacio începu să taie curentul Golfstrom şi legănarea vasului creştea tot mai mult. Dascal îi văzu pe Bertica şi pe Arturo îmbrăţişaţi într-o barcă legată la provă şi scăldaţi de apa mării ce se prăvălea cu putere peste ei.

— Sînt nebuni, spuse Dascal.

— Aşa-i Arturo, comentă Juanito.

— Ce caraghios ! exclamă Susi.

Susi avea buzele vopsite în roşu-închis şi cercei în formă de inel. Dascal îi apucă capul între mîini şi o privi fix. Era mizerabilă şi vulgară, spălăcită şi vulnerabilă.

— Mergem acum ? întrebă Susi.

— Nu, mă duc să mă culc.
— Şi eu?
— Poţi să stai de vorbă cu Juanito, ca să nu adoarmă.

Dascal deschise uşa. Patul mare din prima cabină era ocupat de Carlos. Deschise uşa celei de-a doua cabine. Era mai mică şi avea cuşete suprapuse. Se culcă îmbrăcat.

În zori îi bătură-n uşă. Dascal deschise, pe jumătate adormit. Era Arturo cu nişte sandvişuri cu şuncă şi brînză.

— Vrei?

Dascal luă sandvişurile şi se aşeză pe marginea cuşetei. Arturo plecă, fredonînd cu foc o arie de Verdi cu cuvinte scornite de el. Dascal deschise gura şi rupse o jumătate de sandviş dintr-o singură muşcătură. Mestecă încet, cu ochii umflaţi de somn. Prin hublou intra o lumină palidă.

Cînd termină de mîncat, ieşi pe culoar şi intră în baie. Îşi spălă faţa, se pieptănă, îşi băgă bine cămaşa-n pantaloni şi ieşi pe covertă.

Arturo stătea la cîrmă. Bertica, strîns lipită de el, se uita la jocul busolei. Pe scaunele de la pupa, Carlos şi cea de-a treia femeie stăteau de vorbă. Susi, aşezată pe marginea vaporaşului, îşi băga o mînă în apă.

La pupa se vedea Morro. La babord, Palatul Sporturilor, *Vedado Tennis, La Chorrera. San Ignacio* intră pe estuarul rîului Almendares, micşorînd viteza. Sus, pe podul Pote, începeau

să treacă primele mașini. Arturo lăsă cîrma pe mîinile lui Juanito, pentru manevra de acostare. *San Ignacio* se lovi puternic de chei și toți se-nghesuiră la pupa, să coboare pe mal.

Străzile din Vedado erau pustii în zorii zilei de duminică. Dascal căută să nu facă zgomot cînd intră în casă și închise ferestrele camerei înainte de-a se culca.

Se trezi după-amiază. Intră în baie și făcu un duș rece. Se simți proaspăt și senin. La bucătărie terminau de pregătit prînzul. Dascal întrebă unde-s părinții. Bătrînul era în camera lui și asculta un meci la radio. Mama se dusese la biserică.

Dascal ieși pe terasă și luă *Diario de la Marina,* care era desfăcut pe raftul cu ziare. Se așeză într-un fotoliu și începu să-l răsfoiască.

Forțele Vii cer Camerei
să se opună Agenției de Comerț

ALIAȚII ÎȘI VOR MENȚINE TOATE FORȚELE
ÎN ASIA CHIAR DACĂ SE VA SEMNA ARMISTIȚIUL
ÎN COREEA

FASHION SHOW
LA COUNTRY CLUB

Ziua Medicului la magazinul Sfîrșitul Secolului 3 decembrie
Recunoștința față de medicul Dvs. va putea fi exprimată foarte fin prin cadouri ca acestea...

EXCURSIE LA CONGRESUL
EUHARISTIC

Autorizată de Eminența-Sa
Cardinalul Manuel Arteaga

Fantezie de zăpadă
la T a r a r á Y a c h t C l u b

EFREM KURTZ LA FILARMONICĂ

Cinema America
Mîine :
AMBIȚII CARE UCID
cu Elizabeth Taylor și
Montgomery Clift
Azi :
POVESTIRILE LUI HOFFMAN
cu L. Tcherina

AU SOSIT MOȘ CRĂCIUN ȘI MAGII LA
MAGAZINUL E L E N C A N T O

L e c t u r a d u m i n i c a l ă de Eladio Secades

Salvador Salazar a fost un maestru mare, fecund,
profund uman, a afirmat Blanca Dopico...

Nunțile și logodnele de azi...
Articol de fond :
EXPLOATAREA CERȘETORIEI
ȘI FALSA INDIGENȚĂ

De la Societatea de Concerte
Vedeți în suplimentul nostru ȘAPTE ZILE

Alicia Alonso la Los Angeles. Consacrată de Critică

Turcia, pivotul apărării Orientului Mijlociu

DESENE ANIMATE :
Șoricelul Miguelito, Unchiul Remus și Rățoiul Donald

Nunta perechii González del Valle și Llansó
MANUEL ASPURU ȘI FAMILIA ÎN EGIPT

Dascal închise ziarul și-l lăsă să cadă pe jos. Se-ntoarse la bucătărie.

— Fina, poți să mă servești repede, că vreau să plec ?

Mîncă pui cu orez, banane și salată verde. La desert dulceață de coajă de portocale și brînză. În timp ce-și bea cafeaua, Fina se apropie de el cu un plic albastru.

— Conașule, am uitat să vă dau aceasta, a venit pentru dumneavoastră, cînd făceați baie.

Dascal rupse plicul. Scrisul era înghesuit, dar armonios și plin de sensibilitate.

„Duminică 25, cînd m-am sculat. Dragul meu, o să te întrebi de ce îți scriu azi. Aseară am stat de vorbă ; am vorbit noi și-n alte dăți, dar niciodată clar. Nici eu nu știu de ce îți scriu. Am simțit dorința s-o fac și tu știi că eu în-

totdeauna fac ce vreau. În clipa asta aş vrea să fiu alături de tine. De ce? Nu ştiu, simt nevoia. Vreau să fiu cu adevărat marea ta prietenă. Vreau să te văd adeseori şi cînd n-o să ne putem vedea, vreau să aud vocea ta la telefon. Îţi vorbesc aşa pentru că înainte de toate sînt sinceră şi nu cred în convenţionalisme, nici în cochetării idioate. În clipa asta tu eşti unica persoană importantă în lumea mea. Sînt fidelă soţului meu. De cînd am încetat să-l mai iubesc, am avut numai o experienţă amoroasă. Dar s-a terminat. I-am pus cruce. Acum îi păstrez un mare respect şi o mare prietenie. Cu alte cuvinte, tu eşti singura fiinţă vie în lumea multor fantome cărora le păstrez o amintire plină de afecţiune. Trebuie să ne vedem des. De ce nu vii astă-seară pe la mine? Te sărut cu multă duioşie."

Nu era semnată.

Dascal plecă la cinematograful *America* să vadă *Povestirile lui Hoffman.* La sfîrşit rulă un film de desene animate cu Pluto şi jurnalul Paramount cu imagini de la convorbirile în problema armistiţiului din Coreea. Cînd ieşi, începuse să se întunece şi temperatura scăzuse cu patru sau cinci grade. Hotărî să se plimbe puţin prin Havana. Trecînd pe lîngă vitrinele magazinului Inclán văzu o femeie grasă care îi arăta soţului cîteva modele pe nişte manechine foarte zvelte. Un cerşetor şchiop îşi bătea gura cerînd bani. O familie îşi scosese la plimbarea de duminică fetiţa cu o fundă enormă, roz, pe cap.

Dascal intră într-o cafenea, ridică receptorul telefonului public, introduse moneda şi formă un număr. Cristina îi răspunse cu o voce adormită („ţi-ai făcut siesta?"). Dascal îi spuse că primise scrisoarea şi că va veni în seara aceea. Cristina îi răspunse că Alejandro şi Carlos n-au să fie acasă: „O să pregătesc nişte gustări".

Se întunecase de tot şi-ncepu să cadă o ploaie măruntă. Dascal merse spre Aguila unde îşi parcase maşina. Îşi aprinse o ţigară în timp ce păşea energic, simţind asfaltul dur sub tălpi.

AUR ALB

Războiul se terminase și republica se instaură cu mari festivități. Căpitanul General ori președintele erau tot una pentru Cayetano. Viața i se scurgea la fel : trăia pe cal. Trăia e corect spus : trăia.

Avea cinci băcănii împrăștiate prin Matanzas, în partea de nord, și se deplasa neîncetat să le supravegheze. Noaptea îl găsea dormind pe patrupedul său, în timp ce străbătea păduri și plantații de zahăr, traversa pîraie și trecea peste colnice. Aceasta a fost perioada cînd Manolo Estrada a intrat în slujba lui. Manolo îl însoțea în lungile lui drumuri, înarmat, la cincizeci de pași în urmă.

La Cárdenas mergea o dată pe săptămînă, ca să depună bani la bancă și să-și rezolve afacerile. Cayetano rămînea în oraș numai atît cît avea nevoie să-și pună lucrurile la punct. Nu voia să se lase tentat de cele lumești. Avea un țel precis : să-și creeze un imperiu, să-și înmulțească banii, să-i pună la bătaie pentru a zămisli lucruri, care, la rîndul lor, să zămislească alte lucruri. În centrul acestui univers, se visa pe el însuși, aranjînd totul. Era doar agentul unei lumi care urma să fie construită.

Manolo Estrada era însurat c-o femeie cumsecade, cu şolduri late şi cu părul prins la spate în coc, femeie care niciodată nu-i dăduse un fiu din cauza unor tulburări glandulare. Esstrada era de doi ani în slujba lui Cayetano cînd trebui s-o opereze pe nevastă-sa. Îi ceru o sută de *pesos* pentru doctor, dar Cayetano îl refuză pentru că n-avea „nimic de valoare ca să lase drept garanţie". Cu asta se despărţiră şi Manolo începu să lucreze la *mister* Ken la fabrica de zahăr *Union*.

Cayetano Sarría îşi permitea doar două distracţii : o ţărăncuţă pe care o vizita o dată pe săptămînă — după ce se înţelesese în prealabil cu tatăl ei — şi tutunul. Fuma nişte ţigări de proastă calitate, de cinci *centavos*, pe care *mister* Ken le detesta. Americanul, într-o zi cînd se înţelegeau asupra dreptului de-a trece peste o moşie, îi oferi un trabuc cu tutun din Vuelta Abajo dar Cayetano refuză : „Dacă mă obişnuiesc cu ce e bun, niciodată n-am să mai pot fuma mahorca mea".

Îşi petrecea viaţa pe cal. Cînd Menocal[1] fu ales preşedinte pentru prima dată, Cayetano îşi puse la un loc toate economiile şi deschise un magazin la Colón. Aici o cunoscu pe Dolores Mena, o croitoreasă care-i cîrpea pantalonii rupţi de atîta călărit. Lola Mena era o femeie plină

[1] *Mario García Menocal,* preşedinte al Cubei între 1913 şi 1917, prima oară şi, a doua oară, între 1917 şi 1921.

de ambiţii: întotdeauna şi-a dorit să se lase de croitorie şi să se mute în capitală. Cayetano se încurcă cu ea şi cînd îi făcu un băiat, cumpără o căsuţă lîngă magazin. Pe băiat îl botezară în catedrala San Carlos de Matanzas, cu numele de Alejandro Cayetano de Jesús. Nunta avusese loc cu o zi înainte, la parohia Colón.

Zahărul era tot mai căutat şi-aducea bani frumoşi. Cayetano îşi împărţise pămînturile în loturi pentru semănatul tutunului, trestiei de zahăr, cafelei şi al legumelor. Cînd preţul zahărului începu să crească, dădu ordin să fie distruse toate semănăturile: să se taie şi să se ardă pădurile şi copacii de pe pămînturile lui. Avea nevoie de pămînt pentru trestie.

Se întîmplară evenimentele de la Sarajevo şi-ncepu războiul, iar preţul zahărului crescu şi mai mult. În Colón toată lumea discuta: Kaizerul? sau mareşalul Foch? dar Cayetano nu-şi pierdu vremea cu discuţii. Îl vedea pe Alejandrito cum creşte şi-i cumpăra Lolei prafuri de orez să se ţină frumoasă, iar noaptea-şi număra unciile, dublonii, sutarele, ludovicii şi scuzii.

Într-o dimineaţă, plecă la Havana cu un geamantanaş plin de titluri şi acte de vînzare. În gara Villanueva luă o trăsură pînă la Banca de Comerţ. Administratorul, un vechi cunoscut, îl primi îndată. Discutară pînă noaptea tîrziu. Cayetano trase la hotel *Anglia*. A doua zi discutară din nou în faţa unei mese pline de hîrtii, în care îşi notau cifre. A treia zi discuţia avu loc în faţa unui notar. Noaptea luă trenul îna-

poi la Colón. Se culcă de cum ajunse acasă, fiind obosit, fără să-i spună Lolei cu ce treburi umblase.

O săptămînă mai tîrziu se-ntoarse-n capitală. La Banca de Comerț îl așteptau trei domni — unul dintre ei cunoscutul general Osorio — împreună cu notarul și administratorul. Semnară mai multe acte și un contract. Cayetano ipoteca băncii magazinul, băcăniile și cîteva pămînturi. Cu banii aceștia plătea un avans pentru fabrica de zahăr Curujey. Generalul Osorio voia să scape de ea pentru că ieșea în pagubă.

Întorcîndu-se la Colón, îi povesti totul Lolei, care se sperie de atîtea schimbări. A doua și Cayetano plecă spre Curujey, în apropiere de Cienfuegos, gata să-și lase și oasele, dacă ar fi fost nevoie, numai s-o poată duce înainte.

UN PĂRINTE AL PATRIEI

În anul acela Gabrielito crescu mult. Trupul i se făcu mai vînjos, vocea îi deveni niţel mai răguşită. Tere plecă pentru o perioadă mai mare de timp la Santa Clara, la bunici. Cînd se întoarse, abia o mai recunoscu. Era altceva, ceva diferit, nu ştia cum să-i spună pînă găsi cuvîntul : Tere se feminiza.

Atunci se întîmplă acel lucru, pe care n-a putut să şi-l alunge din minte, şi care s-a păstrat cu persistenţă de-a lungul anilor, ca o plagă ulceroasă, deschizîndu-se mereu şi lăsîndu-i o amintire dulce-acrişoară, care-i revenea adesea să-l mîhnească. Nu-şi putu scoate din cap imaginea asta atît de vie, pînă ce nu trecu de vîrsta adolescenţei.

Era o sîmbătă călduroasă de iulie şi Gabrielito, scîrbit peste măsură de muşte şi năduşeală, hotărî să se răcorească în rîul Sagua. Plecă pe jos pînă ajunse la locul unde rîul, făcînd o cotitură mare, îşi limpezea apa datorită curentului şi a frunzelor de copaci. Îşi scoase hainele, le lăsă lîngă un *jagüey*[1] mare şi se aruncă gol în apă. Cînd era în culmea fericirii — dînd

[1] Arbore foarte răspîndit în Cuba, înrudit cu dudul.

din picioare, scufundîndu-se ca să scoată pietre de pe fundul plin de nămol și făcînd pluta — o văzu pe Tere că se apropie, își scoate pantofii, își bagă picioarele în apă, și-ncepe să se bălăcească în voie. Gabrielito rămase nemișcat după niște crengi, ce stăteau aplecate deasupra rîului. Tere se sprijini de *jagüey*, își scoase fusta și Gabrielito îi văzu coapsele netede și alungite ; își scoase bluza și se iviră și sînii ei tari și rotunzi ca două portocale.

În clipa aceea Gabrielito observă ceva de care habar n-avea : între picioarele lui Tere se ivea un hățiș creț și negru, foarte asemănător celui pe care-l avea și el. Gabrielito nu auzise niciodată că fetele „care se feminizau" aveau și ele așa ceva. Tere ieși din cercul de umbră de sub *jagüey* ca să intre în apă. Gabrielito văzu mai bine : era un păr fin și închis la culoare, care-i acoperea pubisul, contrastînd cu pielea albă de pe burtă, dar ceva anume îi lipsea. Asta era deosebirea dintre fetele astea și el. Gabrielito oftă.

Tere se ivi goală în apa liniștită, se văzu în ea și își mîngîie coapsele, burta, sînii apoi își lăsă iar mîinile-n jos, pînă ce părul i se răsuci printre degete. Intră încet în apa rîului.

Atunci îl zări pe Gabrielito cu ochii căscați, dădu un țipăt și ieși în goana mare. Gabrielito îi văzu fesele tari — două emisfere pline, prinse ca doi pepeni la spate — în timp ce fata ieșea din apă țipînd c-o să se ducă să-i spună mamei.

În săptămîna care a urmat, Gabrielito n-a putut s-o vadă, dar vorbi în parc cu prietena ei Clotilde, şi află că Tere era tare îngrijorată că ar putea să aibă un copil de la Gabrielito, care o văzuse goală. Treburi de-ale călugăriţelor, care o învăţaseră că tot ce are legătură cu organul sexual, constituie un păcat şi că dracul punea chestia asta între picioare ca să-i pedepsească pe oameni.

Trei luni mai tîrziu, Tere se sinucise, stropindu-se cu spirt şi apropiind o lumînare aprinsă de rochie. A dispărut, fără să se vaiete, într-o vîlvătaie care răspîndea putoare de seu topit. S-a aflat apoi că, la apariţia menstruaţiei, descoperise cu groază că avea hainele pătate de sînge, şi simţind scîrbă de murdăria trupului ei, o scîrbă care devenea din ce în ce mai chinuitoare, de nestăvilit, şi-a petrecut nenumărate ore în biserică, rugîndu-se.

Fata îşi împărtăşise temerile prietenei sale Clotilde, care, fiind limbută, toate astea s-au aflat după ce Tere se odihnea pe veci lîngă un dafin în Cimitirul Vechi.

Crăciun 1951

În barul hotelului *Presidente* abia dacă poţi trece printre mese. Dascal se împiedică, aude un pahar spărgîndu-se, urmat de un murmur slab de protest. Nimeni n-ar ridica glasul aici, nimeni n-ar insulta ; se fac numeroase aranjamente secrete şi *rendez-vous*-uri bine tăinuite ; un fel de labirint al păcatelor. Nici un membru al sectei n-ar îndrăzni să dea vălul la o parte. Şi e devreme, nu e nimeni beat.

Un chelner îl ia de braţ şi-l conduce la o masă liberă, în timp ce el se simte neputincios, ca un orb. Ochii i se obişnuiesc cu întunericul. Barul e pustiu. E prea devreme, nu se servesc băuturi. Sînt trei, exact trei perechi, trei mese. La patru după-amiază prezenţa lor arată cu precizie unde se duc, ce fac. Nimeni dintre ei nu-şi închipuie că sînt goi, că sînt ca pe scenă, şi se bucură de falsul lor incognito.

— Mersi, nu iau nimic. Aştept pe cineva.

Vrea să rămînă lucid, cu forţele intacte pentru seara aceasta. Pînă acum toată manevra se reducea la jocuri de salon : o mîngîiere pe terasă în timp ce Alejandro pleca după băutură şi alte chestii din astea. Acuma o să fie ceva definitiv.

La lumina unei lămpi fluorescente, barmanul spăla paharele pe jumătate ascuns, după bar. E bine aici : aerul condiţionat e puternic şi răcoarea acţionează ca un stimulent. Îşi aprinde o ţigară. Trage fumul adînc în piept, în timp ce se joacă cu chibritul stins, ţinîndu-l între degetul mare şi cel arătător. Stomacul i se zbate şi tocmai în clipa asta îşi dă seama că e excitat, uşor excitat, nu cît să-l tulbure, nici măcar cît să-i dea o nesiguranţă, ci doar aşa, o mică abatere de la normalul mediocru. Pe moment, a uitat de nesatisfacţia care i se înfige mereu într-o coastă şi-l împinge să alerge. Se gîndeşte la ceva exotic : la musulmani. La musulmani aşa ceva nu poate exista. Limitarea la o femeie, actul oprit, plăcuta impresie de-a face ceva interzis, o provocare aruncată societăţii, răzvrătirea.

Să zicem Maruja. Maruja a fost prima senzaţie. L-a ajutat să iasă din lumea ocrotită a familiei sale, în care uneori trăia ca-n burta unei broaşte ţestoase. Maruja constituie experienţa adolescenţei. Maruja făcea paturile, mătura. Treisprezece ani. El, treisprezece ani. Prietenele o sfătuiau pe mama : „Fii atentă că fîşneţele astea nu aşteaptă altceva decît să pună mîna pe un băiat bine."

Maruja era distantă şi demnă ; ziua îşi purta părul împletit într-o singură coadă lăsată pe spate, iar pe-nserat, după ce făcea baie, cînd îşi punea rochia cu flori mari, albastre, îşi despletea părul care-i ajungea pînă la talia subtirică. Avea pielea foarte albă şi cîţiva pistrui

pe nas. El o vedea mişcîndu-se sprintenă prin casă şi asta îi biciuia sensibilitatea. Cu ea inaugură masturbaţiile şi ţigările fumate pe ascuns.

Fie Maruja cea care se desprinde acum din memorie. Capătă din nou înfăţişare şi trăieşte pe vremea amintirii arzătoare, trăieşte în neîmplinirea dulcilor dorinţi. Într-o după-amiază, asemănătoare cu cea de azi, o găsi pe terasă. Încet, încet îşi apropie mîinile de umerii goi. Cînd pielea lui se atinse de cealaltă, excitaţia ajunse la nebunie. Tremura. Maruja ţinea în mînă o revistă de mode şi întoarse pagina. Mîinile coborîră simţind acea gingăşie a pielii, pe care şi-o imaginase de atîtea ori. Vîrfurile degetelor pipăiră scobitura subsuorilor şi degetele se înfăşurară în părul pubertăţii şi de aici se orientară, în mişcări convergente, pînă ce atinseră curmătura de la baza sînilor mici şi tari, şi, timid, continuă să urce ca să-şi încheie triumfător expediţia asupra sfîrcurilor. Maruja se cutremură în timp ce se prefăcea că citeşte mai departe revista. Zgomotul unei chei îl avertiză şi se repezi spre un fotoliu din salon, luînd în trecere un ziar, cu care îşi ascunse tulburarea. Cînd fratele său trecu spre camera lui, îl salută cu un aer de indiferenţă.

Noi întîlniri pe terasă, în spălătorie şi-n camera servitorilor. Maruja temîndu-se mereu şi neîntîmplîndu-se nimic niciodată. Mama spuse la un moment dat: „Trebuie s-o concediem pe fetiţa asta, că-i tare zăpăcită..." şi el simţi că se-nroşeşte, la masă, faţă de toată familia, fără să ştie dacă ei aflaseră ceva.

În ziua în care ea își făcea bagajele, nu vru s-o vadă. Plecă de acasă de dimineață și nu se mai întoarse pînă seara tîrziu. Familia stătea de vorbă, în fund, în sufragerie, sucind și răsucind firimiturile pe fața de masă. Stătu o bucată bună de timp, pe întuneric, așezat la intrare. Nu voia să vadă pe nimeni. Apoi se duse în camera lui, se întinse pe pat și, fără să se mai dezbrace, adormi gîndindu-se la Maruja.

Nu i se mai pare chiar așa de frig. Intrînd, simțise o apăsare înghețată, se-nțelege, fiindcă venise din lumina de afară și căldura asfaltului la acea oră a prînzului...

Acum e trei și jumătate. Încă nu se încalcă epistola Sfîntului Pavel. Cel care a făcut legea a făcut și călcarea ei, dar ea nu se decide să rupă aparenta imunitate a mediului, imaginea ideală despre ea însăși ; să vii la un bar, să ai un astfel de *rendez-vous,* ca toată lumea ; ea însă a vrut asta pentru că dorea să oprească timpul.

O vede cînd deschide ușa și bîjbîie pe-ntuneric. Dascal se apropie și-o ia de braț simțind pielea transpirată și mușchiul moale ce se leagănă ca un hamac între cot și subsuoară.

— Aștepți de mult ?

— De exact treizeci de minute.

— N-a fost din cochetărie, dar Alejandro nu mai pleca.

Același lucru, mereu același lucru. Chelnerului :

— De două ori Martini, te rog.

Cîteva clipe de tăcere. Amîndoi se grăbesc să alunge stînjeneala care i-a cuprins și primele silabe se ciocnesc între ele și se sfărîmă înainte de-a fi cuvinte. Și deodată:

— Mai bine vorbește tu, spune Cristina.

— Nu, nu, vorbește, vorbește tu.

— Voiam să știu ceva, spune ea pipăindu-și lobul urechii înainte de a continua. În ultimul timp Carlos s-a schimbat?

— Nu, nu cred... De ce?

— Azi mi-a spus ceva tare ciudat. Poate că bănuiește ceva.

— Ce anume?

— Carlos a fost întotdeauna ciudat.

— E tare sensibil, e inteligent...

— Da, e ciudat. Astăzi luam micul dejun în camera mea. A deschis ușa, m-a privit fix și mi-a spus: „Știi, mamă, cînd timpul trece și omul nu-și dă seama, devine ridicol și îi face și aproapelui său viața insuportabilă." Cam așa ceva a spus. Și-a plecat.

Chelnerul aduse Martini.

— Cristina, tu ești o femeie inteligentă.

— Cred că da. Întotdeauna am trăit cu înțelepciune și simț practic și cred că asta-i baza inteligenței. Soțul și fiul meu au o casă bine îngrijită. Bineînțeles că avem și cu ce, dar...

— Nu, mă refeream la altceva.

— Da, știu, Carlos a fost întotdeauna nițel cam filozof.

— Nu. Poate că nu-i prea amabil să-ți spun, dar tu pari mai tînără decît ești.

Cîteva secunde Cristina nu răspunde, apoi zice :

— Să bem pentru întîlnirea noastră.

— Noroc, zise Dascal.

— Tu crezi că asta a vrut să-mi spună ?

— E posibil.

Un faux pas[1], *e clar. Întotdeauna mi se-ntîmplă lucruri de-astea și atunci aș vrea să fiu departe de tot. O să uite, dar ăsta-i adevărul. Timpul lovește fără milă și ea rezistă. Merge pe patruzeci de ani și în curînd are să înceapă să-și piardă prospețimea de la douăzeci de ani, în jurul ochilor o să-i apară plasa aceea de încrețituri și totuși trupul își păstrează frăgezimea tinerească. Își poartă părul blond venețian, împletit într-o coadă răsucită acolo unde se împreună parietalul cu frontalul, chiar pe mijlocul craniului, ca o coroană. Nu practică nici un sport, dar e vioaie : să urci și să cobori scări, face bine la picioare ; să deschizi și să închizi portiera mașinii, îți păstrează degetele flexibile. Masajele și băile cu aburi își aduc și ele contribuția lor, firește. Într-un dialog convențional de salon ar fi calificată drept interesantă. E interesantă. S-ar putea spune, de asemenea, că e de-o maturitate agilă și discretă. În pat, goală, trebuie să arăte foarte bine. O să văd eu. Definiția lui Flaubert pentru „obscenitate" : orice cuvînt științific de origine greacă sau la-*

[1] Un pas greșit. Aici în sens de gafă (fr.).

tină ascunde o obscenitate. Romancierul își bătea joc de groaza burgheziei franceze din secolul nouăsprezece față de materialitate ; materia e trecătoare, organul sexual e materie, ca atare... clasa noastră mijlocie încă nu s-a lepădat de prejudecățile moștenite. Niciodată n-o să facă așa ceva pentru că n-ar mai fi clasă mijlocie, iar prejudecățile ei și-ar face intrarea triumfală în inteligență, acea inteligență proprie clasei mijlocii ; împreună cu un alt gen de prejudecăți moștenite și cu conversații de bon ton *asupra unor teme interzise ei, ca de exemplu adulterul. Sînt un mic-burghez, cel mai mic din micii burghezi : sînt un pitic-burghez ; nici măcar dintr-un burg, care-i un tîrg mai important, ci de la țară, dintr-un sat. Rectific : sînt un pitic-țăran. Cristina e o doamnă din lumea noastră bună, lume nițel cam primitivă, care începe să se șlefuiască și să-și închege tradiții, dar care a ajuns să fie „lume bună" ; ea știe aceasta și se poartă ca atare. Printre cei din lumea aceasta, „bună", sînt și cîteva capete. Capete de parcă ar fi de brînză. Moi și apoase cum e camembertul. Luxoase, ambalate în staniol și puțind a rocfort. Găunoase și mereu în companie, ca brînza de Gruyère. Rotunde și discrete, alunecînd pe gît fără greutate, cum e brînza de Olanda. Austere, seci și demodate ca brînza din Mancha. Cristina e un* Blé d'Auvergne *de lux, un rocfort, fără gust acru. Deci, de aici acea milă nesfîrșită față de Alejandro Sarría, tipul atît de sigur de părerile lui. Acea simpatie față de cel care are un pat mare cu picioare*

de lut. N-are rost să afle ; tot nu i-ar păsa. Întotdeauna băiatul a fost nepăsător la nopţile de nesomn ale tatălui său, opincarul, şi acum alternează între precizia serioasă în afaceri şi savoarea moşneagului zănatec. Sărmanul Cayetano Sarría, care a strîns pentru iarnă ca furnica din fabulă, fabrică după fabrică, pentru ca trîntorul ăsta să se îmbuibe. Choo spunea despre căsătorie că e populară, pentru că ea combină un maximum de tentaţie cu o nesfîrşită oportunitate. Nimic din toate astea n-a avut vreun amestec în căsătoria celor doi, ci mai degrabă obişnuinţa, respectul faţă de instituţia căsniciei etc. O combinaţie armonioasă de blazon şi zahăr. Cristina aduce numele unei vechi familii din Cerro, cunoscută de o sută cincizeci de ani, iar Alejandro faima unui bancher care dă lustru şi splendoare. Ce să-i mai pese lui de soţie cînd abia a cumpărat una din splendidele sale jucării : un Bichraft de patru locuri ; şaptezeci şi cinci de mii de dolari, ca să zboare din moşie în moşie, sorbind polenul administraţiei. Ce să-i mai pese că are un fiu molîu şi abulic, cînd abia i-a mobilat garsoniera celei mai frumoase cîntăreţe de la Tropicana, *cînd se pozează, om la patruzeci şi unu de ani, cu un campion de golf american şi cu preşedinta Ligii contra* las Ligas[1]. *Cristina e însă altfel. S-o posezi, s-o distrugi în diferite chipuri, înseamnă*

[1] Joc de cuvinte. În spaniolă *liga* înseamnă şi ligă şi jartieră.

să distrugi imaginea aurită a lumii ei, să anihilezi insuportabila neliniște, pentru că atunci cînd o să zacă, transpirată, cu părul în dezordine, o să-mi dea mie puterea ei, coborînd de pe piedestal pentru o pasiune de servitoare; care o să-i fie plăcută căci o va face la fiecare întîlnire să fie mai tînără. La urma urmelor e o bătrînă ridicolă. O bătrînă care crede că domină în Ilustración *și se tîrăște ca să se elibereze din mizeria anilor de lîncezeală.*

— Te-am întrebat ceva, spuse Cristina.

— ...Ce ?

— Te-am întrebat, cum ți s-a părut serata mea de aseară.

— Nu știu, ca toate seratele pe care le dai. Toate sînt la fel.

— Nu, nu sînt la fel. Pot fi strălucitoare, mohorîte, elegante, plicticoase ; sînt de mai multe feluri.

— Toate sînt la fel. E poate mai bine să nu te gîndești și să te amețești, spuse Dascal.

— Lui Agustin nu i-a plăcut prea mult.

— Agustin e un nevropat.

— Ador nevropații, sînt oameni delicioși.

— E boala epocii.

— Da, să fii nevropat e elegant. Să fii normal e plicticos. I-ai văzut pe soții Blazquez ? Sînt normali și tare plicticoși. Ea îl ține sub papuc.

Dascal termină de băut paharul de Martini și mai ceru chelnerului încă două. Barul hotelului *Presidente* era gol acum.

— Nu-i nimic ciudat în asta, în Cuba femeia conduce întotdeauna, spuse ea.

— Marele matriarhat din America.

— Bărbatul are o înfățișare agresivă, dezbracă cu privirea fiecare femeie care trece, dar dacă una dintre ele i s-ar oferi, ar fugi acasă la căldura nevestei-si legitime.

— Eu să fiu în locul tău n-aș paria.

— Bineînțeles că același lucru se-ntîmplă cu femeia. E provocatoare, își face rochii strîmte. Dacă i se creează condiții ar accepta o zbenguială plăcută, dar dacă vede că nu-i a glumă și trebuie să meargă pînă la capăt, fuge parcă l-ar vedea pe dracu.

Patru și zece. Barmanul e amabil : dintr-un difuzor ascuns pornește o versiune siropoasă a cîntecului *That Old Black Magic.*

— Dacă-aș fi în locul tău, n-aș fi așa de sigură de asta, insistă el.

— Ba da, așa e. Cubanezii sînt maeștri ai fazei preliminare, dar ucenici în chestiunile fundamentale.

— Asta-i o provocare sau o teorie ? întrebă Dascal.

Cristina rîse : ceaiul de duminică la *Country Club.*

— O teorie. Pe de-a-ntregul adevărată. Femeia nu numai că se gătește mult, dar de ea depind în Cuba multe lucruri. Aici un bărbat e ales primar pentru că e un tip bine, un președinte ajunge la putere fiindcă acordă drept de vot femeii. În cadrul familiei cubaneze femeia e cea care conduce.

— E o tradiție. De cînd Isabel de Bobadilla[1] a rămas singură la cîrma acestei țări.

— E un fenomen cubanez, spuse ea.

— Sau american: Malinche[2], Perricholi; sau european: doamna de Maintenon și ducesa Dubarry.

— Întotdeauna vrei să-mi distrugi teoriile.

— Prima datorie a inteligenței este aceea de a fi consistent; cel puțin a încerca să fii.

Chelnerul aduse Martini. Cristina gustă din paharul ei.

— Ăsta-i mai slab ca celălalt.

— E sec, la fel ca și celălalt.

— Da, dar nu chiar așa, e mai dulce.

— Întotdeauna cel de-al doilea e mai dulce.

Soarele era tot sus, absorbind spre nucleu-i alb caldarîmul încins și fațadele spoite cu maron și ocru din Vedado. Aerul îngroșat, cald, îi lovește cînd ies, ținîndu-i sub presiunea sa pînă ce mașina, în viteză, face curent.

— Unde mergem? întreabă Dascal.

— Nu știu, spune Cristina. Și se afundă în perna mașinii, pierzîndu-și siguranța strălucitoarei amfitrioane, ca o adolescentă fricoasă.

— Mai mult nu se poate aștepta.

[1] *Doña Isabel de Bobadilla,* singura femeie care a îndeplinit funcția de guvernator al Cubei. Aceasta se petrecea în secolul al XVI-lea cînd soțul ei, Hernando de Soto, plecase în fruntea unei expediții (1539) să cucerească peninsula Florida.

[2] Indiană cunoscută sub numele creștin de Marina, amanta lui Cortés.

— Da, știu. Ai avut foarte multă răbdare.

Chevroletul înaintează pe strada Línea, lăsînd în urmă cîteva clădiri dărăpănate de pe vremea Coloniei[1], arabescurile din secolul al XIX-lea și tranziția republicană, opulența vulgară a perioadei Vacilor Grase[2]: monumentele ridicate în cinstea lui Menocal, noile blocuri de apartamente, mărirea salariilor, afacerile sigure al politicienilor îmbogățiți. Totul se află acolo.

Tunelul. Aleea Miramar e un calmant împotriva zăpușelii de la amiază: verdele-închis, verdele-gălbui, verdele-deschis al dafinilor și pinilor, ușurează prezența sufocantă a soarelui.

Înaintează pînă la Tercera, face la dreapta și o dată ajuns la Cero, face la stînga. Întrezărește casa, aproape ascunsă printre frunzele de bananier, care se freacă de țiglele portocalii ale porticului lateral. Micșorează viteza și întoarce volanul ca să intre în garaj.

— Unde mergem? întreabă Cristina.

— Aici. În casa asta.

— Eu nu pot să intru aici.

Dascal frînează, dă mașina înapoi și-o apucă pe strada Cero.

[1] Descoperită de Columb (1492), Cuba a fost cotropită apoi de conchistadorii spanioli și stăpînită ca o colonie pînă în 1898 cînd, în urma luptelor de eliberare națională, a fost proclamată, formal, independentă. Adevărata independență se obține în 1959 după alungarea lui Batista.

[2] În original *Vacas Gordas,* perioadă de relativă înflorire și prosperitate din timpul președinției lui Menocal.

— De ce nu? Ce-i cu tine?
— Nu-mi place...
Mai ocoliră pe o stradă, ca să se răzgîndească.
— Lasă-te de prostii. Nu eşti o fetiţă...
Cristina nu răspunde. Apoi refuzul ei slăbeşte, murmură ceva confuz. Prejudecata e slabă şi merită înfrîngerea care vine deîndată. Dascal se apropie din nou de casă şi bagă maşina în garaj. Intră pe o alee îngustă pînă-n curtea interioară unde parchează maşina alături de altele.

Camera e urîtă. Dascal închide uşa şi trage perdelele de la fereastră creînd un semiîntuneric intim. Răsuceşte butonul aparatului de aer condiţionat în poziţia *Dyna Cool*. Se apropie de Cristina şi o sărută pe gît. Ea îl îndepărtează, împingîndu-l uşor cu braţele, şi se aşază pe fotoliu.

— Iartă-mă, dar nu-s obişnuită...
— N-am găsit alt loc.
— Se găsesc întotdeauna prieteni. Data viitoare încearcă să găseşti un apartament.
— Data viitoare o să fie altă dată.

Dascal se trînti pe pat şi îşi aprinde o ţigară. Trase adînc din ţigară şi dădu drumul fumului cu putere. Cristina, în picioare, în faţa oglinzii, îşi despleteşte coada lungă.

— În ţara asta e plăcut, spune ea. Se trăieşte uşor.
— Viaţa aici e într-adevăr plăcută. Putem trăi sub cerul liber şi goi tot timpul anului, hrănindu-ne cu fructe şi lapte de cocos. Clima face traiul uşor în ţara asta.

— Şi pe Riviera e plăcut, spuse Cristina.

— Nu poate fi ca aici. În nici o ţară clima nu-i aşa de bună ca la noi.

Cristina zîmbeşte şi intră în baie. Dascal vorbeşte :

— Noi am inventat soarele şi romul vechi, briza, mîncarea de orez cu fasole, azurul mării, tutunul de la Vuelta Abajo, evantaiele de palmier, cafeaua neagră, balansoarele, talia subţire a femeii, pantoful cu vîrful în două culori şi cămaşa *guayabera*.

Tensiunea scade. Crăpăturile tavanului şi urmele de creion pe uşă încep să devină familiare.

— Stii ce ar trebui să facem ? spune Dascal.

— Nu, ce anume ?

— Să mergem la Varadero şi să trăim goi, hrănindu-ne cu crabi.

— Eşti nebun.

— De ce nu ?

— Vara e sezonul de băi şi toată lumea mă cunoaşte. Iarna Alejandro merge des acolo.

— Alejandro e un băiat bun, spune Dascal.

Cristina iese din baie înfăşurată într-un prosop. Părul uşor auriu îi acoperă un umăr. Coapsele tari, lungi, bine conturate, arse de soare, se îndreaptă spre pat.

— De multă vreme Alejandro şi cu mine nu mai facem nimic.

— E greu să-ţi poată rezista cineva.

— Ne-am îndepărtat mult unul de altul. Căsnicia distruge totul.

Dascal striveşte ţigara de scrumieră şi se întoarce spre ea, mîngîindu-i părul.

— Ai un păr foarte fin.

— E greu de pieptănat. Coafeza mea se plînge mereu.

Dascal o sărută pe obraz.

— Ştii, Luis, nu-s obişnuită să fac aşa ceva. Niciodată înainte...

— Bine, bine, o ştiu, şopteşte Dascal.

— Nu vreau numai asta, am nevoie de altceva.

Dascal o sărută pe umăr şi buzele-i alunecă pe piele, pînă ajung la gît şi la ureche.

— Altceva... mai important... decît asta.

— Da, da, spune el.

Se-ntunecase cînd au ieşit. Dascal deschise în maşină radioul şi mişcă butonul pînă găsi o melodie potrivită. Duşul îl răcorise şi se simţea uşor, iute, cu toţi porii deschişi spre lumea care-l înconjura. Cristina cădea de somn, cu capul aplecat pe fotoliu.

„Havanaaa, sirenă frumoasă, adormită pe malul mării...“, cînta la radio o voce gravă.

— Te simţi bine ? întrebă Dascal.

— Obraznicule, spuse Cristina cu drăgălăşenie şi adăugă : Da, foarte bine. Acum mă simt mai tînără. Am pierdut în după-amiaza asta zece ani.

Dascal merse la *El Carmelo* după ce-o lăsă pe Cristina la croitoreasă. În timp ce studia scrisoarea, Jimmy Buigas îi trînti o labă pe spate,

dorindu-i *Merry Cristmas*[1]. Dascal remarcă atunci globurile colorate, săniile albe, Moş Crăciunii micuţi şi zăpada de vată, şi-şi aminti ce căldură a trebuit să îndure toată ziua. Ceru langustă Thermidor şi o îngheţată de căpşuni. Telefonă acasă să anunţe că nu vine la cină şi îşi cumpără ultimul număr din *Life*, pe care-l răsfoi la masă, aşteptînd să fie servit.

Termină devreme şi merse la Trianon unde rula ceva cu Humphrey Bogart despre atacarea unei bănci.

[1] Urare de Crăciun (engl.).

UN PĂRINTE AL PATRIEI

Bunicul din partea tatălui fusese pescar în portul La Isabela şi nevastă-sa răguşea tot strigînd „peşte", cu un coş mare de nuiele pe cap. Bunicul muri pe tăcute, într-o după-masă, cînd se întorsese de la *cayos*[1] cu cîrligele goale, după o călătorie de zece zile ; mai putu decît să spună că simte cum i se rupe ceva-n piept, aplecă capul şi rămase pe scaun, parcă ar fi adormit, în timp ce bătrîna strecura cafeaua, printr-un ciorap spălat. Apoi îi veni rîndul bunicii, care întotdeauna a fost slabă şi suferea de friguri. A murit scuipîndu-şi plămînii într-un lighean.

Tatăl lui Gabrielito a început şi el cu pescuitul, ca bunicul şi ca tatăl bunicului şi ca bunicul bunicului, dar nu dorea să mai trăiască pe marea aducătoare de mizerie ; îşi căută un serviciu şi intră ca ucenic la un curelar ; cîştiga puţin dar sigur, la fiecare sfîrşit de lună, şi nu mai era la cheremul mării capricioase.

Cînd începu războiul plecă să lupte, fiindcă acolo se afla „cu adevărat" viitorul ; nu-i prea înghiţea pe spaniolii care stăpîneau totul la Sagua. Peste puţin timp reteza cu adevărat cape-

[1] Insuliţe (span.).

tele soldaților Coroanei spaniole și cînd sună goarna la atac se avînta furios, ca un centaur, făcîndu-se una cu calul.

Noaptea, pe furiș, intra deseori în Sagua, ca s-o vadă pe Eugenia, fata șefului de stație de la Caguagua și cînd tînăra femeie îi spuse c-a rămas gravidă, se bucură mult.

La terminarea războiului fu numit de americani membru în consiliu și, la primele alegeri, funcția i-a fost confirmată prin vot. Se căsători cu Eugenia care era în ultimele luni ale sarcinii. Închirie o bucată de pămînt, în rate de cinci *pesos* pe an, și își ridică o casă cu banii pe care i-i dădu împrumut spaniolul de la topitorie. Împrejmui douăzeci de *caballerías*[1] și le trecu pe numele lui. Își lăsă barbă și își rase favoriții. Purta cizme foarte lustruite cînd ieșea să se plimbe de-a lungul portalelor. Duminicile închiria o trăsură să se plimbe cu Eugenia și Gabrielito.

Sagua era centrul unei zone prospere. În jurisdicția ei intrau fabricile de zahăr San Rafael, San Pedro, Panchita, Ramona, Caridad, San Vicente și Reyes. Pe pășunile sale se vedeau vite aduse din Columbia, vite de rasă foarte rentabilă.

E adevărat că un funcționar la primărie cîștiga patruzeci de *pesos* pe lună, iar primarul o sută, dar nu-i mai puțin adevărat că o sticlă

[1] *Caballería :* măsură agrară echivalentă, în Cuba, cu 13,43 ha.

de rachiu costa doi *cuartillos*[1], iar un *doblón*[2] îţi ajungea să trăieşti multe zile.

Muncitorii de la topitorie şi de la curelărie nu cîştigau atîta şi trăiau strîmtoraţi, dar ei erau oameni de rînd. Printre membrii clubului — din care făcea parte tot ce era mai bun şi mai strălucitor — nu era nimeni care să n-o scoată la capăt, iar la jocul de cărţi luceau pe masa de joc unciile, sutarele şi ludovicii.

Aceasta a fost perioada în care viaţa lui s-a scindat, sau, mai bine spus, a trecut de la o etapă la alta, pentru că Gabrielito, în anii care au urmat, n-a încetat niciodată să tînjească după timpurile de altădată, cu balurile de societate, glumele lui Rebollar, muzica veselă de orgă, părul castaniu al lui Tere, cea chinuită de un păcat născocit, pasul uşor al calului lui taică-su : un tablou vag, de amintiri, ce-l făcea melancolic în ceasurile care se scurgeau încet.

[1] Monedă divizionară, sfert de *rèal*.
[2] Veche monedă spaniolă, din aur.

AUR ALB

Țînțarul îi zbura în jurul capului în cercuri. Se înălță descriind o spirală și se năpusti în jos perpendicular ca să i se așeze pe pleoapă. Cayetano se plesni cu palma atît de tare încît simți lovitura precis, de la frunte pînă la obraz. Cînd ridică mîna văzu țînțarul cu picioarele și aripile sale delicate strivite în mijlocul unei mici pete de sînge.

Lola Mena dormea lîngă el. Cu fusta ei roșie era atrăgătoare. Vru s-o trezească, dar se gîndi că a doua zi avea mult de lucru și atunci preferă să-și termine de fumat țigara de foi care ardea în scrumieră.

Casa din Curujey era confortabilă. Fabrica și plantațiile de zahăr mergeau bine: trestia dădea recolte bune și prețurile la zahăr erau mari. Cu banii de pe recolta asta Cayetano plănuise să scoată de sub ipotecă magazinul și băcăniile. Scosese mai întîi pămînturile, pentru că avea nevoie de teren, ca să mai semene trestie de zahăr.

Simți cum îl cuprinde o liniște plăcută. Uneori visa să aibe pămînturi nesfîrșite, pe care vedea numai trestie de zahăr, o mare de trestii de zahăr, o pădure de trestii de zahăr,

un cer de trestii de zahăr, pînă la infinit, ieşind din pămînt, voinice şi verzi, alte şi alte trestii de zahăr în fiecare minut, fiecare oră, fiecare zi. Strivi ţigara în scrumieră, stinse lumina şi lăsă în jos plasa pentru ţînţari.

La cinci dimineaţa era în baie şi se spăla pe faţă, iar Lola îi aduse cafeaua. Pe cînd termina de îmbrăcat, îl anunţară că-l aşteaptă administratorul. Era încă întuneric cînd Cayetano îl salută pe Ermidio. Plecară de la conac, pe cai, şi zorii îi surprinseră la moşia Gumá. Cayetano stătu de vorbă cu vătaful şi o porni mai departe spre La Pastora.

Toată dimineaţa o petrecu străbătînd un orizont plin de trestii de zahăr. La zece şi jumătate vizitase deja patru moşii şi ştia cum merge tăiatul trestiei. La conacul de la La Luisa se opriră să ia masa de prînz.

Ermidio se pregătea să-şi comande masa la birtul fermei, cînd vătaful îl invită la el, la o mîncare de orez cu pui. Îl căută şi pe Cayetano ca să-l invite şi pe el. Îl găsi în dosul birtului, aşezat pe jos, lîngă o desagă din care scosese o bucată de pîine, o cutiuţă cu sardele şi o sticlă de bere încălzită de soare. Vătaful de la La Luisa îl mai invită o dată :

— Nu, nu, lasă, nu vin, spuse Cayetano şi muşcă din pîinea cu sardele.

La amiază o porniră înapoi, la fabrică. O dată întorşi, Ermidio se duse acasă pentru somnul de după-masă, iar Cayetano intră în clădirea administraţiei, gîndindu-se că administratorul său e un puturos şi jumătate.

Funcționarii din birou se sculară în picioare cînd Cayetano trecu repede, fără să le răspundă la salut, spre o ușă întunecoasă din fund. O deschise îmbrîncind-o și se prăvăli într-un fotoliu turnant, după un birou vechi, cu rulou. Pe pereți, o hartă a insulei, o fotografie îngălbenită a fabricii din Curujey, făcută la puțin timp după ridicarea ei și o fotografie a generalului Osorio într-o ramă aurită, pe care Cayetano nu voia s-o scoată de acolo pînă n-avea să-i plătească ultimul ban.

Guardiola, șeful sectorului administrativ, intră încet, fără să facă zgomot, temîndu-se să nu-l deranjeze.

— Intră, intră ! spuse Cayetano.

Guardiola puse o hîrtie pe birou. Cayetano examină repede cifrele de producție din ziua anterioară, exprimate în saci.

— Cum merge treaba cu țăranii din Nueva Paz ?

— Potrivit.

— Mai clar, Guardiola.

— Conașule, unii au acceptat compensația, dar mai e un grupuleț care nu vrea.

— Vor mai mult ?

— Nu, vor să rămînă pe pămîntul lor.

— Cum pe pămîntul *lor* ? E pămîntul *meu*. L-am cumpărat.

— Da, iertați-mă. Am spus și eu așa...

— Le dau două sute de *pesos* pe fiecare *caballería* și îi iau în serviciul meu. Le ofer condiții bune. Ce-ar mai putea cere ?

— Spun că dacă ar munci pe contul lor, ar cîştiga mai mult.

— S-ar putea să cîştige mai mult, e adevărat, şi s-ar putea să se şi ruineze într-un an. Asta nu se ştie. La mine sînt siguri.

— Da, dar cum preţul zahărului creşte...

— Dar asta n-o să ţină toată viaţa. Ce dobitoci !

Cayetano Sarría înmuie pana în cerneală şi luă o foaie albă.

— Guardiola, dacă ăştia nu pleacă, o să trebuiască să mă port aspru. Mai ai ceva ?

— Sergentul vrea să vă vadă.

— Spune-i că acuma nu. Deocamdată nu.

Anul 1952 începe cu ianuarie

Vineri s-a răspîndit vestea că cei din Comitetul Studențesc Democratic (C.S.D.) au strîns ciomege și răngi în pivnița Bibliotecii. Cineva chiar afirma, alarmat, c-a văzut pistoalele. C.S.D. tipări un manifest ca să-l difuzeze la miting. Sfîrșit de săptămînă cu pregătiri intense.

Comitetul Studențesc Democratic convocase un miting pentru luni la prînz, în piața Cadenas. Gruparea Naționalistă Universitară (G.N.U.) amenințase c-o să împiedice acest miting. Toți studenții care se socoteau progresiști făceau parte din C.S.D., care se declara continuatorul revoluției anti-Machado. Cei din G.N.U. erau acuzați de a fi slugarnici, pocăiți, papă-lapte. Cei din C.S.D. însă erau acuzați de banditism și demagogie.

Luis Dascal urcă Escalinata[1] Universității privind-o pe *Alma Mater*[2] care își deschidea brațele sus, pe colină. Își luase micul dejun, și

[1] Esplanadă în trepte în fața unui mare edificiu.

[2] Expresie latinească însemnînd aproximativ „mama care hrănește“ și denumind, în limbaj poetic, universitatea. În cazul de față este vorba de statuia din fața universității.

cafeaua cu lapte îi umbla prin stomac. Urca treptele două cîte două, sărind pauzele cu pași mari. Intrînd pe ușa Rectoratului se uită la ceas : nouă : pierduse prima oră. Grăbi pasul și cînd ajunse mai putu auzi ultimele fraze ale profesorului de drept roman.

În pauză, primi elocventul manifest, care urma să fie împărțit la miting. Se vorbea despre viitorul Patriei (cu majusculă). Se cerea reforma universitară, alungarea huliganilor înarmați din Universitate (e inteligentă includerea acestui punct, se gîndi Dascal, pentru că C.S.D. e cotat drept „șleahtă"), despre carieră administrativă, onestitate în mînuirea fondurilor publice, reforma agrară.

La miting va fi alături de Comitet. Erau cei îndrăzneți, cei răzvrătiți, cei noi. Cei din Grupare îi făceau scîrbă cu cămășuțele lor scrobite și cu viitorul plănuit sub aripa mămicii, cu cursuri noi în fiecare an și cu logodnică cuminte cu care așteptau să se-nsoare. Cei din C.S.D. se întruneau la bufetul din subsolul de la Drept, sau în cîrciumioara lui Teodoro, pe strada 27, în fața clădirii *Cortina.* Discutau mult și, în mod teoretic, făceau politică ; beau bere și știau să cînte. Stăteau în gazdă : veneau din provincie. Erau atrăgători prin viața lor boemă, în timp ce ceilalți erau respingători prin viața lor tihnită.

NOTĂ : Dascal a făcut descoperiri importante zilele acestea. Stravinsky. Sunete noi.

Kafka. Zbuciumat şi rebel. Lumea aceea metalică şi aspră, murdară, frumoasă şi demnă de trăit, are multe lucruri comune cu cea pe care o trăieşte el. Gregorio Samsa, furişîndu-se pe lîngă pereţi, şi neaşteptatele declaraţii din *Istoria unui soldat* îi confereau superioritate în faţa celor care nu erau atinşi de frumuseţea aceasta secretă. Pînă acuma pasiunile sale fuseseră Lorca şi tot ce-i spaniol. A scris şi un poem pe care l-a intitulat *Spania*. Începea aşa : *„Panoplii de jad îmi rănesc pupilele..."* După ce-l arătă la doi prieteni, îl rupse pentru că nu-i plăcea imaginea imensei panoplii alături de micimea unui ochi. Apăra Comitetul, printre altele, pentru faptul că de aici plecau iniţiativele de sprijinire a Spaniei Republicane. Ceilalţi nutreau o pasiune ascunsă pentru falangişti.

Soneria. Facultatea de Drept se revărsa în piaţa Cadenas. Pe culoar se întîlni cu Marcos Malgor şi amîndoi fură împinşi spre parc. Tribuna se improviză pe treptele Facultăţii de Ştiinţe. La difuzoare se auzeau discuţiile purtate de cei de la tribună pentru punerea la punct a ultimelor detalii. În toiul murmurului din ce în ce mai mare, cineva strigă : Tovarăşi ! Se făcu linişte şi mitingul începu.

Primul vorbi Nené Mirón, care, cu o voce dogită, de om îmbătrînit înainte de vreme, explică obiectivele Comitetului şi îi critică aspru pe feciorii de bani gata din Grupare. Vorbi des-

pre martirii din 71 [1], de Mella [2] şi de Trejo [3]. În timp ce vorbea, un grup de studenţi împărţeau manifestul C.S.D.-ului.

Apoi vorbi Titico Llanos, care declară c-a sosit clipa să înceapă o mare cruciadă împotriva fasciştilor ce încercau să facă adunări în fiecare zi pe Escalinata Universităţii. Imaginea aceasta izbi imaginaţia studenţilor şi un strigăt puternic se înălţă din piaţă. Nené Mirón era tare în materie de istorie şi retorică. Titico Llanos intra direct în subiect, folosind exemple foarte vii şi exagerînd situaţia pentru a-i da un caracter dramatic.

Un student cu ochelari cu ramă aurită şi obrajii supţi (avea aerul unui seminarist) strigă: „Bandiţilor!“ Un sportiv, din echipa universitară, cu un U pe spate, îl împinse de umăr şi îndată îl lovi cu pumnul în bărbie şi cu cotul în

[1] La 27 noiembrie 1871 opt studenţi cubanezi de la Facultatea de Medicină au fost condamnaţi la moarte de spanioli, şi împuşcaţi.

[2] *Julio Antonio Mella,* întemeietorul Federaţiei Studenţeşti Universitare şi unul dintre fondatorii Partidului Comunist din Cuba (18 august 1925), care mai apoi se va numi Uniunea Revoluţionară Comunistă, iar din 1944 Partidul Socialist Popular. În 1961 începe în Cuba procesul de formare a unui partid unic de tip marxist-leninist, care la început s-a numit Partidul Unit al Revoluţiei Socialiste iar de la 1 octombrie 1965 se numeşte Partidul Comunist din Cuba.

Mella a fost asasinat în Mexic, în 1929, de mercenari ai lui Machado.

[3] *Rafael Trejo,* student împuşcat în timpul reprimării manifestaţiei studenţeşti de la 30 septembrie 1930.

obraz. Cel cu ochelari căzu jos cu gura sîngerîndă.

Titico Llanos își întrerupse discursul ca să strige: „Să nu se miște nimeni, tovarăși! E o provocare!" Sportivul îl ajută să se ridice; celălalt continuă să pipăie pe jos căutîndu-și ochelarii sparți. Sportivul îi ridică și îi dădu. Doi studenți îl ridicară și-l duseră spre ușa Bibliotecii.

Dascal se uită la Marcos:

— Asta-i o porcărie! Nu avea motiv să-l bată.

Marcos dădu din umeri. Dascal părăsi mitingul și Marcos îl urmă. Se duseră la bodega Teodoro.

— Ești sau nu de partea Comitetului? îl întrebă Marcos.

— Eu, da! Semnez toate hîrtiile pe care mi le dau și ajut cu ce pot, dar nu înghit violența asta absolut gratuită.

Cerură două coca-cola.

— Asta-i politica. Poate că ai dreptate, dar trebuia să-i închidă gura ăluia, îi explică Marcos.

— Și tu, în numele cărei morale vorbești? întrebă Dascal.

Marcos Malgor nu răspunse și Dascal își dădu seama că se înfierbîntase.

— Iartă-mă, dar abuzurile mă scot din fire.

Marcos se gîndi că i se oferea un bun prilej să spulbere antipatia pe care i-o dovedea Dascal.

— Aş vrea să-ţi explic, Luis, motivele mele. Sînt mulţi la Universitate care m-au înţeles prost : prieteni care nici nu mă mai salută.

— Eu ştiu de ce. Ai fost liderul celor de la Drept şi-ai părăsit lupta într-un moment greu, asta-i tot. Fiecare îşi alege drumul său. Nu poţi, însă, împiedica în nici un chip ca asta să displacă celor care n-au stomacul blindat.

— Dacă cineva se ia numai după aparenţe e rău. În ţara asta lumea se grăbeşte să te judece şi nimic nu-i mai plăcut decît să dai cu piciorul în cel ce s-a poticnit.

— N-ai să-mi spui acum că şi chestia ta a fost o poticneală.

— Ascultă, Luis, uite cum stau lucrurile : unul se trezeşte că are poftă să se înscrie la Universitate. Are o iubită, se întinde cu ea prin parcul Lidice, îşi strînge o gaşcă prin piaţa Cadenas şi aşa trece timpul. Izbuteşte cu chiu cu vai să-şi ia examenele, pentru că trebuie să-şi termine studiile, dar nu se întreabă de ce. Într-o bună zi începe să se gîndească şi rămîne cu gura căscată. Ce face lumea asta la Universitate ? Ce drum ai de urmat cînd ieşi de *acolo ?*

Marcos sublinie cuvîntul *„acolo"*, întinzînd braţul spre zidul cenuşiu.

— Universitatea e saturată, continuă el, sînt mai mulţi studenţi decît posturi. Toată lumea ştie că mulţi avocaţi sînt funcţionari publici şi o grămadă de medici sînt comis-voiajori şi vînd droguri. Numai cine e fiul unui doctor faimos are şanse să ajungă ceva.

Marcos o salută pe Silvia Lejarza în timp ce fata trecea cu cîteva prietene, iar cînd o văzu că se așază, se duse la ea : trebuie să-i fi spus ceva foarte amuzant, fiindcă toate fetele rîseră ; apoi se-ntoarse la masa lui Dascal.

— Asta-i fata bătrînului Eustaquio Lejarza. Bani gîrlă. Ce-ți spuneam ; pe de altă parte îi ai pe tipii care aspiră la politică : protestează, strigă, fac manifestații și la toate alea îi dau cu *Alma Mater*, la fel cum o folosesc cei din secta *mayomberos* din Regla, pe Cachita. După ce ești recunoscut lider al studenților, ai în față două drumuri. Cei slabi sînt mulțumiți cînd sînt chemați la un minister și li se oferă două sau trei posturi. Încep să pape, li se astupă gura și nu mai pot să vorbească. Ceilalți, care au ștofă și știu să țintească sus, așteaptă pînă le sosește clipa și se vînd mai scump. Cînd își termină studiile se dau în spatele unui vulpoi bătrîn și încep să urce. Iar de au și nițel noroc, în patru sau cinci ani, pot ajunge deputați.

— Nu toți sînt așa, spuse Luis. Sînt și oameni sinceri...

— Nu-i cunosc.

— Eu da.

— Prezintă-mi și mie unul. Cînd am intrat la Universitate aveam capul plin de gărgăuni din cărțile citite : Martí [1], Maceo, Gómez, Pa-

[1] *José Martí* (1853—1895), democrat revoluționar erou național cubanez. Poet și publicist, eminent om de litere și cultură, Martí a fost unul dintre conducătorii și ideo-

tria și toate prostiile astea ce ți se repetă mecanic încă din școala primară, le auzi la radio, le citești în ziare și așa mai departe, dar pînă la urmă îți dai seama că nimeni nu crede în ele. Și eu credeam, am văzut ce se întîmplă în Cuba și am început să vorbesc pe coridoare și asta plăcea oamenilor. Într-o zi, m-au invitat să vorbesc la un miting în piața Cadenas ; m-am urcat la tribună și am vorbit. M-au aplaudat, mi-a plăcut să fiu aplaudat. Am continuat să spun ce simțeam. M-au propus delegat pe an și m-au ales. În anul următor am fost ales președinte pe facultate. Ce mai vrei ? Nu-i așa că-i plăcut să ai o asemenea popularitate ? Într-o zi, mi se îmbolnăvi bătrîna ; am dus-o la spitalul Calixto García și-au tratat-o cum se cuvine, pentru că eram cineva. Cînd am intrat în anul trei am început să deschid ochii. Toate acestea se vor termina cînd o să ies din Universitate. Și după asta ? Tatăl meu e funcționar la stat, lucrează la Ministerul Comerțului. Bătrîna mai cîștigă și ea ceva, cu croitoria. Atunci, în anul trei, am înțeles că nu tot ce zboară se mănîncă. Ce o să fac cînd termin Universitatea ? În marile birouri de avocatură nu puteam să lucrez. Într-o zi, m-am dus la Lazo și Cubas, cerîndu-le de lucru, și cît pe-aci să rîdă de mine. Pentru ei eram un agitator al Universității,

logii mișcării de eliberare a Cubei de sub jugul spaniol. În 1892 a luat parte la crearea Partidului revoluționar cubanez.

un zăpăcit: clasele înstărite se tem de cei ca mine. Îmi rămînea doar să deschid un mic birou, pe strada Reina, pentru divorţuri, cauţiuni şi hoţi de găini. Treaba a fost grea, foarte grea. M-am gîndit o vreme şi am terminat cu Federaţia Studenţească. Asta a coincis cu ofensiva Grupării. Eu n-am plecat din cauza asta, deşi unii cred că m-am ploconit popilor. Nu-i adevărat. Am plecat pentru pîinea mea, pentru viitorul meu. Şi-apoi, bătrîne, nu mai cred în nimeni; cei de acolo mă dăduseră la spate.

— Nu ştiu, poate ai dreptate, spuse Dascal. Îmi închipui că e zadarnic să mergi împotriva curentului... Ce-ai făcut tu părea, de afară, tare urît.

— Acuma-i altceva, sînt liniştit, am relaţii. Am pierdut cîţiva prieteni, dar ce să faci, toate-şi au preţul lor şi trebuie să plăteşti. Lucrez cu senatorul Veitía şi am şanse să mă ridic mult.

— Mult? Ce-nseamnă mult?

— Capitoliul, palatul.

— Asta-i mult?

— Asta mă interesează, Luis.

— Nu ştiu... ai dreptate... în felul tău ai dreptate. Nu-ţi pot spune nimic pentru că nici eu însumi nu ştiu. Am să renunţ la carieră, nu mă interesează Dreptul.

— Şi ce-ai să faci?

— Nu ştiu, orice. Poate, mai ştii, o să-ncep să scriu poeme pînă o să am curajul să mă bag în toate astea.

— În ce?
— În astea, în ce se-ntîmplă aici.
— Trebuie să devii mai tare, Luis.
— Asta şi încerc.
Silvia Lejarza şi prietenele ei plecară, salutîndu-l pe Marcos.
— Asta-i altă soluţie, spuse Marcos, răspunzînd la salut.
— Care?
— O partidă bună.
— De fiecare dată cînd încerc să mă bag, apare ceva care mă dă înapoi. De exemplu, tînărul bătut de azi... N-avea de ce să-l bată.
— Dar asta-i politica, Luis, politica e aspră.
— N-avea de ce să-l bată.
— La mitinguri întotdeauna se întîmplă ceva de genul ăsta.
— Nu era un provocator, n-aveau de ce să-l bată. Avea dreptul să vorbească. A fost o lovitură murdară, cu cotul. Ţipul nici măcar nu s-a apărat. Nu era un provocator.
— Ascultă, Luis, toată lumea se aştepta ca azi să iasă una lată. Nu s-a-ntîmplat nimic. I-au rupt gura unui papă-rahat. Nu s-a întîmplat nimic. Asta-i bine.
— Eu nu ştiu dacă-i bine, dar nu trebuiau să-l bată.
— Eşti sau nu de partea Comitetului?
— Sînt. Sînt de acord cu tot ceea ce se spune despre reforma agrară, despre republica spaniolă şi celelalte, dar nu-s de acord ca oamenii să fie bătuţi.

— Tu stii ce s-ar întîmpla dacă Gruparea ar pune mîna pe Federaţia Studenţilor ?

— S-ar băga aici iezuiţii şi fiii de bani gata.

— Chiar aşa, iezuiţii şi găliganii ăia care fac pipi pe covor.

— Asta nu-mi place, spuse Dascal, de aceea sînt cu Comitetul ; dar nu-mi place să bată oamenii. Comitetul vorbeşte de lucruri cum ar fi reforma agrară, care îi sperie pe cei din Grupare. Dacă vrei să ştii cum trăieşte un ţăran în Cuba du-te o zi la ţară...

— Ştiu.

— Asta-i ce-mi place mie la Comitet, nu să bată oamenii. Nimeni nu trebuie bătut, nici chiar în numele dreptăţii.

— Dacă aş fi comunist, spuse Marcos, ţi-aş spune că eşti plin de sentimentalism mic-burghez.

— Dac-ar fi aşa, atunci ţi-aş răspunde că ăsta-i singurul lucru bun pe care-l are clasa mijlocie : simţul umanist. Acum cîteva zile am citit că fanatic este acela, care, pierzîndu-şi din vedere ţinta, îşi înzeceşte sforţările. Eu nu vreau să-mi pierd ţinta.

— Ţi-e clară ?

— Nu prea clară, dar am o idee generală despre ceea ce vreau. Cred în om şi în omenire şi în viaţă, şi cred că putem trăi mai bine decît trăim.

— Oamenii ca tine, Luis, n-ar trebui să se bage niciodată în politică. Căci politica are nevoie de cei ce se năpustesc fără să mai stea pe

gînduri. Închipuiește-ți un taur meditînd în mijlocul arenei asupra adevărului pelerinei și toreadorului. Ăsta ești tu.

Dascal puse o *peseta* pe masă și ieși urmat de Marcos. Se opriră lîngă storurile verzi ale cîrciumioarei. Șoferul din fața casei *Cortina* ștergea limuzina neagră cu o piele de căprioară.

— Pe mine nu mă interesează politica, spuse Dascal, nu vreau să fac carieră de-asta, nu vreau să fiu un militant al nimănui. Mă preocupă viața, omul.

— Tocmai aici greșești tu. Politica e, de asemenea, viața omului. Ce spui tu e o idioțenie. Te interesează scopul, dar nu și mijloacele. Vrei să te urci pe munte, dar fără să-ți rupi cumva hainele. Nu, băiatul meu. Orice lucru ai face, trebuie să te murdărești, în politică sau în oricare altă parte, pentru că totul e murdar. Dacă te-ar interesa cu adevărat să faci lumea în care trăiești mai bună — ceea ce pe mine, ți-o mărturisesc, nu mă interesează — nu ți-ar păsa de te-ai băga prin toate, dacă ai transpira, te-ai murdări de noroi, te-ai face bucăți ; pînă la urmă ai obține ceva folositor și prețios, care te-ar face să fii întotdeauna curat.

— Prefer să nu mă bag în nimic.

— Asta-i felul tipic în care vorbește un bebeluș bine hrănit. Nu vrei să părăsești atmosfera călduță, siguranța mămicii și a lui tăticu. Eu a trebuit să mă lupt mai din greu decît tine și m-am murdărit, că alt drum n-aveam de ales.

— Dar pînă la urmă ai renunțat la luptă: te dedici asigurării unui viitor. Vezi că am dreptate? Lupta asta de fiecare zi te dă gata, fără să mai aibă importanță în numele cui te bagi în murdărie.

Soarele făcea să se simtă mai puțin răcoarea pe care o adusese din Nord primul vînt din ianuarie. Cîrciumioara lui Teodoro începu să se umple cu cei ce veneau de la miting. Marcos îl întrebă pe unul ce se întîmpla și acesta îi răspunse că mitingul era pe sfîrșite.

— Dacă vrei... dădu să spună Marcos, dar tocmai atunci începură să se audă împușcăturile.

Primele fură izolate, una, încă una și apoi încă una. Apoi se auziră compacte, o masă de pocnituri, cum pocnește untura pe foc.

Dascal și Marcos pătrunseră în Universitate prin intrarea pentru mașini. Împușcăturile se auzeau din piața Cadenas. Prin fața amfiteatrului mare trecură aplecați. Traversară porticul Bibliotecii, adăpostindu-se după coloane. Împușcăturile se auzeau mai rar, din nou izolate. Tineri întinși pe caldarîm se adăposteau după bordura trotuarelor. Cîțiva, în picioare, încercau să se uite prin tufișuri, de parcă asta i-ar fi putut apăra de plumbi.

Pe treptele Facultății de Științe, vreo douăzeci de studenți roiau ca într-un stup, încordați, uniți. Ultimele împușcături se auziră în direcția Rectoratului. Dascal părăsi Biblioteca și se îndreptă spre piață. Cei de la Științe strigau:

„Un rănit, un rănit !" O studentă plîngea în hohote și își sugea degetele care i se învinețiseră.

Titico Llanos zăcea într-o băltoacă de sînge în fața Facultății de Științe. Sîngele închis la culoare, vîscos ca mierea, se coagulase, formînd pe marmură o crustă moale și umedă. Titico ținea ochii închiși și nu lăsa impresia că l-ar durea ceva ; pe cămașă, o pată mare, purpurie-închisă, deasupra pîntecului.

O voce : „Vine ambulanța". Altă voce : „E grav rănit, trebuie dus repede la Calixto García !" Cei de la C.S.D. formară un zid de apărare în jurul lui Titico. „Lăsați-l să respire, tovarăși, faceți loc !" Studenții alergau prin piața Cadenas, spre *Alma Mater*, spre stradă, spre Facultatea de Științe. Voci : „A fost sergentul Rivero, eu l-am văzut ! Nu mai respiră de loc. Nu, au fost cei din Grupare. Sergentul Rivero era în civil cu alți agenți."

Ambulanța își anunță sosirea prin vaietul ascuțit al sirenei. Medicul, în halat alb, îngenunche lîngă Titico, ferindu-se să nu-și murdărească pantalonii de sîngele lipicios. Îi ridică cu degetul mare una din pleoape. „Cum e, doctore ?" întrebă Nené Mirón. „E mort", spuse medicul și se urcă în ambulanță, lîngă șofer. Nimeni nu scoase o vorbă. Unul din Comitet începu să plîngă și se așeză pe scară. Dascal se depărtă de grup, mergînd spre Rectorat.

De ce tensiunea asta, la care se aflau acum, va trebui să scadă ? Dreptatea era acolo, lîngă cadavrul unui vorbitor la un miting improvizat,

al unui tînăr din Jovellanos care locuia în gazdă, la Havana, într-o cameră cu fereastra spre curtea în care se întind rufele, o cameră cu şaptezeci de *pesos* pe lună ; un tînăr care făcea vizite unei iubite din strada Mazón, şi apoi se culca c-o tîrfă de un *peso* din Pajarito, şi-l citea pe Martí şi pe Lenin, pe Ingenieros [1] şi pe Mariátegui [2] ; un tînăr ai cărui părinţi trăiesc din pensie şi acum au să vină la Havana să stea de veghe lîngă cadavru, fără să-nţeleagă de ce le murise băiatul. Toate astea au să treacă şi au să se uite pentru că şi capacitatea de percepţie scade cu timpul şi senzaţiile se tocesc. Mîine toţi vor simţi mai puţin imperativul acesta de a acţiona, poimîine şi mai puţin şi în cîteva săptămîni nimeni n-o să-şi mai amintească de asta, iar Titico Llanos o să rămînă o vagă amintire menţionată ca ceva fără conţinut în discursurile de pe Escalinata.

Voia să aibă o armă în mînă ca să-l caute pe sergentul Rivero. Trebuia să se murdărească cu sînge şi cu puroi şi cu vărsături şi să distrugă, să facă praf, să-i extermine pe toţi sergenţii Rivero ; în clipa asta şi-ar fi dat viaţa ca să lovească, să spintece, să împuşte. Îl ardea mînia şi simţi că ochii i se umplu de lacrimi, că are ceva în stomac, ceva care i se urcă pînă la gură

[1] *José Ingenieros*, scriitor şi filozof argentinian (1877—1925).

[2] *José Carlos Mariátegui*, scriitor şi sociolog din Peru (1897—1930).

şi că ar fi vrut să strige, dar nu putea pentru că de fiecare dată îl reţinea ceva.

Trecu pe la Rectorat şi coborî Escalinata. Soarele se ascunsese după nişte nori, repezi, cenuşii. Aerul îşi abandonă astfel îmbrăţişarea caldă. Un vînticel rece bătea acum peste colina Universităţii. Jos, autobuzele vechi, de culoarea portocalei, treceau încărcate cu pasageri, lăsînd în urma lor o dîră de fum negru.

UN PĂRINTE AL PATRIEI

Colonelul Cedrón se vîrîse tare-n politică şi generalul José Miguel Gómez, guvernatorul din Santa Clara, îl preţuia şi conta pe sprijinul lui. José Miguel organiza pe atunci Partidul liberal ca să se împotrivească Partidului moderat al lui Estrada Palma [1].

Moderaţii voiau o prelungire a mandatului lor şi încercară să înăbuşe protestele cu mînă de fier. Villuendas a fost asasinat la Cienfuegos şi Estrada Palma numi un „cabinet de luptă" cu miniştri de oţel care destituiră primarii din toată ţara, şi pe membrii consiliilor care le erau ostili. Colonelul Cedrón se număra printre cei destituiţi.

José Miguel era convins că Partidul liberal o să cîştige alegerile şi nu voi să forţeze lucrurile. Colonelul Cedrón era de părere că, dacă guvernul o să măsluiască voturile, trebuiau să facă o nouă răscoală.

În ziua alegerilor colonelul fu forţat să rămînă acasă. Gabrielito zări, printre storuri, pe loco-

[1] *Tomás Estrada Palma*, primul preşedinte al Republicii Cuba după obţinerea independenţei naţionale (1902—1906).

tenentul Querejeta, ce se plimba pe stradă, prin fața casei, cu un pistol mare la brîu, urmat de patru soldați cu puști lungi.

A doua zi, Gabrielito își văzu tatăl plecînd dis-de-dimineață și întorcîndu-se abătut, la prînz. Liberalii fuseseră învinși, cu urne măsluite, sub protecția baionetelor.

Colonelul Cedrón mai împrejmui treizeci de *caballerías*, așa ca să-și uite de înfrîngere, și le trecu pe numele lui. Primarul, care era de-ai lui Estrada Palma, nu îndrăzni să se opună. Pe noua moșie, Gabrielito avea un cîrlan și o șa fină cu incrustații de argint.

Într-o zi de iunie, la jumătatea verii lui 1906, Gabrielito fu chemat de tatăl său. Acesta fusese întotdeauna un om voinic, exact și hotărît, un om cu toate atributele puterii asupra sa : revolver, cizme, bici. Îi vorbi, îi tot vorbi băiatului : o să plece departe, fiindcă era nevoie, și în cel mai rău caz n-o să se mai întoarcă să-l mai vadă. Voia ca el să știe că tot ce a făcut a fost pentru binele familiei „noastre" și al patriei.

— Dacă am să mor, îți las o mare proprietate și dragostea maică-ti. Bunică-tu cunoaște tot ce trebuie și el o să aibă grijă de bunurile mele, pînă cînd ai să te poți ocupa tu. Dacă ai să mă mai vezi viu, o s-o ducem mai bine ca niciodată.

Lui Gabrielito îi dădură lacrimile și taică-su îi spuse că n-avea de ce să se teamă.

— Am să mă-ntorc curînd, să te mai sărut o dată.

Şi s-a dus.

Două luni mai tîrziu, întorcîndu-se de la şcoală, Gabrielito îl găsi acasă pe bunicul Sandalio. Era foarte serios şi vocea îi era ca un murmur, în timp ce vorbea cu fiică-sa Eugenia, mîngîindu-i mîna. Cînd îl văzură pe Gabrielito, tăcură, şi Eugenia se duse în camera ei. Sandalio îl chemă şi-i vorbi foarte blajin :

— Ştii, băiatule, ţara asta s-a născut pe dos. La început, au fost spaniolii, apoi americanii şi apoi moderaţii şi se pare că acuma au să se întoarcă americanii şi cine ştie ce-o să vină după aia. Eu cred că întotdeauna o să fie cineva care să ne facă mizerie, şi de aceea l-au omorît pe taică-tu, pentru că prea se zbătea ca totul să fie bine. La noi, trebuie să faci ce face trestia de zahăr, care se încovoaie cînd bate vîntul.

Lui Gabrielito i se făcu frică. Simţi cum podeaua se legăna şi se gîndi că marea înfuriată o să le înghită într-o zi casa, o să înghită toate casele, Sagua, insula ; şi bunicul lui şi el, ca şi tatăl său, au să dispară fără să lase vreo urmă c-au trecut prin lumea asta.

Mai tîrziu află că se-ntorceau americanii şi că la Havana dădea ordine un oarecare *mister* Magún, care se scrie cu doi de o ; că taică-său se răsculase împotriva moderaţilor lui Estrada Palma, în ceea ce s-a numit „micul război din august", şi a fost surprins de jandarmi lîngă San Pedro de Mayabón şi omorît c-un foc de armă, care i-a împrăştiat creierii.

Americanii plecară, avură loc alte alegeri şi generalul José Miguel ajunse preşedinte. Se

îngrijî mult de provincia Santa Clara, care era baza lui politică și avu grijă de ei, de familia Cedrón. Sandalio, bunicul, a fost avansat de la șef de gară la administrator al căilor ferate din nord. De altfel, José Miguel se îngriji să extindă rețeaua de căi ferate. Trenul de Caguagua, de exemplu, își făcu drum pînă la Quemado de Güines, trecînd prin Rancho Veloz și Corralillo. Pămîntul pe care taică-său și-l însușise treptat fusese consfințit de Havana. Moșiile erau rentabile și plantațiile de trestie de zahăr pîrguite, în bătaia soarelui, lîngă fabricile fumegînd, constituiau peisajul obligatoriu pentru Sagua și pentru toată Insula. Tovarășii de luptă ai răposatului său tată dădeau acuma ordine. „Ăsta-i progresul", spunea Sandalio.

Într-o după-amiază de duminică, cînd dinspre grădină venea un miros puternic de gardenie, Gabrielito descoperi că necazurile nu pieriseră. O auzi pe Chacha, bucătăreasa, plîngînd în curtea din spate. Bătrîna negresă îi povesti cum don Críspulo, proprietarul băcăniei, nu voia să-i mai dea lui Pancho, bărbatu-său, bani cu împrumut. N-o să-și poată strînge recolta și-o să-și piardă bucățica de pămînt. Nimeni altcineva nu-i putea da credit; credite dădeau numai stăpînii băcăniilor. Gabrielito vorbi cu bunicul Sandalio s-o ajute pe Chacha, dar bunicul refuză pentru că „cel care dă ceva ajunge să ceară".

La puțin timp după ce Menocal ajunse președinte, Eugenia și Sandalio hotărîră să-l trimeată pe băiat, intern la *Gran Antilla,* cel mai bun

colegiu din Havana ; acolo o să-şi dea şi bacalaureatul.

Aşa se schimbă viaţa lui, şi-o luă de la început, ca şi cum n-ar fi existat clipa aceea în care fusese adus la lumină printre bale şi gelatină.

Acuma era Gabriel Cedrón, pur şi simplu, şi se văzu străin în marele oraş, în mijlocul acelui belşug care fusese numit *Vacile Grase.*

AUR ALB

Cayetano Sarría se întoarse acasă, obosit, pe-nserate. Se așeză în hol, ca să citească ziarele, care soseau c-o săptămînă întîrziere. Lola apăru, încheindu-și rochia, și se așeză pe celălalt fotoliu, în fața soțului. Îi spuse că avea o veste pentru el dar Cayetano nu-i dădu ascultare.

— Ce-i cu tine? întrebă Lola.

— Nimic, probleme cu fabrica.

— Povestește-mi și mie. Vreau să știu și eu.

Cayetano îi spuse că-l vizitase inspectorul financiar și că-i ceruse mai mulți bani decît data trecută ca să tacă pentru că plătea fiscului numai pentru cinci transportoare în loc de patruzeci și nouă. Îl costase bani mulți, dar, în orice caz, mai puțin decît ar fi trebuit să plătească fiscului pentru toate.

— Atunci de ce te plîngi? se miră Lola.

— Pentru că banul e ban, femeie.

A mai avut necazuri și cu niște țărani, pe care sergentul i-a scos de pe pămînturi cu forța, și au fost cîțiva răniți.

Sergentul e tare brutal. Nu știe să acționeze cu discreție, comentă Cayetano.

Asta nu era chiar așa de grav. Mai prost era că micii cultivatori de trestie de zahăr îl amenințaseră cu greva. Le dădea cîte cinci livre și jumătate de zahăr pentru fiecare sută de livre de trestie de zahăr pe care i-o aduceau. Apoi, le scădea ambalajul : cîte cincizeci de *centavos* de sac și le lua o dobîndă de doisprezece la sută pentru banii dați cu-mprumut.

— Și ce-i cu ei ? întrebă Lola.

— Nimic, cîștigă mulți bani și vor să cîștige și mai mulți. Așa sînt ei. E adevărat că și condițiile sînt nițel cam grele. Dacă o să continuie să protesteze, sînt dispus să le scad dobînda la zece la sută și să le iau pentru saci patruzeci și șapte de *centavos*.

— Atunci n-au să mai fie probleme.

— Nu știu, sînt nemulțumiți.

— Adevărul e că sînt invidioși pe moșieri.

Lola vru să-i spună ce veste avea pentru el, cu gîndul să-i facă o bucurie. Îl consultase pe doctorul din sat, avînd o bănuială și... era adevărat : era însărcinată în două luni. Cayetano rămase o clipă pe gînduri, apoi spuse :

— Bine. Cuiva trebuie să-i lăsăm toate astea. Cum se simte copilul ?

— Doarme, răspunse Lola indispusă.

Bucătăreasa îi anunță că cina era servită.

Noaptea Cayetano revizui rapoartele laboratorului privind randamentul. La zece, se-ntoarse acasă și se băgă-n pat.

— Știi ceva ? îi spuse Lolei. Am să pun mîna pe fabrica Manuelita.

— Cu toate problemele pe care le ai pe cap?
— Trebuie să fii îndrăzneț. Fabrica asta e bună, am studiat-o. Cu recolta de acum termin de plătit generalului Osorio și lichidez toate ipotecile.
— O să-i scoți poza din birou?
— Da, am s-o scot.
— Și ce-o să pui în locul ei?
— În locul ei? Nimic. Ce lucruri îți trec prin cap! De ce trebuie să pun ceva în loc?
— Ne mutăm la Manuelita?
— Nu, am să deschid un birou la Havana.
— Vai ce bine, puișor, ce fericire!
Lola îl sărută.
— O să trebuiască să ne cumpărăm acolo o casă, în Vedado, spuse Lola.
— Dacă vrei tu.
— O vilă.
— De ce nu?
Lola îl mai sărută o dată.
— Nu fi plicticoasă, îi spuse Cayetano. Orice casă e o investiție. Oricînd poate fi închiriată dacă vin zile negre.
Se culcară tîrziu. Ermidio îl sculă cu noaptea-n cap ca să-l anunțe că pe moșia *Tres Hermanos* focul se întețise din cauza vîntului și nu mai putea fi stăpînit.
Ajunseră, în zori, lîngă cîmpul incendiat. Orizontul roșcat indica pînă unde se întinde focul. Stejari, precum și arbori acaju, *àcanas* și *barías,* ardeau trosnind puternic. Șobolanii și șerpii fugeau de dogoare.

— Ce facem? întrebă Ermidio. Am mai putea încerca să stăvilim focul, deşi cu vîntul ăsta...

— Nu, lasă-l să ardă, spuse Cayetano, ridicîndu-se în şa ca să vadă mai bine. Lasă să ardă tot, aşa o să fie mai mult loc pentru trestia de zahăr.

— Şi cu oamenii?

— Caută cai şi scoate-i de-acolo.

— Don Cayetano, cît priveşte tăiatul şi arsul pădurii o să trebuiască să aşteptăm pînă se termină cu vînturile din perioada asta.

— Nu mai aşteptaţi nimic. Dacă aşteptăm n-o să mai fie timp să pregătim pămînturile astea, încît la anul să şi putem culege de pe ele o recoltă. Dă-i înainte cu focul.

Incendiul a durat zece zile şi zece nopţi. Raportul vătafului a fost scurt: pe treizeci de kilometri pătraţi pădurea dispăruse.

Trei zile mai tîrziu, Cayetano plecă la Havana. Luă masa cu *mister* Morris, director la *Caribbean Sugar Company* care îi împrumută bani pentru operaţia Manuelita. În timpul mesei americanul îi spuse:

— Cu Manuelita şi Curujey şi cu pămînturile celelalte, dumneata stăpîneşti un sector important din industria zahărului. Noi vrem să-ţi cumpărăm zahărul.

— Cînd doriţi putem sta de vorbă, *mister* Morris.

— Dumneata ştii că viitorul zahărului depinde de piaţa americană.

— Da, o ştiu, spuse Cayetano.

Întorcîndu-se la Curujey, o anunță pe Lola că afacerea cu Manuelita se încheiase.

— Lola, tu știi că-s milionar? De cîteva ori milionar.

— Mi-o închipuiam de mult timp. De ce?

— Nu știu. Niciodată înainte nu mi-a trecut prin cap că m-aș putea numi milionar. Cînd te gîndești. Parcă ieri debarcam la Havana.

— A trecut timp de atunci.

— Mult timp. Am muncit mult.

— Tu muncești mult. Eu mereu ți-o spun.

— Asta-i bine, spuse Cayetano. E bine să muncești.

Joi 24 ianuarie 1952

Cristina Santos își vîrî degetele lungi în părul lui dat cu briantină parfumată.

— Nu trebuia să-ți dai cu briantină. E vulgar, spuse ea.

— Am un păr rebel, îi răspunse Luis Dascal.

— Lasă-l așa cum e el, e mai bine. Tu ai ceva de mulatru.

— E posibil. Toată lumea în Cuba are ceva de negru.

Cristina se duse în bucătărie după gheață. Dascal se întinse pe sofa și își aprinse o țigară. Trecu apoi la fereastră, privind acoperișurile caselor din Vedado.

— E plăcut apartamentul ăsta, Cristina. Al cui e ?

— Nu-i treaba ta, îi răspunse ea din bucătărie. Dacă ar fi fost după tine, am merge tot în locuri din alea îngrozitoare.

— N-am atîția bani ca tine.

Cristina se întoarse cu un castron cu cuburi de gheață.

— Ia un pahar. E *Vat 69.*

— Îmi place acest *whisky.*

— Sînt și altele mai bune, dar am venit repede și asta a fost singura băutură pe care am găsit-o.

— Or fi altele mai bune, dar ăsta-mi place.

Dascal se întinse din nou pe sofa, rezemîndu-și capul pe picioarele Cristinei.

— Se-ntunecă, spuse ea.

— E ora cea mai plăcută. Mă simt bine cu tine, Cristina. Niciodată n-am îndrăznit să spun ceva unei femei. Sînt un timid sexual.

— Cu mine nu ești.

— Cu tine mă simt foarte bine. Azi mă simt capabil de orice. Aș face dragoste cu tine, chiar în patul în care dormi cu soțul tău.

— El doarme în altă cameră.

Cristina își aranjă cutele de la fustă și își luă poșeta ca să-și caute țigările. Își aprinse un *Parliament*. Dascal, care mai era încă în pijama, dădu paharul peste cap.

— Du-te și te-mbracă.

— Da, doamnă. Imediat, doamnă. Buna și dulcea și scumpa și delicioasa doamnă a extazului rapid.

— Dacă te-ai duce la un psihiatru ți-ar pune repede diagnosticul. Ți se citește pe față.

— Și care-i ?

— O stare acută de nesiguranță și un profund sentiment de inferioritate.

— E bine. Eu le pot avea pe amîndouă, pe amîndouă prietenele. Pot să merg cu oricare complex. Prietena mea inferioritatea și prietena mea nesiguranța... Cu toate amicele complexe. Nu, mai bine cu complexele amice.

— Te-ai aprins cam rău.

— N-ai vrut tu ? N-ai adus *Vat* ca să-mi stimulezi glandele ? Eu n-am nevoie de ceva să-mi

stimuleze glandele. Funcţionează singure. Foarte bine. O ştii şi tu.

— Nu-ncepe cu mojiciile tale.

— Acuma sînt mojic. Dar cînd sînt mojic în pat nu spui nimic.

— Ar fi bine să nu mai bei *scotch*.

— Nu. Domnul *Vat 69* e şi el un prieten bun. Cînd apare el, dispare prietena nesiguranţa, ca şi prietena inferioritatea. Nu mă simt singur pentru că *Vat* îmi ţine bine tovărăşie: ştie să converseze.

Puse paharul pe marmura comodei şi se duse în baie. Cristina auzi apa de la duş şiroind pe plăcile de faianţă. Îşi pregăti ceva de băut şi strînse farfurioara cu alunele rămase, castronul cu gheaţă şi celălalt pahar. Le puse în bucătărie, în spălător. Se întoarse în cameră şi se aşeză în faţa oglinzii. Scoase din poşetă o cutiuţă albă de porţelan, începînd să-şi întindă pe faţă, în straturi uniforme, *Beauty Ice de Shulton* cu care parcă „îţi speli faţa în şampanie". După ce termină îşi bău paharul de *whisky* şi îşi dădu pe buze cu ruj Revlon, numărul cinci, portocaliu aprins.

Dascal intră în cameră, făcîndu-şi nodul la cravată.

— Eşti gata?

— Aproape. Nu uita să vii diseară.

— Să-i suport pe pungaşii ăia? Nu, mersi.

— Nu fi prost-crescut. E un bun prilej. O să investească mulţi bani. Poziţia pe care ţi-o oferă e elegantă.

— Ce-mi oferă ? Nici unul din ei nu ştie nici măcar cum mă cheamă.
— Ascultă-mi povaţa.
— Mersi pentru intrigile de salon.
— Cînd or să te cunoască, au să te aprecieze la fel ca şi mine.
— Nu în acelaşi sens.
— Iarăşi eşti mojic... E un mare prilej ce ţi se oferă.
— Ce-mi oferi tu.
— Cînd ai să vorbeşti cu ei, o să-şi dea seama cît eşti de deştept.
— Micul geniu necunoscut o să se înhame la puternicul car al mongolilor.
— Ai să vii ? Nu-i aşa.
— Nu ştiu.
— Vreau să ştiu de pe acum, ca să-ţi pun un tacîm.
— Bine. Vin să beau ceva.
— La opt.
— Hai să mergem.

Cristina coborî cînd i se spuse că Dascal era în hol.
— Eşti punctual. Încă n-au venit.
— Dă-mi ceva de băut.
— Ai continuat să bei, nu ?
— Dă-mi ceva de băut.
Trecură pe terasa de iarnă. Fotolii şi sofale capitonate şi tapiţate în alb. Mese de aluminiu cu margini nichelate. Cutia cu ţigări, scrumiere şi brichete de argint. Evitînd mereu orice culoare. Decoruri ca într-un film cu Jean Harlow

1936. Cristina aduse două pahare de *whisky* cu apă. Purta o rochie neagră, pentru cocteiluri. Dascal se uită prin decolteu la sînii albi şi tari. Se apropie de ea şi o sărută între sîni.

— Vrei să te sinucizi? întrebă Cristina, făcînd un pas înapoi.

— Da. Vreau să-ţi fac o mărturisire. Sînt laş. Mă aflu într-o cutie de cristal. Dacă n-aş fi laş m-aş arunca în vîltoarea vieţii şi aş face o baie de excremente. Unde-i Alejandro?

— În cameră la el, se îmbracă.

— Ce-aş fi făcut eu dacă Alejandro ar fi intrat, cu un pistol în mînă, în timp ce te sărutam?

— Nu ştiu.

— Violenţă în toate părţile. E nevoie ca fiecare să se zguduie pe sine, să spargă găoacea. Alejandro e violent?

— Nu, e liniştit, e un om cumpătat.

— Trebuie să-i salvăm pe cei cumpătaţi într-o lume a violenţei. Ce păcat că eu nu cred în Dumnezeu, întotdeauna îi invidiez pe cei care se duc duminica la biserică.

— Cumpătarea nu-i pentru oameni ca noi.

— Cumpătarea te face respectabil. Nu ţi-ar place să fii respectabilă, Cristina?

— Eu *sînt* respectabilă.

— Ca să aspiri la succes, trebuie să ai nişte platoşe respectabile: Onoare, Dumnezeu, Patrie, Familie.

— Şi munca. Trebuie să munceşti. Alejandro spune că cel mai perfect blestem ţigănesc ar

fi : „Să trăieşti în Cuba şi să-ţi placă să munceşti !"

— În realitate, alţi spiriduşi îşi fac treaba la noi : Idolatria, Hazardul, Senzualitatea : Changó, — zeul virilităţii, jocurile de noroc, berea marca Hatuey. Energia se iroseşte în calvarul lui Sisif : piatra-n sus, buf, piatra-n jos.

— Întotdeauna rămîne respectul, spuse Cristina. Familia ne face respectabili. Familia Santos e respectabilă.

— Toţi sîntem respectabili, e simplu, dacă avem Onoare, Dumnezeu, Patrie, Familie. În insula aceasta cuvintele sînt sunete goale. Ce vrea să spună Onoare, Dumnezeu, Patrie, Familie ?

— Nu ştiu, tu nu citeşti ziarele ?

— În *Diario de la Marina* se dă o explicaţie asupra acestora ; şi la Colegiul Belén. Dar nu ştiu ce înseamnă. Nimeni nu ştie. Cu toate astea lumea ştie ce e aia *pocker* sau *bridge*. Şarada e reală.

— Eu nu joc niciodată, spuse Cristina.

— De ce să mai joci ? La jocurile astea de noroc se vorbeşte într-un fel cu totul amuzant : un zmeu ce se ridică singur : te gîndeşti la porumbel şi ştii că e vorba de 24 ; scaunul care merge, calul, unu ; trandafirul care parfumează totul, mortul, 8.

— Cine a murit ? întrebă Alejandro Sarría în timp ce intra cu Gabriel Cedrón. Cristina se sculă, să-l salute.

— Domnul senator, ce onoare ! Îl cunoaşteţi pe Luis Dascal ?

— N-am avut plăcerea.

— Eu o cunosc pe fiica dumneavoastră, de la Varadero, spuse Dascal.

— Ah, da, Varadero. E o plajă plăcută. Toţi străinii ne invidiază pentru Varadero.

Alejandro Sarría îl salută pe Dascal şi-l întrebă pe senator dacă doreşte să bea ceva; ceru *whisky*. Alejandro se duse după barul de aluminiu şi pregăti băuturile. În timp ce destupa o sticlă de *Johnny Walker* întrebă:

— Şi de ce mort vorbeaţi?

— De nici unul, Alejandro; vorbeam de superstiţii, spuse Dascal.

— În ţara asta toată lumea-i superstiţioasă, fu noua sentinţă a lui Cedrón.

— E singurul lucru concret pe care-l avem, spuse Dascal, e o realitate: potcoavele uzate, cuiele de cosciug, laba de şopîrlă, funia unui spînzurat, moneda găurită, magnetul, agatul; şi mai avem şi alte simboluri: piatra fină, creveta, cerbul, pipa, călugăriţa, lovitura de tun, şarpele şi fumul.

— În ţara asta toată lumea crede în magie, spuse senatorul Cedrón.

— Astea-s superstiţii prosteşti, adăugă Alejandro Sarría, ieşind de după bar. Ce ne lipseşte nouă e o pîrghie zdravănă. (Îi dădu un pahar lui Cedrón.) Americanii au inventat lucrul pe bandă, iar ruşii disciplina de partid. Astea-s arme puternice ca să ajungi o mare putere. În Cuba nu există aşa ceva.

— Bună seara, salută timid Carlos Sarría. Să mă iertați că am întîrziat, dar am mai stat la antrenamentul de canotaj.

— Și nu trebuie să dormi la debarcader? întrebă Cristina.

— Ba da, mama, dar mai scapi cînd vrei, spuse Carlos, sărutînd-o pe obraz.

Carlos dădu mîna cu Cedrón, cu Dascal și își salută tatăl încruntînd din sprîncene. Alejandro Sarría îi oferi un pahar.

— Nu pot, sînt în antrenament.

— Mai lipsește doar Panchete, spuse Cristina.

— Panchete e foarte interesat în problema cu ziarul, spuse Cedrón. Zilele astea mi-a vorbit de ea entuziasmat.

— El o să fie directorul, spuse Alejandro.

— Mi-a și spus-o. E o experiență nouă pentru el. E ca un băiețaș cu pantofi noi.

— Iată puterea noastră, spuse Dascal.

— Care?

— Nu voiați o pîrghie ca să mișcați toată Cuba? O avem: tifla.

— Tifla? întrebă Cedrón.

— Se constată puterea ei cînd se dă cu tifla și se scoate și un sunet savuros, dedicat țintei căreia i se cuvine, rîgîind cu ondulații ironice. Am sfărîmat mituri numai cu puterea tiflei.

— Și ce are de-a face tifla cu Panchete? întrebă senatorul.

— Tifla se inspiră din mediocritatea consacrată, conchise Dascal.

Cristina se ridică grăbită.

— S-a topit gheaţa. Trebuie să pregătim alte pahare. Nu vrei să mă ajuţi, Luis?

În timp ce alinia paharele pe placa de abanos, Cristina îi şopti:

— Nu te mai purta aşa. Strici totul.

— De ce nu pui muzică? E mai plăcută decît dialogul ăsta idiot. Nu ştii formula: *sof laits an suit miusic*[1].

— Nuu!

Dascal puse cîte un cub de gheaţă în fiecare pahar.

— Dă-mi un sărut.

— Eşti nebun! îi şopti Cristina.

Alejandro Sarría vorbea despre alegeri cu senatorul Cedrón.

În celălalt capăt al terasei Carlos răsfoia *The New Yorker*.

— Nu-s nebun, fiindcă gîndesc. Dacă gîndesc nu-s nebun.

— Gîndeşti parcă ai fi Clavelito, spuse Cristina rîzînd, turnînd în pahare *Johnny Walker*.

— Cu paharul de apă pe radio.

— Ca şi Clavelito.

— Îndreaptă-ţi gîndul asupra mea şi vei face ca în clipa asta puterea mea de gîndire să exercite binele asupră-ţi, fredonă Dascal.

— Ţie nu-ţi dau, ai băut prea mult azi.

[1] *Soft light and sweet music:* lumină indirectă şi muzică dulce (engl.).

— După-masă mi-a ținut tovărășie *Vat 69* și-acum *mister Johnny Walker. Mister Walker* ne însoțește în această seară. Dă-mi un sărut.
— Alejandro se uită încoace, spuse Cristina.
— E înarmat?
— N-are armă.
— Rău face.
— Stai liniștit.
— Nu poate să distrugă.
— Tu însă poți distruge, spuse Cristina.
— Nu-i vina mea dacă te distrugi.
— Vino mîine și distruge-mă.
— N-am să te mai distrug. Sînt lucruri care nu trebuiau distruse și au fost distruse.
— Eu am nevoie de tine. Tu cunoști toate motivele, îi spuse încet, în timp ce turna două *whisky*-uri cu apă și două cu sifon. Ieșiră din bar și Dascal o ajută să servească băutura proaspăt pregătită.
Panchete Rosales apăru după o lungă țigară de foi, pe care o ținea strîns între dinți scoțînd mult fum. Cedrón îi strînse mîna energic și Alejandro Sarría îl bătu cu palma, afectuos, pe umăr.
— Cum merge recolta? întrebă Alejandro.
Panchete o salută pe Cristina, care i-l prezentă pe Dascal.
— Merge bine, merge bine, răspunse Panchete, în timp ce făcea semn cu mîna în direcția lui Carlos.
— Nu chiar așa de bine. Ai citit cotele de azi de la Londra? întrebă Alejandro.

— Niciodată nu citesc așa ceva. Sînt tare complicate. Cu astea se ocupă ginerele meu.

Cristina apăsă pe un buton lîngă bar.

— Vorbeam de ziar, spuse Cedrón.

— Sînt aproape gata cu toate. Ca moșier îmi merge bine, să vedem cum o să-mi meargă și cu asta.

— Nu-ți face gînduri, n-o să ai de făcut nimic, spuse Alejandro. Ce contează e numele tău ; munca au s-o facă alții.

Un valet în haină albă se apropie de Cristina care-l instrui în legătură cu masa.

— Subdirector o să-l punem pe Gustavo Duarte, care a mai fost subdirector la *Ultima Hora* și la *Nación*, spuse Alejandro. E cu noi, trup și suflet. A plecat la New York, acum două zile, să facă niște cumpărături pentru ziar.

Alejandro, Panchete și senatorul Cedrón începură să discute despre propaganda electorală, deviind spre controlul adunărilor Autenticilor din *Las Villas* și năzbîtiile lui Miguelito Suárez ; apoi Cedrón povesti întîmplări mai vechi din Capitoliu, dueluri, întîlnirea dintre Maidique și Zayas Bazán lîngă Almendares și trecură la altele mai recente : duelul dintre Vasconcelos și Rubén de León (Vasconcelos cu un deget rănit) și cel dintre Azcárate și Diego Vicente.

Cristina și Dascal se retraseră pe o sofa în celălalt capăt al terasei.

— Tu consideri lucrurile astea niște superstiții prostești, îi spuse Dascal, și nu-i adevărat. Soțul tău spune și el că sînt superstiții. Aici gu-

vernează fetişurile, asta-i un lucru ştiut ; şi cei care guvernează fetişurile, cei care stăpînesc loteriile clandestine, biliardele, cocoşii de luptă, aceştia sînt adevăratele instituţii ale republicii şi aşa va fi, cît timp biletul de loterie o să fie drumul probabil spre fericire, iar celelalte căi vor fi blocate.

— Despre ce vorbeşti ? întrebă Cristina.

— Despre fetişuri. Priveşte. Iată trei fetişuri stînd de vorbă, fetişuri care îşi au şi ele fetişurile lor.

— Ce-i aia un fetiş ?

— Ei sînt fetişuri pentru multă lume, spuse Dascal arătînd cu degetul spre grup.

— Au să te vadă.

— Proasta guvernare, cicloanele, sezonul mort : de toate astea e vinovată soarta şi nimeni nu poate face nimic altceva, decît să-i asculte sîmbăta pe orfanii de la Binefacere chemînd publicul să vadă numerele cîştigătoare. Toată lumea aspiră la fericire şi intră pe mîna preoţilor zădărniciei, a celor ce aspiră la obţinerea pasivă a Nirvanei. Aceştia spulberă spiritul cuceririi şi stimulează abandonarea în voia soartei.

— Dar în toate părţile e la fel, Luis ; oamenii doresc o viaţă normală, fericită.

— Da, dar mai întîi fac un efort ca să o obţină.

Alejandro Sarría o chemă pe Cristina care se apropie de grup. Alejandro îi şopti ceva şi Cristina dispăru pentru o clipă. Se întoarse cu o tavă de fileuri de *anchois* şi saleuri, o puse pe

masa de aluminiu, în fața sofalei și se întoarse la Dascal.

— Și fileurile astea sînt un fetiș? întrebă Cristina.

— Un talisman, nu-s chiar așa de importante.

— Un talisman, pentru ce?

— Ca mesele intime să iasă bine. Uită-te la Cedrón, care azi în loc de drilul său fără lustru, de totdeauna, a îmbrăcat casmirul pentru timpul rece. Politicienii poartă drilul ca pe un fetiș care le asigură succesul. Politicienii au diferite fetișuri. În primele momente ale republicii aveau tot atîta devotiune pentru bastonul lor de coco-macaco, precît are si o preacuvioasă pentru mătăniile ei. Acum fetisurile sînt mai scumpe: Cadillacul model „coadă de rață", înlocuiește drilul cu lustru.

— Detest Cadillacurile, spuse Cristina.

— Tu crezi în altceva. În bătrînul Priapus, de pildă. Fiecare cu altceva. Există fetișul inelului cu o piatră mare, fetișul lanțului de aur la gît, fetișul piciorului mic, fetișul gălbenușului de ou cu Maltina, fetișul depravării, fetișul lefii pentru servicii fictive, fetișul zahărului, fetișul feselor grăsane.

— Iar ei?

— Nu știu... fetișul zahărului, fetișul alegerilor...

Același valet cu haina albă apăru la fel de încet ca data trecută și spuse cu o voce impersonală, neutră: „Doamnă, masa e servită". Cristina îi invită să treacă în sufragerie.

În timp ce străbătea salonul cel mare, Cristina îi șopti lui Dascal: „Caută să-i impresionezi, dar nu fii sarcastic".

Cristina și Alejandro se așezară la capetele mesei. Senatorul Cedrón și Panchete Rosales de o parte și de alta, iar Carlos și Dascal ocupară locurile rămase libere. Pereții sufrageriei erau îmbrăcați în acaju deschis, în panouri netede, sculptate pe margine. Lambriurile alternau cu vitrinele încadrate cu figuri de jad.

— Și despre ce vorbeați dumneavoastră? întrebă Alejandro.

— Despre soartă, despre joc, spuse Cristina.

— Vorbeam despre fetișuri; seamănă cu soarta dar nu e același lucru.

— Luis are o teorie a lui despre fetișuri, spuse Cristina.

Serviră *vichy soisée.*

— Vorbește-ne despre fetișuri, Luis, spuse Alejandro.

— Despre care? Vegetale, minerale, omenești? Fetișul uman este interesant.

— În țara asta toată lumea crede în vrăjitorii, spuse senatorul Cedrón.

— Despre cele omenești.

— E foarte simplu: un *caudillo*[1] este un fetiș omenesc, spuse Dascal. José Miguel Gómez și Mario Menocal au fost fetișuri. Cocoșul și plugul partidului Liberal sînt și ele fetișuri, dar de alt gen. O vreme au pus în mișcare torente

[1] Șef, conducător (span.).

umane. José Miguel şi Menocal erau personificarea masculului, a forţei, a puterii neclintite. „Caudillismul", ca şi loteria, implică speranţa fericirii. José Miguel era Rechinul şi Menocal— Vătaful. Rechinul şi Vătaful reprezentau autoritatea puternică, al cărei capriciu nu poate fi respins, care protejează şi poate martiriza ; ca să te afli sub protecţia ei trebuie să-i suporţi un timp cruzimea. Rechinul şi Vătaful sînt expresia energiei, violenţei, ierarhiei. Am avut mai mulţi *caudillos* şi în toţi am căutat soluţia naţională. Splendoarea plină de vigoare a unui *caudillo* magnetizează şi atrage, este promisiunea bunei stări — noul Moise, conducîndu-şi poporul spre pămîntul făgăduit. Întotdeauna însă au trădat. Fiecare *caudillo* a murit compromis şi poporul a revenit la scepticismul de mai înainte. Ultima noastră amăgire a fost Grau şi senatorii din anii treizeci care ne guvernează acuma. Totul se repetă mereu. Moare un *caudillo*, îl îngropăm, şi pînă ca cineva să ne redeştepte speranţa, ne-ntoarcem la desfrîu.

— Bătaia de joc e antiierarhică, spuse Alejandro. Cubanezilor nu le place să li se poruncească.

— Nu, bătaia de joc e o răzvrătire împotriva mediocrităţii care ne stăpîneşte, un refugiu faţă de frustrarea repetată, o ieşire din penuria perpetuă.

Cu o uşoară mişcare a mîinii, Cristina porunci să se strîngă farfuriile. Doi valeţi, care parcă pluteau pe covoare, serviră crabi umpluţi în carapacea lor.

— La noi durerea ține puțin, spuse Alejandro. Cubanezul e superficial.

— Asta-i ceva comun și eu nu cred în asta, spuse Dascal. Cu siguranță că există o intensă viață a simțurilor. Este un factor geografic. Iodul marin ne intră pe nas, briza prin piele, lumina intensă prin ochi, ritmul prin urechi, savoarea fructelor prin cerul gurii. De fiecare dată, cînd ieși în stradă, intră în funcțiune toate simțurile, exercițiul le sensibilizează și le ascute. Fiecare cubanez e un degustator ; mediul ne modelează. Dar totul nu e numai Dionysos; avem și aptitudini pentru acțiune.

— Eu nu cred în așa ceva ; insula asta e o jucărie, spuse Carlos.

— Avem amîndouă lucrurile, continuă Dascal, și pe Papá Montero și pe Manengue. Papá Montero este cubanezul senzual, Manengue — omul acțiunii. Papá Montero este hedonistul fustelor și al evantaielor. Manengue controlează buletinele de vot și încasează salarii de posturi fictive. Papá Montero dansează rumba, poartă pantofi în două culori și se laudă că are piciorul mic. Manengue poartă inel masiv, e prosper, deschide uși capitonate în ministere și are o iubită oficială, de mîna a treia. Papá Montero e elegant, ușuratic, inconstant și surîzător. Manengue e încăpățînat și ambițios. Fiecare cubanez îl are în el, atît pe Manengue cît și pe Papá Montero, angajați într-un duel care se încheie la prima zgîrietură. Nici unul din ei n-ajunge să-și omoare rivalul. Domină alternativ, dar coexistă.

— Manengue și Papá Montero sînt personaje picarești, spuse Carlos.

— Chiar așa : încearcă să trăiască într-o lume adversă, conchise Dascal. Lazarillo de Tormes[1] este un precursor al agentului politic, numai că acesta nu duce de mînă un orb cerșetor, ci pe un candidat la postul de senator.

— Luis ! strigă Cristina.

Valetul aștepta cu tava întinsă.

Panchete Rosales strivi zgomotos între măsele o bucată de crab. Toți se prefăcură că nu l-au auzit, dar Panchete își întrerupse pentru o clipă mestecatul grăbit și se uită atent la toți comesenii, căutînd o privire de reproș. Cum n-o găsi, începu iarăși să manevreze sprinten tacîmurile, după ce scuipă, discret, în șervețel, bucata mestecată.

— După mine cubanezul este puturos, spuse Alejandro. E de ajuns să vedem cîte posturi fictive există. Trei sferturi din populația Cubei trăiește direct sau indirect din bugetul națiunii. Și știm prea bine că în administrația publică nu se muncește. Aici totul e moral cu excepția faptului de a fi în afara bugetului.

— Nu-s de acord, spuse Dascal. Toți aspiră să găsească o leafă, unde s-o putea.

— Nu, Luis, toți aspiră să-și cîștige leafa făcînd cel mai mic efort, spuse Alejandro.

[1] Eroul vestitului roman picaresc cu același nume, apărut în Spania în secolul al XVI-lea (1554).

— Trîndăveala ridicată la rang de stat, spuse Carlos. De aceea salariile luate pe posturi inexistente sînt un semn de distincție. Sînt unii care se mîndresc cu numărul de salarii luate pe degeaba, pentru că asa te-nalță. Nu credeți, domnule senator?

— Nu, nu cred. Așa cum nu cred că un hoț de vite ar avea dreptul să se numească boier, ori un geofag să se numească moșier. Singurul lucru grav în țara asta e că toată lumea e foarte agresivă cu cel ce are ceva.

— Este scepticismul, spuse Cristina.

— Eu aveam un prieten care și-a pierdut iluziile despre țara asta, fiindcă l-a văzut pe un cunoscut al său, autorul unei broșuri — *Jocul de noroc, dușmanul economiei* — punînd un *peso* la un joc de noroc, spuse senatorul.

— Are dreptate Alejandro, interveni Cristina, totu-i trîndăveală și senzualitate. Nu dau vina pe nimeni, căldura e răspunzătoare.

— Clima intervine în senzualitatea noastră, spuse Dascal, dar asta nu ne anihilează capacitatea de a acționa. Chitara încîntă sibaritismul, dar *güiro, maraca, clave* și *quijada de mulo*[1] trezesc o viguroasă hotărîre, potența noastră națională. Nu uitați că tocmai cubanezul acesta cu picior mic și cămașă de olandă s-a răsculat în 1868 și în 1895, pentru că o putere străină ne considera inferiori speței umane: cel născut în această insulă era inferior unuia din pen-

[1] Instrumente muzicale specific cubaneze.

insula iberică, iar negrul sclav şi ţăranul alb inferiori primului ; aşa că toţi se simţeau prost. Puterea colonială limita ambiţiile, ne sugea sîngele şi pe deasupra ne privea şi cu dispreţ. Pe vremea aceea cubanezul s-a îndîrjit, ca să-şi arunce de pe umeri povara ce-l împiedica să ajungă la fericire.

— N-a dat de fericire nici cînd n-a mai fost puterea colonială, spuse Carlos.

— Asta-i altceva, continuă Dascal. Ne-am dedicat găsirii unui preşedinte, care să ne ducă la Pămîntul Făgăduinţei. Ne-au înşelat speranţele şi Estrada Palma şi José Miguel şi Menocal. Cînd Zayas a ajuns la putere, în 1921, ne mai lecuisem niţel de spaimă. De la el nimeni nu aştepta nimic, nici de la Machado. Speranţele noastre au renăscut, ca să le înăbuşe din nou Batista, Mendieta şi Laredo. Grau a fost ultima posibilitate. Şi-acum Chibás, dacă Ortodoxismul o să supravieţuiască morţii sale. Ce e interesant, e, că de fiecare dată cînd poporul ăsta crede că poate ajunge la Binele Absolut, face un mare efort.

— În toate părţile e la fel, spuse Carlos. Lumea vrea să trăiască bine. Dacă pe drumul cel drept poate trăi bine, merge pe acesta. Dacă nu, minte, face escrocherii, înşală, trădează. Totul e ca să trăiască. E instinctul cel mai puternic.

— Asta-i drept, dar nuanţa constă în aceea că noi punem pasiune în năzuinţa de a supravieţui. Ne dedicăm cu trup şi suflet bătăliei pentru Binele Absolut. Pasiunea ne aruncă în extreme : sau alb sau negru ; niciodată cenu-

şiu. Aceasta-i o virtute, pentru că cenuşiul moleşeşte şi potoleşte ; nuanţele sînt conformiste.

— Revoluţiile, spuse Alejandro, energic, nu sînt altceva decît explozia celor amărîţi, a celor nemulţumiţi şi înşelaţi.

— Noi am făcut în treizeci şi trei o revoluţie frumuşică, spuse senatorul.

— Dumneata, Luis, crezi în revoluţii? întrebă Alejandro.

Cristina se uită la Dascal şi strînse din buze, aşteptînd încordată răspunsul lui.

— Cazul meu e că eu nu cred în aproape nimic, spuse Dascal.

— Asta-i temelia maturităţii, spuse Alejandro. Cînd eu aveam vîrsta dumitale, mă intoxica radicalismul de tot felul, dar anii te fac să vezi limpede. E plăcut să vezi un tînăr copt la minte.

— La fel ca şi Carlos, spuse Cristina.

— Nu, pe Carlos nu-l interesează lucrurile astea ; el se ţine de artă.

— Papa, o spui de parcă ar fi vorba de o boală.

— Nu-i adevărat. Tu ştii că eu îţi respect vocaţia.

Felul trei : *rostbeef* şi piure de cartofi. Dialog-garnitură : beneficii la zahăr. Apoi cremă de ciocolată cu discuţii despre îmbarcarea zahărului în vrac. Cristina îi invită să bea cafeaua şi coniacul în bibliotecă. Carlos se scuză, pentru că trebuia să se scoale devreme.

Cărţile nu prea erau de soi în biblioteca mare, cu rafturi pînă sus, separate ca nişte lambriuri, cu aplice de bronz. Cotoarele aurite ale

cărților legate în piele creau strălucitoare linii verticale. Băură cafeaua din ceșcuțe foarte mici, grațios curbate, cu marginea de aur.

— O găsiți aici pe Merlín, pe frumoasa Merlín, spuse Dascal, în timp ce scotea o carte legată în iuft. E de înțeles senzualitatea noastră atunci cînd contesa Merlín ne spune că făcea băi cu rachiu de trestie de zahăr, și-apoi, „goală și udă", punea o sclavă neagră să-i facă vînt cu evantaiul ; sau cînd vorbește despre „aerul dulce" care se respiră în insulă.

Alejandro le servi *Courvoisier* în pahare pîntecoase. Dascal răsfoi *Voiaj la Havana.*

— Ascultați un pic : „Contrastul care există între lîncezeala acestor corpuri mici și delicate, incapabile să suporte cea mai mică oboseală, și focul sîngelui lor, se manifestă în gesturi, în gusturi, în felul de a vorbi întotdeauna vioi, pasionat și impetuos". E tocmai ce vă spuneam.

— Dar acesta nu-i drumul împlinirii noastre ca națiune. Drumul se află în plantațiile de trestie de zahăr, în industria noastră de zahăr, spuse Alejandro.

— Nu uitați că „fără zahăr nu există țara", comentă Cedrón.

— Cazanele zgomotoase din fabrici, trestiile care se leagănă în bătaia vîntului. Și mai ce? întrebă Dascal.

— Și mai ce?... Nimic, răspunse Cristina.

— Diversificarea industrială, eliminarea monoculturii, despre asta vorbești, Luis? spuse Alejandro.

Panchete Rosales moțăia pe sofa.

— Nu ştiu. Sînt unii care spun că niciodată n-o să putem fi o ţară industrială, pentru că n-avem nici oţel, nici cărbune, spuse Dascal.

— Asta-i adevărat, afirmă Cedrón.

— Cuba, dacă nu poate fi puternică prin forţa economică, poate fi prin spiritul ei. Avem o bogăţie pe care trebuie numai s-o definim şi s-o organizăm.

— Supraprodusele trestiei de zahăr? întrebă Alejandro.

— Nu, continuă Dascal. Tramvaiele, pălăriile de paie, farmecul copacilor *ceiba*, puterea lui Changó, curţile vilelor din Cerro, dulceaţa de *guayaba*, geamlîcurile, străzile pavate, peisajele cu palmieri, cămăşile *guayabera*, pasărea-muscă *zunzún*, lănţişorul de aur la gît, *danzón*, pantofii cu vîrful ascuţit, băile în mare, pilaful de pui.

— Şi cum le putem ambala? întrebă Alejandro.

— Noi am dăruit lumii pe Brindis de Salas, Alfredo de Oro, Kid Chocolate, Capablanca, Gavilán. Putem da mult mai mult. Ei sînt produsul lucrurilor care nu se pot ambala.

— Pune asta pe hîrtie şi ai să scoţi o carte bună cu poeme. Altceva nu poţi obţine din fanteziile astea, spuse Alejandro.

— Cultura nu e numai o esenţă imponderabilă. Cultura franceză a fost impusă cu baionetele lui Napoleon, cultura nord-americană e sprijinită de furnalele din Pittsburg; Olanda

a dat marea ei pictură în momentul cînd corăbiile ei cunoşteau toate mările.

— Mai vrei coniac, Gabriel? întrebă Alejandro.

Senatorul dădu din cap că nu.

— Atunci, domnilor, să bată mai tare tobele ca să marcheze pasul spre un viitor mai bun, spuse Dascal.

— Fumurile tinereţii. Cu anii are să înveţe să distingă lucrurile temeinice, esenţiale, de castelele din Spania, afirmă Alejandro. Cristina, care te cunoaşte bine, ne-a asigurat că dumneata ai fi un excelent secretar de redacţie pentru noul ziar. Carlos spune acelaşi lucru. După cele discutate, cred că dumneata n-ai nimic pe care timpul să nu-l poată aranja. De aceea te întreb dacă ai accepta.

Dascal puse cupa pe o măsuţă şi îşi căută ţigările în buzunar. Cristina îl observă cu atenţie.

— Eu... cu multă plăcere... dar nu ştiu dacă pot fi de folos.

— Ar urma să lucrezi cu Panchete. Duarte o să ducă greul.

— Da, sigur... vă mulţumesc mult...

Dascal îşi aprinse o ţigară. Trase fumul, tare, în piept.

— Să-ncheiem discuţia, spuse Alejandro, în timp ce deschidea o cutie cu trabucuri *Coronas*. Fumezi?

— Da, mulţumesc, spuse Dascal, stingîndu-şi ţigara. Luă un trabuc şi îi muşcă repede capătul.

Alejandro îl trase de mînecă pe Panchete, care se trezi, bolborosind vorbe fără şir.

— Noi mai avem încă ceva de vorbit, spuse Alejandro în timp ce arăta spre senator şi spre Panchete.

— Eu voiam să mă culc devreme, se scuză Dascal.

— Te-nsoţesc pînă la uşă, se oferi Cristina.

Dascal dădu mîna cu toţi trei şi ieşi din bibliotecă. Trecînd prin salon îşi lăsă cupa pe masa de marmură. Cristina îl strînse de braţ:

— Nu pleca.

— Trebuie să plec, mi-am şi luat rămas bun.

— E devreme.

— Şi Alejandro?

— Nu-i nimic, e obişnuit.

— Să piardă nopţile, sau să i se pună coarne?

— Luis, nu mă umili, n-ai de ce să mă umileşti. Trebuie să cerşesc, dar nu mă umili. Şi tu ai nevoie de fetişurile tale. Ai nevoie de *Vat 69* şi ai nevoie de mine ca să nu fii prea mic.

— N-am nevoie de nimeni. Nici măcar de aceşti amabili megateri[1], care abia s-au sculat de la masă.

Cristina luă cupa de pe masă şi bău dintr-o înghiţitură coniacul care mai rămăsese.

— Mai vrei?

— Nu, mulţumesc, spuse Dascal.

[1] Mamifere aflate în cuaternar pe pămînturile Americii. Aici în sensul de bestii, de animale.

— Întotdeauna ţii să distrugi ceva.
— În secolul şaisprezece se putea merge de la Havana la Santiago, prin mijlocul insulei, fără să vezi soarele măcar o dată. O spune părintele Las Casas. Astfel de păduri existau pe vremea aceea. Pe toate le-au distrus.
— Ai citit asta într-un almanah ?
— Nu, în *Selecciones*, ediţie cubană.
— Eu mă mulţumesc cu tine, spuse Cristina.
— Şi toate astea ? arătă Dascal spre salon, făcînd o mişcare amplă cu braţul.
— Ceva trebuie să fac dimineaţa.
— Şi după-masa ?
— Tu.
— Va să zică sînt o paranteză.
— N-o lua aşa. Mereu îmi răstălmăceşti vorbele.

Dascal se apropie de un sfeşnic de bronz şi alabastru la baza căruia un leu susţinea o stemă policromă.

— Asta-i lucrul fundamental pentru tine, Cristina, spuse arătînd sfeşnicul.
— Era înainte, acuma nu.
— Nu, nu-i nimic. Nu ţi-o reproşez. Tu ai asta, iar negrii au palmierul şi *ceiba* lor. Toată lumea trebuie să aibă ceva.
— Eu te am pe tine.
— Între o cutie cu muzicuţe şi un ceas Ludovic al XV-lea.

Dascal ridică capacul unei casolete de faianţă de Perrin cu un velier intrînd într-un port şi aruncă înăuntru trabucul aprins.

— Acesta-i peisajul meu, spuse Cristina.

— Fiecare trebuie să-l aibă pe al lui. Peisaj cu palmieri deşi ca scobitorile. Peisaj cu *ceiba*. *Ceiba* cu Iroko şi palmieri cu Changó, „regele lumii care se-mbracă în roşu-aprins, negru ca tuciul şi frumos şi viteaz din cale afară". Pentru Cristina Santos bunurile parafernale[1] sînt asigurate de chipul în care ea practică licantropia[2], toteismul, magia şi vrăjitoria.

— Să mergem pe terasă, spuse Cristina.

— Să mergem în hol.

— Acolo nu putem sta comod.

— Sînt mai aproape de stradă.

— Dacă vrei, poţi pleca.

— Asta şi încerc să fac.

Străbătură salonul. Dascal dădu la o parte perdelele de catifea bordo, ca să poată trece Cristina, apoi trecu şi el sub greutatea lor apăsătoare.

— Aminteşte-ţi, spuse Dascal, că zeiţa Orula dă nebunia şi că Oyá pedepseşte părţile genitale. Nu te lăsa tîrîtă de ei.

Ajunseră la uşă.

— E singura pedeapsă pe care n-ai ierta-o, Luis.

[1] În jurisdicţia burgheză, expresie prin care se denumesc bunurile pe care soţia şi le asigură în timpul căsătoriei, independente de avutul soţului.

[2] Soi de monomanie în care bolnavul se crede transformat în lup şi se comportă ca atare.

— Nu trebuie să-i iertăm. Sînt zei, sînt atotputernici, strigă Dascal în timp ce cobora repede treptele de la intrare. Străbătu aleea de granit, smulgînd în trecere o iasomie, căreia îi rupse petalele pînă să vină portarul. Masiva poartă de fier se deschise scîrțîind și Dascal se îndepărtă, pășind pe sub plopii din Vedado.

AUR ALB

Acum, cînd băieţii aceştia umblau cu răzmeriţe, era momentul să plece. Lola insistă să plece la Paris, dar el voia să se întoarcă în Spania şi să meargă în satul Esquerrol, unde se născuse.

În Cuba, lucrurile mergeau anapoda. În timpul unui prînz la *Yacht*, Céspedes i-a spus în mod confidenţial că omul n-o să ţină. Ferrara îl asigurase de contrariu. Nimeni nu ştia, în realitate, cum o să se termine mandatul de preşedinte al generalului Machado.

La New York se îmbarcară pe *Mauretania*. La Havre luară expresul de Paris, oraş pe care-l văzură în goana taxiului, în timp ce mergeau de la Gara de Nord la Austerlitz, ca să ia rapidul de Madrid.

La Esquerrol li s-a făcut o primire triumfală ; îl înconjurară cu admiraţia cuvenită unuia care vine din Lumea Nouă. În ultima seară s-a organizat un bal, cu focuri de artificii, au cîntat cimpoaiele şi s-au băut treizeci de butoaie de vin roşu, pe care le-a plătit Cayetano. Emoţiile au fost atît de mari, încît Lola insistă să se odihnească pe Riviera franceză, înainte de a merge la Paris şi la Londra.

Bebito Suárez le povesti soților Quesada, Suárez și Sarría, toată după-masa, la barul Carlton din Cannes, o mulțime de bîrfe. Curruca Sánchez îl întrerupea adesea ca să mai adaoge unele amănunte pe care Bebito le uita. Cayetano se plictisea.

Trecătorii se mișcau încet, între mare și palmieri, pe *La Croisette*. Un *dandy*, cu haină bleumarin și pantaloni albi, salută în direcția terasei de la Carlton. Mergea la braț cu o femeie elegantă, cu o rochie vaporoasă și pălărie cu borul mare, lăsat spre față.

La masa alăturată, cineva citea *Paris Soir*, care avea pe prima pagină o fotografie a lordului Baden Powell în costum de *Boy Scout*, și un titlu: *Mussolini începe convorbirile cu Quay D'Orsay.*

— Vă las un pic, spuse Cayetano.

— E nebun, nu altceva, să ne lase așa! exclamă Bebito.

— Cayetano, stai liniștit, spuse Pepe Quesada, aici oamenii nu vin să lucreze.

Cayetano văzu privirea rugătoare a Lolei. Își aminti că la recolta viitoare o să ceară credite de la Banca Spaniolă administrată de tatăl lui Bebito. Dădu ascultare spuselor lui Pepe Quesada (care era generalul Quesada) proprietarul fabricii de zahăr *La Dalia,* lîngă Curujey. Renunță să mai plece.

Bebito povesti două știri proaspete de la Havana.

Matías Acevedo, proprietarul fabricii de țigări *La Inesita*, era un asturian serios, care nu cunoscuse altă femeie în afară de nevastă-sa. Cînd își deschise reprezentanță pe strada Obispo, angajă pentru biroul său elegant o secretară, care redacta scrisori în engleză ; avea trăsături chinezești și picioare frumoase, deși era cam mare în șolduri.

Matías află că Andrade Carlitos trăia cu secretara lui. „Voi știți cum e Charly Andrade", comentă Bebito, zîmbind. Matías făcu ochii mari și urechile i se înroșiră. Îl chemă pe Carlitos Andrade și în fața secretarei îi spuse : „Unul din noi doi e în plus". Carlitos dispăru discret și Matías începu legătura cu fata, îi cumpără bijuterii și îi luă o casă. A fost prima sa aventură. Avea șaizeci de ani și emoția îl băgă în pămînt un an mai tîrziu.

— Ce curios, spuse Curruca Sánchez. A procedat ca un soț înșelat, fără să fie.

— Aici e chestia, spuse Bebito.

Cealaltă întîmplare se referea la Andresito Mederos, cunoscut homosexual, care se fălea că a avut legături numai cu oameni *foarte masculini*. La sfîrșitul unei săptămîni, luă cu el, la ferma mamei sale, în Pinar del Rio, un salariat vînjos de la fabrică.

După două zile de desfrîu, cînd se pregătea să se-ntoarcă duminica după-masă, salariatul îi ceru o sută de *pesos*. Andresito îi spuse că niciodată nu plătise și că n-avea de gînd să facă așa ceva. Atunci bărbatul acela îl tîrî pe Andre-

sito în fața oglinzii mari din salon și stărui să-i plătească o sută de *pesos*. Andresito se ținu tare. Salariatul băgă atunci mîna în buzunar, scoase un ruj de buze și chiar acolo, în fața lui Andresito, lîngă oglindă, își făcu buzele.

— Nu-mi place să aud lucruri de felul acesta, spuse Pepe Quesada.

— E tare subtil, spuse Bebito. Cine s-ar fi așteptat la una ca asta de la un simplu slujbaș ? Să se răzbune așa... !

Se gîndiră să joace *bridge*. Cayetano vru din nou să plece și de data asta îl lăsară. Lola îi spuse să se întoarcă repede.

Cayetano privi La Croisette prin storurile de la fereastră. Cei care făceau baie se jucau cu valurile, umflați în costumele lor de baie cu chiloți pînă la genunchi. Soarele nu era la fel de tare ca cel din Cuba.

Cayetano privi La Croisette peste masa plină de hîrtii. Deschise scrisorile primite de la birourile sale din Havana. Știrile erau proaste. Cuba trecea printr-o depresiune. Pînă acum nu-l afecta prea grav, pentru că făcuse investiții în multe ramuri.

Cayetano Sarría a avut întotdeauna un simț special care-l prevenea la timp de furtună. Bancruta din douăzeci și nouă nu-i provocase mari pierderi pentru că avea banii depuși la bănci străine : la banca Canadei și la City ; niciodată n-a avut încredere în puzderia micuțelor bănci cubane apărute pe vremea „Vacilor Grase". După scăderea bruscă a acțiunilor de la

New York, piaţa îşi revenea încet şi sigur. Nu era de aşteptat o nouă catastrofă.

Într-o scrisoare îl informau despre ultimele acţiuni cumpărate conform instrucţiunilor sale: unsprezece acţiuni de cîte o mie de lire sterline fiecare (cu bani din contul său special de la bancă) de la Căile Ferate Unite; o sută zece acţiuni de la fabrica Yumuri; cincizeci de acţiuni de cinci sute de *pesos* de la Compania Agricolă Juragua; trei sute treizeci şi opt de acţiuni (beneficiare) de la *Atlantic Sugar Company* şi zece de o mie (preferenţiale) de la *Ramona Sugar Company.*

Cayetano luă o bucată de hîrtie, un stilou şi începu să răspundă la scrisoarea primită cu o zi înainte, de la colonelul Angel Cervera, care se afla la Londra, la hotel Savoy.

„Dragă Angel, îţi răspund la scrisoarea ta din 7 iulie. Mă bucur mult de naşterea nepoţicii tale. În chestiunea Roosevelt sînt la fel de preocupat ca şi tine. Aştept reacţia zahărului. Cuba depinde nu numai economic, dar şi politic de Statele Unite şi nu ştiu pînă la ce punct avantajele pe care le avem în Cuba cu zahărul pot fi contracarate de o serie de legi economice şi sociale care i se năzăresc lui Roosevelt pentru ţara lui şi care aproape imediat se vor reflecta în Cuba. Tu ştii că eu nu cred în social-democraţie ca sistem politic, nu pentru că n-ar fi justă, ci pentru că extremiştii din lumea întreagă o văd doar ca pe un mijloc pentru atingerea unei ţinte: puterea. Nu mă îndoiesc că Roosevelt o

să învingă şi tremur de fiecare dată cînd mă gîndesc la asta. Mi-e mai multă teamă de urmaşul lui. Patru ani trec repede şi atunci o să-l avem pe John L. Lewis care o să fie groaznic. În Italia, Mussolini face experienţe interesante, care, cine ştie, ar putea fi o soluţie. Va trebui să aşteptăm şi să vedem. În Cuba, situaţia continuă să fie confuză. Dacă o să cadă Machado o să avem o vijelie înspre stînga, care sper că va fi de scurtă durată. Am să vin la Londra la începutul lui septembrie ; anunţă-mă dacă ai să mai fii acolo cînd o să sosesc. Un sărut pentru Chela şi pentru fetiţe. Lola vă sărută pe toţi. Te îmbrăţişează prietenul şi supusul tău, Cayetano Sarría."

Scrise adresa pe plicul cu antetul Carlton. Apăsă pe butonul pentru liftier. Auzi vocea Lolei în baie. Intrase în timp ce scria.

— Ai nevoie de ceva, Cayetano ?

— An o scrisoare, care vreau să plece rapid.

Lola ieşi din baie înfăşurată într-un halat cu mîneci lungi şi cu dantelă pe margini ; se trînti pe sofa.

— Sînt istovită.

Cayetano aprinse o ţigară de foi.

— Ce crezi tu despre copii ? o întrebă.

— Cum aşa, ce cred eu ?

— Tu crezi că o duc bine ? Vreau să spun... bine. Te întreb şi eu.

— Sînt bine. Alejandro îşi termină facultatea şi în curînd o să intre la Universitatea Harward. Fetiţa nu se poate simţi nicăieri mai bine ca la *Sagrado Corazón.*

— Nu, nu-i vorba de asta. Mă gîndeam la răspunderea pe care o vor avea. Vor moşteni multe responsabilităţi. Eu nu m-am ocupat prea mult de băiat, ăsta-i adevărul. L-aş fi putut învăţa multe lucruri. Mă gîndesc la lumea în care au să trăiască.

— Lumea totdeauna o să fie lume, bătrîne.

— Da, dar trebuie să ştii să te descurci în ea.

In timp ce iarna continuă

— Nu mă mai duc pe acolo.

Ernesto Dascal își privi fiul cu severitatea-i de totdeauna. Înfipse furculița în grămada de orez alb cu bucăți de carne prăjită și o scoase plină ; o duse la gură și mestecă încet cu ochii ațintiți asupra paharului de apă aburit ; tîmplele i se mișcau o dată cu falca.

— Nu merită de loc, papá ! spuse Luis și văzu cum se îngroșa vîna groasă care străbătea fruntea tatălui său. Se gîndi că n-o să-i mai ardă de mîncarea tatălui său. Bătrînul se pregătea să explodeze. Luis se temea că, într-o zi, o embolie o să-l doboare, din pricina obiceiului ăstuia de a discuta în timpul mesei. Ernesto Dascal trînti cu putere furculița în farfurie.

— Fă ce-ți place ! întotdeauna ai fost cam țicnit.

— Țicnit nu, papá, dar nu mai pot răbda.

— Da, țicnit, țicnit. Un om care n-are putere să-și cîștige existența, care nu știe să înfrunte nimic. Tu știi ce a trebuit să îndur eu, ca să ajung unde sînt ?

Dascal se temu că taică-său o să înceapă, din nou, lunga narațiune a privațiunilor și sacrificiilor sale.

— Mie nu-mi pasă ce-o să fii tu, bagă bine la cap, nu-mi pasă! Singurul lucru pe care-l cer, e ca tu să fii primul. Dacă vrei să fii cizmar, fă-te, dar trebuie să fii cel mai bun cizmar din lume. Sau măcar cel mai bun cizmar din Cuba.

— Nu-s cîtuşi de puţin interesat să fiu primul. În ţara asta e foarte uşor să fii primul. Oricare analfabet se ridică la noi cu puţină îndrăzneală şi cu lipsă de scrupule.

— Cei pe care tu îi numeşti „analfabeţi" au luptat din greu ca să ocupe o poziţie socială.

— Şi la urma urmelor, papá, ziarul e o poziţie socială.

— Auzi, să-şi lase cariera! Să părăsească el Universitatea! Eu te avertizez, pe mine să nu contezi cu nimic!

Ernesto Dascal se sculă, dînd scaunul înapoi cu o lovitură puternică de picior.

— Dreptul e drumul sfînt al unui om cumsecade. Oamenii ăştia, cu care te-ai înhăitat, nu-s ca tine.

— Papá, în Cuba toată lumea şchioapătă fie de un picior, fie de celălalt.

— Encarnación, îl auzi?

Encarnación Seguí dispăru în hol, plecînd spre camera lor, ca să evite mînia soţului. Ernesto Dascal se duse şi el în camera lor. Auzindu-l apropiindu-se, Encarnación intră în baie şi ieşi pe cealaltă uşă, în culoar. În sufragerie, îl găsi pe Luis făcînd cocoloaşe din firimituri de pîine.

— Trebuie să-i dai ascultare tatălui tău, ştie el ce spune.

— Nu ştie nimic, mamă, e un imbecil.

— E cam repezit el, dar în fond e bun. De ce nu-ţi termini Universitatea?

— Sînt mulţi avocaţi în Cuba. Nu-mi place cariera asta.

— Bine, fă cum crezi. La Roma se poate ajunge pe mai multe căi.

Ernesto Dascal îmbrăcă în locul pijamalei un costum de culoarea tutunului. Îşi puse stiloul Parker în buzunarul de sus de la haină, îşi aranjă la curea lanţul de chei, îşi luă portmoneul argintat şi ieşi trîntind uşa.

Luis îşi termină micul dejun în silă, se întinse pe pat şi ascultă muzica odihnitoare de la C.M.B.F. pînă ce adormi. Cînd deschise ochii era aproape patru. Îi dădu un telefon Cristinei, ca să-i spună c-o să întîrzie pînă la patru şi jumătate. Făcu un duş şi îşi luă costumul gri de flanelă. La patru şi treizeci şi cinci o aştepta.

Cristina îl asigură că are să-i placă. Trăia printre obiectele care îi aminteau de trecut. Prestigiul familiei începuse cu străbunicul ei, medic la Santa Clara, care preparase o alifie de sarsaparilă foarte apreciată, ce-a scăpat-o pe regina Izabela a II-a de un herpes şi îi adusese titlul de gentilom al Curţii majestăţii-sale. Cîţiva ani mai tîrziu, dezvoltă o teză despre ulcerele colului uterin la femeile virgine, care a fost mult dezbătută la Universitatea din Paris şi i-a adus o diplomă de merit, sosită apoi din Franţa cu peceţi de ceară roşie şi panglică de mătase. Atunci a început neamul lui Santos să se numere

printre oamenii înstăriți și așa au rămas mai bine de un secol.

Casa lor, pe Calzada del Cerro, era o găoace veche care suportase neștirbită ruina familiei. A fost o reședință fastuoasă în secolul al nouăsprezecelea, iar acum stătea plină de praf, cu storurile trase toată ziua, oarbă la circulația de pe bulevard. Dascal bătu cu mînerul de bronz în poarta mare de lemn, cu cuie mari, de fier ruginit. Deschise o mulatră, în uniformă albastră cu dungi fine, care o salută cu afecțiune pe doamna Cristina. Trecură printr-o curticică plină cu răzoare de trandafiri albi și roșii și intrară în hol. Doña Luisa Hernández, îmbrăcată în negru, își desfăcu brațele și își îmbrățișă fiica. Îi întinse, galeș, mîna lui Dascal, care i-o strînse ușor. Cristina făcu prezentările și doña Luisa îi invită în salon.

Patru oglinzi mari în ramă aurită, cu argintul cojit, alternau cu vitrine ticsite cu bibelouri de porțelan. Doña Luisa, trecînd prin fața unei oglinzi, își privi picioarele slabe și își trase rochia mai jos ca să nu i se mai vadă combinezonul.

— Îi cunosc pe cei din familia mamei tale, spuse doña Luisa. În special pe unchiul tău Enrique Seguí și pe soția lui, Pupucha Castell, fata lui don Remigio, din Holguín. Oameni tare de treabă. Unchiul tău era un flăcău și jumătate; li se scurgeau fetelor ochii după el. Și ce mai dansator!

— Da, unchiul Enrique e... încercă să spună Dascal.

— Şi pe bunică-tu l-am cunoscut, continuă doña Luisa, pe vremea cînd era la marchizul Villapando ; eu eram copilă pe atunci. El avea grijă de averea marchizului.

— Mama mi-a povestit...

— Pe-atunci erau alte timpuri. În schimb acuma... Întotdeauna închid geamurile ca să nu mi se prăfuiască mobila. E cald, nu-i aşa ?

— Doña Luisa o chemă pe mulatră, care deschise ferestrele dintr-o aripă a casei. Grădina neîngrijită înconjura o fîntînă fără apă, din piatră cenuşie, crăpată.

— Casa asta pe vremuri era destul de valoroasă.

Pentru doña Luisa „valoroasă" însemna „cea mai bogată".

— Acum ne-au mai rămas puţine lucruri, am vîndut multe. Deşi Cristina ne ajută, e nevoie de mulţi bani ca să ţii o casă ca asta.

— Mamă, pe Luis nu-l interesează aceste lucruri.

— Lampa e de pe vremurile bune. Ciucurii de cristal sînt de Baccarat, uitaţi-vă bine. Noi am pierdut totul cu republica, ne-a mai rămas doar plantaţia de cafea, pe care o administra fiul meu Aurelio, dar s-a dus şi asta pe timpul „Vacilor Grase". Băiatul meu Aurelio lucrează în birourile lui Alejandro. Nu-l cunoşti ?

— N-am avut plăcerea.

Doña Luisa se apropie de o vitrină.

— Bunicul era marinar, în marina regală. Comanda un vas mare cu şaisprezece tunuri — *La Bizarra.* A fost decorat de papă. Garibaldi

a fost un zăpăcit, care a făcut multă zarvă în Italia şi un timp i-a luat papei puterea. Am să-ţi arăt decoraţia.

Deschise uşa de cristal gravat cu un corn al abundenţei, cu flori şi fructe. Scoase o medalie înnegrită de timp.

— Atunci Franţa şi Spania trimiseră două vase la Roma, ca să-l apere pe papă. Papa acesta era un om bun, nu-mi amintesc cum îl chema. Apoi l-au făcut sfînt, aşa mi-a spus parohul. Aşa că pot spune că bunicul a fost decorat de un sfînt.

Pe medalie era gravată coroana papală cu două cruci încrucişate sub ea.

— Papa n-a vrut război, ca să nu se verse sînge. A vizitat corăbiile şi cînd s-a urcat pe a bunicului meu, acesta dădu ordin să se tragă o sută una lovituri de tun, cum se obişnuia pentru monarhi. Povestea că navele s-au zgîlţîit şi că s-au spart nişte geamuri. Sanctitatea-sa, în persoană, a prins medalia asta pe pieptul bunicului meu.

Doña Luisa puse înapoi medalia în vitrină şi îi invită cu o uşoară mişcare a mîinii să ia loc.

— Unde-i papá ? întrebă Cristina.

— În baie. Vine acum. Ştie că ai venit. Şi continuă : Astea erau vremuri bune în care trăiau oameni de seamă, cînd primele economii se duceau pe un pian sau pe o trăsură. Noi aveam o caleaşcă tare frumoasă, pe care o ţineam în curtea din faţă ; avea oişte lungă şi puteai pune la ea patru cai. Noi îi puneam doi. Caii

îi țineam în grajd, în fund. Am să-ți arăt după aceea casa.

Doña Luisa o chemă pe mulatră, îi dădu ordin să facă cafea și-l întrebă pe Luis dacă preferă altceva, poate un păhărel de lichior. Dascal spuse că va lua cafea.

— Mobila pe care stai e o replică a ceea ce avea Căpitanul General la palat. E de palisandru ; carii nu-l mănîncă, la fel ca lemnul de acaju. Căpitanul General ordona ca duminicile seara muzica militară să dea un concert în Plaza de Armas. Uneori ne duceam, iar dacă nu, noi cei din Cerro ne plimbam prin parcul Tulipán.

Francisco Santos se ivi, tîrîndu-și picioarele.

— Iată-l pe soțul meu, spuse doña Luisa. Am să ți-l prezint... Francisco, acesta-i Luis Dascal Seguí, fiul lui Encarnación Seguí.

— Sînt oameni cumsecade ?

— Cum să nu, altfel n-ar fi venit cu fiica ta.

Cristina își sărută tatăl pe obraz. Dascal asista la un ritual datorat tradiției : emoția era absentă. Francisco Santos se trînti într-un fotoliu și rămase tăcut, privindu-l fix pe Dascal care începu să-și plimbe privirea peste obiectele îngrămădite.

— Văd că vă interesează farfuriile. Sînt ale vechilor familii din Cerro. Fiecare își avea propria ei veselă, în care se servea la ocazii. Costa o avere ca să le comanzi în Franța, Anglia sau Spania.

Farfuriile fixate pe perete aveau steme în verde pal sau în albastru, care n-ajungea niciodată la tăria *Wedgwood*-ului, iar fondul alb

avea aproape întotdeauna un aspect opac, care n-ajungea la cel al porțelanului lăptos.

Aduseră ceșcuțele cu cafea și Cristina o servi ca s-o scutească pe maică-sa. În timp ce mesteca cu lingurița de argint zahărul de pe fund, Dascal, ca să lege o conversație, comentă :

— Trebuie păstrate bine farfuriile astea. Cîndva, în viitor, ar putea fi donate unui muzeu.

Francisco Santos deschise gura fără vlagă, lăsînd să i se vadă gingiile roșietice.

— Dumneata, tinere, crezi în viitor ?

Dascal nu răspunse și o căută cu privirea pe Cristina ca să-l îndrume.

— Noi, cei mai în vîrstă, spuse doña Luisa, sîntem așa de aproape de cel din urmă drum, încît credem că toată lumea a rămas la fel. Francisco crede că totul o să se sfîrșească cu bomba atomică.

Francisco nu răspunse și gura lui cu colțurile lăsate în jos trăda cît de nesuferit îi era străinul. Doña Luisa nu accepta ca această clipă de amărăciune să întunece deliciile descrierii casei.

— Așa, pe perete aici sînt toți cei care au fost cineva. Începu să arate : Contele de Peñalver, marchizul de Bejucal, marchizul de Pinar del Río, contele de Santovenia, marchizul *de la Real Proclamación*, marchizul *de la Gratitud*, contele de Villanueva, contele de Fernandina. Toți aveau case în Cerro, erau oameni de valoare. Toți erau pe chei cînd a venit infanta Eulalia. Foarte simpatică. A locuit la palatul Căpitanului General dar a fost de multe ori

prin Cerro şi, cînd trecea cu caleaşca pe Calzada, arunca bănuţi copiilor de negri, care se ţineau după ea. Am dat un mare bal în cinstea ei. Pe vremea aceea Parcul Central se numea Plaza de Isabel Segunda, iar strada Reina, San Luis Gonzaga şi Paseo del Prado — Alameda de Extramuros. Un bal mare a dat şi contele Santovenia în cinstea prinţului Alexei al Rusiei, băiatul ţarului.

— Mamă, întrerupse Cristina avalanşa de cuvinte, ai primit coşul de fructe pe care ţi l-am trimis?

— Da, lui taică-tu i-au plăcut mult *mamey* [1]. Nu-i aşa, Francisco?

— Da, sînt foarte bune. Eu mă duc la mine în cameră. Mi-a făcut plăcere, tinere, spuse şi se îndepărtă, tîrîndu-şi picioarele.

— Săracul Francisco, crede că în curînd o să înceapă războiul. Pasiunile lumii sînt acum mai puternice. Pe vremea noastră totul era mai liniştit, ne înţelegeam mai bine.

— Nu existau duşmănii? Nu se omorau? întrebă Dascal.

— În familiile bune aşa ceva nu se permitea. Se întîmplau şi lucruri neplăcute, dar erau o excepţie. De pildă, cînd a fost războiul cu Spania, Juan Bruno Zayas plecase cu răsculaţii iar familia lui locuia aici, aproape, pe Calzada. Juan Bruno venea făcînd pe lăptarul ca s-o

[1] Fructele arborelui cu acelaşi nume, originar din America.

vadă pe maică-sa, iar paznicii îl recunoşteau şi-l salutau pe nume şi niciodată n-a fost denunţat. Războiul nu se lua în serios.

— Dacă nu se lua în serios războiul, existau totuşi unele lucruri luate în serios.

— Sigur că da: onoarea, familia, religia, morala.

— Toţi credeau în ele.

— Toţi, asta era legea noastră.

— Trebuie să fie plăcut să trăieşti atît de protejat, spuse Dascal.

— Am să-ţi povestesc ceva ca să-ţi dai seama, spuse doña Luisa. Nobilimea din Castilia putea să pună lei de piatră în faţa casei. Chiar şi pe timpul republicii se puteau vedea lei în faţa caselor de pe Calzada. Familia Carvajal locuia vizavi de familia Fernandina. Don Leopoldo Gonzáles de Carvajal avea o fabrică de ţigări, cu care s-a îmbogăţit, dar vechea nobilime din Cerro îl numea cu dispreţ — Tutungiul. Contele Fernandina era altceva, nobil mare, de viţă veche, avea o moşie de o sută şaisprezece *caballerías* pe care lucrau numeroşi sclavi. Carvajal a fost în Spania şi a dat bani, în dreapta şi în stînga, vreau să spun pentru operele de binefacere ale Coroanei. Atunci i-au acordat titlul de marchiz de Pinar del Río. Cînd s-a întors, a comandat să i se pună doi lei de marmură în faţa casei. Contesa Fernandina indignată de îndrăzneala „tutungiului", a dat ordin să fie luaţi leii de la casa ei, pentru ca aceştia să nu sufere afrontul de a privi, zi de zi, leii bastarzi ai lui Carvajal. Trecură mai mulţi ani.

Copiii crescură şi iată că într-o bună zi băiatul conţilor Fernandina mărturiseşte că vrea să se-nsoare cu fiica lui Carvajal, tînăra marchiză de Pinar del Río. Doña Carvajal, care nu uitase insulta, se împotrivi şi îşi trimise fata în Spania, la nişte rude, pînă ce totul se va uita. Aşa respectau tradiţia familiile din Havana.

— Şi ce s-a mai întîmplat după aceea? întrebă Dascal.

— Nimic.

— Nu s-au căsătorit?

— Nu.

— Să fi fost în altă ţară, ar fi fugit sau el, singur, înnebunit de durere, şi-ar fi străpuns pieptul cu o spadă — sau amîndoi, punîndu-se de acord să se sinucidă, s-ar fi otrăvit. În Cuba, niciodată nu se întîmplă nimic.

— Copiii în familiile de seamă sînt întotdeauna cuminţi.

— În orice caz, povestea se sfîrşeşte urît. Se încheie fără dramă.

— În Calzada del Cerro, tinere, drama e de prost-gust.

Cristina sugeră o plimbare prin grădină. Doña Luisa, în timp ce se scula în picioare, îşi continuă explicaţiile.

— Dacă cineva mergea mai des decît de două ori pe lună la teatru, se credea că are înclinaţii pentru comedianţi. Nu exista o nenorocire mai mare decît aceea de a avea în familie o comediantă.

Străbătură sufrageria unde masa ovală era acoperită cu o cuvertură uzată, de pluş roşu, pe

care se afla, ca s-o înfrumusețeze, o farfurioară de faianță albă. Printr-o ușă din storuri ieșiră sub bolta cu plante agățătoare.

— Treci cu vederea că grădina e prost îngrijită, spuse doña Luisa.

Plantele creșteau în dezordine. Grădina era ascunsă privirilor celor ce treceau pe Calzada de un gard cu sulițe de fier, la care se adăugaseră foi de tablă. În apropiere trecea șanțul Regal. Doña Luisa îi atrase atenția asupra a două bănci de marmură, care le fuseseră făcute cadou de marchizul *de la Real Proclamación.* Poteca îi duse la un chioșc de lemn cu arabescuri. Doña Luisa vru să se odihnească aicea o clipă ca să guste briza ce unduia tufișurile. De acolo se vedea galeria din spatele casei, a cărei culoare albastră fusese spălată de ploi.

Un rîs înăbușit. Mulatra ieși cu spatele din bucătărie și trecu în galerie. Don Francisco Santos o strînse în brațe și îi băgă mîna în decolteul descheiat. Mulatra zîmbea și se împotrivea moșului, în timp ce încerca să-și îndrepte uniforma. Doña Luisa se prefăcu că n-a văzut nimic.

— Aici sînt multe tufe de iasomie, *estefanote, pétrea, galán de noche,* caprifoi, *cundiamor.* Vrei să-i duci mamei puțină iasomie? Poate să-ți prepare o fiertură bună.

Se întoarseră în casă trecînd pe sub aceeași boltă. Cristina se opri cu mamă-sa în sufragerie și îl rugă pe Luis să le scuze o clipă. Dascal se duse în salon, unde se așeză într-un fotoliu de palisandru și își petrecu timpul observîndu-și

chipul tremurător în oglinzi. Prin uşile cu vitralii geometrice, se auzeau voci.

— S-a ramolit rău, mamă. E de neconceput ce face.

— Ai văzut prea bine. Eu nu pot să mai fac nimic. Vai, fetiţa mea, ce necaz! Îşi pierde toată ziua bînd rom la cîrciumă cu toată mahalaua. A uitat cine a fost.

— Aşa ceva trebuie evitat. Închide-l.

— Nu se poate. Nu uita că e tare bolnav, o să moară în curînd, lasă-l aşa. Şi-acum cu femeia asta... Vai, fata mea!

Doña Luisa suspina.

— Calmează-te, mamă!

— Uneori, noaptea, se culcă cu ea în patul nostru şi eu trebuie să mă duc în altă cameră. Ce scîrbos, ce scîrbos! Te rog să nu-i spui nimic lui Aurelio. Stă toată ziua la bucătărie cu femeia asta.

— Concediaz-o!

— E totuna. Îi face cadouri, îi dă bani.

Doña Luisa plîngea gemînd şi geamătul ei era ascuţit şi ciudat, parcă provenea de la un instrument. Paşii se îndepărtară spre dormitor. Cristina se întoarse după un sfert de oră.

— Mama te roagă s-o ierţi, ai văzut şi tu drama.

Dascal nu vru să facă comentarii. Ceasul cu heruvimi din săliţă arăta ora şase. Plecară. Calzada del Cerro era încărcată de circulaţia de după-amiază. Autobuzele treceau făcînd un puternic zgomot melodic. Fumul negru de benzină acoperea cu nori groşi faţadele cojite. Era cu

totul altfel decît în gravurile lui Mialhe, care înfăţişa Calzada la jumătatea secolului al nouăsprezecelea, ca pe o stradă largă şi liniştită, cu negrese grase în fuste largi şi sclavi cărînd strujeni, cîţiva corbi pe cer şi case mari ostentativ încoronate, sus pe terase, cu mari cupe de faianţă.

Cristina îl lăsă la ziar. Dascal se băgă în lift, şi apăsă butonul pentru etajul cinci. Acolo era direcţia. Toată clădirea avea aer condiţionat şi în fiecare culoar era cîte o ţîşnitoare de apă. Intră în birou, le salută pe Dorita şi pe Carmen. Domnul Rosales lipsea. Domnul Duarte lipsea. Dascal spuse: „Domnul Dascal e prezent". Se aşeză în fotoliul turnant, tapiţat cu piele de culoare maron şi se uită pe hîrtiile pe care le avea pe birou. N-avea chef de lucru şi se distră desenînd bărcuţe şi palmieri pe un blocnotes cu un creion cu mină moale. Din cînd în cînd se uita ce fac Dorita şi Carmen. Erau zvelte şi purtau bluze impecabil scrobite, combinate cu fuste de culoare închisă din ştofă tare. Fustele se ajustau pe şolduri, formînd o curbă graţioasă. Dascal n-ar fi ştiut, nici după o mie de ani de contemplare pasivă, pentru care să se decidă.

Carmen căzuse pradă unui interes vital pentru lumea afacerilor: serioasă şi eficace, principala ei virtute era să citească inteligent corespondenţa, s-o înţeleagă şi să ducă răspunsurile domnului Duarte, la semnat. Dascal o văzuse la cîteva concerte ale Filarmonicii şi la spectacolele de la *Patronato del Teatro*. Aspira, cu

timpul şi cu experienţa, la un post de conducere. Dorita terminase *Havana Business Academy*; o interesau revistele de modă, folosea un machiaj complicat şi cheltuia o bună parte din salariu pe coafură; răspundea la telefon, nu pierdea nici o serată de la *Cubanaleco* şi de la *Casino Deportivo*. Vara îşi petrecea tot timpul liber la Clubul Nautic. Dascal prefera vitalitatea firească a Doritei arivismului calculat al lui Carmen.

Munca la ziar nu era chiar aşa de neplăcută, cum îşi închipuise. Panchete Rosales venea o dată pe săptămînă, stătea de vorbă o oră cu Duarte şi pleca. Gustavo Duarte venea la birou, cam pe la zece dimineaţa şi rămînea pînă la unu. Aproape întotdeauna, cînd trebuia să se ducă acasă la masă, avea o întîlnire politică sau de afaceri. Se întorcea pe la patru şi lucra pînă la opt. Uneori se întorcea între zece şi douăsprezece noaptea pentru cîtva timp ca să revizuiască şpalturile. Duarte întreţinea două feluri de legături: politice şi publicitare. În biroul lui avea două diplome: una de la Asociaţia Industriaşilor şi alta de la Asociaţia „Publicitatea" din Cuba; şi un portret al lui Panchete Rosales. Era membru al Clubului *Baltimore* şi îşi petrecea duminicile acolo. „Afacerile, în ziua de azi, obişnuia el să spună, se fac pe terenul de golf sau în costum de baie, pe un iaht." Spunea de asemenea, adesea, că „un ficat în perfectă stare e mai necesar ca să poţi face bani decît o mentalitate matematică". Duarte credea că Dascal năzuia să apară des menţionat la

„cronica socială", să aibă o situaţie, să ajungă înstărit. Între ei exista o legătură ca de la maestru la discipol. Acesta îl lăsa să creadă ce vrea, pentru că tot n-o să înţeleagă niciodată despre ce era vorba.

Dascal deschise cîteva plicuri şi începu să citească scrisori politicoase. La şapte, Duarte sună ca să spună că nu mai vine, pentru că avea în seara aceea o masă. Dascal profită ca să plece şi el. Îşi luă rămas bun, neutru şi convenţional de la Carmen şi îi adresă un surîs complice Doritei care îşi făcea sprîncenele uitîndu-se în oglinjoara pudrierei.

Apartamentul lui Bracho Suárez din Vedado era mic şi baroc. Bracho îl umpluse cu plante agăţătoare pentru că erau „obsesive şi sufocante". Bracho era şi el obsesiv şi sufocant. Dascal vizitase una din expoziţiile acestuia de pictură şi îl recunoscu pe Picasso în pînzele acelea saturate de ulei gros, aplicat cu cuţitul ; însă nu stabili ce perioadă anume copia Bracho.

Cînd intră Dascal, cămăruţa era plină de lume şi toţi vorbeau deodată. Cineva îi puse în mînă un pahar cu rom. Dascal trecu pe lîngă un grup care discuta despre revista *Raíces*. Cei ce putuseră publica ceva în ea, o apărau, iar cei respinşi o atacau. Toţi aspirau să publice în *Raíces*, Bracho voia să scoată, împreună cu alţi pictori şi cu un grup de scriitori apolitici, o nouă revistă. Bracho, mătăhălos şi necioplit, îşi expunea intenţiile, lîngă balcon, în mijlocul unei adunări înghesuite. „Chestiunea e să avem ceva, în care să ne putem exprima. O să facem treaba

asta fără ideologie, fără nici un *ism ;* fiecare să facă ce vrea." Poetul Ermídez era sceptic : „Pînă la urmă n-o s-o citească nimeni. N-o s-o citim nici noi." Bracho contraatacă : „În revista mea nu e loc pentru neîncrezători. Numai cu o credință telurică se pot mişca munţii din loc!"

Dascal merse mai departe spre bucătărie. Carlos Sarría se sprijinea de spălător ascultînd o discuţie între doi compozitori despre Eric Satie [1]. Carlos îi spusese nu de mult că avea de gînd să înveţe să cînte la chitară. Îi făcu semn cu mîna, dar nu putu ajunge pînă la el. Discuţiile continuau să se amestece, confundîndu-se, în aerul plin de fum şi de voci : sindogaraydadaismmussolinimarinettihegelantonioguiterasmaterialismdialecticcînteculcolniculuievreiîngermaniatomásmoroperivierafrancezămoartealuititicollanosalegerileagramonteconvenţiaconstituantăşostacovicirecoltadetrestiedezahărjeanpaulsartre...

Îl auzi pe poetul Ermídez vorbind : „Mi s-a spus ceva zilele trecute care e foarte simptomatic, ceva care poate fi în legătură cu totul : de la direcţia socială pînă la creaţie. Un pictor stă şi pictează în Parcul Central ; un tînăr se apropie de el şi-l întreabă ce face. Pictorul îi răspunde că el captează o manifestare concretă în măsura în care o intuieşte în mod subiectiv şi o fixează în materie prin linii, volume şi planuri. Iar tînărul îi răspunde : „Da, da, am în-

[1] Compozitor francez (1866—1925).

ţeles, chestii de pederaşti". Cîţiva rîseră de istoria asta, iar alţii păstrară o tăcere dezolantă. Cineva puse un disc care începea cu *Mamá Inés* şi continua cu *Danzonete* şi cu *Perlele gurii tale.* Gălăgia devenea acuma insuportabilă. Dascal încercă să se strecoare spre uşă, cînd o văzu intrînd pe María del Carmen Cedrón. Era foarte atrăgătoare în seara aceasta, într-o rochie roşie, foarte simplă şi strînsă pe corp, cu părul ei negru, care părea şi mai negru în contrast cu roşul.

— E imposibil să stai aici, strigă Dascal.

— Eu însă am venit ca să rămîn, îi răspunse María del Carmen.

— Uită-te şi tu cum e. Hai să stăm afară. Ieşiră pe culoar şi se aşezară pe o treaptă lîngă uşa lui Bracho, pe scara principală a casei. De aici se auzea larma şi muzica şi puteau să ia parte la veselia generală, fără să fie copleşiţi de ea.

— N-ai fost la picnicul de acum cîteva zile, spuse María del Carmen.

— N-am putut merge pentru că aveam de lucru.

— Mi-ai spus la telefon că n-aveai nimic de făcut şi că ai să mergi.

— După aceea s-a ivit ceva...

— Nu ţi-a trecut complexul de inferioritate ; de aceea n-ai fost.

Dascal simţi că i se năruie voinţa şi crezu că e gata să se predea cu totul, gol şi legat în faţa unei priviri zeflemitor de binevoitoare. Cu o

mare sforţare, reuşi să-şi refacă înfăţişarea. Se făcu că n-a auzit-o.

— Ţi-am povestit că am luat masa cu taică-tău, spuse Dascal.

— Mi-ai povestit. Dar nu ţi-am spus atunci cît de impresionată eram de importanţa ta.

Lovitura era directă, tare şi dureroasă.

— Vrei să-ţi baţi joc de mine? Înăuntru e multă lume, care e bună pentru aşa ceva, spuse Dascal.

— Nu, vreau să fii mai puţin scrobit cînd stai cu mine.

— Scrobit? Eu?

— Da, tu. Ca în ziua cînd mi-ai povestit chestiunea cu călugărul.

— Aha! Îţi aminteşti de ceaiul acela?

— Îmi amintesc.

— Şi te-ai hotărît să vezi paradisul?

— Nu mă vezi aici?

— Pentru mine e în altă parte.

— Unde?

— E foarte complicat. Eu însumi nu ştiu bine.

— Caută-l.

— Asta şi fac.

— Nu te mai îndopa cu calmante.

— Asta-i mai greu. Asta mă mai ţine în viaţă. Numai aşa mai simt că trăiesc, deşi îmi face rău.

— De ce nu mergi la *Yacht?* Am putea sta de vorbă.

Un sirop călduţ şi gros îi cuprinde trunchiul, curgîndu-i spre pîntece şi coapse: o afecţiune

liniştită şi duioasă ce ţîşneşte din belşug. Trebuie combătută.

— Mă depăşeşte.

— Vezi ? Tot mai ai complexe de inferioritate.

— De ce nu înveţi să cînţi la chitară, cum face Carlos ?

— De ce ?

— Ca să găseşti o ieşire pentru snobism, pentru diletantismul intelectual. Aşa m-ai lăsa şi pe mine liniştit.

María del Carmen rîse, arătîndu-şi dinţii perfect aliniaţi, pentru care plătise două mii de *pesos* pentru tratament, la Giquel. Ştia că rîsul acesta, pe care-l încercase şi alte dăţi, era ucigător de atrăgător. Dascal fu lovit cu cruzime. Căută o ieşire.

— Să mergem în altă parte !

— Nu pot. Margarita şi Cristy mă aşteaptă înăuntru. În afară de asta mi se pare plăcut ceaiul acesta. N-o să stăm mult timp, la nouă avem o masă.

Dascal o însoţi pînă la uşă şi coborî scara cu iuţeală, sprijinindu-şi greutatea corpului în braţe şi în balustradă, atingînd cu pantoful fiecare a treia sau a patra treaptă.

Ajungînd acasă, intră direct în camera sa, se culcă îmbrăcat şi se simţi singur şi izolat. Răzbăteau pînă la el zgomotul şi mirosul junglei sociale de afară. Dori să fie acolo şi se simţi important pentru că nu era acolo, şi că nu era la fel ca ceilalţi ; apoi îl cuprinse din nou neliniştea acută şi ucigătoare, nesătulă, nesatisfăcută, inepuizabilă şi toate imaginile mor-

bide, strălucitoare, zvelte, proaspete, elegante, parfumate îi trecură prin faţă, tremurătoare ; şi detestă cursa de obstacole la care era condamnat. Atunci văzu un cosmos răvăşit şi crud într-o dezordine poetică, frumos în brutalitatea lui, unde omul era strivit metodic. În clipa aceasta putea rezuma toate vîrstele într-un minut, pentru că revelaţia îi dădea o sinteză gigantică în care, tot ceea ce era creat de om, gravita într-un spaţiu nelimitat.

Rămase timp îndelungat cu ochii deschişi, în întuneric, şi adormi devreme.

UN PĂRINTE AL PATRIEI

În ziua în care Caruso[1] a debutat la Teatrul Național (costa opt *pesos* fotoliul de orchestră), Gabriel Cedrón stătu toată seara în fața teatrului, închipuindu-și ce se petrecea pe scenă. Nu-l interesa opera ca artă, ci ca simbol al unei stări sociale. Să poți să asiști la un asemenea spectacol i se părea culmea norocului omenesc.

La ieșire, observă strălucirea șirurilor de nasturi cu briliante pe plastroanele scrobite de la fracuri, paietele și laméul aurit și croiala lungă a rochiilor de seară în care femeile apăreau ca niște insecte pe care o lentilă uriașă le făcuse mărețe. Tremurul sînilor, în pasul scurt al cubanezelor, îi trezea o dorință nepotolită de a poseda, ce se întețea în fața slabelor reflexe ale sidefului și ale tremurătoarelor oscilații de la penele păsărilor paradis din evantaie.

În nopțile cu lună din Havana rătăcise prin Parcul Central trecînd prin fața gării Villanueva, pînă la Cîmpul lui Marte și fîntîna *Indiana*, ce i se părea foarte frumoasă, și voi ca într-o bună zi să aibă casa plină de statui și de lucruri frumoase ca acelea.

[1] *Enrico Caruso,* celebru tenor italian (1873—1921).

Aceasta a fost epoca în care s-a întîmplat accidentul, comentat mult de ziare, spre marea rușine a lui Gabriel, care n-ar fi vrut ca mamă-sa să afle vreodată. Totuși trebuie s-o fi aflat dacă citea ziarele din Havana, și cu siguranță că mamă-sa le citea ; cu oarecare întîrziere, dar le citea.

Gabriel primea pe lună patruzeci de *pesos*, cu care, cu chibzuială, o putea scoate la capăt. Plătea opt *pesos* pentru o cameră la pensiunea *El Amigo* din strada Neptun 35, și mînca la o bodegă de pe O'Reilly pe bonuri de treizeci de *centavos*. Ce-i rămînea dădea pe cărți, la spălătoreasă și pe o serie de lucruri de care avea nevoie pentru Universitate. Banii nu-i ajungeau, însă, pentru toate. Prin „toate" înțelegînd — toate distracțiile și celelalte.

Cu cinci *centavos* își cumpăra zilnic ziarul *La Discusión* și citea în cronica teatrală că *Molino Rojo* dădea un spectacol de binefacere cu următorul program : *Cavaleria Cubană, Baia frumoasei Friné* și *Găina cu ouă de aur*. La care avea să ia parte veșnic aplaudată Aida di Gloria. Vineri, bunăoară, se vor juca *Școli picarești*. Din același ziar putea afla că Santos și Artigas aveau în program o gală de filme în grădina *Miramar* cu filme făcute în Cuba : *Liborio cîștigă lozul cel mare la loterie* și *Sosirea generalului Wood*. Iar ca punct de atracție, marea producție de două mii de picioare lungime : *Andrés Chenier*, realizare a artiștilor Comediei Franceze.

Gabriel mergea deseori la *Molino Rojo* şi la *Miramar*, ca şi la Alhambra, Politeama şi Albisu, unde acum se juca *Văduva veselă*. Era însă nevoie şi de altceva. Aşa se hotărîră să creeze „Societatea".

Erau doisprezece. Urmau dreptul şi şase din ei locuiau în casa din strada Neptun 35. Se hotărî ca fiecare să contribuie cu un *peso* şi să aleagă, lunar, un preşedinte, care urma să se ocupe cu investirea de fonduri pentru o petrecere în fiecare duminică.

Primul preşedinte al „Societăţii" fu Juanito Díaz şi lui îi veni ideea strălucită să investească cinci *pesos* în prima rată a unei pianine. Bineînţeles, prima şi ultima pe care au plătit-o. Dădură o adresă falsă pentru încasat restul ratelor şi transportau pianina la fiecare petrecere în camionul de coroane de la Societatea de pompe funebre „Alfredo Fernández", plătindu-i şoferului cincizeci de *centavos*. După ce trecu prima lună şi făcură socoteala, văzură că nu le ajungea nici măcar pentru băutură. Quetico Hernández, care a fost al doilea preşedinte, avu fericita inspiraţie să se adreseze lui Ramón Gómez. (Quetico, Dumnezeu să-l ierte, a ajuns mai tîrziu angrosist şi a murit în patul unei mulatre, după ce-şi umpluse burta cu iahnie de fasole.)

Ramón Gómez avea un alambic pe strada Zanja, unde fabrica rom *Gómez*. Cînd se prezentă comisia, era în cămaşă şi număra sticlele pîntecoase. Ideea consta în a lăsa pe seama „Societăţii" reclama romului iar aceasta să obţină, în schimb, băutura gratis.

Don Ramón acceptă. Comandă cîteva mii de hîrtii, pe care era scris: *Beți rom Gómez* și băieții începură să le lipească în tot orașul. Primeau în schimb șase sticle de rom și șase de anason în fiecare săptămînă.

În vremea aceasta avu loc povestea cu vasul *Alfonso XIII*. Pachencho află că pe pachebotul spaniol venea Marinita Luis, pe care o iubise înainte de plecarea ei în Spania. Se duse s-o aștepte împreună cu Gabriel.

Pe covertă, Marinita le prezentă pe doamna B., cu care devenise intimă în timpul călătoriei. Doamna B. se măritase prin corespondență cu domnul M., un important fabricant de cămăși din capitală. Doamna B. nu-l găsi pe gustul ei și rupse angajamentul. (Marinita povesti mai tîrziu că doamna B. avusese un flirt plin de pasiune în timpul croazierei cu secundul vasului.)

Marinita purta jartiere roșii și, după cît se vedea, doamna B. nu era chiar atît de respectabilă pe cît părea. Pachencho le găsi de lucru la *Gloria Tres*, care era casa cea mai elegantă de pe vremea aceea. Ce mai clientelă! Nici unul din cei care o frecventau n-avea mai puțin de cincizeci și doi la talie și își acopereau grăsimile cu veste din stofă fină împodobite cu lanțuri de aur.

Pachencho și Gabriel le cunoscură în felul acesta pe celelalte fete și în curînd toată „Societatea“ făcu cunoștință cu curtezanele cele mai frumoase din Havana. Considerară că e nevoie să se mărească cota dată de Ramón Gómez.

Pentru asta era nevoie de o lovitură senzațională. Așa se hotărî chestiunea cu teatrul.

Se duseră devreme la Teatrul Național și așteptară în Parcul Central să iasă publicul. Gabriel Cedrón se așeză pe o bancă și, fumîndu-și nervos țigările *Susini*, își aminti că citise în *La lucha* cum, cu o seară înainte, la cafeneaua *Los Mosquitos*, într-o încăierare, fuseseră răniți cu focuri de revolver doi oameni și un cal. Poate că și în seara aceasta o să se întîmple ceva asemănător. Nimeni nu știe niciodată cînd o să aibă un necaz cu un colonel în posesia unui revolver înfricoșător.

Cînd luminile din hol se aprinseră, toți erau cu ochii în patru și trecură strada. Se prefăcură că citesc afișele ; în curînd începură să apară rochiile de lamé și fracurile bine călcate. Ca și cînd n-ar avea nici un amestec, băieții începură să lipească reclama pentru rom Gómez pe spatele domnilor, pe trăsuri și pe Packardurile strălucitoare care îi așteptau, pe pereți, pe jobene.

A ieșit un scandal teribil, după cum se și așteptau. Singurul lucru regretabil a fost acela că senatorul Ponce, cu o lovitură de baston i-a fracturat mîna lui Juanito Díaz.

A doua zi, eminentul cronicar Ricardo Dolz și-a consacrat „Nota zilei“ acestui incident. Aceasta a coincis cu apariția masivă pe pereții capitalei a hîrtiuțelor cu rom Gómez. Vînzările crescură și don Ramón le mări cota la douăsprezece sticle de rom și opt de anason. Chefurile „Societății“ deveniră celebre. Lui Gabriel Cedrón îi păru rău că maică-sa aflase de toate

astea, scriindu-i şi o lungă scrisoare, în care vorbea de proastele tovărăşii.

Se distrară atît de mult în vremea aceea, încît Gabriel îşi cumpără două băuturi tonice, ca să se întărească: lichiorul de creson şi elixirul de kola, coca, chinină şi glicerofosfat al doctorului Bastida. Duminica lua tramvaiul ca să facă o lungă călătorie pînă la *El Progreso* în Vedado, unde se călea făcînd băi cu apă sălcie. Juanito Díaz se refăcu repede şi putu să ia din nou parte la chefurile „Societăţii“, unde dovedi, din belşug, că era băiat de viaţă.

Gabriel îşi amintea întotdeauna sfatul pe care i-l dăduse tatăl său; Cuba era o ţară de licenţiaţi şi de generali, şi niciodată nu şi-a neglijat studiile. În serile de vară mergea cu Pachencho pe bulevardul *Louvre* să mănînce îngheţată de fructe şi acolo vedea pe tinerii la modă din timpul republicii: Bebito Echarte, Jenarito de la Vega, Jorge Bombalier, Pepito Izquierdo, Arturo Taquechel, Bequico Peláez; toţi unul şi unul. În plimbările sale de duminică pe Prado o admira pe „Moarta vie“, care trecea în trăsura ei fără să i se clintească un muşchi, cu faţa acoperită de pudra care o făcea şi mai albă: aceasta era versiunea sa proprie referitoare la cerere şi ofertă. În patul ei dormiseră tipi ce purtaseră numele cele mai ilustre.

Luminile Havanei, care-l orbiră la început, îi erau obişnuite acum. Nu frecventa nici măcar magazinul de pălării *Enrique*, ca să vadă femeile frumoase. Studie temeinic. Citea zilnic gazetele

şi cînd îi măriră salariul putu s-o vadă pe Tamaki Miura şi *Madame Butterfly*, pe Eugenia Zúffoli şi pe Enrique Borrás ; artă serioasă.

Erau vremuri de belşug şi banii curgeau gîrlă. De aceea, la moartea bunicului Sandalio refuză să dea ascultare mamei care-l chema să aibă grijă de pămînturi, Gabriel sfătuind-o în schimb să angajeze un arendaş. Marele oraş i se arăta accesibil şi el era hotărît să-l cîştige.

AUR ALB

Facerea

Versiunea din 1932, aşa cum i-a fost impusă cu încăpăţînare de Lola Mena lui Cayetano Sarría.

La început creă Dumnezeu Ritz-ul şi Waldorf-ul.

Şi *Fifth Avenue* era fără formă şi pustie iar peste *Old Bond Street* întuneric era, iar pe deasupra Hyde Park-ului plutea Spiritul Domnului.

Şi zise Dumnezeu : Să fie Tiffany ; şi se făcu un cec.

Şi văzu Dumnezeu că acest *hors d'oeuvre* era bun şi despărţi Nisa de Monte Carlo.

Şi Dumnezeu numi pe *Martini — Very Nice* şi pe *Globe trotter* îl numi *Causeur :* şi fu seara şi fu dimineaţa zilei întîi.

Şi Dumnezeu zise : Să se facă o expansiune între Trusturi şi despărţi Debitul de Credit.

Şi făcu Dumnezeu expansiunea şi despărţi Interesele cele de sub această expansiune de Obligaţiile cele de deasupra acestei expansiuni ; şi aşa se făcu.

Şi Dumnezeu numi expansiunea *Stock Exchange.* Aşa fu seara şi fu dimineaţa zilei a doua.

Şi Dumnezeu zise : Să se adune Meniurile din *Place Vendôme* la un loc şi să se descopere *Á la carte.* Şi aşa se făcu.

Şi Dumnezeu numi Wall Street-ul „Numai pentru Domni“, iară adunătura de Greve o numi Bolşevică ; şi văzu Dumnezeu că aceasta este bine.

Şi Dumnezeu zise : Să se producă *Cocktail Hour, Daiquiri* cu gheaţă şi *Five O'Clock,* cu sămînţă de „Voi-lua-parte“ ; Carnetul de cecuri fructifer purtînd fructe într-însul după cum e recolta, a căror sămînţă să fie *Habana Yacht Club ;* şi aşa se făcu.

Şi Macheteros produseră pe Colono, Colono care dă sămînţă după felul lui şi Tacho care dă Crudos cu sămînţă în el, după cum e *Clearing House ;* şi văzu Dumnezeu că asta este bine.

Aşa fu seară şi dimineaţa zilei a treia.

Şi Dumnezeu zise : Să se facă *Tips* în expansiunea *Boîte de Nuits* ca să despartă ziua de noapte ; şi care să servească de semne pentru Seasons, pentru zile şi ani ; şi *Say it with flowers* în expansiunea florăriilor pentru a lumina R.S.V.P.-ul ; şi aşa se făcu.

Şi Dumnezeu făcu cele două mari căi : Calea cea mare pentru a face noaptea pe boierul şi Calea cea mică pentru a face ziua pe boierul ; le făcu de asemenea pe *Vedettes.*

Şi le puse Dumnezeu în expansiunea *Continental* ca să creeze „Nu-mai-sînt-fonduri-suficiente“.

Şi pe Calea cea mare o numi Broadway iar pe cea mică Rue de la Paix: şi văzu Dumnezeu că este bine.

Aşa fu seară şi fu dimineaţa zilei a patra.

Şi Dumnezeu zise: Să producă Fabricile de zahăr Fonduri de refacere şi Cambii protestate care să zboare deasupra Notariatelor în expansiunea făţişă a fondurilor.

Şi Dumnezeu îi creă pe marii Morgan şi Rockefeller şi toate vieţuitoarele ce se tîrăsc după ei, pe care Zahărul le-a produs după felul lor şi, Ledger după felul lui: şi văzu Dumnezeu că aceasta este bine.

Şi Dumnezeu le binecuvîntă, zicînd: Creşteţi şi vă înmulţiţi şi umpleţi Bonurile Republicii şi Bancrutele să se înmulţească pe pămînt.

Aşa fu seară şi fu dimineaţa zilei a cincea.

Şi Dumnezeu zise: Să producă Zafra[1] după felul ei, pe *Dunhill* şi *Sulka* şi *Chanel* după felul lor; şi aşa se făcu.

Şi Dumnezeu zise: Să facem *Country Club* după chipul şi asemănarea noastră; şi să stăpînească peste Conturile Bancare peste Cannes şi peste Biarritz şi peste *Bois de Boulogne* şi peste *The Spur* şi peste *Town & Country* şi peste toţi *Hangovers* care se tîrăsc pe pămînt.

Şi Dumnezeu creă *No Cover Charge,* după chipul său propriu îl creă: şi mai creă *Blues* şi *Fox Trot.*

[1] Denumire a perioadei de recoltare şi prelucrare a trestiei de zahăr.

Şi Dumnezeu îi binecuvîntă ; şi Dumnezeu le zise : Creşteţi şi vă înmulţiţi şi umpleţi *Habana Baltimore Yacht and Country Club* şi cunoaşteţi-l după iniţialele H.B.Y.C.C. şi stăpîniţi peste *Ladies* din Baruri şi peste Park Lane şi peste *l'Avenue de l'Opéra* şi peste cei care spun *Au revoir, See you soon,* care se mişcă pe pămînt, şi peste toţi *sportsmen*-ii.

Şi Dumnezeu zise : Iată, v-am dat vouă acest *For he is a jolly good fellow* în faţa căruia *Hats Off* cu tot *On Dit ;* şi tot *Extra Dry, Super de Luxe* pe care vi le-am dat vouă spre mîncare şi băutură.

Şi tuturor *Welcome* de pe pămînt şi tuturor *Enchanté* din ceruri şi tuturor celor ce fumează *Corona de la Corona,* unde există viaţă, tuturor celor ce spun *I like my way* şi tuturor celor ce spun *C'est la vie,* anarhişti, „mami vrea parfum", li se vor da *Vacations Abroad.* Şi aşa se făcu.

Şi Dumnezeu se uită la toate cîte le-a făcut şi se ruşină tare de ele. Aşa fu seară şi fu dimineaţa zilei a şasea.

Aşa s-a sfîrşit cerul şi pămîntul şi toată podoaba lor.

Şi sfîrşind Dumnezeu în ziua a şaptea lucrările pe care le-a făcut, s-a odihnit în ziua a şaptea de toate lucrările pre care le-a făcut.

Februarie 52

Senatorul Gabriel Cedrón o sărută pe Ritica. Se afla lîngă uşă şi îşi luă rămas bun. Era o sărutare umedă, de bătrîn. Cedrón observase că era în ultima vreme mai obosit. I se recomandase un preparat chinezesc, din care trebuia să ia cîteva picături cu apă, după fiecare masă. Şi întotdeauna rămînea vechiul leac: glande de broască ţestoasă, stridii, creier de maimuţă. Situaţia nu era prea gravă; era la început.

Astăzi trebuia să plece devreme; la Capitoliu se întrunea Senatul. Cedrón găsea întotdeauna timp să-i facă o vizită Riticăi şi să-şi fumeze ţigara de foi, în timp ce stătea de vorbă cu fata. Ritica fusese dactilografă la Capitoliu. Cedrón o cunoscuse pe vremea cînd îşi pregătea legea de protecţie a flotei comerciale, care i-a adus atîta popularitate. Cît timp s-a dezbătut legea, ziarele n-au mai scris despre altceva: „Începe să se împlinească destinul nostru maritim. Cuba, Insula izolată, aruncă un pod peste mare." Ba cineva îl şi compară pe Cedrón cu amiralul Nelson. Ritica fu impresionată de importanţa acestui om, care îi dicta pasagii lungi în timp ce mesteca trabucul *Corona numărul unu.* Ştia că senatorul are salariu, cheltuieli de repre-

zentare, agenții de loterie, salarii și posturi fictive, state de plată fantomă, care îi aduceau vreo cinci mii de *pesos* pe lună. În zilele cu legea maritimă fata îmbrăca o bluză neagră, care îi lăsa umerii goi. Senatorul a invitat-o, firește, într-o zi, să bea ceva la Palatul de Cristal, foarte aproape de Capitoliu, de parcă ar fi continuat acolo orele de lucru. Și se întîlniră din nou, într-o sîmbătă noaptea, cînd el îi dădu un *rendez-vous* la *Terraza de Cojimar* ca să mănînce orez cu stridii. De acolo plecară la o casă de *rendez-vous*-uri din Guanabo. Cedrón îi dărui un cupon de mătase chinezească. Așa începură lucrurile și așa continuară pînă ce Cedrón se hotărî să-i aranjeze un apartament. Nemesia Silva și un tată necunoscut erau părinții Silviei. Nemesia era o mulatră bine făcută și croitoreasă în Luyanó, o femeie și jumătate, care făcuse multe la viața ei. Ritica se născuse aproape albă și era mîndria mamei. La paisprezece ani își pierdu fecioria în camera în care locuiau (Nemesia plecase să ducă o rochie), din cauza lui Próspero Trosto, băiat cu un an mai mic decît ea. A urmat cursurile Școlii normale, dar nu le-a terminat. La optsprezece ani începu să lucreze la *Ten Cent* din strada Galiano, era drăguță la înfățișare și americanul care îi dădu de lucru o duse la casa de *rendez-vous*-uri din Rayo. Ritica spunea: „Dumnezeu mi l-a scos în cale, ca să am parale". În raionul de flori artificiale îl cunoscu pe deputatul Anderete, care și-o făcu amantă și cînd o

părăsi îi găsi de lucru la Capitoliu. Niciodată Ritica n-a dus-o, însă, mai bine ca acum. Gabriel Cedrón era bătrîn, aproape bătrîn, și o răsfăța. Nu era prea exigent. Venea zilnic, dar de muncit cu adevărat muncea numai o dată la zece zile. Restul timpului era pentru flecăreală, fleacuri și giugiuleli. Bătrîna Nemesia, mai șireată decît fiică-sa, o sfătui să se căpătuiască o dată pentru totdeauna. Era limpede că senatorul e un naiv ; așa că trebuia dus de nas. Nemesia îi făcu rost, de la prietenul ei, Estanislao Trinidad, de un farmec pe bază de nuci de cocos, dovleac, sînge de cocoș, monede de argint, cenușă, bambus, rachiu cu piper și o liană. Toate astea amestecate într-o ceașcă mare, pe care Ritica o punea sub patul lui Cedrón. Ritica, cu picioarele pe pămînt, ajuta să se lege farmecul, vorbindu-i senatorului ce bine ar fi dacă ar fi căsătoriți. Cedrón nu mai ținea cîtuși de puțin la nevastă-sa. Pentru el Ernestina Guiral era o persoană la fel de străină ca și vînzătorul de bilete de loterie din colțul străzii. Bineînțeles însă că numele de Guiral avea să-l ajute întotdeauna. Nu-i același lucru să fii căsătorit cu Ernestina Guiral ori cu Ritica Silva, se gîndea senatorul, și apoi fata lui, María del Carmen, nu i-ar fi iertat niciodată divorțul. Cealaltă bătălie a Riticăi se da pentru mașina decapotabilă. La început ceru una gen „coadă de rață“ și Cedrón rîse : „Nici măcar nevastă-mea n-are una ca asta ; eu mă servesc de un Buick Roadmaster“. Ritica puse ochii pe un Chevrolet, un Chevrolet galben, decapotabil. Știa că o să pună

mîna pe el cu timpul. Cedrón dădea din cap, ochii i se lungeau de rîs, dar nu zicea nu, cînd Ritica insista. Pentru moment mergea mult cu taxiul pentru că Cedrón avea pentru orice gust al ei buzunarul deschis. „Încă nițel și se dă pe brazdă", se gîndea Ritica.

După ce plecă senatorul, Ritica intră în cameră. Își scoase pantalonii pescărești de culoare neagră, strînși pe corp, și bluza marinărească italiană, portjartierul elastic și sutienul *maiden form*. Goală, se așeză pe marginea patului și își scoase pantofii. Se privi în oglindă. Arăta bine, foarte bine. „La urma urmelor la douăzeci și trei de ani poți să pescuiești ce vrei." Deschise dulapul și își puse un combinezon vechi, iar în picioare niște papuci de lemn, își umplu gura cu gumă de mestecat și aprinse un Camel. Se duse în bucătărie, scoase din frigider o sticlă de suc Materva și își turnă un pahar, pe care-l bău cu gheață. Pe terasă, puse paharul pe măsuța de cristal și țigara în scrumiera de Murano, pe care o cumpărase de la *Fin de siglo*. Luă un număr din *Bohemia* și îl răsfoi neatentă.

Ședința începu liniștită, pentru că toată lumea considera legea ca și aprobată. Lui Gabriel Cedrón i se promisese partea lui la noua companie și el calculase că bucățica sa nu putea fi mai mică de douăzeci de mii de *pesos*. Îl enervă faptul că trebuia să se împotrivească, dar era un caz de forță majoră. Însuși Președintele Prío îi vorbise despre întrevederea pe care o avusese la palat cu ambasadorul.

Cînd Cedrón insinuă că ţara nu era încă pregătită să aibă o marină comercială şi că legea respectivă era prematură, ceilalţi senatori îl priviră miraţi, temîndu-se că şi-a pierdut minţile. Apoi senatorii Veitía, Sánchez Herring, Toledo şi Márquez, sprijiniră cele spuse de Cedrón. Situaţia începu să se limpezească. Opoziţia aceasta putea să însemne doar una din două : sau palatul lichidase legea, sau senatorii vroiau să ciupească mai mult. Într-o pauză, se apropie de Cedrón senatorul Mario Cabrera, din Partidul liberal.

— Ascultă, bătrîne, cum stau lucrurile, pentru că eu nu sînt la curent ?

— Legea nu trece.

— Cum nu trece ?

— Nu trece, repetă Cedrón.

— Pune-mă şi pe mine la curent.

— Ne-ar costa prea mult să avem o flotă comercială în regulă.

— Nu umbla cu chestii ascunse. Despre ce e vorba ? Tu ştii că ne-am luat o obligaţie. Nu-i de ajuns cît ţi s-a oferit ? Partea ta e doi la sută. S-a lucrat mult la asta ca să iasă aşa.

— Ascultă, Macuto, tu-mi eşti prieten şi nu te pot înşela. Las-o baltă, ocupă-te de altceva.

— Aşa nu merge, eu îi trag două gloanţe ăluia care îmi strică drăcia asta, strigă Macuto Cabrera, atrăgînd atenţia altor senatori.

— Potoleşte-te, *mister* Big spune că nu merge. Mi-a spus-o ieri chiar preşedintele, la palat. Nu-mi arde de prostii. Chestia asta mă intere-

sează la fel ca și pe tine. I-ai auzit pe Toledo, Veitía, Márquez și Sánchez Herring ; sîntem de acord.

— Ce *mister*, ambasadorul ?

— Chiar el.

— Ne-am ars !

— Chiar așa, spuse Cedrón. Și eu care contam pe banii ăștia, ca să plec în Europa.

— Ascultă, și nu i-am putea păcăli ? Să le facem o festă ca și cu legea beneficiilor.

— Nici vorbă. În clipa în care vom face prima comandă la un șantier naval, ne taie serviciile flotei panameze, grecești și americane. Rămînem cu depozitele pline cu zahăr.

— Ce figură ne-au făcut ! Și cînd te gîndești cît ne-am zbătut pentru afacerea asta !

— Cum să nu !

— Și acum ?

— Nimic ; trebuie să votăm împotrivă, motivînd că insuficienta noastră dezvoltare împiedică realizarea unui proiect atît de ambițios.

— Ascultă, Gabriel, nici măcar un vaporaș ?

— Nimic, bătrîne.

Ședința începu cu o întîrziere de trei sferturi de oră și Legea cu privire la marina comercială fu respinsă. Cedrón și Sánchez Herring telefonară la Secretariatul președintelui. Cedrón merse apoi la Președinția Senatului, stătu de vorbă cîteva clipe, semnă două sau trei hîrtii și apoi plecă la cafeneaua *Aires libres*.

La *El Dorado* se întîlni cu Márquez, cerură două pahare de *jaibol* și se îndreptară spre chioșcul de stridii.

— Ce, şi tu ai nevoie de întăriri? întrebă Márquez.

— Vîrsta, vîrsta, răspunse Cedrón, surîzător.

Cedrón gustă mîncarea lipicioasă cu gust de mare, stropită cu lămîie şi cunoscuta savoare de suc de roşii. Se întoarseră la barul lat de lemn de acaju, să bea un rom tare. Li se alăturară doi agenţi politici din cartierul Atarés.

— Ce mai spun domnii?

— Ce mai fac băieţii?

— Ei, drace! Felipito! Tu pe aici? Bea ceva, spuse Márquez.

— Dă-mi voie să-ţi prezint pe confratele Ulpiano Estévez.

Mulatrul gras, care frămînta nervos pălăria de panama în mînă îi salută respectuos pe senatori.

— Ulpiano Estévez, la ordinele dumneavoastră. Ulpiano Estévez, la ordinele dumneavoastră.

Felipito şi Ulpiano comandară două sticle de bere. Vorbiră despre alegerile apropiate şi despre cum au făcut să eşueze adunarea ortodoxă din Atarés.

— Praf i-am făcut! Spune şi tu, Ulpiano.

— Praf i-am făcut, praf.

Cineva zise: „Ortiz e un jucător de *base-ball*". Zgomotul autobuzelor care coteau pe *Teniente Rey* întrerupeau la anumite intervale discuţiile de la masa la care cineva strigă: „E un cocainoman şi un hoţ!" Cedrón privi neliniştit spre masă. Nu putea să rămînă pasiv cînd cineva, faţă de el, îl insulta pe preşedinte, dar nici nu

putea să dezlănţuie o discuţie într-o cafenea. Hotărî ca de îndată ce-şi termină paharul, să se întoarcă la Capitoliu.

Un vînzător de bilete de loterie se apropie de senatori şi le arătă numerele. Márquez le examină, apoi îi făcu semn cu mîna să plece. Un mulatru slab băgă o monedă în tonomat şi apăsă pe buton. Cafeneaua se umplu cu vocea nazală şi egală a unui cîntăreţ, care, într-o *guaracha,* vorbea de trădare în dragoste şi de femei perfide. Lîngă tonomat un lustragiu îşi aştepta clientela în timp ce urmărea ritmul cîntecului, lovind cu peria în lădiţă. Cel cu biletele de loto ceru o cafea şi înainte de a o bea înmuie în ea vîrful ţigării de foi.

Un Oldsmobile albastru se opri lîngă trotuar şi doi inşi coborîră, se apropiară de bar şi cerură două sucuri. Cel mai mărunt dintre ei îşi desfăcu ultimii doi nasturi de la *guayabera* şi scoase de la brîu un revolver Luger. Cel care-l însoţea se dădu înapoi pînă la tonomat. De acolo domina întreaga cafenea. Ulpiano Estévez zări primul rampa şi spuse: „Ce-i asta?“ În clipa aceea răsunară focurile. Chelnerul care venea cu sucurile le azvîrli în spălător şi se aruncă pe jos. Lustragiul se ascunse după tonomat. Se produse un zgomot teribil de mese şi scaune căzute amestecat cu strigăte. Senatorul Márquez cînd se aruncă pe jos vărsă peste el o scuipătoare. Cel cu loto se ţinea de mînă şi striga: „Mamă, fir-ar al dracului, mamă, fir-ar al dracului, fir-ar al dracului, aoleu, mamă, fir-ar al dracului, fir-ar al dracului, fir-ar al dracului, mamă,

fir-ar al dracului, aoleu, măiculiță, fir-ar al dracului!" Din braț îi șiroia sîngele.

Gabriel Cedrón încercă să se sprijine de bar, dar nu putu și alunecă încet în timp ce mai încerca să se ridice în picioare, dar nu se putu opri și se întinse pe jos cu capul sprijinit de bara pe care se pun picioarele.

Cel care stătea lîngă tonomat trase o rafală spre tavan cu un Star 45 și se-ntoarse la Oldsmobile care îi aștepta cu motorul în funcțiune. Cînd cel mai mărunt îl văzu pe Cedrón căzînd, se retrase și el. Se urcară foarte calm în mașină și dispărură apoi ca un fulger.

Doi inși ieșiră în fugă de după mesele unde se baricadaseră și cînd să plece călcară în sîngele care șiroia din burta lui Gabriel Cedrón. Marquez se ridică tocmai cînd îl văzu pe mulatrul cel slab că încearcă să-i smulgă lui Cedrón diamantul pe care-l purta la degetul mic. Scoase repede un *bull-dog 38* și strigă: „Cine se atinge de el e un om mort!" Din fundul cafenelei se auzi un glas: „Ce de curajoși acum!" Patronul cafenelei *El Dorado* dădea telefon la poliție. Încă se mai auzea *guaracha* cîntată acum strident de niște trompetiști. Cineva opri tonomatul. Cel cu loto, așezat acum pe un scaun continua să țipe. Atunci se auziră sirenele de la mașinile poliției.

María del Carmen se dădu jos din taxi în dreptul Spitalului de urgență. Nu vru să-și anunțe mama — după convorbirea avută cu Márquez — știind-o pe Ernestina Guiral cu inima

slabă. Urcă scările ştergîndu-şi lacrimile şi în hol îl găsi pe senatorul Sánchez Herring, care o îmbrăţişă. Cîţiva ziarişti şi fotografi încercară s-o oprească ; Sánchez Herring se lăsă fotografiat luînd o mină tristă, refuză să acorde interviuri şi o însoţi pe fată în lift. Sus o informară că senatorul Cedrón mai era încă în sala de operaţii şi că nu se ştia nimic pînă acum despre starea în care se afla. Într-o cameră, de la etajul întîi, dormea senatorul Márquez căruia i se făcu o injecţie cu un calmant. María del Carmen se aşeză pe o bancă şi plînse în tăcere, muşcîndu-şi batista brodată.

Ritica îşi făcea siesta cînd Nemesia se apropie de patul ei.

— L-au omorît pe Gabriel !

— Ce spui ? întrebă somnoroasă, fără să priceapă încă.

— Ţi l-au omorît pe Gabriel !

— Pe Gabriel ?

— Au anunţat la radio acum.

Ritica sări jos din pat şi începu să se îmbrace.

— Unde e ?

— La Urgenţă.

Luis Dascal lucra la redacţie cînd Felipito cu tava cu cafea cu lapte împinse uşa şi îi spuse că s-a săvîrşit un atentat asupra senatorului Cedrón ; Dascal simţi cum vechea sa nelinişte renăştea : trebuia să facă faţă şi să înfrunte o lume. Dădu un telefon acasă la María del Car-

men. Domnişoara plecase şi mai apoi şi doamna. Dascal întrebă dacă ştiau ce se întîmplase cu senatorul. Slujnica răspunse că aflaseră cele petrecute cu conaşul şi că acesta era la Urgenţă. Dascal îi spuse lui Carmen c-o să lipsească o oră.

La Urgenţă, şeful poliţiei îi prezentă Maríei del Carmen condoleanţe din partea sa şi a Preşedintelui Republicii. Senatorul fusese scos din sala de operaţie. María del Carmen nu-l putu vedea la faţă, fiind acoperit complet cu un cearşaf. Medicul îi spuse că avea intestinele şi peritoneul perforat. Trebuiau să aştepte douăzeci şi patru de ore, ca să vadă dacă o să reziste. În orice caz, spuse el, mulţi în cazuri asemănătoare au supravieţuit. María del Carmen nu mai plîngea. Holul de la etajul doi era plin de senatori, miniştri, fotografi, ziarişti, ofiţeri şi poliţişti, directori de ziare, un trimis al arhiepiscopului din Havana şi, mai tîrziu, secretarul preşedintelui. Toţi vorbeau în acelaşi timp.

Dascal socoti de datoria lui s-o salute pe María del Carmen, dar prezentarea condoleanţelor devenise ceva atît de obişnuit, încît îi era teamă să nu devină ridicol. Ce să-i spună? „Împărtăşesc durerea ta." Nu, asta se spune la priveghi. „Sînt alături de tine." Nici asta, era prea vulgar. În timp ce urca scările spitalului se gîndea la ce o să spună. Cînd văzu holul plin de personalităţi, fumul de ţigări de foi scumpe, discuţiile care se amestecau într-o masă informă de cuvinte, vru să plece, dar se forţă să ajungă la María del Carmen. Îi dădu mîna şi nimic mai mult.

Ritica sosi la Urgență, într-o bluză de nailon, prin care i se vedeau sfîrcurile și o fustă neagră strîmtă. În urma ei se auzeau murmure și comentarii. Vru să intre în camera lui Cedrón și cînd o opriră dădu un răcnet și începu să plîngă cu disperare. María del Carmen nu știu, la început, cine era femeia acéea tînără, care plîngea după tatăl ei, dar își dădu seama îndată. Îl chemă pe Vega, omul de încredere al senatorului, și îl rugă s-o îndepărteze pe tînăra aceea, care aducea o notă cu totul neobișnuită în asemenea cazuri. Vega reuși, e drept nu ușor, s-o scoată pe Ritica din hol.

Ritica coborî la primul etaj și de acolo îi dădu telefon Nemesiei.

— Bătrîno, vino după mine la Urgență, găsește-l pe Estanislao Trinidad, altfel pierd totul.

Vega îi dădu Maríei del Carmen cîteva telegrame și o anunță că a fost căutată de mai multe ori la telefon. María del Carmen nu vru să răspundă nimănui, îi spuse lui Vega să ia notă și să le mulțumească. Erau prieteni ai familiei, de la *Baltimore*, de la *Yacht*, care găseau că nu se cuvine să meargă la Urgență, dar care vor veni să-l viziteze cînd ilustrul pacient se va muta la clinica Miramar, la Centrul medical de chirurgie sau la Pompele funebre *Caballero*. Ernestina Guiral află despre cele întîmplate, de la fratele ei. Ernestina vru să meargă la Urgență, dar fratele ei insistă că nu trebuie. O duse la el acasă și-l chemă pe doctorul Castillo, care îi dădu un calmant. Ernestina Guiral dormi în camera cumnatei sale ; prin fața ferestrei cloco-

tea acel du-te-vino elegant de pe *Quinta Avenida* din Miramar.

María del Carmen îi ceru lui Vega să-l caute pe Dascal. Vega îl găsi fumînd o țigară pe culoarul de la toaletă.

— Luis, vrei să afli de ce i-au făcut asta lui tata.

— Și... cum?

— Asta-i treaba ta. Ai prieteni la Universitate, în grupurile revoluționare, află de ce, pentru că eu nu înțeleg, eu nu înțeleg nimic.

Începu să plîngă din nou și Luis Dascal își aprinse o altă țigară, îi puse mîna pe umăr și plecă.

De la barul din colț îi telefonă lui Marcos Melgor, care aflase și el.

— Nu știu de unde să încep, Luis, tu știi că eu nu umblu cu lucruri din astea.

— Dar tu îi cunoști, eu nici atît. María del Carmen vrea...

— O să văd ce pot face. Eu n-am nici o legătură cu cei din Acțiunea Revoluționară Democratică, n-am cu ei nici în clin nici în mînecă.

— Tu îi cunoști pe unii; întreabă-i, te rog!

— Unde îți pot telefona?

Ritica se întîlni cu Nemesia la barul *El Vapor*, în spatele Urgenței.

— L-ai găsit pe Estanislao?

— Ne-așteaptă la el acasă.

Luară un taxi și se duseră în strada *Reina*. Estanislao avea o locuință săracă, dar curată.

Începea să se întunece și încă nu se aprinseseră luminile. Pe frînghii erau rufe la uscat. Trinidad deschise iute ușa camerei. Într-un colț — patul ; de cealaltă parte un dulap mare, o masă și două scăunele. Jumătate din dușumea era ocupată de nenumăratele ofrande aduse la altarul sfintei Barbara care, rezemat de un perete, ajungea aproape pînă la tavan.

— Trinidad, trebuie să mi-l salvezi pe Gabriel, spuse Ritica.

— I s-a întîmplat o mare nenorocire, o știu.

— Ai grijă de ea, Trinidad, îl rugă Nemesia.

Estanislao Trinidad luă o oală nouă de pămînt și o puse în fața altarului Marelui Changó. Cu o cretă desenă pe fundul oalei un cerc, două săgeți și patru cruciulițe. Puse înăuntru rachiu și apă sfințită, miere de albine, busuioc, maghiran și rozmarin, puțină apă de ploaie strînsă în curte, pene de cioară „ca să zboare fără frică" și o caia.

— În ierburi e pădurea și în greșeală, fundul pămîntului ; mierea ce liniștește și apa ce te răscolește și te apără...

Trinidad se duse la dulap și scoase dintr-un sertar, învelit într-un săculeț, un oscior, ca falanga unui deget de om, și-l puse și pe acesta în oală.

— Acum ne mai lipsește doar sîngele lui.

— Cum ? întrebă Ritica.

— Nemesia, du-te la spital și adu vată cu sîngele lui.

— Mamă, du-te, aleargă !

Trinidad îngenunche în fața altarului și începu să îngăime rugăciuni ; Ritica, moartă de oboseală, se așeză pe un scăunel.

— Acuma, Ritica, trebuie să te dezbraci, spuse Trinidad.

— Eu ?

— Nu vrei ?

— Cînd o să vină mama.

— O să-ți moară Gabriel.

— Nu, nu.

Ritica se dezbrăcă repede și rămase goală în fața lui Trinidad care o privi cu atenție.

— Acum stai aici în fața lui Changó și repetă : Changó al focurilor...

— Changó al focurilor.

— ...stăpînul scînteii...

— ...stăpînul scînteii...

— ...de la tine aștept numai bine...

— ...de la tine aștept numai bine...

— ...croiește drum fiicei tale...

— ...croiește drum fiicei tale...

— ...dă la o parte praful și sîngele...

Trinidad spunea vorbele mecanic, uitîndu-se cu atenție la trupul fetei.

Dascal apăsă cu putere pe butonul soneriei de la casa Sarría, pînă ce portarul veni să-i deschidă.

Se plimbă apoi în cerc prin hol, pînă ce o slujnică telefonă la etaj. Carlos dădu ordin să fie lăsat să urce.

În camera lui Carlos Sarría Santos se găsea un dulap mare cu cărți, patru hărți vechi ale

Insulei Cuba, în rame cu poleială de aur, cojită, o masă de lucru cu o frumoasă lampă de bronz şi patul băgat în perete împreună cu dulapurile. Carlos stătea într-un fotoliu şi citea poeme de E. E. Cummings[1].

— Ai aflat ? întrebă Dascal.

— Da, închipuieşte-ţi, ca de obicei.

— Nu ştiu cum s-a întîmplat. I-am telefonat lui Marcos să afle.

— Cum se simte María del Carmen ?

— Săraca, foarte prost. Zăcea într-un fotoliu.

Dascal se aşeză pe pat şi îşi aprinse o ţigară ; luă de pe masă o scrumieră pe care o puse pe o pernă.

— Ţara asta n-o să se liniştească niciodată, spuse Carlos. Trecem din una în alta.

— E adevărat.

— Papá spunea aseară că dacă merge tot aşa în zece ani Cuba ajunge la ruină.

— Bine, tu ştii că văicărelile astea nu fac prea mulţi bani.

— Papá e dintre cei ce vorbesc puţin dar fac mult.

— Investiţiile şi văicărelile tot acolo duc.

— Nu, bătrînul spune că Prío e pe jumătate demagog, dar, în fond, ştie că există garanţii.

— Singurul lucru care mai rămîne e agitaţia. Agitaţia şi politica : luptele între bande, cîte un atentat aproape în fiecare zi şi toate astea pentru

[1] *Edward Estlin Cummings,* scriitor şi pictor american contemporan (n. 1894).

că unui revoluționar din treizeci și trei nu i-au dat și lui posibilitatea să încaseze două sau trei salarii fără să muncească.

— Poate că și în cazul lui Cedrón tot asta e. Nu crezi ? spuse Carlos.

— S-ar putea. Poate-i o răzbunare... nu știu, s-ar putea multe lucruri.

— De ce nu le dai un telefon ?

— Unde-i telefonul ?

Dascal rămase cîteva minute în holul de la parter, vorbi de cîteva ori la telefon — vorbea repede — și se întoarse sus.

— Marcos a vorbit cu un prieten din A.R.D. și i-a spus că au săvîrșit atentatul pentru că Cedrón a trădat Revoluția din 33.

— Din 33 ? Cine își mai amintește de ea ?

— A vorbit și cu un alt prieten și acesta i-a spus că e vorba de o greșeală, că atentatul nu era pentru Cedrón. Închipuie-ți și tu !

— Nu știu, mi se pare, însă, că ultima versiune poate fi cea adevărată.

— Adevărul e că mi se pare cam idioată chestia asta să descoperi în momentul de față că Cedrón e un trădător. Cine știe, poate că a spus-o ca să facă pe grozavul că e la curent cu toate.

— S-ar putea, printre ăștia sînt mulți fanfaroni. La Universitate umblau mereu, făcînd pe grozavii, cu pistoalele.

— Cu siguranță că e vorba de o greșeală.

— Partea groaznică e că nu știi ce să faci în debandada asta.

— Nu-i nimic de făcut, spuse Carlos. Singurul lucru chibzuit e să te dai la o parte din drum, ca să vezi procesiunea.

— Ceva se poate totuşi face. O să stăm toată viaţa aşa, cu braţele încrucişate ?

— Lumea îşi are ordinea sa în mijlocul dezordinii. Totul se termină la fel cum a început.

— Dacă asta ar fi adevărat, ne-am afla încă în peşteri, spuse Dascal.

— Ei, ia spune atunci, ce ai face tu ?

— Nu ştiu, tocmai asta mă supără, că nu ştiu.

María del Carmen vorbi cu chirurgul, care o informă că tatăl ei nu suferise nici un fel de criză şi că pronosticul este bun. O chemă pe Ernestina Guiral care, pe jumătate prostită de calmante, abia putu să vorbească. „Roagă-te fiica mea, roagă-te mult“, o sfătui ea şi adormi din nou.

La zece o soră îi obligă pe toţi vizitatorii să plece. Pe la miezul nopţii spitalul era cufundat în semi-întuneric ; singura legătură cu viaţa erau becurile semiopace de pe coridoare şi mersul liniştit al vreunei sore. María del Carmen intră în salonul tatălui ei, care respira cu greu într-o cameră de oxigen. Se culcă îmbrăcată în patul îngust al sorei.

Cine era femeia aceea care plînsese în faţa camerei tatălui ei ? Era posibil ? Da, era posibil. Niciodată nu se gîndise la aşa ceva. Toată lumea sa, familia, prietenii, clubul, totul era aşa de stabil. Acum răbufnea o lume murdară, violentă. De ce au tras asupra tatălui ei ? Gabriel

Cedrón era un om bun, bun, bun, între cei buni... Îi spunea Maria și o mîngîia pe cap spunîndu-i: „Cum vrei tu, fetița mea". Își aminti că pe vremea cînd era copilă îl auzise vorbind cu un agent politic: „Pe ăsta trebuie să-l curățăm, ca să ne lase mîinile libere!" Asta o făcuse să plîngă. Cum era posibil ca tatăl ei... Tatăl ei. Au dansat împreună primul vals în ziua în care ea a împlinit cincisprezece ani și s-a îmbrăcat în alb. În unele duminici chiar o însoțise la biserică. Maica Azcárate îi spusese de multe ori pe culoarele colegiului Sagrado Corazón *că tatăl ei era unul din stîlpii societății — Cedronii; ea făcea parte din Cedroni, o familie de care trebuie să se țină seama. Nu erau ei membri ai tuturor cluburilor? Aici era explicația: tatăl ei era dușmănit de cineva într-atîta, încît încerca să-l distrugă, să termine cu el, să-l suprime, cu gloanțe, foc și sînge. Un om așa de bun! Acasă, în halatul de casă, în papucii de casă din piele moale de tăuraș, viața lui acasă... O respecta pe Ernestina Guiral și era apreciat și o săruta pe frunte cînd venea acasă. Ce căuta femeia aceea aici? Tatăl ei cu asemenea relații! Femeia aceea, ca și ea, de aceeași vîrstă, de aceeași statură, cu sînii goi sub bluză. Tatăl ei care o săruta pe femeia aceea nu cu sărutul părintesc pe frunte, ci cu un sărut bălos, pofticios și erotic: un bătrîn impotent, care vroia să-și prelungească extazul. Gabriel Cedrón, un bătrîn scofîlcit, cu mai multe existențe. Nu, nu se poate! Cu ce-a greșit ea sau mama ei? Ce anume nu i-au făcut? Voiau să-l omoare, cineva a suferit mult cîndva,*

dacă voia să-l omoare. Tatăl ei era incapabil să facă ceva rău. Era? Bătrînul senator tăvălindu-se în pat cu o fată, urmărind ceva ce pierduse: pielea moale, fragedă, ispititoare a fetei aceleia, tînără ca şi ea. Tatăl ei, bătrînul acela, gol, plin de salivă, borţos, cu limba afară şi ochii închişi, gîfîind, sugînd, sărutînd, muşcînd. Şi dacă-l omoară e pentru că a omorît. Tony Silva era la fel, o fi la fel. Acum, ducînd o viaţă sănătoasă, cu paharele de lapte, cu sportul, cu soarele şi cu mocasinii lui, cu ciorapii albi, cu pantalonii ajustaţi, de culoare nature *arăta bine-bine şi era considerat bun, bun. Totul la locul său. Şi pe el îl interesa ceva atît de îndepărtat şi murdar şi confuz ca pe tatăl lui? Oare îl interesa pe Tony Silva? O iubea ca s-o aibă plină de bale, cum o avea tatăl ei pe fata aceea, care ţipa ca o sărită. Pentru asta o iubea! Tot timpul acesta. Ce e murdar e murdar şi gata!*

O soră bătu uşor în uşă ca s-o anunţe că e căutată la telefon. Era Dascal.

— María del Carmen, nu se ştie nimic. Se spune că e vorba de o confuzie.

— Confuzie?

— O confuzie. Mă auzi?

— Te aud bine.

— Se spune că-i ceva cu 33. O răzbunare sau aşa ceva.

— Cine ţi-a spus asta?

— Lumea, prietenii. Nu e bine să vorbim acuma despre astea.

— Trebuie să mai fie ceva ; cu siguranţă, mai întreabă.

— Nu pot. I-am întrebat deja pe cei pe care îi cunoşteam.

— Întreabă-i pe cei pe care nu-i cunoşti.

— Nu se cade acuma, poliţia...

— Poliţia n-o să facă nimic, eu vreau să ştiu de ce.

— Nu mai face nimic, María del Carmen, stai liniştită.

— N-am să fac nimic dacă întrebi.

— Pe cine ? I-am văzut pe toţi cunoscuţii.

— Mai caută.

— Cum se simte tata ?

— Mai bine.

— Bine ?

— Mai bine. Medicul spune c-o să scape.

— Asta-i bine, María. Somn uşor.

UN PĂRINTE AL PATRIEI

Gabriel citi în ziare despre noua răscoală a lui José Miguel Gómez și despre capitularea sa la Caicaje. Își aminti că tatăl lui murise într-o aventură ca aceasta. José Miguel, scriau ziarele, capitulase pentru că ministrul Statelor Unite în Cuba făcuse cunoscut, printr-o declarație, că țara sa nu va recunoaște o victorie a revoluționarilor. Asta schimba lucrurile în favoarea lui Menocal, care a reușit să fie reales, fără greutăți. Zahărul costa atunci douăzeci și doi de *centavos* libra.

În 1921 ajunse președinte Alfredo Zayas — pe vremea cînd prețul zahărului începuse să scadă — grație unei fraude aranjate de Menocal. Gabriel simpatiza cu Zayas și nu înțelese prea bine ce era cu „Protestul celor treisprezece", prin care președintele era acuzat de afaceri necurate la operația de cumpărare-vînzare a mănăstirii Santa Clara.

La universitate îl cunoscu pe Fernando Orozco și pe Ernesto Menéndez. Orozco nu era de acord cu ordinea existentă și adesea îl enerva pe Gabriel. Pentru Orozco totul era prost făcut : „Tre-

buie să se înceapă cu măturatul în San Antonio și să se termine în Maisí[1]".

Gabriel credea că fiecare om trebuie să aibă o scară de valori pe care să le respecte. „Oamenii ăștia n-au nici o morală, n-au nimic sfînt, n-au nici pe dracu — spunea Fernando. Sînt o adunătură de neruşinaţi." Gabriel se înfuria cînd avea discuţii de soiul acesta, care-l lăsau descumpănit, gol pe dinăuntru.

Cu Ernesto Menéndez era altceva; Gabriel se simțea mai bine cu el, pentru că era băiatul unui fost ministru din cabinetul lui José Miguel şi lucrul acesta crea o afinitate între doi vlăstari ai aceluiaşi clan: Partidul liberal. Şi pentru că amîndoi aveau aceeaşi concepţie asupra vieţii: nimic nu-i perfect în lumea asta şi tot ce-i bun s-ar putea face printr-o reformă a moravurilor, fără comoţii vătămătoare.

Gabriel, Fernando şi Ernesto se adunau acasă la Menendezi în Vedado. În galeria cea mare, așezați comod în fotolii albe, discutau ore în şir, uitîndu-şi de cursuri. Cu cîteva săptămîni înainte de examene îşi aduceau aminte de Universitate şi se cufundau pînă în gît în Teoria generală a statului şi în Dreptul civil.

După ce îşi vor termina studiile — îşi făcuseră ei planul — au să lucreze în biroul de avocatură Menéndez şi pe lîngă că-şi vor cîştiga existenţa vor încerca să schimbe ţara cu discursuri, pamflete şi eseuri.

[1] Cele două extremități ale insulei Cuba.

În vremea aceasta, Gabriel primi o veste proastă din Sagua. Mama îi scria că, de mai multă vreme, vătaful îi adusese la cunoştinţă că noaptea oameni călări schimbau gardurile moşiilor. Nu-i spusese pînă atunci ca să nu-şi facă griji. Acuma era altceva şi mai grav : o sileau să-şi vîndă pămînturile. Dacă refuza o ameninţau că-i taie apa pentru irigaţii, care venea de la o moşie învecinată. Era un oarecare Torres de la *Cuban Land Company*, care umbla şi cumpăra toate pămînturile de prin partea locului. Gabriel îi răspunse să vîndă şi să nu-şi facă grijă pentru el, că el o să se descurce în capitală. Ea putea să trăiască cu ce avea la bancă şi cu pensia de pe urma tatălui ei. Aşa îşi pierdură Cedronii pămînturile.

Generalul Machado — ajuns preşedinte — era răspunsul la tot ce năzuise Gabriel. Lozinca : „Apă, drumuri şi şcoli" din timpul campaniei electorale, nu era vorbărie goală. Exista în ea o eficacitate autoritară care construise Şoseaua Centrală şi Capitoliul ; ceva tot se făcea.

Asasinarea lui Armando André fusese un şoc. Se spunea că însuşi Machado ordonase asasinarea acestuia, enervat de opoziţia pe care i-o făcea ziaristul. Discutară apoi pînă noaptea tîrziu în galeria casei lui Ernesto. Fernando vorbi de Emiliano Zapata, de Martí, de Lenin, şi de amendamentul Platt[1]. Ernesto aminti de José

[1] Amendament adus în 1901 Constituţiei Cubei prin care Statele Unite aveau dreptul să se amestece în treburile interne ale Cubei.

Ingenieros[1] şi de lupta contra omului mediocru. Se vorbi de socialism, de imperialism. Erau de acord că trebuie să fie anticonformişti.

Ernesto insista că cea mai bună cale era aceea a reformei şi nu a revoluţiei. Ajunseră la un acord : Machado era punctul slab al unei generaţii osificate, care va permite celor noi să se avînte asupra puterii pentru a reforma Cuba. La Universitate, mai mult ca în oricare altă parte, îşi făceau loc curentele noi.

În timp ce se întorcea cu tramvaiul la Havana Gabriel se gîndi mult la cele discutate. Nepotul unui pescar, nepotul unei tuberculoase, nepotul unui feroviar, fiul unui bătrîn amăgit, fiul unuia care murise degeaba, fiul unui *caudillo* cu ambiţia neîmplinită, fiul unui moşier degenerat, rebutul unui geofag, excrescenţă de liberal flecar, victimă a unui conservator arogant, cel care a vrut şi n-a putut, acuma în sfîrşit, vor fi cineva în Cuba. Crima din San Pedro de Mayabón nu va rămîne fără consecinţe.

Întins în pat, fuma ţigară după ţigară, în timp ce se gîndea şi adormi cu puţin timp înainte de ivirea zorilor.

[1] Sociolog, psihiatru şi scriitor argentinean (1877—1925).

— Nimeni nu poate fi perfect, doctore.

Un valet, într-o haină de doc alb, deschise ușa. Aducea pe o tavă două cești cu cafea fierbinte. Cayetano îi dădu întîietate doctorului și apoi își bău, cu sorbituri mici, cafeaua lui.

— E bună. Te întărește. Dacă n-aș avea două sau trei prostii de rezolvat pe aici, aș fi acum la Havana.

— Dumneata muncești mult, spuse doctorul Cardenal.

— Am și răspundere. Eu am ridicat țara asta. Sînt unul din oamenii care a ajutat acestei țări să se ridice. Am construit-o cu mîinile mele.

— Ai muncit mult, insistă doctorul.

— Eu împreună cu încă zece, doisprezece inși, am făcut toată treaba. I-am dat viață. Am străbătut-o cu căi ferate, i-am umplut orizontul cu coșuri de fabrici și cu trestii de zahăr, i-am dat viață. Uneori mă simt față de Cuba ca medicul care-l scoate la lumină pe noul născut. Acesta a fost rolul meu — să umplu cu oxigen plămînii acestei Insule.

— E adevărat, don Cayetano. Unii au suferit, dar dumneata ai făcut un lucru mare.

— Da, unii au suferit. Cine-și mai amintește de șoarecii omorîți de Pasteur ?

— Doar că șoarecii din povestea asta... au fost mulți.

— Dumneata, doctore, ai citit unele lucruri care nu se cuvin citite. Gîndește-te ce înseamnă să creezi ceva acolo unde nu era nimic. Să ajungi pe un cîmp plin de bălării și codri și

nimic altceva, şi să-l vezi după un timp semănat şi plin de colibe şi cu o fabrică la mijloc, puf-puf-puf.

— E impresionant. Am văzut şi eu.

— Îţi aminteşti cînd ne-am cunoscut, doctore ? Dumneata erai un doctoraş abia ieşit din facultate.

— Acuma sînt un doctoraş de mult ieşit din facultate.

— Nu, dumneata ai venit la fabrica aceasta pentru că te-am chemat eu şi ai salvat multe vieţi. Dacă nu te-aş fi adus, ar fi murit mulţi aici.

— Am văzut multe lucruri...

— Sigur că da, şi cîte mai ai de văzut. Sîntem abia la început. Într-o bună zi o să vedem toate fabricile astea de zahăr electrificate şi zahărul va curge prin ţevi pînă la vapoare.

Briza sufla acum uşor şi mişca delicat plantele, care îşi frecau frunzele între ele, făcînd să se audă în grădină un foşnet. Se întunecase şi stăteau de vorbă în penumbra galeriei.

— Unde-o fi acuma Lola ? De ce nu aprinde lumina ? spuse Cayetano şi-i căzu trabucul aprins.

— Fii atent, te arzi ! îl preveni doctorul Cardenal, dînd să ridice ţigara care ardea pe pantalonul de dril alb.

Cînd vru să-i întindă ţigara, celălalt avea capul aplecat pe piept.

Doctorul Cardenal îi luă pulsul.

Cayetano Sarría murise.

— Nimeni nu poate fi perfect, doctore.

Un valet, într-o haină de doc alb, deschise ușa. Aducea pe o tavă două ceșcuțe cu cafea fierbinte. Cayetano îi dădu întîietate doctorului și apoi își bău, cu sorbituri mici, cafeaua lui.

— E bună. Te întărește. Dacă n-aș avea două sau trei prostii de rezolvat pe aici, aș fi acum la Havana.

— Dumneata muncești mult, spuse doctorul Cardenal.

— Am și răspundere. Eu am ridicat țara asta. Sînt unul din oamenii care a ajutat acestei țări să se ridice. Am construit-o cu mîinile mele.

— Ai muncit mult, insistă doctorul.

— Eu împreună cu încă zece, doisprezece inși, am făcut toată treaba. I-am dat viață. Am străbătut-o cu căi ferate, i-am umplut orizontul cu coșuri de fabrici și cu trestii de zahăr, i-am dat viață. Uneori mă simt față de Cuba ca medicul care-l scoate la lumină pe noul născut. Acesta a fost rolul meu — să umplu cu oxigen plămînii acestei Insule.

— E adevărat, don Cayetano. Unii au suferit, dar dumneata ai făcut un lucru mare.

— Da, unii au suferit. Cine-și mai amintește de șoarecii omorîți de Pasteur?

— Doar că șoarecii din povestea asta... au fost mulți.

— Dumneata, doctore, ai citit unele lucruri care nu se cuvin citite. Gîndește-te ce înseamnă să creezi ceva acolo unde nu era nimic. Să ajungi pe un cîmp plin de bălării și codri și

nimic altceva, şi să-l vezi după un timp semănat şi plin de colibe şi cu o fabrică la mijloc, puf-puf-puf.

— E impresionant. Am văzut şi eu.

— Îţi aminteşti cînd ne-am cunoscut, doctore? Dumneata erai un doctoraş abia ieşit din facultate.

— Acuma sînt un doctoraş de mult ieşit din facultate.

— Nu, dumneata ai venit la fabrica aceasta pentru că te-am chemat eu şi ai salvat multe vieţi. Dacă nu te-aş fi adus, ar fi murit mulţi aici.

— Am văzut multe lucruri...

— Sigur că da, şi cîte mai ai de văzut. Sîntem abia la început. Într-o bună zi o să vedem toate fabricile astea de zahăr electrificate şi zahărul va curge prin ţevi pînă la vapoare.

Briza sufla acum uşor şi mişca delicat plantele, care îşi frecau frunzele între ele, făcînd să se audă în grădină un foşnet. Se întunecase şi stăteau de vorbă în penumbra galeriei.

— Unde-o fi acuma Lola? De ce nu aprinde lumina? spuse Cayetano şi-i căzu trabucul aprins.

— Fii atent, te arzi! îl preveni doctorul Cardenal, dînd să ridice ţigara care ardea pe pantalonul de dril alb.

Cînd vru să-i întindă ţigara, celălalt avea capul aplecat pe piept.

Doctorul Cardenal îi luă pulsul.

Cayetano Sarría murise.

UN PĂRINTE AL PATRIEI

Gabriel Cedrón îl vizita pe Fernando Orozco în casa acestuia din Gervasio și acolo o cunoscu pe sora lui, Laurita. Laurita Orozco era o ființă stoarsă de privațiunile unei familii de funcționari publici, care trăiau simulînd ceea ce banul nu le permitea. Un capriciu vanitos al mamei îi făcea să mănînce, cîteva zile în șir, numai cartofi dulci și făină. Tatăl era molatic dar Fernando, în schimb, avea în el asprimea celor încolțiți. Casa aceea — locuită de niște ființe cu buzunarele goale, care-și dădeau însă aere de oameni înstăriți — era iadul pe pămînt. Chiar și fără pretențiile mamei veniturile ajungeau cu greu pînă la zilele de salariu, iar acesta era o nimica toată.

Laurita a fost prima lui logodnică. Era atrăgătoare, cu toate că părea așa de spălăcită. Îi străluceau ochii de umeda chemare a fecioarelor, în timp ce părul lung și fin, strîns cu o fundă în dreptul cefei, te îndemna să-l atingi cu mîna. Își petreceau după-amiezile de duminică plimbîndu-se pe cheiul Malecón și stînd mult de vorbă.

Într-o după-amiază, după ce trecuse iarna, se plimbară în liniște. Parcul Maceo, ca în fie-

care duminică, era plin. Marea, foarte liniştită, semăna cu suprafaţa unui corp solid şi soarele, puternic, pe un cer fără nori, apăsa călduţ asupra pielii, alungînd frigul.

„Ţara asta e aşa de frumoasă! spuse Laurita, şi oamenii sînt buni ; îţi face plăcere să te naşti aici." Atunci Gabriel îşi dădu seama că fraza aceasta o ştia şi o spunea toată lumea. Acesta era pămîntul lui şi era frumos, chiar şi cu neajunsurile lui ; era recunoscător întîmplării care făcuse ca el să se nască aici. În clipa aceea ştiu că nu i-ar păsa de loc dacă ar muri ajutînd să dispară zgura care împiedică bucuria generală. Acolo, pe marginea insulei, pe cheiul însorit, în faţa apei liniştite, uită de visurile de mărire ale bătrînului Cedrón şi de imboldul obîrşiei mizerabile. Fernando avea dreptate.

Machado modificase în 1928 Constituţia ca să poată rămîne la putere pînă în 1937. Era o dictatură. La 20 mai 1929 au avut loc mari festivităţi oficiale. Machado primi delegaţii din toată lumea ca să-şi satisfacă grandomania. Situaţia economică începuse să se clatine.

Gabriel se mută de la pensiunea din strada Neptun într-alta de pe strada San Lázaro, mai respectabilă, cum se cuvenea unui avocat tînăr. Lua parte des la întîlnirile de la cafeneaua *Vista Alegre*, foarte frecventată de studenţi.

În 1930 se decretă o reducere de salarii şi în mai poliţia deschise focul, la Artemisa, la un miting al naţionaliştilor.

Într-o noapte, ieşind de la *Vista Alegre*, Fernando îi spuse lui Gabriel că sosise momen-

tul să acţioneze. Nu se mai putea merge doar cu simple discuţii de cafenea. Gabriel ştia că se conspiră şi-l întrebă pe Fernando dacă asta înseamnă că-l invită să se alăture unui grup de acţiune. Fernando nu vru să răspundă. „O să-ţi spun la timpul potrivit." Acum voia să ştie numai dacă ar fi de acord. Gabriel îi spuse că da.

Trei săptămîni după aceea, Fernando veni la pensiunea din San Lázaro. Gabriel făcea baie, tocmai sosise de la birou. Fernando îl aşteptă în hol, pe sofa, sub icoana Sfintei Inimi, lîngă perna de catifea. Gabriel ieşi din baie în maiou, Fernando îi spuse că dacă vrea, astăzi poate merge la o întrunire. Gabriel intră în cameră şi se îmbrăcă repede.

Întrunirea avea loc într-o casă din Vedado — pînă acolo făcură un drum lung cu tramvaiul — în căsoaia veche a profesorului Higinio Martel Veló. Fură conduşi într-o cameră plină cu cărţi, în spatele imobilului. Fernando îşi prezentă tovarăşii : Songo Tullar, Carlos Ríos, Ramón Bastida, Saúl Broa, Titico Petrillo, René Delón şi Tony Arcona. Exista un obiectiv imediat : să se facă agitaţie, să se pregătească condiţiile pentru revoluţie. Vorbiră de Alejandro Sánchez Arbano, care îi orientase în privinţa tacticii, cu puţin timp înainte de a se îmbarca pe ascuns şi a fugi de urmărirea copoilor : trebuiau cîştigate asociaţiile studenţeşti din Universitate şi transformate în instrumente principale de luptă. În timp ce discutau, se auziră bătăi în uşă. Soneria se auzi o dată, de două ori, de trei ori. Toţi rămaseră tăcuţi, atenţi, aştep-

tînd să-i vadă pe copoi dînd buzna. Martel Veló se duse să deschidă. Era Sellén Gutiérrez, care întîrziase. Rîseră și glumiră un timp ca să risipească încordarea. Întrunirea se termină la miezul nopții.

Gabriel intră treptat în mișcarea revoluționară. Luă parte la multe întruniri. Fernando fu inclus în grupurile de acțiune. Închirie un garaj pe care-l transformă în centru de operațiuni. Noaptea se închidea acolo ca să pilească nipluri și să le umple cu dinamită. Lui Gabriel nu-i plăcea violența.

Prigoana se întețise și mai mult. Închisorile erau pline. Fernando pleca în fiecare noapte să pună bombe. Ținea între dinți un trabuc marca *Romeo și Julieta* și cu el aprindea fitilurile de trei minute. Încordarea îl făcea să mestece trabucul și la a treia bombă nu mai rămăsese decît cu un chiștoc, care-l făcea să scuipe des. Apoi, zgomotul exploziei îl scăpa de presiunea din piept. Gabriel începu să-l însoțească în ieșirile acestea.

La ultima ieșire, din septembrie, Fernando îi spuse că a fost constituit Directoratul Studențesc, care va fi organul conducător al luptei studențești, și că marți 30 vor demonstra pe străzi pînă la casa Enrique José Varona.

La 30 septembrie Gabriel nu se duse la serviciu. Guvernul era pregătit. Străzile din apropierea Universității erau pline de patrule călări. Îi văzu pe prietenii lui Fernando — acum și prietenii lui — lîngă *Alma Mater*, încordați, tăcuți. Cineva spuse : „Spre parcul Alfaro și de

acolo la Palat". Se schimbase lozinca. Protestul va fi pentru urechile tiranului. Porniră.

Cineva strigă: „Moarte lui Machado! Jos tirania!" Gabriel se gîndi c-ar putea să moară pentru patrie, că o să moară, că nu-i pasă, pentru că pămîntul acesta merita viața lui. Asta îl exaltă şi-l făcu să alerge spre uniformele albastre. Se apropiau de strada Infanta şi se auzeau focuri de armă izolate. Gabriel luă două pietre şi le aruncă cu furie asupra grupului de polițişti. Văzu cum unul dintre ei aluneca de pe şa, fără să-i curgă sînge, dar cu mişcări moi, necontrolate.

Era mîndru de el, de prietenii lui, chiar şi de trecătorii care aveau un rol pasiv şi alergau pe sub porticuri, pînă şi de gospodinele ce închideau uşile în grabă, în aşa fel încît zgomotul de uşi trîntite alterna cu împuşcăturile şi țipetele. „Jos imperialismul yancheu! Jos tirania!"

Văzu un student voinic croindu-şi drum cu pumnii prin pădurea albastră. Gabriel îl imită. Fu respins cu o lovitură puternică în coaste, îşi pierdu echilibrul şi căzu jos. Aerul îi ajungea cu greu în plămîni şi respiră adînc de cîteva ori. În jurul lui, o mare de pantofi mişcîndu-se iute. Se ridică în picioare, gîfîind. Văzu un tînăr cu aer de poet romantic, luptîndu-se cu un polițist şi căzînd apoi străpuns de un glonte în spate. Mai tîrziu află că se numea Felo Trejo.

Manifestația coborî pe San Lorenzo. Se auzeau tot mai multe strigăte şi uşi închizîndu-se. Ajungînd în parcul Maceo simțiră răcoarea vîntului ce bătea dinspre mare. Pe străzile Gervasio

şi Belascoaín, un zid de gloanţe: toţi poliţiştii de la Circa a V-a trăgeau asupra studenţilor. O bătrînă pică rănită lîngă un chioşc cu fructe. Manifestaţia dădu înapoi. Gabriel alergă pe strada Gervasio pînă acasă la Fernando. Mama striga: „Anarhia! Anarhia!“ Laurita îl duse în camera din fund, lîngă bucătărie. Gabriel se întinse pe pat. După un sfert de oră sosi Fernando. Hotărîră să rămînă acolo pînă se va linişti şi să plece în noaptea aceea.

După-masă plouă tare. Gabriel vru să meargă la serviciu, dar Laurita îl convinse că era periculos. Fernando plecă pentru o oră şi se întoarse cu veşti: Torriente şi Figueras răniţi, Trejo pe moarte, mare agitaţie în toată Havana.

Totul începe în martie

Carlos îl invită la petrecerea de la Ana Mendoza. Dascal zîmbi : vocea îi ajungea de departe, providențială. N-avea costum și balul era de epocă. Carlos insistă : numai extravaganții au să vină în costume din secolul optsprezece. „Bine, atunci în smoking." Închise telefonul.

Gustavo Duarte îi ceruse să treacă pe la cinci pe la Compania de electricitate să ridice un plic confidențial, pe care i-l trimitea mister Wheeler. Întorcîndu-se la birou, Dascal răsfoi ziarele. Pe pagina a cincea din *Diario de la Marina* citi :

FRANȚA ÎN SECOLUL AL OPTSPREZECELEA

„De o neobișnuită strălucire promite a fi balul «Franța în secolul al optsprezecelea», ce va avea loc astă-seară la reședința soților Mendoza de la Guardia. Invitațiile lui Winston Mendoza, cunoscutul *sportsman*, și ale soției sale, Ana de la Guardia, atît de amabilă, au fost primite, de cîteva săptămîni, de cele mai bune familii de la noi.

Mari pregătiri se fac în vederea acestui *clou de la saison.* Decorațiile aparțin cunoscutului artist Mario Arellano, care a reușit să reproducă o ambianță franceză la reședința fami-

liei Mendoza, în *faubourg*-ul din Alturas de Miramar.

Formaţia *Chavales de España* va fi o altă importantă contribuţie la acest succes social. Cunoscutele şi apreciatele lor melodii vor delecta pe *happy few*[1]. *Chavales* au fost îmbrăcaţi în mod special pentru această ocazie de Mario Arellano, care a selecţionat livrelele pajilor lui Ludovic al XV-lea pentru cunoscuţii artişti spanioli.

Domnişoarele din cea mai bună societate se vor îmbrăca în costume de epocă, comandate la casele de modă cele mai luxoase. Ismael Bernabeu, cunoscutul *couturier*[2], a creat trei delicioase modele pentru *madame* de Maintenon, *madame* Dubarry şi *madame* de Pompadour. Melly, distinsa modistă, pregăteşte un model Maria Antoaneta, care va fi un adevărat *succès*.

Soţii Mendoza de la Guardia oferă această elegantă recepţie lumii bune de la noi, în onoarea fiicei lor Ana, care a terminat de curînd *The Sacred Heart* din Duchesne, New York."

Pe aceeaşi pagină, cu trei coloane mai la dreapta, Dascal citi :

LOGODNA CEDRÓN — SILVA

„O plăcută ştire, care, fără îndoială, va constitui un motiv de bucurie pentru numeroşii lor prieteni, este logodna domnişoarei María del

[1] Puţinii fericiţi (engl.).
[2] Croitor (fr.).

Carmen Cedrón Guiral cu corectul tînăr Antonio Silva. Ea este fiica senatorului republicii, ilustra figură a vieții noastre publice, Gabriel Cedrón, care în zilele acestea se restabilește după operația avută în urma nefericitei întîmplări de săptămîna trecută, și fiică a interesantei Ernestina Guiral.

Tînărul este fiul *clubman*-ului și distinsei personalități din lumea afacerilor, Antonio Silva, și al elegantei sale soții Fanny Hearns.

De îndată ce sănătatea tatălui logodnicei o va permite, se va oferi o masă amicilor intimi, pentru a pecetlui această legătură de dragoste."

Ana de la Guardia luă telefonul și vorbi cu bucătarul-șef de la *El Carmelo*: totul era în ordine, gustările erau gata și se așteptau camioanele. Închise telefonul și își revăzu în carnețel, cu un pix aurit, problemele nerezolvate. Anita, la coafor, își aranja părul într-un chip complicat, care să meargă cu rochia. Ana telefonă la coafor și vorbi cu fiică-sa. Totul merge bine. Respiră liniștită și se sui în cameră să se odihnească.

În ultimele zile fusese un du-te-vino înnebunitor. Chiar și azi, în casă, se lucra mult. Tîmplarii terminau de pus două covoare Beauvais, cu scene de vînătoare regală, luate cu chirie de la magazinul de antichități *Candas*. În grădină au pus cîteva vase mari de teracotă, împodobite cu ghirlande și trandafiri, împrumutate de la contesa Valle de Rojas, care le-a adus de la moșia ei din Matanzas, special pentru ocazia

aceasta. De tavanul sălii fusese prins un candelabru de bronz şi cristal de rocă.

Ana de la Guardia intră o clipă în camera fiicei sale, să mai vadă o dată costumul pe care fata ei o să-l poarte în seara aceasta : un costum de mătase, reproducîndu-l pe cel al lui *madame* Bergeret de Grandcour, aşa cum apărea în portretul făcut de François Boucher[1] ; numai în alb, cu excepţia unei funde mari albastre în talie şi a funduliţelor de la mîneci. Va fi o seară divină.

Era satisfăcută. Totul ieşise după cum fusese plănuit. La urma urmelor, banii nu sînt făcuţi tocmai pentru aceste mici plăceri ale vieţii ? Winston se plîngea de toate cecurile pe care le semnase, dar fata o să-şi aibă balul ei, un bal mare, cel mai frumos din sezon. Poate că numele ei se va păstra de-a lungul timpului, în analele sociale : Balul familiei Mendoza de la Guardia, alături de Balul Roşu de la Country, de Balul Pietrelor Preţioase şi al altor baluri celebre. Era important, la vîrsta Anitei, să-şi facă legături cu lumea bună. După balul acesta, o să fie invitată la toate recepţiile, cocteilurile, mesele şi balurile importante şi o să-şi mărească tot mai mult cercul de prieteni. Cu timpul, se va mărita — asta o ştia ea bine — şi trebuia să se mărite cu cineva de vază şi — de ce nu ? — cu cineva cu bani. Se spune că banii nu aduc

[1] *François Boucher,* pictor şi gravor francez (1703—1770).

fericire, dar ajută mult s-o obţii. Cheltuiseră o grămadă de bani cu fata asta : guvernantă franţuzoaică, colegiu, rochii, club, lecţiile de pian, de engleză, de tenis, călătoria în Italia, Institutul *Sagrado Corazón* din Duchesne. Acum ar trebui să dea peste un soţ bogat, care s-o întreţină la fel, fără să-i lipsească nimic. Ea îi repeta mereu Anitei : tatăl tău şi cu mine sîntem interesaţi să te măriţi cu bărbatul pe care-l va alege inima ta, deşi ştim cu toţii că banul e aşa de important, încît nimeni nu-ţi va atrage atenţia, dacă nu are o poziţie bună în lume.

Doi tineri foarte interesanţi o curtaseră în ultima vreme : Carlos Sarría Santos şi Francisco Javier Vallejo : corecţi, de cuvînt, şi cu un viitor sigur. Vor fi nişte soţi excelenţi. Fata nu trebuia forţată. Bineînţeles, îi atrăsese atenţia Anitei că ea putea alege liber pe unul din cei doi. În seara aceasta o va însoţi Francisco Javier ; a fost multă bătaie de cap, pentru că lucrurile acestea nu se pot spune pe faţă, nu e vorba să pui mîna pe telefon şi să spui : Carlos sau Francisco Javier, vreţi să-i ţineţi companie Anitei la balul nostru ? Nu, aşa ceva nu se putea. A trebuit să se vorbească cu Rosario Cámara, pentru ca ea să vorbească cu Peter Figueroa, pentru ca acesta să vorbească cu Francisco Javier şi discret, foarte discret, să se sugereze invitaţia. A ieşit bine. Francisco Javier a chemat-o la telefon pe Anita, pentru a i se oferi drept partener. Apoi îi făcu o vizită, pentru a stabili detaliile. Fireşte că trebuia

să-şi facă un costum în ton cu cel al Anitei. Au ales costumul contelui Meulan, înfăţişat de Drouais [1] : ciorapi albi strînşi pînă la genunchi, pantaloni negri, veston negru, manşete şi gulere brodate, reverele, marginile vestonului cu galon de argint — într-un cuvînt, ceva serios şi strălucitor în acelaşi timp.

Ana de la Guardia intră în baie şi îşi desfăcu fermoarul rochiei gri. Corsetul necesită un efort mai mare. Eliberîndu-şi ţesutul adipos din încleştare, răsuflă uşurată, se scărpină cu furie şi plăcere şi îşi puse o cămaşă de noapte roz. Totul ieşea bine, admirabil de bine. Ce binecuvîntată e lumea asta, Dumnezeule! Acum îi rămînea doar să-şi facă lunga siestă de fiecare zi, ca la şase să fie în picioare, punînd la punct ultimele detalii. Adormi de îndată.

Un paj, în livrea Ludovic al XV-lea, aduna invitaţiile la uşă. Carlos şi Dascal îl salutară pe Winston Mendoza, care, cu un pahar de *jaibol* în mînă îi saluta pe cei sosiţi, spunîndu-le cîteva cuvinte de spirit. Străbătură casa pînă ce ieşiră în grădină, apropiindu-se de bar, care era lîngă un şir de palmieri ornamentali. Cerură două *scotch*-uri cu apă.

Florentino Cossío îi explica lui Ismael Aguirre o afacere bună. Era vorba de strîngerea unui capital de o sută de mii de *pesos* pentru crearea

[1] *Hubert Drouais,* portretist şi miniaturist francez (1699—1767).

unei companii de construcţii de locuinţe. Banca Bandés o să pună la dispoziţia companiei cinci milioane, din care un milion şi jumătate va fi pentru „ungerea roţilor". Restul le va rămîne curat, ca să înceapă operaţia. Ismael Aguirre asculta atent. Nu era un lucru la care să te poţi hotărî pe loc, spunea Florentino, mai trebuie să laşi să treacă puţină vreme.

Tany Montalvo discuta la o distanţă respectuoasă cu Yuyi Cruz, deşi toată lumea ştia că trăiesc împreună. Cînd Bernabé Garoz pleca după-masa la Banca Comercială, Tany, soţia lui iubită, vizita apartamentul lui Yuyi. Duminicile Yuyi şi Bernabé jucau pocher la *Vedado Tennis.* Asta îi amuza pe toţi.

În ultima vreme se spunea că Yuyi Cruz e homosexual. Continua să aibă *liaison*[1] cu Tany, ţinînd seama de cadourile scumpe pe care ea i le făcea. Pe Yuyi îl corupsese Pedro Pablo Rocha, preşedintele fabricii de tutun *Rocha S. A.*, folosind-o drept momeală pe nevastă-sa. Pedro Pablo era însurat cu nespus de frumoasa Lucrecia Alvarez şi organiza orgii la el acasă, unde participa şi Lucrecia, care după cum se zvonea, era lesbiană.

Din tot ce se povesteşte la o masă de joc, nu trebuie să crezi mai mult de jumătate, spunea César Palacio, deşi toţi de la masă ştiau că César încerca să spulbere bîrfele despre recenta petrecere de la moşia sa, Mirador, cînd

[1] Legătură (fr.).

în piscină s-au scăldat, goale, toate fetele de la cabaretul *Bellevue.*

În jurul orei unsprezece sosi gaşca de la *Baltimore :* Sapo Ardura, Tanque Ordóñez, Johnny Díaz, Zubiarre şi Cacharro. Trecură în salon, după ce îl salutară pe Winston Mendoza cu strîmbături şi glume picante.

Cacharro îşi băgă pieptenul în vasul mare de punci, care se afla pe masa din sufragerie şi se pieptănă încet în faţa oglinzii veneţiene. Unul din chelneri îl anunţă pe Winston Mendoza. Un flacon cu miros urît pocni la puţin timp şi Winston strînse grupul în hol şi le spuse, mîniat, că dacă vor continua să se poarte necivilizat, o să trebuiască să anunţe poliţia şi că va face acest lucru, cu toată prietenia pe care o avea pentru familiile lor.

Jimmy Buigas era furios, fiindcă venise îmbrăcat ca Ludovic XV, iar Nelson Simoni şi Bernardito Armenteros erau îmbrăcaţi la fel. Margarita purta un costum frumos — Maria Antoaneta. Toată lumea vorbea la masa Anitei Mendoza şi a lui Francisco Javier. „E curios, spuse Francisco Javier, că nimeni n-a venit îmbrăcat în Ludovic al XVI-lea". Existau două Pompadour, o Dubarry, un conte Fersen, iar Juancito Solís apăru ca Robespierre, dar nimeni nu făcea caz, fiind foarte excentric.

Tany Montalvo răspunse cu o anumită emfază la salutul lui César Palacio. Ar fi putut fi un „Bună" sec, cu un „u" mai scurt decît „ă" ; poate un „Bună" afectuos, dar maşinal, cel pe

care-l auzim de obicei ; sau un „Buună" prietenos, care dovedește simpatie fără a merge mai departe. Tany Montalvo spusese însă „Buună" ; „u"-ul acesta prelungit fusese emis în chip descendent. Și aceasta era în mod evident o cochetărie, preambulul unui flirt.

César captă mesajul, însă era prea obosit în seara aceasta. Nu evită discuția cu Tany, dar nu se abătu cu ea pe căi nepermise : vorbiră despre călătorii și terminară conversînd despre Paris și New York. César ar fi preferat New York-ul „unde se poate mînca orice fel de mîncare din lume", și Tany spuse că îi place mult Parisul, care era „foarte blînd și avea aerul parfumat". New York-ul era pentru Tany imperiul mașinii ; lumea se împinge, se simt mirosuri urîte. César spuse că la Paris e bine fiindcă sînt cabaretur, dar că la New York e mai multă viață.

Fabio Pedroso își pierduse portofoliul ministerial în timpul ultimei crize, dar nu-i păsa prea mult : mai fusese ministru de cîteva ori și-o să mai fie. Discuta într-un grup, în timp ce nevastă-sa, prea frumoasa Cecilia Agüero, cocheta cu un tînăr campion de natație de la *Tennis Club*. Cecilia trăia aproape în văzul lumii cu tînărul acela. În fiecare după-masă, în timp ce Fabio juca pocher la primul etaj al clubului, Cecilia și complezentul ei efeb făceau baie în piscină, mîngîindu-se în văzul tuturor.

Era cunoscută întîmplarea cu Fabio, care atunci cînd fratele său îi reproșa că s-a căsătorit cu o femeie de două ori mai tînără ca el, care-l înșela

pe față, răspunsese că înșelată era ea, pentru că își luase drept povară un bătrîn ca el.

Balul era strălucit și Ana de la Guardia era mulțumită. Toți care se numeau Aspuru, Bacardí, Crusellas, Gómez Mena, Sarrá, Lobo, Falla, Azqueta, Entrialgo, del Valle, Cárdenas sau Tarafa, se aflau în seara aceasta aici. Erau de asemenea mulți invitați care n-aveau nume ca acestea, dar aspirau să devină egalii celorlalți, cu timpul. Pentru a ajunge la ei, trebuiau să se agațe de ei. Cum spunea Johnny Díaz: „Trebuie să te pui în circulație". Cel care juca astăzi zaruri cu Florentino Cossío la barul de la *Yacht Club*, mîine i-ar putea vinde o bună asigurare în biroul său.

Carlos Sarría se duse să ia loc la masa Anitei Mendoza și Dascal nu vru să-l însoțească. De la bar o văzu pe Cristina la brațul lui Alejandro, în timp ce pășeau pe gazon, salutînd mesele. Cristina arăta foarte bine. Femeia aceasta putea să arate necrezut de bine. Avea zilele ei bune. Azi ar putea face dragoste cu ea cu plăcere. Ea sau *whisky*-ul? Pentru că o femeie urîtă plus un Martini, egal: o femeie plăcută; o femeie plăcută plus un Martini egal cu una atractivă, și iar plus un Martini — cu una irezistibilă. Nu, Cristina nu era urîtă, chiar și la trezie. Este o femeie frumoasă și plăcută. Ar fi trebuit s-o cheme la el săptămîna asta, dar nu voia să fie văzut cu ea astă-seară. Dascal intră în casă și se așeză în salon pe o sofa.

Frumoasa Cecilia Agüero intră buzna și se trînti pe sofa lîngă Dascal.

— Din ce-am scăpat!

— Din ce? întrebă Dascal.

— Nesuferitul de Tacho Gómez m-a urmărit. E imposibil.

— Da, asta spune toată lumea.

— E plăcut aici. Afară e răcoare. Nu știu cum îl suportă Fabio.

— Fabio e un om mare, spuse Dascal, un mare om politic. Trebuie să fii mîndră că ești soția lui.

— Crezi? zîmbi Cecilia.

— Așa spune toată lumea.

— Nu știu. Înainte de a ne căsători și eu credeam asta, dar de cînd i-am văzut un neg așa de mare — arătă cu degetele — pe fesă, nu-l mai pot lua în serios. Și-apoi, poartă ciorapi lungi și jartiere. Tu porți ciorapi lungi? Cecilia se apleacă și ridică cracul pantalonilor lui Dascal. Vezi! Tu ești modern.

— Asta o știai cînd te-ai măritat.

— Acuma, însă, lumea mă respectă. Un om în vîrstă știe să ocrotească.

— Cum te respectă?

— Nu știu, se înclină ca să mă salute și celelalte. E ceva ce se simte.

— Îți place să fii respectată?

— Da, să mă respecte lumea bună. Asta-mi place.

— Îți place să te respect și eu?

— Nu, tu nu, tu ești la fel ca mine. Noi trebuie să ne distrăm.

— Tu te distrezi destul, Cecilia.

— Uneori da, alteori nu. Cînd Fabio are chef să stea cu prietenii lui acasă, e așa de multă plictiseală. Dacă-i pui la un loc faci cîteva secole.

— La *Tennis Club* e mai amuzant, nu-i așa ?

— Da, la *Tennis Club* e mai amuzant.

— În piscină ?

— Oriunde. Cecilia evită să răspundă la aluzie.

— Ți-ar place să ne distrăm împreună ?

— Dacă mi-ar place ? Da.

— Îți sînt antipatic ?

— Nu, dar ești prea vanitos.

— Cum vanitos ?

— Asta se simte. Te-am văzut. Ai o mutră serioasă și nu știi să spui un banc. Și-apoi nu ești genul meu.

Cecilia deschise ochii, în timp ce privea spre grădină.

— Vezi că vine Tacho. Dacă te întreabă, spune-i că nu m-ai văzut.

Cecilia Agüero se îndreptă spre terasă și dispăru după jaluzelele de bambus care despărțeau sufrageria de vară.

Nu era Tacho. Johnny Díaz luă locul Ceciliei. Își aprinse o țigară. „Te distrezi“ întrebă. „Ca de obicei“, răspunse Dascal. „Eu nu. Mor de plictiseală“, spuse Johnny. O milă infinită și profundă. (Johnny Díaz se simte mîndru ca un rege că se află în casa Mendoza. Johnny face pe blazatul, drept culme a pretinsei sale eleganțe.) Carlos Sarría i-a povestit cele întîmplate cu Johnny, care în fond nici n-avea dreptul să poarte acest titlu. Acasă îi spuneau Juanito, era băiatul unui negustor de pe Murralla și voia să

forţeze intrarea sa în lumea bună. Juanito era membru al Cazinoului Spaniol şi era adesea invitat la *Yacht* şi la *Baltimore*. Nu reuşise să-l convingă pe taică-său, un castilian îmbogăţit din comerţul cu mătăsuri, să se înscrie într-unul din cluburile selecte. Era deseori menţionat în cronicile mondene din ziare, pentru că mergea peste tot. După părerea lui Tanque Ordoñez, Juanito avea de gînd să se căpătuiască prin însurătoare. De cînd începuse să se vorbească de balul de la Mendoza, s-a pus pe capul lui Carlos să-i facă rost de o invitaţie. Carlos îl făcu să aştepte două săptămîni înainte de a-i da răspunsul. Cum nu voia să împingă cruzimea pînă la limită, îl invită în cele din urmă. Da, Juanito era foarte mulţumit că se află aici şi că este Johnny. Dascal se gîndi că Johnny era o parte din el însuşi şi căută să plece din faţa acestei oglinzi enervante. Termină de băut *jaibol*-ul şi se despărţi de tînăr cu gesturi reci. Se întoarse la bar, ca să mai ia ceva de băut.

María del Carmen Cedrón primea alături de Tony felicitările pentru logodnă şi întrebările cu privire la sănătatea ilustrului ei tată. „Foarte bine, acum este acasă. Nu, încă n-am stabilit data." Tony se despărţi de María del Carmen după ce-i spuse ceva la ureche ; Dascal profită, ca să se apropie de ea.

— Cui se datoreşte minunea asta ? exclamă María del Carmen.

— Ce minune ? Minunea întîia : că mă aflu în casa aceasta, sau minunea a doua : că am venit să te salut ?

— M-a surprins însă să te văd așa deodată.

— Am citit în ziare știrea și voiam să te felicit.

— Mersi, spuse ea strîmbînd ușor din nas, într-un chip stereotip și plăcut.

— Tony Silva e înotător, nu-i așa?

— Vîslaș. Nu-i nimic din ce-ți închipui. Un om foarte cumsecade. E un om.

— Și ce-mi închipui eu?

— Nu știu, că o fi vreun fecior de bani-gata.

— Nu-mi închipui nimic. Am pierdut capacitatea de a-mi închipui. În țara aceasta realitatea întrece tot ceea ce își poate cineva închipui.

— Cel puțin rămîi tu ca să salvezi Cuba.

— Nu mai rîde de mine.

— Nu rîd, spuse María del Carmen, continuîndu-și ironia: E bine că știu că rămîi tu, liniștit, să ne judeci pe toți.

— Nu judec pe nimeni. Cel puțin lasă-mi dreptul la luciditate, atunci cînd am acces la ea. Și tu a trebuit să te menții lucidă.

— Niciodată n-am fost chiar așa de lucidă.

— Nu ca nevasta lui Tony Silva.

— Azi ai nevoie de un bun psihiatru.

— Poate că ai dreptate.

— Cu siguranță că ai nevoie. Ce vezi tu rău în a fi nevasta lui Tony Silva?

— Nimic, că ai renunțat la luciditate. Nu-i nimic, pentru a semna cecuri nu-i nevoie să gîndești.

— Rămîi ca să-l cunoști. Se vor dărîma toate teoriile tale.

— Nu, mulțumesc. Azi mi-au asigurat partea mea de acțiuni neplăcute ; deși e bine de știut că tu însăți te-ai convins.

Dascal se depărtă cu pași repezi, ca să scape de clipa de tulburare. Trecînd pe lîngă fîntînă, Tanque Ordoñez îl salută.

— Ei, bătrîne. Ce plasă am luat !

— Ce anume ? întrebă Dascal.

— Cu ceaiul ăsta. Bătrînul vrea ca totul să fie în ordine, nici nu te lasă să te distrezi.

— Care bătrîn ?

— Winston Mendoza. Noi plecăm. Nu vii cu noi ?

Dascal acceptă. Se întîlniră la locul de parcare. Erau acolo Zubiarre, Johnny și Sapo. Cacharro întîrzie ; tocmai îi ascultase pe *Los Chavales* cîntînd *Feuilles mortes*. Se urcară în Mercury-ul decapotabil al lui Cacharro. „Unde mergem ? La *La Prieta*. Nu, e prea departe. Haidem la *Sans-Souci*. La ceva mai bun. La *La Prieta*, băieți, la *La Prieta*. Acolo e ceva ca lumea."

Hotărîră să meargă spre *La Prieta*. Găsiră casa cu luminile stinse. O zi fără clienți. *La Prieta* își trimisese devreme fetele la culcare. Bătură în ușă pînă ce Amarilis le-o deschise : un puști mulatru, slab, care purta cămăși imprimate. Cînd deschise, îl împinseră și Amarilis protestă : „Toate dorm. Băieți ! Ce lucru e ăăsta ?" Tanque strigă : „Prieetaaaa !" Johnny dădu drumul la radio la maximum. Cacharro începu să facă haltere — făcînd mișcările numite *press, clean and jerk* — cu un lampadar

greu ; Sapo îl corecta : „Nu merge, ai îndoit genunchii la *clean*. Acum îndoi spatele la *press*."

La Prieta ieşi înfăşurîndu-se cu un halat. Tanque îi ceru să le trezească pe fete, iar Prieta îi spuse s-o şteargă, în timp ce-şi făcea un nod tare la cordonul halatului. Zubiarre deschise frigiderul din bucătărie şi bău un pahar cu lapte. La Prieta îi strigă să iasă de acolo ; Zubiarre îi spuse că băutura îi provoacă aciditate.

Cacharro continua să facă haltere şi Amarilis se aşeză să vadă cu atenţie cît de voinici sînt băieţii. Atunci se auzi un strigăt. Una din fete intră în salon cu părul despletit. Zubiarre se băgase în patul ei trezind-o brusc. „Amarilis, cheamă poliţia !", spuse La Prieta. Amarilis nu se mişcă şi atunci La Prieta puse mîna pe telefon. Amarilis spuse : *„Ay*, ce dandana !" Cacharro fu de părere că era mai bine să plece, că altfel o să se termine urît. În uşă, La Prieta le strigă : „Duceţi-vă învîrtindu-vă !"

Se urcară în Mercury şi hotărîră să meargă la cafenelele de pe plajă. „Sîntem tare beţi", spuse Johnny şi Tanque răspunse : „Ei şi ?"

La cafenelele de pe plajă muzica stridentă a tonomaturilor învăluia totul cu voci nazale şi sunete modulate de flaute. Pe trotuar se deplasa un curent uman excitat, în căutarea unui obiect care să-l depersonalizeze. Zgomotul împuşcăturilor de la trasul la ţintă. Tejghelele pline de sticle de bere. Mulatre cu şolduri protuberante şi rochii ajustate, erau însoţite de mulatri, care pocneau din buze în ritmul muzicii mecanice

(purtau pantaloni „pîlnie“ şi pălării cu borul îngust, panglică şi pană).

Tanque ţinea în mînă o puşcă veche calibru 22 şi ţinti spre o lumînare. „N-o nimereşti“ spuse Sapo. Tanque apăsă pe trăgaci şi stinse lumînarea. Îl felicitară cu toţii: Cacharro, Johnny, Zubiarre scoţînd exclamaţii de bravură, Tanque se întoarse spre stradă cu Winchester-ul ruginit. Cel cu ghereta îl zgîlţîi de umăr: „Alo, aici, aici“. Tanque învîrtea puşca în cercuri concentrice căutînd o ţintă mobilă.

Se apropia un autobuz. Tanque privi grămada de fierărie scîrţîind şi dezintegrîndu-se şi ochi asupra roţii. Ţinta se învîrtea şi Winchester-ul se mişca imperceptibil, ţintind o linie imaginară de puncte de suspensie, urmată de cauciucul produs de *mister* Firestone. Glonţul o porni.

Zgomotul împuşcăturii se confundă cu alte împuşcături ale altor trăgători, cu *guarachas*, cu trompetele de la mambro şi cu rîsetele mulatrelor vesele, iar cauciucul se dezumflă cu un şuierat puternic. Pasagerii începură să coboare în timp ce şoferul controla cauciucul. Grupul observa mica ispravă în linişte. Tanque era hotărît să-i facă să-l laude în cor. Apăsă din nou pe trăgaci. Glonţul intră ca un cuţit în untul moale al caroseriei portocalii, afumate. „Ei, drace, ăştia ne împuşcă!“ strigă şoferul. Un negru îmbrăcat în alb, care tocmai cobora, îşi pierdu echilibrul, grăbindu-se să pună piciorul pe pămînt, şi căzu într-o groapă plină cu noroi; rămase acolo resemnat şi jalnic, fără să ştie cum să iasă din pestilenţiala depresiune a

asfaltului, ca unul care a suferit o mare nenorocire şi nu-i dă prin cap ce să facă, să cheme dricarii ori să-nceapă a plînge.

— Haideţi repede de aici! spuse Sapo.

Alergară, pe traiectorii în zigzag, printre mulţimea care se îngrămădise în faţa cafenelelor. Dădură trei colţuri înainte de a se opri la *Pennsylvania.* Dascal simţea că inima îi bătea să-i sară din piept; ridicol, într-o situaţie absurdă: alergînd din cauza năzbîtiei copilăreşti a unui om mare, ferindu-se de poliţie. Se molipsise de bucuria elementară a celorlalţi. Portarul îi invită înăuntru, trasînd linii sinuoase cu mîinile, parcă ar fi descris suprafaţa unui obiect curb, făcînd tot timpul cu ochiul şi sfîrşind prin a-şi săruta cu foc toate degetele.

Intrară. Era un întuneric beznă. Merseră la bar şi toţi cerură *whisky* cu apă. Un răpăit de tobă, urmat de o bătaie de talgere, anunţă începerea spectacolului. „Bună seara, doamnelor şi domnilor! Direcţia cabaretului *Pennsylvania* are deosebita plăcere să vă prezinte primul *show* [1] de astă seară..." Prezentatorul avea o mustaţă neagră, deasă şi o guşă pronunţată. Repetă: *„Good evening, ladies and gentlemen! Pennsylvania's night club management proudly present the first evening show..."*

Primul număr fu un cîntec: chiar prezentatorul cînta *Valencia,* în falset, căutînd să facă dovada că talentul său muzical consta într-un

[1] Număr în reprezentaţie (engl.).

maraton de exerciţii respiratorii. Al doilea fu anunţat: *„Doris and Luigi,* dansuri internaţionale.“ Băură pînă se termină spectacolul, uitîndu-se din cînd în cînd spre ringul luminat de un reflector violet. Ultimul număr era „Cuqui şi Ramón, dansatori de rumba, care au apărut pe cele mai bune scene din lume“. Legănîndu-şi teribil şoldurile, Cuqui se avîntă pe ring urmată discret de Ramón.

Sapó urmărea, cu tot corpul, bătaia înfocată a tobelor şi în ritmul lor îşi tîrî picioarele pînă la orchestră; ceru muzicantului *tumbadora* şi începu s-o lovească frenetic. Cuqui se văzu nevoită să se sucească exagerat de mult ca să se poată menţine în noul ritm dezlănţuit. Ramón obişnuit cu rumbele fine, nu putea ţine pasul. Tanque intră în ring şi deveni partenerul lui Cuqui, care purta pantaloni foarte scurţi. Prezentatorul se uita consternat, dar muzicanţii rîdeau şi se amuzau de programul neaşteptat, de parcă l-ar fi detestat pe Ramón. Sapó continua să bată *tumbadora,* Tanque să se răsucească cu Cuqui, iar Johnny, Zubiarre, Cacharro şi Dascal îi acompaniau de pe margine, bătînd din palme, pînă ce Tanque obosi şi se întoarse la bar, ştergîndu-se de sudoare, în timp ce se auzeau aplauze.

Dascal se simţi străin, fals, în fiecare gest şi în fiecare cuvînt plutind într-o atmosferă rarefiată care îi era străină. Toate astea i se păreau idioate, gratuite.

„Unde mergem? Nu ştiu, tu ce spui, Tanque? Habar n-am, întreabă-l pe Luis. Luis, tu ştii

vreun loc bun? Eu mă întorc la bal. Cum la bal?"

— Nu ne strica cheful!

— Nu, nu; băutura nu mi-a făcut bine.

— Şi atunci, de ce te mai întorci?

— Sîntem aproape de Mendoza. Cine mă poate lua pînă acolo?

— Johnny, lasă-l în pace. El ştie ce vrea, n-o să-l obligăm.

— Noi te lăsăm.

— Nu vă deranjaţi, am să iau un taxi.

Sala era goală, zgomotul venea de departe, din grădină. Luis se prăbuşi într-un fotoliu. La masa de alături, bine amplasată pentru a-i sublinia demnitatea: Cartea de aur a Societăţii din Havana. Începu s-o răsfoiască şi se opri la o pagină:

SARRÍA MENA, Alejandro — Cristina Santos de, Moşier

Reprezentanţa: Mercaderes 217. Tel.: M-1313

Calle 13 entre A y B, Vedado. Tel.: B-3246

COPII

Carlos

Cluburi: H. Y. C., C. C. H., H. B. Y. C. C. şi V. T.C.

Los Chavales cîntară la cerere *In the Mood.* La început, cînd s-a cîntat *guarachas* şi *paso doble,* dansul te distra. După miezul nopţii începură *blue* şi *bolero* şi dansul deveni un stimulent de senzualitate. Perechile dansau fără să

se mişte mult, cu obrajii lipiţi şi privindu-se din cînd în cînd în ochi.

María del Carmen şi Tony dansau foarte strîns. Cînd se termină *Blue Moon*, Tony ceru la bar un *whisky* şi un *Alexander*. Băură în timp ce păşeau pe gazon. Tony îi spuse că cele mai mari şanse avea canoea numărul doi. Cînd o fi pe terminate antrenamentul *coach* o să alcătuiască o echipă cu cei mai buni de la cele două canoe. Săptămîna viitoare îi băgau în cantonament. *Tennis* nu mai cîştiga de mai mulţi ani şi don Pepe promisese să facă un chef dacă au să cîştige, de o să sară-n sus tot V. T. C.-ul. Mai mulţi ani la rînd V. T. C.-ul fusese victorios. A urmat o perioadă în care ba reuşea, ba nu reuşea. Anul acesta depuneau un mare efort. María del Carmen asculta plictisită.

Dascal îi văzu de pe terasa unde ieşise să se răcorească. În timp ce observa perechea unsă cu o solidă respectabilitate, auzi un rîs neruşinat în grădina dintr-o parte a casei, despărţită de rest prin două şiruri de palmieri. Terasa se întindea pînă într-acolo şi Dascal înaintă pe granitul lucios, împins de bolnăvicioasa sa curiozitate.

Cecilia Agüero se abandonase : era plăcut ameţită de alcoolul învechit şi aromatizat, de muzică, lumini, costume elegante şi parfumuri. Jimmy Buigas profită de slăbiciunea aceasta : o sărută pe gît, pe gură, o apropie uşor de el, strîngînd-o de mijloc. Cecilia simţi cum i se deschidea fermoarul de la spate, cum capsa ceda cu un pocnet uşor ; presiunea sutienului scăzu

şi văzu că sînii îi rămăseseră goi. Răsuflînd adînc, Jimmy începu s-o sărute, îndepărtînd cu o mînă dantelele supărătoare ale costumului Ludovic al XV-lea, care i se interpuneau.

— Luis... Luis...

Vocea întîrzie să ajungă la cunoştinţa sa concentrată. Cristina îi suflă în ureche şi Dascal se lovi cu un deget peste lob, în timp ce se întoarse.

— Nu te-am văzut toată noaptea, spuse Cristina.

Îi apăru în faţă bătrîna lipicioasă, şi obsedată, ruină obsedată să nu se recunoască ; bătrîna enervantă ca un *chewingum*, mestecat, ca o ploşniţă, care te suge.

— Şi de ce trebuia să ne vedem ?

— Pentru că tu ştii bine cîtă plăcere îmi face să te văd.

— Şi de cînd umbli cu aconturi din astea ? În orice caz, acum mă vezi. Ce vrei ?

— Ţi-am spus-o de la început, Luis, că nu vreau să mă loveşti, nu pot suporta durerea.

Imaginea vulgară, demnă de dispreţ, se împrăştie şi din nou în locul ei apăru o fiinţă. Şi apoi nu trebuie uitat ziarul şi toate celelalte. Trebuie să înveţi să-ţi frînezi emoţiile ; în aceasta constă maturitatea.

— Mă simt cam prost. Mi se pare că băuturile mi-au făcut rău, spuse Dascal.

— Du-te şi te culcă. Am venit să-mi iau rămas bun, Alejandro mă aşteaptă la uşă.

Simţi dorinţa de a îndrepta ce stricase, de a-şi înăbuşi cruzimea faţă de semenul său, pînă

ce va fi alungată de gingăşia ei. Se apropie de Cristina şi o sărută pe obraz.

Femeia simte efectul alcoolului băut ca pe o voluptate şi buzele ei se deplasează căutînd gura lui. Chinul acesta care creşte mereu e întrerupt însă de o voce.

— Cristina...

Alejandro e pe terasă şi ţine în mînă etola, cu care trebuie s-o acopere pe Cristina la plecare. Alejandro încearcă să fugă de surpriza ridicolă cu gesturi sigure, evident teatrale, care nu-l conving că şi-a păstrat eleganta stăpînire de sine în această împrejurare. Ca să-şi audă propria voce, spuse :

— Maşina ne aşteaptă.

Cristina se apropie de el şi îşi pune etola pe umăr. O privire discretă spre Dascal, care încearcă să oprească timpul şi mişcarea, să nu mişte aerul care îl înconjoară, pînă ce stabilitatea lui va împrăştia orice iritare posibilă. Alejandro o ia pe Cristina de braţ şi o conduce pe terasă înapoi în salon. N-a ştiut să-şi păstreze aerul de hidalgo ofensat, care îi stătea aşa de bine. Este un omuleţ nefericit şi zdruncinat, din cei care se întîlnesc în fiecare zi. Situaţia, care fusese congelată şi statică, începe să redea timpului fluiditatea sa. Dascal se îndreaptă spre grădină. Cecilia şi Jimmy au dispărut. Lucrurile prind din nou fiinţă. Aerul se mişcă.

Dascal îl caută printre mese pe Carlos Sarría. Îl găseşte purtînd o discuţie plăcută şi îi cere

cheia de la maşină, pentru că simte o uşoară indispoziţie din cauza băuturii.

Goneşte pe Quinta Avenida ; faţadele nemişcate ale reşedinţelor ce păzesc tradiţia apar pe geam ca nişte imagini şterse. Cînd ajunge la *La Copa* îi vede pe Johnny, Zubiarre, Cacharro, Sapo şi Ranque aşezaţi în parc şi cîntînd *Adelita.*

„Sînt beţi, se gîndi Dascal, toţi sîntem beţi."

UN PĂRINTE AL PATRIEI

Impresii diferite ale lui Gabriel Cedrón

Perfecta Lorelei abia își piaptănă părul ei de aur și îl aranjează în bucle inocente în jurul feței.

Mendieta făcut prizonier la Río Verde
Debarcarea din Gibara

KARIKATO, noul săptămînal politic

Căpitanul Carlos García Sierra a murit ieri, făcîndu-și datoria. Deschizînd sertarul unui dulap, într-o casă care-i fusese semnalată drept suspectă, s-a produs o explozie violentă.

CUBA ESTE O GRĂDINĂ CU FLORI

A. B. C. este pentru... „Dacă-ți prisosește mîncarea dă-o unui cîine ; unui negru, nu..." Mediație.

CINCI MII DE MARINARI SÎNT GATA ÎN KEY WEST SĂ SE ÎMBARCE PENTRU CUBA

Doctorul Clemente Vázquez Bello, președintele Senatului și al partidului Liberal venea în mașina lui de la *Habana Yacht Club* spre casă, îmbrăcat încă în costumul de marinar, cînd îi apăru înainte o mașină cu studenți care deschiseră focul asupra lui sfărîmîndu-i coloana vertebrală. A murit pe loc.

Trăiască O. C. R. R. !

Tiranule, răneşte şi smulge cît mai poţi,
Onoare şi credinţă, viaţă, libertate,
Te satură, omoară, căci umbli după morţi,
Ucide şi te scaldă în sîngele de frate.

COMPLICITATEA DINTRE MACHADO ŞI GUGGENHEIM

Mary Duncan, una din cele mai temute şi slăvite femei-vampir ale ecranului. O puteţi vedea acum la cinema Prado.

Fraţii Freyre de Andrade au fost asasinaţi de Machado.

„Amestecului străin — virtutea casei"

...şi la cazarmă, tobele şi goarnele
cîîîntăăă doadianaaa...

PLANUL CHADBOURNE ADUCE PREJUDICII
ŢĂRANILOR CUBANI

Isteţul Ferrara

Partidul Comunist cheamă masele asuprite la lupta împotriva exploatării.

Fustă lungă, foarte lungă, în iarna aceasta...
Nu prea curată, dar foarte *chic.*

Ceci c'est la Havane...
port de mer.
Mer toujours bleu
sous un ciel
encore plus bleu. [1]

Căpitanul Calvo, şeful
copoilor, a fost lovit
în plin, rămînînd mort
împreună cu trei
însoţitori.

[1] Aceasta este Havana... / port la mare. / Mare veşnic albastră / sub un cer / şi mai albastru (fr.).

WELLES SE OFERĂ SĂ MEDIEZE
ÎN CRIZA POLITICĂ

În lugubrele și împuțitele beciuri de la *La Cabaña* au pierit, după ce-au fost torturați de către agenți, sute de muncitori și de studenți.

LEGEA FUGII DE SUB ESCORTĂ N-A FOST APROBATĂ
DE CONGRES

— Care Congres ?

„Cu Zayas am avut libertate fără ordine. Cu Machado, ordine fără libertate. Cu Menocal nici una nici alta."

Studenți din Camagüey ! să nu uităm niciodată cum au fost asasinați tovarășii noștri care zîmbeau căzînd...

Cînd pe plajă, frumoasa mea Lola,
Mergi arătîndu-ți talia subțire,
Marinarii își ies din fire
Și chiar pilotul își pierde busola.

revista înaintată,
afro-cubanismul,
avangardismul,
grupul minorist...

ÎN PUMNII LUI KID
CHOKOLATE SE SIMTE
STOFĂ DE
CAMPION

AVIONUL LUI MACHADO A ȘI ATERIZAT LA NASSAU

SE ÎNCHIRIAZĂ PALATUL PREZIDENȚIAL

Hevia, Céspedes, orice o fi, numai să fie o persoană decentă, un domn.

DETESTĂM AMENDAMENTUL PLATT

Grau, Carbó, Irisarri, Portela și Franca.
Penta înseamnă cinci.

SERGENTUL STENOGRAF FULGENCIO BATISTA CARE DE PE ACUMA E COLONEL...

Compania Cubană de Electricitate nu-l agreează pe Antonio Guiteras.

Bombardați Hotelul Național! Mitraliați pe oricine va rezista la Castillo de Atarés!

Pedraza i-a făcut pe cubani să se culce la nouă seara.

Isotta Fraschini, frumosul exponent al automobilismului italian, a fost desenat de faimosul Farina din Milano și expus la Salonul Anual din New York. De vînzare la Havana. Frații Torre, Malecón 12.

GENERALUL MENDIETA I-A SMULS UNUI COCOȘ CAPUL DINTR-O MUȘCĂTURĂ PENTRU CĂ NU LUPTA BINE

Dacă la fereastra ta
Vine-o porumbiță,
Poartă-te cu dragoste
Că-i a mea ființă...

Călăi, ora voastră se apropie!

10 martie 1952

Conjuraţii — căpitani şi locotenenţi din garnizoana *Columbia* — l-au primit cu dovezi de entuziasm pe fostul lor şef, care nu-şi putea ascunde emoţia şi satisfacţia. A fost informat de îndată de supunerea tuturor subofiţerilor şi soldaţilor detaşaţi aici şi despre arestarea, la domiciliul lor, a tuturor şefilor şi ofiţerilor superiori.

Soneria de la uşă se auzea neîntrerupt, ascuţit, enervant.

— Ritica, vezi cine e, spuse senatorul Cedrón. Deschide cu grijă.

Cedrón se plimba prin salon, ajungea pînă la terasă şi lumina intensă pe care o reflectau lespezile albe ale acesteia îl făcea să dea înapoi. Se înapoia, cu paşi mari, pînă la uşa camerei şi aici se întorcea. Muşca între dinţi o ţigară lungă de foi *Corona numărul unu*, pe care încă n-o aprinsese. Pe sofa, senatorii Veitía şi Sánchez Herring priveau în tăcere acest du-te-vino.

— E Márquez, spuse Ritica.

Senatorul Márquez intră, la fel de trist ca şi colegii lui.

— Se pare că totul s-a terminat. Nu mai e nimic de făcut.

— Şi preşedintele? Ce se ştie de preşedinte? întrebă Veitía.

— Am telefonat la palat şi mi-au spus c-a plecat în provincie, să-şi strîngă regimentele care i-au rămas fidele, răspunse Márquez.

— Asta-i absurd! comentă Sánchez Herring. Ăsta-i război civil, sînge!

— Asta-i o clipă în care se joacă totul sau nimic. Sau eşti demn astăzi sau nu mai eşti niciodată, spuse Márquez.

— Nu vorbi prostii, replică Cedrón, trebuie să fim realişti.

— Realitatea e că Batista a pus mîna pe putere, spuse Sánchez Herring.

— Încă nu se ştie. Se pare că Margolles în Oriente şi Martín Elena în Matanzas continuă să fie fideli legalităţii, spuse Veitía.

— Legalitatea este forţa. Legalitatea este puterea. Batista are forţa, are totul. De acum înainte orice va face va fi justificat de legalitate, zise Sánchez Herring.

Ritica îi întrebă dacă doreau cafea şi toţi răspunseră afirmativ. Se aşternu o tăcere îndelungată, în care fiecare medita. Sánchez Herring îşi aprinse o ţigară şi trase cu nesaţ cîteva fumuri.

— Domnilor, există un popor. Ce-i spunem poporului acesta? întrebă Márquez. Cum o să apărem noi în faţa opiniei publice, dacă astăzi n-am acţionat conform cu istoria noastră?

— Ce istorie? întrebă Sánchez Herring.

— Să nu ne aprindem, spuse Cedrón, adevărul e că în fața tancurilor nu există nici popor, nici opinie publică de care să se țină seama.

— Ce propui, Márquez? întrebă Veitía.

— Să mergem la Capitoliu și să ținem o adunare prin care să dezaprobăm lovitura de stat.

— Nici de data asta n-am avea *quorum*[1]. Azi cu atît mai puțin, spuse Sánchez Herring.

— N-are importanță, cîțiva sînt de ajuns. E un protest simbolic.

— Nici vorbă — Cedrón își aprinse o țigară de foi — înainte de a ieși din casă, azi dimineață, am telefonat: Capitoliul e înconjurat de polițiști. Afară de aceasta mă simt încă prost; nu-mi arde de acrobații.

— Adevărul e că nu știu cum de-ai putut să te miști cu toată operația ta, spuse Veitía.

— Ce voiai, să rămîn acasă și să mă înhațe?

— Cine știe dacă n-au și pornit-o după noi, presupuse Sánchez Herring.

— Nu cred, spuse Márquez, forma în care Batista a dat lovitura e un indiciu că el nu vrea vărsare de sînge.

— Dar dacă i se opune rezistență, o să-și arate el colții, spuse Sánchez Herring. De aceea mă îngrijorează că președintele a plecat să se așeze în fruntea regimentelor fidele. Să vă fie clar, domnilor, există numai două drumuri:

[1] Termen juridic prin care se denumește acel minim număr de membri necesar unei adunări ca să poată lua hotărîri valabile.

exilul sau pactizarea. Puterea a trecut în alte mîini şi înapoi nu se poate da.

— Şi dacă Prío se răscoală în provincie ? Nu crezi că Batista se va speria şi va da înapoi ? întrebă Márquez.

— Se vede că nu-l cunoşti pe Batista, răspunse Sánchez.

— Ce-i cu cafeaua ? întrebă Veitía.

— Mă duc să văd, spuse Cedrón.

Ritica, la bucătărie, termina de strecurat cafeaua.

— Ajută-mă să pregătesc ceştile, îi spuse lui Cedrón, care tocmai intra.

Senatorul deschise un dulăpior de lemn, luă o tăviţă aurită şi puse pe ea patru ceşcuţe.

— Gabriel, acum cîteva clipe am vorbit cu vărul meu, Mayito, locotenentul...

— A fost aici ?

— Nu, la telefon.

— I-ai spus că sînt aici ?

— Nu. *Columbia*, zice, e plină de lume. Toată lumea e acolo, toată lumea vorbeşte cu Batista, i se alătură ; de ce nu te duci şi tu ?

— Eşti nebună ? Eu sînt dator faţă de un partid. Şi apoi situaţia încă nu-i clară, se mai pot produce schimbări.

— Ascultă sfatul meu. Dă-i la dracu pe toţi ăştia şi du-te la *Columbia*.

— Nu, nu, lucrurile nu stau aşa. Şi apoi, tu nu-ţi dai seama că ei sînt la fel de dornici ca şi mine să găsească o soluţie !

Studenţii îl privesc o clipă cu o simpatie plină de jenă: la urma urmelor, în ciuda slăbiciunilor sale politice şi personale, el e reprezentantul puterii civile, al acelor instituţii ce trebuie apărate în orice clipă: „Sîntem alături de tine, preşedinte, pentru că sîntem de partea Constituţiei şi a legii. Dacă tu te decizi să rezişti, poţi conta pe noi."

Dascal deschise ochii şi se uită la ceasul ce zăcea pe noptieră. Făcu un duş şi îşi puse *guayabera*. Pentru prima dată anul acesta, îmbrăca *guayabera*, care devenea necesară din cauza căldurii.

Ziarele nu apăreau, fiind luni, şi Dascal privi fotografiile dintr-o revistă mai veche, în timp ce i se pregătea micul dejun.

Fina ieşi din bucătărie cu cafeaua cu lapte aburindă.

— Domnişorule, ai aflat? Se spune că Batista s-a vîrît la *Columbia*.

— Nu-ţi face gînduri, Fina. Sînt zvonuri. Întotdeauna sînt zvonuri.

— Nu, domnişorule, e adevărat. În timp ce veneam cu autobuzul am văzut la circa de poliţie mulţi poliţişti pe afară. E multă mişcare. Toată lumea spune că Batista a dat o lovitură.

Dascal dădu drumul la radio şi căută cîteva posturi. Numai muzică. În locul buletinelor de ştiri de dimineaţă, se auzeau *guaracha* şi *danzón*.

— S-au sculat bătrînii?

— Încă nu.

Dascal bătu în uşă. Se auzi vocea groasă a tatălui : „Ce e, ce s-a întîmplat ?“

— Sînt eu, papá. Se spune că Batista a dat o lovitură de stat.

Auzi un zgomot la dulap, după care tatăl lui ieşi într-un halat.

— Cum ? E adevărat ?

— Nu ştiu, la radio nu se transmit ştiri.

Dascal îi dădu telefon Maríei del Carmen :

— María, e adevărat ceea ce se spune ?

— Da. Pe papá l-au anunţat în zori şi a plecat.

— Şi acum ce-o să fie ?

— Nu ştiu. Nimeni nu ştie nimic. Telefoanele gem de cîtă lume întreabă acelaşi lucru.

Dascal îl sună pe Marcos Malgor. Maică-sa îi răspunse suspinînd că Marcos plecase devreme la Universitate.

Dascal închise telefonul şi plecă.

— Unde te duci, Luis ? Azi nu e bine să ieşi nicăieri.

— Mă duc o clipă la Universitate.

În fiecare post de la *Columbia* au fost instalaţi cîte 25 de soldaţi sub comanda unui ofiţer. Toţi purtau puşti mitraliere. De fiecare parte a intrării era amplasată o mitralieră pe trepied servită de cîte cinci soldaţi. Ulterior garda a fost întărită.

Între orele şase şi jumătate şi şapte dimineaţa, pe Monserrate între Refugio şi Colón a avut loc un intens schimb de focuri, care a dus la o stare de alarmă în

zona din apropierea palatului prezidențial ; mai tîrziu s-a comunicat că între cei care se aflau în mașina poliției și santinelele de la palat a avut loc un schimb de focuri. Împușcăturile au avut drept rezultat doi morți și mai mulți răniți.

Se mișcau ca furnicile care se reped hotărîte spre o direcție, pentru ca, deodată, să se-ntoarcă și să caute din nou, ezitînd, dibuind drumuri, șovăind, nepotolite. Se mișcau, vorbeau, se frămîntau ca furnicile : studenții pregăteau în piața Cadenas o contralovitură. Dascal îi văzu discutînd, vorbind și dînd mult din mîini, ridicînd vocea, dînd unor silabe un accent de mînie, făcînd pauze bine măsurate, vorbind toți deodată, încercînd să spună același lucru, vorbind și încercînd să spună în același timp lucruri diferite. Îl căută pe Marcos.

Portarul de la Facultatea de Drept îi spuse că îl văzuse la Rectorat. Marcos era acolo, lîngă telefon.

— Știi ceva nou ? îl întrebă Marcos cînd îl văzu.

— Nu știu nici măcar ceva vechi. Am venit să aflu tot.

— Așteaptă. Marcos termină de vorbit și închise telefonul.

— Tocmai am vorbit cu cei din comisia care a mers la palat. Spun că Prío ne trimite un camion cu arme.

— Atunci se va opune rezistență. Asta-i începutul unui război civil.

— Nu ştiu, nimeni nu ştie nimic. Trebuie să aşteptăm. Batista a înaintat prea mult, de aceea nu văd cum s-ar putea face ceva cu şanse de succes.

— Şi-atunci de ce să se mai încerce? întrebă Dascal.

— Nu ştiu, trebuie făcut ceva.

Porniră spre piaţa Cadenas şi Marcos Malgor transmise ştirea unui grup de studenţi. Se auziră aplauze, strigăte, se simţi un oarecare entuziasm.

— Nimănui nu-i place să moară, spuse Marcos, dar nimeni nici n-o să aibă prilejul.

Marcos şi Dascal intrară la bufetul de la subsolul Facultăţii de Drept. Cerură două Coca-Cola.

— Cine aduce armele? întrebă Luis.

— Senatorul Tejera. Chiar Prío i-a dat dispoziţia.

— Şi ce-o să faceţi cu ele?

— Nu ştiu, o să ne întărim aici. O să facem agitaţie.

— N-o să puteţi ţine piept tancurilor şi maşinilor poliţiei.

— Nimeni n-o să încerce să se bată cu ei.

— De ce vreţi arme?

— Aşa, ca să le avem, ca să facem ceva.

— Ceva, ce înseamnă „ceva"? Se încearcă o contralovitură sau nimic. Cine conduce asta?

— Nimeni nu conduce nimic. Băieţii s-au înfierbîntat. Asta-i tot.

— Marcos, nu te-nțeleg. Mai întîi nu înțeleg ce faci tu aici? Nu de mult mi-ai spus că ai terminat cu toate astea.

— Și tu ce cauți aici?

— Vin din curiozitate, să văd cum stau lucrurile.

— N-ai să lupți?

Dascal ezită o clipă înainte de a răspunde.

— Nu, n-am să lupt.

— Și de ce n-ai să lupți?

— Pentru că eu cred că e inutil. Și unul și celălalt sînt la fel. Prío sau Batista tot un rahat sînt.

— Nu cumva din alte motive?

— La ce te referi?

— La nimic.

— Eu n-am ținut niciodată o armă în mînă.

— Asta-i ușor.

— Poate pentru că-s nițel cam laș. Asta voiai să-mi spui? Că-s laș? Poți fi sigur. De ce aș nega? Nu-mi place violența. Poate că sînt un laș. Tu nu ești laș?

— Nu, spuse Marcos.

— E bine cînd o știi, cînd ai dovedit-o. În realitate lupta asta nu mă interesează.

— Tu întotdeauna stai deoparte, în toate. E felul tău de a te simți sigur: să stai deasupra lucrurilor, să nu te amesteci.

— Lasă asta, mai încurcat e faptul că tu te afli aici. Nu înțeleg.

— Știi că sînt oameni care se duc la *Columbia,* să se alăture loviturii?

— Nu știam. Îmi închipui.

— Sînt nişte bandiţi. Într-o zi ca cea de astăzi fiecare ar trebui să lase la o parte egoismul.

— Şi tu, de ce eşti aici, Marcos. ?

— Sînt aici, pentru că ţara, Cuba, are azi nevoie de mine.

— E o porcărie toată chestia asta, un rahat.

— Nu mă înţelegi.

— Şi dacă moare vreun student ? Aici sînt oameni care cred.

— N-o să moară nimeni.

Un adolescent obez, cu faţa plină de acnee, sosi gîfîind. Lumea îşi pierdea răbdarea ; se desemnase o comisie ca să ceară arme şefului poliţiei universitare.

— N-o să vi le dea, spuse Marcos, el nu se poate compromite.

— A spus c-o să ni se dea, zise grăsanul, sînt însă unii care zic să le luăm cu forţa. Tu ce crezi ?

— Nu ştiu, haide să vedem care-i situaţia.

Ieşiră din cantina Facultăţii de Drept. Afară soarele revărsa lumina puternică a amiezii, dar nu sosise încă vremea căldurilor şi o briză uşoară legăna dafinii. Văzură trei maşini oprindu-se pe strada din faţa Facultăţii de Pedagogie. Cîţiva se dădură jos şi înaintară pînă în centrul pieţei Cadenas.

Marcos Malgor îi recunoscu şi se opri.

— Doamne sfinte, să rămînem aici ! zise.

— Ce ? întrebă Dascal.

Grăsanul merse mai departe şi intră în grupul care îi înconjura pe cei proaspăt sosiţi.

— Ăsta-i Masferrer. Celălalt e *El Campesino.*

— Cel din războiul din Spania ?

— Nu știu cum de au îndrăznit. Dacă azi n-ar fi azi, ar fi foarte riscant pentru ei ; aici au numeroși dușmani. În asta eu nu mă bag, spuse Marcos.

O parte din studenți se despărțiră de grup și plecară să se așeze pe Escalinata Facultății de Științe. Masferrer, *El Campesino* și oamenii lor avansară spre intrarea Rectoratului.

— Plec, spuse Dascal.

— De ce pleci ? Probabil că nici n-au să vină armele pe care le-a promis Prío.

— Totul e pierdut, comentă Luis, toți sînt niște papă-rahat. În clipa asta, singurul din Cuba care știe ce face, e Batista.

Un student trecu în goană și Marcos îl opri de braț.

— Ce ? De ce fugi ?

— Se spune că regimentele din Matanzas și Oriente au căzut. Batista controlează totul.

— Eu am plecat, spuse Dascal.

— Rămîi, aici cel puțin știi ce se-ntîmplă.

— Nu, mă duc.

Rămase cîteva minute în garaj, în aceeași atitudine șovăielnică, pînă se hotărî să ia o mașină particulară. Lîngă el luară loc fratele său, Antonio, și legislatorii Tejera și Megías. În spate mergea mașina ce purta număr oficial, 49, cu persoane din escorta personală a președintelui.

Unul din ofiţerii superiori întrebă, lîngă lift, dacă preşedintele înlăturat lăsa anumite instrucţiuni în privinţa palatului.

— Da, răspunse contraamiralul. A spus să nu se respingă nici o agresiune.

— Acuma cred că te căieşti că n-ai acceptat pactul cu P.A.U.[1] cînd ţi l-a propus García Montes, spuse Ritica.

— Asta nu-i nimic, răspunse senatorul Cedrón, uită-te la Castellanos...

— Primarul ?

— Da... făcuse un pact cu Batista şi l-a rupt acum cîteva zile. Ăsta chiar s-a ars, pentru că mulatrul e ranchiunos şi otrava din el nu iartă.

— Şi tu cum te ai cu el ?

— Nici bine, nici rău. Ne cunoaştem. Întotdeauna m-a salutat cu afecţiune. Niciodată nu m-am înfruntat cu el.

— Atunci ai şanse.

— Cred că da.

— Cafeauaaa ! strigă Márquez.

Cedrón se-ntoarse în cameră.

Adevărat şi evident e faptul că în urma acestui eveniment a fost derogată o constituţie care ne-a costat multă strădanie ca s-o facem şi la a cărei adoptare am contribuit noi, mandatarii întregului popor cuban. Adevărul e că a fost spulberată o mare

[1] *Partido Acción Unitaria* (Partidul Acţiunea Unitară), grupare reacţionară cubaneză care l-a ajutat pe Batista.

iluzie a voinței populare. Ca cetățean, simt cum mă cuprinde o mare dezolare. Vă vorbesc în numele tuturor cubanilor care n-au această înlesnire pe care o am eu de a putea spune la ce aspiră precum și de a putea fi auzit de toți.

Luis Dascal merse pe strada L înspre strada 23. Pe stradă nu se întîmpla nimic. Autobuzele se încrucișau pline cu pasageri și lumea le aștepta la colțuri, iar vînzătorii de bilete de loterie strigau și, uneori, vindeau; cafenelele erau deschise și lumea bea răcoritoare; soarele nu se ridicase prea sus și încă nu începuse să ardă pielea; în orice caz era abia la începutul anului și nu sosise încă vremea căldurilor. Totul era liniștit și lucrurile se desfășurau normal, ca în fiecare zi. Dascal se urcă într-un 26 la colțul dintre străzile L și 23. Nimeni nu vorbea: pasagerii călătoreau tăcuți și nici măcar șoferul și taxatorul nu mai făceau obișnuitele comentarii între ei; era o sforțare deosebită, date fiind circumstanțele.

Dascal își pierdu vremea citind anunțurile de pe tavan: *Magazinul de optică „Ochelarul"*, *Foto Núñez*, *Luați Kresto.* Renunță să mai citească și se uita la culorile și liniile anunțurilor pînă ce autobuzul se opri la întretăierea dintre Paseo și Linea. O porni pe jos, în timp ce simțea că-l înăbușă căldura.

Se opri la o cafenea și dădu un telefon lui Carlos. Nu voia să meargă acasă la Sarría, fiindu-i

teamă să nu se-ntîlnească cu Alejandro sau Cristina. După incidentul, dacă se poate numi așa, de la Mendoza, nu-i mai dăduse telefon Cristinei și nici ea nu se mai interesase de el. Carlos îi spuse c-o să se întîlnească la *El Caramelo.*

Apăru cu un volum gros sub braț și în timp ce punea cartea pe masă, Dascal se uită pe furiș la titlu: *De la New Deal la Pearl Harbour.* Vorbiră de lovitura de stat și Carlos îl informă că i s-a făcut rău cînd a primit știrea, dar că a vorbit cu tatăl lui în timpul mesei; și bătrînul avea dreptate, dezmățul era prea mare în Cuba și era timpul ca cineva să pună capăt stării acesteia de lucruri: gangsterismul, jefuirea tezaurului public, demagogia muncitorească; toate astea făceau imposibilă dezvoltarea țării. Batista aducea familiei cubane pacea și liniștea. Batista respecta tradițiile. Batista avea doar un defect: tendința de a guverna cu mînă prea de fier dar, ținînd seama de situația din țară, defectul acesta se transforma în virtute. Dascal spuse că lui îi era totuna și unul și celălalt și că lovitura de stat va scutura cel puțin rutina zilnică. Hotărîră să se întoarcă în mașina lui Carlos, să vadă cum arată Havana.

În fața secțiilor de poliție, circulația era deviată. Polițiștii purtau vestonul deschis la gît în semn de aderare la lovitură. Trecură prin Prado în direcția Parcului Central și văzură carele de asalt din fața palatului prezidențial. Cîteva mașini ale poliției blocau accesul la Ca-

pitoliu. Ca să se întoarcă din Vedado o luară pe Reina pînă la Infanta și cotiră pe San Lázaro. În fața Universității aștepta un grup de mașini ale poliției cu boturile de fier îndreptate amenințător spre colină și adormite de murmurul posturilor de radio din mașini care transmiteau ordine și cifre pentru mesajele cifrate. Lîngă *Alma Mater* un difuzor lansa lozinci împotriva loviturii de stat, care abia dacă erau ascultate de lumea ce trecea grăbită pe strada San Lázaro. Polițiștii rîseră cînd difuzorul scuipă energic: „Batista, asasinul lui Guiteras!"

Carlos îl invită în casă ca să încerce a afla știri noi. Dascal minți spunîndu-i că se duce la ziar, să se informeze. De cîteva zile nu se mai ducea pe acolo, pretextînd că e bolnav și o punea pe maică-sa să-i comunice domnului Duarte felul în care se desfășoară la fiul său „un puternic atac de gripă". În timp ce conducea pe Malecón, Carlos îi spuse că avea de gînd să meargă la New York să învețe pictura. O să intre la o academie de arte plastice și o să scape de întreg mediul acesta. Tatăl lui nu-i dovedea încredere și, în privința vocației lui artistice, îl privea ciudat. Nu se simțea bine aici. În ultima vreme, părinții nu se aveau bine, nu-și vorbeau. Situația de acasă era încordată și jenantă iar acum, culmea, mulatrul acesta complica lucrurile și mai mult. Dascal spuse sec că îi părea bine că va pleca la New York și îl rugă să-l lase acasă la María del Carmen.

WASHINGTON (AP), *Departamentul de Stat american va recunoaşte repede regimul de facto al lui Batista* — se arată aici — *pentru că îndeplineşte condiţiile cerute în materie de politică externă de către Statele Unite.*

„Oamenii de afaceri nord-americani nu sînt preocupaţi în ceea ce priveşte noua situaţie din Cuba", scriu ziarele din Wall Street.

Journal of Commerce, *cunoscuta publicaţie comercială din New York, şi-a exprimat optimismul pentru faptul că instaurarea regimului Batista în Cuba poate să însemne o conjunctură adecvată pentru revizuirea tarifelor vamale negociate la Conferinţa din Torquay, care au garantat existenţa industriei textile cubaneze.*

— Şi ce fac eu aici? întrebă Sánchez Herring perplex. Doar nu sînt un delicvent, ce fac eu aici, de parcă aş fi un urmărit?! Eu sînt senator, demnitar. Dumneavoastră la fel. Ce facem noi aici? Să ne gîndim. Pînă acuma n-am primit nici o ştire, nici măcar una, că vreun senator ar fi fost arestat. Există o nouă putere, Pe deasupra datoriei faţă de partid, avem o datorie faţă de marele public: sîntem senatori!

— Această nouă situaţie implică suprimarea puterii legislative, spuse Márquez.

— Prea bine, atunci să mergem unde ni se va indica. Batista o să facă altceva, o Cameră a Consilierilor, un Corp al Asesorilor, ceva, în

fine. Acolo trebuie să fim noi, ca să ajutăm la orientarea republicii.

— Ce sugerezi? întrebă Cedrón.

— Nimic, să mergem la *Columbia,* să vedem care e situaţia.

— Nu, asta nu, cel puţin acuma nu, spuse Cedrón.

— Să mergem atunci acasă şi să aşteptăm, pînă ce ne vor chema.

— Batista n-o să ne cheme. În clipa aceasta se va baza numai pe ai lui, spuse Veitía.

— Ceva, însă, trebuie să facem! Nu putem rămîne aici toată ziua.

— Să aşteptăm să vedem ce face Prío, propuse Márquez.

— Prío e un idiot, răspunse Sánchez Herring.

— Un om care n-a ştiut să-şi apere puterea. I-au luat-o cum se ia bomboana unui copil. Nu ne-au spus că era la La Chata, pradă stupefiantelor, cînd i-au adus vestea?

— Nu ştiu dacă e adevărat, se îndoi Veitía.

— Faceţi ce vreţi. Eu am plecat, spuse Sánchez Herring, punîndu-şi pălăria de panama şi aranjîndu-şi pe nas ochelarii de soare.

— Să aşteptăm încă puţin, vorbi Cedrón.

— Nu, nu, eu am plecat!

Sánchez Herring deschise uşa şi plecă, fără s-o închidă.

— Şi-acuma? întrebă Veitía.

— Acuma... nimic, replică Cedrón.

— Am plecat şi eu, spuse Veitía. Rămîn acasă. Mă puteţi suna cînd vreţi.

Márquez se caută prin buzunare, ca să-şi găsească trabucul şi îl aprinse cu flacăra lungă a brichetei, în timp ce-l răsucea ca să ardă uniform.

— Să aşteptăm, Gabriel. Ceva o să iasă din toate astea.

— O să iasă ceva? întrebă Cedrón. Singurul lucru ce o să iasă de aici, sîntem noi. Rita, adu-mi un *whisky*.

Rita ieşi din cameră protestînd:

— Tu nu poţi...

— Adu-mi paharul şi nu mai discuta, ce mama dracului!

— Şi unul pentru mine, ceru Márquez.

Cum e de neconceput ca răsturnarea regimului constituţional să se fi produs dintr-un capriciu sau dintr-o simplă dorinţă de putere, ne închipuim că trebuie să fi existat condiţii mult mai grave, de extremă urgenţă, necunoscute de opinia publică şi de presă. Dar militarii, cunoscînd aceste condiţii şi apreciindu-le drept o teribilă şi iminentă ameninţare pentru republică, au trecut la aplicarea remediului radical.

Dacă seninătatea dovedită de popor se alătură la acea mică dovadă de forţă de care s-a făcut uz, este de presupus că, în ciuda frămîntărilor care au avut loc, se poate ajunge la înţelepciunea atît de necesară în acest moment, în care era pusă în balanţă liniştea economică a naţiunii.

Cînd intră Dascal, María del Carmen vorbea la telefon. Era încă în pijamaua de nylon şi în capotul de casă. Îi spuse că vorbea cu tatăl ei şi că nu existau ştiri clare despre situaţie. Îi ceru voie să se schimbe. Dascal se plimbă prin cameră, în timp ce aştepta. Nu se simţea intimidat — ca alte dăţi — de decoraţia pretenţioasă a casei ; lovitura de stat încețoşase splendoarea Cedronilor. Dascal deschise uşa bibliotecii. Pe raftul cu cărţi, două busturi : Machiavelli şi Napoleon. Se surprinse acţionînd de pe o poziţie de forţă : lovitura de stat contagia totul, învăluia ministere, străzi, conştiinţă. Permiţîndu-şi să satisfacă această curiozitate devenea un adept al lui Batista. Dacă în alte ocazii nu şi-ar fi permis această plimbare spontană, astăzi de ce şi-a permis-o ? De ce tocmai astăzi ? Închise uşa şi se întoarse pe culoar de unde ieşi pe terasa din spate, ca alte dăţi. Se grăbi, temîndu-se să nu fie surprins profanînd intimitatea.

Îşi aprinse o ţigară. Carlos nu voise să-l însoţească. Carlos a vrut să se întoarcă acasă şi să aştepte întoarcerea tatălui său, ca să afle de la el veşti. Carlos trăieşte cu cordonul ombilical intact, se gîndi Dascal, şi cordonul ombilical îl leagă nu numai de mamă, ci şi de tată, şi de casa din Vedado, şi de amintirile din fiecare colţişor al casei, şi de verişori, şi de unchi, şi de casa pe care a construit-o bunicul la fabrica de zahăr Manuelita. Îl leagă de asemenea nesiguranţa aceluia care niciodată n-a clădit nimic cu mîinile lui. În clipa acesta, cînd e violată

ordinea stabilită, Carlos recurge la criteriul ordinii stabilite ca să se regăsească, ca să știe unde anume se află ; nu poate, nu vrea să se gîndească.

María del Carmen intră îmbrăcată în pantaloni strînși pe picior și într-o bluză.

— N-ai aflat nimic nou ? întrebă María del Carmen.

— Nu. La fel ca și tine cred ceea... ce se spune.

— E groaznic !

— Lipsa de știri ?

— Nu, lovitura lui Batista. A dat Cuba înapoi cu douăzeci de ani.

— Crezi ?

— Tu nu crezi ?

— Nu știu.

— Nu-ți dai seama ? Cu Batista dispare libertatea. Batista este asasinatul, violența. Acuma are să fie din nou ca pe vremea lui Machado. A fost nevoie de multă vreme pentru recîștigarea puterii civile.

— Ce putere civilă ?

— Puterea civilă, guvernul legal. Acuma sînt la putere militarii, acum o să înceapă să domnească brutele și nătărăii : casta militarilor.

— În Cuba nu există castă militarilor. Vorbești de parcă am fi în Germania. La noi sînt niște sergenți profitori, ofițeri cu mentalitatea filfizonilor de mahala.

— Ei creează, însă, un stil de guvernare : biciul și lichidarea.

— În fond e acelaşi lucru. Grau şi Prío ofereau salarii fără muncă şi ordonau asasinate.

— La noi exista libertatea, se putea vorbi. Aveam o democraţie.

— Şi Batista o să facă o democraţie. Democraţia e un nume. Orice nume e frumos.

— Batista n-o să dea voie să se vorbească.

— Ba o să dea voie ; o să permită să se spună ce-i convine ; ca şi Grau şi Prío.

— Nu, una din greşelile lui Grau a fost excesul de libertate.

— María, nu-ţi mai clădi castele pe nisip, legitimitatea e urmarea îndrăznelii. Ce e o notă discordantă la început ajunge pînă la urmă să fie ceva armonic. Creştinismul era persecutat la Roma şi, după cum vezi, durează de douăzeci de secole drept sumă a legalităţii. Apostaţii din secolul al cincisprezecelea sînt astăzi capete respectate ale bisericilor protestante. Spui că democraţia, că una, că alta. Democraţii, în secolul al optsprezecelea, erau schingiuiţi de nobilii francezi. Orice intenţie nelegitimă ajunge să fie legalitate, dacă se insistă asupra ei cît e nevoie şi se găsesc motive destul de bune. Te-ai gîndit vreodată că toţi regii nu sînt în fond decît păstori sau vînători pe care nevoia i-a făcut războinici, şi în război au dovedit calităţile excepţionale care i-au adus pe tron ? Gîndeşte-te la monarhia britanică, sfîntă şi bună, stabilă, solidă, respectabilă, tradiţională pînă la exces, culmea legalităţii ; ei bine, în spatele tuturor se află asasinate, trădări, paricidurí, incesturi, conspiraţii. Orice erezie ajunge pînă la urmă orto-

doxie. Puterea este raţiunea pentru că înnobilează ceea ce atinge.

— Asta-i cinism, machiavellism... nu ştiu. Morala nu-i chiar aşa de relativă ca toate astea.

— Din punctul de vedere al moralei absolute politica e imorală, puterea corupe totul. Nimeni n-a putut să-i conducă pe oameni, fără să piardă ceva din el însuşi, fără să nege ceva din ce a crezut mai înainte.

— E adevărat că idealurile revoluţiei din 33 n-au fost complet duse pînă la capăt ; o parte, însă, au fost îndeplinite. Grau şi Prío au avut o guvernare liberală, de stînga, în slujba poporului.

— Tu crezi cu adevărat asta, María del Carmen ? Nu încerci să te înşeli ? Grau şi Prío au făcut acelaşi lucru pe care-l va face Batista, acelaşi lucru pe care l-au făcut toţi în Cuba de la Diego Velázquez [1] ; şi acelaşi lucru îl vor face toţi, cîtă vreme lumea va fi lume.

— Nu cred de loc ! Tu eşti foarte pesimist.

— Nu-s pesimist, dar tu încerci să-l justifici pe tatăl tău, iartă-mă că-ţi vorbesc aşa ; încerci să găseşti motive pentru a-l respecta. Nu e el revoluţia din 33 ?

— Nu ; eu cred în Om.

— Nu mă face să rîd. Condiţia umană e invariabilă.

[1] Conchistador spaniol (1465—1523), şeful expediţiei care a ocupat Insula după aproape două decenii de la descoperirea ei.

— Ce crezi tu că ar trebui să se facă față de lovitura de stat?

— Nimic... Sau mai bine spus: să te adaptezi la noua situație. Să trăiești la fel ca întotdeauna, în noile condiții. Batista impune un stil de a guverna. Ca să joci, trebuie să înveți regulile jocului.

— Nu, Luis, nu, nu! Trebuie să rezistăm din toate puterile! Dacă nu opunem rezistență, vom fi vinovați de lovitură.

— Eu nu-s vinovat de nimic, eu nu contribui la nimic.

— Dar nici nu împiedici.

— Ce-am să fac eu, n-o să împiedice.

— Mai mulți la un loc însă ar putea să-l răstoarne pe Batista.

— Acum?

— Nu, lovitura a fost dată. Lupta abia începe.

— Ce începe acum e bătaia pe ciolan. Sincer vorbind, eu îi aprob pe toți cei care gonesc spre *Columbia*. Dacă aș fi un politician, aș face la fel.

— Asta-i o minciună! O spui, poate o gîndești, dar n-ai face-o.

— Și tu ce-ai să faci?

— Nu știu, „ceva“ însă va trebui să fac. Încă nu l-au putut găsi pe Tony, spuse María del Carmen, care începuse să se enerveze din pricina lui Dascal și de aceea pronunțase apăsat cuvîntul „ceva“. Dascal intui ivirea șovăielnică a flăcării sacre cunoscute sub numele de patriotism, cu care el n-avea nimic de-a face; dori pentru

María o excelentă ardere purificatoare, şi nu mai vru să vorbească. Nu ştia ce să spună şi tot învîrtea în mînă o scrumieră de faianţă. María del Carmen se scuză şi ieşi o clipă, iar cînd se întoarse îi spuse că prînzul e gata şi-l întrebă dacă vrea să ia masa cu ei. Dascal spuse că nu, îi promise că o să dea un telefon, dacă o să afle ceva, şi plecă.

Batista declară reporterilor agenţiilor telegrafice că guvernul său era „tranzitoriu şi că va înlesni alegeri juste şi cinstite imediat ce situaţia se va normaliza".

Una din primele măsuri adoptate de generalul Batista a fost mărirea soldei poliţiştilor şi soldaţilor la 150 şi respectiv 100 de *pesos*.

Se poate spune că după lovitura de stat maşinăria administrativă s-a oprit: gunoiul se adună pe mai multe străzi, lucrările publice rămaseră paralizate, asistenţa şcolară deveni foarte săracă.

Deosebit de bine s-a ţinut radioul pînă la unu după-masă: n-a transmis nici un comentariu, doar muzica. Fiecare post de radio a fost ocupat de poliţişti înarmaţi.

Dascal luă masa de prînz acasă şi apoi dormi niţel. Se trezi în jurul orei patru, căută ziarele de duminică şi găsi printre anunţuri un program bun la Trianón. Ajunse la cinema cînd se deschidea casa de bilete, îşi cumpără un pacheţel de bomboane, luă loc şi începu să privească,

deşi nu se stinsese încă lumina, ecranul alb, care era puţin rupt la un colţ. Luminile se stinseră, apăru leul de la *Metro* şi uită de toate.

La opt seara ieşi de la cinema şi văzu un grup discutînd la colţul dintre Línea şi A şi se îndreptă într-acolo. Erau ziarişti. Îl cunoştea pe Antonio Telles Aura de la *Información* şi îl întrebă. Prío se refugiase de puţin timp la Ambasada Mexicului şi aşteptau, poate o să dea vreun interviu sau să trimită declaraţii. Strălucirea unui *flash* lumină strada. Dascal continuă să meargă spre casă. Opri un vînzător de ziare, îşi cumpără unul şi citi titlurile sub un felinar :

RĂSTURNAREA LUI CARLOS PRÍO ŞI A GUVERNULUI SĂU DE CĂTRE O LOVITURĂ MILITARĂ CARE ARE ÎN FRUNTE PE GENERALUL FULGENCIO BATISTA

Preşedintele Carlos Prío a părăsit Palatul la nouă dimineaţa

CREŞTEREA MIŞCĂRII ÎN PROVINCIE

Cabrera, Soca şi Uría au sosit la Miami cu un avion militar

COMUNIŞTII, DUPĂ CUM SE REAFIRMĂ, NU VOR MAI CONTROLA C.T.C.[1]

Totul arată că S.U.A. vor recunoaşte de îndată regimul lui Batista

[1] C.T.C. = Confederaţia Oamenilor Muncii din Cuba.

Nimic cu adevărat important nu s-a întîmplat azi, se gîndea Dascal, nimic important ; nimic care să poată schimba insula aceasta plină de trestie de zahăr, cufundată într-o mare de murdării, plutind spre neant, acoperită de desfrîu, orgasm, fetişuri, devotată hazardului, istovită de ineficacitate, murdară de violenţă, bătută de cicloni, plictisită de palmieri, tristă, ruptă, anarhică, agitată, ameţită, convulsionată, zgomotoasă. Nimeni nu se simte bine şi tot ce e altceva este acelaşi lucru : cu Prío cel de toate zilele şi cu Batista pentru a ne trezi ; şi întotdeauna cu un Machado, un Grau, un Zayas ca să distrugă totul, şi să ne strice viaţa ce se duce.

Aici nu s-a întîmplat nimic.

UN PĂRINTE AL PATRIEI

Așa a trecut ora călăilor, așa s-au petrecut toate: confuze, violente, puternice, o mare înfuriată mușcînd și smulgînd recifii; așa se năpustea norul acesta negru, care se ridica apoi în văzduh, lăsînd pămîntul acoperit de negreală; așa se năpustea marele vîrtej bestial care lua totul în vîltoarea sa de sînge. O rafală de o oră: cinci ani.

Gabriel Cedrón a trăit în timpul revoluției, a făcut revoluția și acum i-a rămas în minte o masă confuză de impresii răzlețe; o rafală diluată de gînduri care nu lasă nimic în urmă. Cînd a venit la Sagua? Ieri? Acum treizeci de ani? Cînd a cunoscut-o pe Laurita? Cînd l-a văzut muncind pe Trejo? Cui îi sosise ceasul morții? Ora morții, ora călăilor și a martirilor, ora anilor care trec fără să se simtă, ora doliului, a bucuriei, a vieții, ora revoluției.

Acuma era o oră diferită. Începea bunul an 1935 și trebuia să ia lucrurile în serios. Cedrón se opri în salonul H de la *Manzana de Gómez* și ceru un suc de ananas rece, de la gheață. Era vreo unsprezece fără un sfert și trebuia să facă ceva pînă la ora cînd avea întîlnire cu don Ernesto Menéndez.

Fernando Orozco ar fi zis că asta înseamnă să capitulezi, dar Fernando nu mai putea spune nimic acum, pentru că murise. Murise, murise de-a binelea. Gabriel îl văzuse cu burta plină de găuri perfect rotunde, cu capul sprijinit de o pată de sînge întunecat şi cu pleoapele deschise, lăsînd să se vadă albeaţa globului ocular, iar pe faţă — linişte, pace.

Stabiliseră să se întîlnească într-o după-masă, la o cafenea de pe strada Zanja. Gabriel tocmai bea coniac, cînd îl văzu venind pe Fernando şi din gesturile sale înţelese că e urmărit. Fernando trecu repede pe lîngă masă şi îi spuse: „La *Şanhai* !"

Teatrul *Şanhai* avea pe afiş, ca întotdeauna, un program prost de *streap-tease* şi Gabriel ocupă un fotoliu de orchestră pe întuneric, aşteptînd, încordat, sosirea lui Fernando. Pe scenă cîteva femei pe jumătate goale mergeau legănîndu-se în chip grotesc. Una dintre ele îşi legăna pîntecele adipos cu mişcări lascive şi în clipa aceasta Fernando se aşeză lîngă el şi îi puse un pachet în braţe. „Sînt urmărit. E dinamită. Fă-l să dispară !" Şi plecă.

Gabriel mai aşteptă cinci minute înainte de a lăsa pachetul la toaletă. Cînd ieşi auzi trăgîndu-se focuri de armă, merse mai departe şi la un colţ îl văzu pe Fernando, mort.

De atunci trecuse puţin sau mult timp ; timpul n-avea importanţă : trecuse. Simţi amărăciune, scepticism ; toate se terminau aşa. Amărăciunea crescu cînd sosi Sumner Welles şi cînd

începu Mediația[1]. Gabriel atacă A.B.C.[2]-ul pentru că participase la farsa aceea. Știa că mulți alergau la *Hotel Nacional*, să se vadă cu ambasadorul nord-american și apoi negau acest lucru la adunările revoluționarilor. Sumner Welles ajuta la răsturnarea lui Machado pentru că haosul de pe insulă nu plăcea Washingtonului.

După moartea lui Fernando, mult timp nu îndrăzni să treacă pe la casa din strada Gervasio și, cînd se duse, Laurita începu să plîngă iar mama lui Fernando îl îmbrățișă suspinînd: „Băiatul meu, băiatul meu!" A fost tare neplăcut.

În ziua în care căzu Machado, se plimba pe străzi. Greva generală revoluționară reușise să-l răstoarne pe tiran.

Luă un taxi în San Lázaro și se dădu jos la parcul Zayas. Privi mult timp palatul prezidențial și plecă înfuriat. Se plimbă apoi prin toată Havana, unde poporul fraterniza cu soldații, și văzu acolo cum erau jefuite casele bogate și entuziasmul mulțimii i se păru gratuit și stupid.

În timpul verii aceleia o cunoscu pe Ernestina Guiral, în casa Menéndez. Nu era „perfecta Lo-

[1] Operațiune prin care Statele Unite urmăreau să înăbușe mișcarea revoluționară și lupta de independență în Cuba, cu ajutorul ambasadorului american Sumner Welles, numit în ultimii ani ai dictaturii lui Machado.

[2] Organizație politică reacționară și teroristă grupînd elementele cele mai agresive provenite din mica burghezie.

relei“ nici o *flapper*[1], dar avea un nu ştiu ce solid, care îl subjuga pe bărbatul ce s-ar afla lîngă ea. Era fata unui asturian, care avea un depozit de tutun şi care, în ciuda veniturilor sale colosale, trăia modest în vila *Providencia,* pe strada Carlos III.

Gabriel încetă să se mai vadă cu Laurita şi începu să se întîlnească cu Ernestina. Ernestina era dornică să scape de tatăl ei şi se căsătoriră în decembrie. Don Ernesto i-a mărit salariul şi zece luni mai tîrziu, exact la 15 octombrie 1934, se născu María del Carmen. Lucrul acesta îl îndepărta şi mai mult de activitatea revoluţionară şi el refuză să colaboreze cu grupurile care au pregătit greva din martie 1935.

E ora 11. Gabriel plăti sucul şi se îndreptă spre uşa din faţa Parcului Central. Urcă încet scara lată şi cu balustradă de marmură. Întrevederea era importantă. Lucra de cîţiva ani la biroul de avocatură şi era timpul să fie cineva, să se căpătuiască, să se gîndească la viitor. Împlinise treizeci şi cinci de ani. Era însurat. Avea o fată. În ultimul timp i se retreziseră ambiţiile. Moartea socrului, cînd o fi să fie, o să-i aducă o avere bunicică.

Don Ernesto îl primi în picioare, lîngă fereastră. Întotdeauna îi plăcea să dramatizeze ceea ce numea el „situaţii serioase“. Intră imediat în materie. Gabriel era un băiat bun. Unul peste altul, avea deja zece ani la biroul de avo-

[1] Fetiţă de şcoală (engl.).

catură. Bineînțeles că trecuse prin perioada aceea de nebunie de care mai bine n-ar pomeni, toți sîntem revoluționari și socialiști în tinerețe. Sînt rele inevitabile, ca pojarul și tusea măgărească. Acum era timpul să-i vină mintea la cap: „Pe Ernesto, băiatul meu, l-am asociat la biroul de avocatură. Tu ești bun prieten cu el. Ați studiat împreună. Ați luat masa împreună, la noi. Te-ai căsătorit cu o fată dintr-o familie excelentă. Oameni cinstiți și muncitori. Ai unele relații. Nu ești prost, iar căsătoria îl îmblînzește și pe cel mai sălbatic om." În fine, era timpul ca Gabriel Cedrón să facă parte din biroul lui de avocatură. De acum înainte se va numi *Menéndez și Cedrón*. El o să se retragă în curînd și, deși ei erau la curent cu multe, mai erau lucruri pe care trebuiau să le cunoască.

Sună un clopoțel de argint și intră Ernesto-junior, care-l îmbrățișă zdravăn. Fernando murise.

Acesta era începutul. Un birou ca cel al lui Menéndez îi asigura legături, prestigiu. Va fi în contact cu lumea afacerilor. O să facă bani. Și n-avea de ce să stea deoparte de politică. Poate că într-o zi o să-și depună candidatura de deputat sau senator, sau poate de ministru. De ce nu? Era posibil ca prietenii săi antimachadiști să ajungă la putere. Continuau să fie prietenii lui și nici unul nu putea să-i reproșeze nimic. Aproape toți făceau la fel ca el: își asigurau un viitor. Nu erau să rămînă toată viața niște coate-goale. Socru-său o să moară și el. Cu timpul o să-și poată cumpăra o vilă în

Vedado. O să meargă în fiecare vară cu Ernestina la New York. Poate că odată o să ajungă la Paris. Parisul trebuie văzut măcar o dată. María del Carmen, o să se mărite cu cineva care să fie *cineva.*

Gabriel intră în biroul său. Fereastra era deschisă şi dădea spre Parcul Central. Asfaltul reverbera din cauza căldurii teribile. Cupola aurită a Capitoliului strălucea în bătaia soarelui. Cîteva maşini treceau prin faţa *Centrului Gallego* şi dispăreau pe Prado. Jos, figurile micuţe ale pietonilor, în haine de dril alb, se mişcau încet. Erau în mers. Totul era o chestiune de timp şi de muncă. Oraşul era al lui.

Se aşeză la masă, răsfoi corespondenţa ce se strînsese de dimineaţă şi începu să semneze : „Cu salutări cordiale, Gabriel Cedrón, Cu salutări cordiale, Gabriel Cedrón, Cu salutări cordiale, Gabriel Cedrón..."

Început de sezon

În *Rancho Boyeros* e mai frig iarna. În unele nopți de iarnă s-au înregistrat temperaturi de plus cinci grade, în timp ce Havana se bucura de nouăsprezece grade. Vara este, în schimb, mai cald, în special pe aeroport : pista de beton se încălzește și emană un abur dogoritor, prin care obiectele îndepărtate se văd parcă s-ar afla în spatele unui perete de apă. Foarte rar, în lunile de vară, suflă briza gonind zăpușeala.

La aceasta trebuie adăugată hărmălaia difuzoarelor, vorbăria pasagerilor, zgomotul puternic al motoarelor. Lucrul ar fi neplăcut, dacă nu te-ai bucura de delicioasa senzație de aventură, pe care ți-o provoacă o călătorie. Apoi, există aici un bar cu aer condiționat, cu ferestre mari, cu geamuri colorate prin care se poate vedea mișcarea avioanelor. În barul acesta, cu un *daiquirí* [1] cu gheață într-o mînă și cu valiza într-alta, te poți simți ca un mic Marco Polo în ajunul plecării în Catay.

Gabriel Cedrón stătea în barul aeroportului din *Ranchos* cu un *daiquirí* într-o mînă. Ritica

[1] Băutură alcoolică, din rom, lămîie și zahăr, amestecată cu gheață pisată.

bea și ea un *daiquirí*. Difuzorul anunță plecarea aparatului 462 de la *National Airlines*, cu destinația New York. Ritica purta un taior cu pătrățele albe și negre. La bluză avea un ac cu briliante, care, după cît se părea, erau adevărate.

Cedrón vorbi despre căldură, pentru că nu voia să vorbească despre lucrul celălalt. Spuse că afară căldura trebuia să fie insuportabilă. *Guayabera* sa albă, fină, foarte scrobită și îmbrăcată de puțin timp, încă nu se șifonase. Începu să se joace cu pașaportul, și-l deschise pe neașteptate. Pe hîrtia albastră, un nume : Rita Silva, iar alături — fotografia ei, de calitate excelentă pentru graba cu care fusese făcută. Cedrón lăsă să cadă pașaportul pe masă și Ritica îl ridică punîndu-l lîngă poșetă și mănuși. Cedrón mîngîie mănușile gri de șevro.

— Ești foarte elegantă, spuse senatorul.

— Așa și trebuie cînd călătorești.

— Femeile se aranjează mult cînd pleacă la drum.

— Oricît s-ar îngriji nu-i de ajuns.

— Își iau mănuși și tot ce trebuie.

— Ca să discuți cu unii, ar trebui să porți întotdeauna mănuși.

Cedrón făcu semn chelnerului să aducă două pahare de *daiquirí*.

— Ești necăjită ?

— Necăjită, nu, deziluzionată.

— Asta-i însă marea ta ocazie.

— Marea mea ocazie a trecut.

— Poate mai găsești alta.

— Am să încerc.

— Tu înțelegi ce s-a petrecut, nu? o întrebă Cedrón, încrețindu-și sprîncenele cu o expresie de nevinovăție foarte apropiată de cea a unui copil care se aventurează pentru prima dată în misterul sfintei împărtășanii.

— Gabrielito, bătrîne! exclamă un om obez, cu mustăți stufoase și ochelari fumurii în timp ce îi zguduia umărul lovindu-l zgomotos cu palma. Cedrón se sculă în picioare.

— Domnișoara Silva, senatorul Vargas.

— Fost senator. Acum sînt consilier. Și ce treabă ai aici, Gabriel?

— O conduceam pe domnișoara Silva.

— Ai aflat de problema cu Placetas?

— Am auzit ceva.

— Tu crezi că e nevoie să-i sechestrez pe delegații din regiune? Doar eu am fundat P.A.U., bătrîne.

— Tu controlezi bine zona aceasta.

— Sigur că n-am nevoie. Să sechestrez! Parcă ar fi vorba de un *delicvent* sau de ceva în genul ăsta.

— Tu nu ești un *delicvent*.

— Sigur că nu-s un *delicvent*, dar mă tratează în felul acesta. Nu-ți face griji. Orice-ar fi, pînă la urmă tot eu cîștig. Lasă numai pînă o afla generalul de asta.

— Cu siguranță că o să cîștigi, zona aceasta a fost întotdeauna a ta.

— Adevărat? Tu știi. Tu ești vulpe bătrînă.

Chelnerul aduse paharele cu *daiquirí*, în care gheața se topea și lichidul se revărsa peste marginile cupei.

— Nu iei nimic? îl invită Cedrón.

— Nu, trebuie să plec. Soția mea și fetele pleacă la Miami după cumpărături și sînt la ieșirea numărul 2. Am venit numai să-mi cumpăr niște țigări de foi. Încîntat, domnișoară, Temístocles Vargas, la dispoziția dumneavoastră. La revedere, Gabrielote, bătrîne.

— E cumsecade tipul, comentă Cedrón.

— Și el a pus bombe în 33? întrebă Ritica.

— Da, și el.

— Toți prietenii tăi au pus bombe în 33. Întotdeauna vorbesc de asta.

— E singurul lucru decent, pe care l-au făcut în viața lor.

— Dar tu? E singurul lucru decent pe care l-ai făcut și tu?

— Reputația mea e alta, știi doar.

— Ești un cubanez drăguț, cu o familie din lumea bună.

— Te deranjează familia mea?

— Este rivala mea. Rivala care m-a învins. Cum vrei să mă simt?

— Acum ai un prilej bun.

— Încep o carieră; asta-i tot.

— Ai o voce frumoasă.

— Să vedem dacă le place venezuelanilor. Au să mă anunțe: „Ritica Silva, vocea catifelată a Tropicului". Ar fi mai bine dacă mi-ar spune: „Tusea zbîrlită și comică".

— Ai o voce frumoasă, repetă Gabriel și zîmbi.

— Asta-i bine, băiete. Ce vrei? Să-ți mulțumesc pentru astea, pentru acul cu briliante,

pentru contractul de la Caracas și pentru biletul de avion ? M-ai gonit ca pe o servitoare.

— Nu vorbi așa, Rita, dragostea mea. Tu-mi placi mult.

— De-aia mă expediezi cu avionul.

— După cele întîmplate la spital, María del Carmen s-a schimbat mult față de mine. Se uită altfel la mine, nici măcar nu-mi vorbește.

— După cîte am făcut pentru tine...

Cedrón nu răspunse și încercă, în zadar, să-și amintească ce făcuse Ritica pentru el.

— Ai făcut multe pentru mine, spuse Cedrón.

— Nu te-am sfătuit eu să te pui bine cu Batista ? Chiar la 10 martie ți-am spus-o. Și vezi, te-ai aranjat și îți merge din plin.

— Nu m-am pus bine cu Batista. N-am nimic de-a face cu guvernul. Adevărul e că am prieteni, care acum au ajuns sus.

— Tu ai prieteni în toate părțile, băiete. Întotdeauna îți merge în plin.

— Vreau ca și fata mea să-mi fie prietenă.

— Și nevastă-ta ?

— Pe Ernestina o respect. Ți-am mai spus.

— Nu pe ea, ci banii pe care i-a lăsat opincarul de taică-su. Pe ea, nu.

— Dacă vorbești așa, le dau dracului pe toate ! strigă Cedrón.

Ritica nu răspunse. Cedrón îl chemă pe chelner și îi ceru o țigară de foi *Corona numărul unu*. Nu mai vorbiră nimic pînă apăru chelnerul cu o cutie de sigilii aurii și roșii. Cedrón își alese țigara cu grijă și o aprinse c-un Ronson de argint. Difuzorul anunță zborul aparatului

317 în direcția Caracas, Venezuela, și îi invită pe pasageri să se adune în fața ieșirii numărul 1.

— Iartă-mă, bătrîne. Am petrecut clipe foarte plăcute cu tine.

— Îmi pare rău. Îmi pare rău cu adevărat, spuse Cedrón.

— Ai să-mi scrii ?

Cedrón dădu din cap. Ritica își strînse lucrurile. Trecînd pe la casă, Cedrón achită consumația. Ieșiră pe culoar și îi învălui căldura. Coborîră pe o scară îngustă. Jos, pasagerii, în haine elegante, se mișcau neliniștiți prin marea de valize. Se îndreptară spre ușa numărul 1.

— Cum se numește impresarul care ți-e prieten ? întrebă Ritica.

— Carral. Înseamnă-ți să nu uiți : Carral.

— Nu, am să țin minte.

— Nu-ți face gînduri. Te va aștepta la aeroport. I-am trimis o telegramă.

Pasagerii formară un rînd și Ritica intră în el.

— Mda, iartă-mă, dragul meu, dacă te-am necăjit. Nu fi rău, scrie-mi. Adu-ți aminte că eu mă aflu sub protecția ta și că tu ești protejatul lui Changó. Să n-o uiți pe mama. Nemesia te iubește.

Cedrón dădu tot timpul din cap. Rîndul înainta. Pasagerii arătau biletele unui funcționar îmbrăcat într-o impecabilă cămașă albă și cravată neagră. Cînd mai avea înaintea ei numai o persoană, Ritica ieși din rînd și-l sărută pe Cedrón pe gură. Gabriel simți, pentru ultima oară, contactul umed și moale al buzelor fetei. Ritica îl îmbrățișă și îi șopti la ureche : „Tu

eşti bărbatul meu. Întotdeauna ai să fii bărbatul meu."

— Domnişoară... o chemă funcţionarul de la ieşire.

Ritica prezentă paşaportul şi biletul, împinse o uşă de cristal şi ieşi pe pistă. De aici mişcă braţul, luîndu-şi rămas bun şi îşi mişcă exagerat de mult buzele ca să poată fi înţeleasă prin geam: „Scri-soa-re".

Cedrón îi făcu şi el semn de rămas bun şi aşteptă după geam pînă ce Ritica dispăru înăuntrul avionului. Păşi spre ieşire. Cadillacul negru era parcat foarte aproape. Şoferul stătea de vorbă cu un poliţist. Văzîndu-l pe Cedrón, intră iute în maşină şi înaintă încet. Gabriel Cedrón deschise portiera în scîrbă şi se lăsă pe perna moale.

— Unde, domnule senator?

— Acasă, Chicho. Mergem acasă.

Ernestina Guiral rupse din calendar foaia din ziua anterioară. Trebuia să ştie unde se află, în ce zi trăieşte. „Apoi îmi spun că-s zăpăcită şi nu ştiu dacă au dreptate, iar María del Carmen îmi spune ceva şi eu nici nu ştiu despre ce vorbeşte. Da, azi e sîmbătă şi e aproape de amiază. Gabriel o să-şi petreacă după-amiaza dormind. E timpul să vină şi o să vrea ceva de băut. Trebuie să am grijă să i se prepare băutura. María del Carmen e la club şi probabil că o să rămînă să ia masa acolo. O să-mi dea un telefon; dacă nu, trebuie s-o sun eu ca să fiu sigură. Dacă o să meargă în seara asta la

vreo petrecere trebuie să aibă lucrurile pregătite. Trebuie să mă ocup de asta. Nu, îmi aduc aminte că azi după-masă o să plece la Varadero. O să doarmă la Sánchez. Trebuie să se ducă pentru că tot grupul de la *Baltimore* e acolo. Acum începe sezonul. Bine... şi mai ce ?... şi mai ce ?...

Gabriel Cedrón intră ştergîndu-se de sudoare ; Ernestina veni la uşă să-l primească. Gabriel spuse că pe stradă plouă cu plumb topit şi ea îl întrebă dacă voia să facă un duş. Gabriel răspunse că mai tîrziu. Acum vroia să-şi scoată hainele, să se culce în camera cu aer condiţionat şi să bea ceva rece. Ernestina îi porunci Enei să pună gheaţa într-un vas şi să urce la etajul de sus căruciorul-bar.

Cedrón se dezbrăcă şi aruncă haina pe un fotoliu tapiţat cu saten roşu. Dădu la o parte cuvertura şi se întinse pe pat. Săgeata de la instalaţia de aer condiţionat era la maxim : *Dyna Cool* — scria pe indicator — şi camera se răcori iute.

Cedrón se uită cu atenţie la lampa din tavan : braţele bronzate ale candelabrului se desfăceau în ciucuri şi steluţe de cristal ; becurile erau înconjurate de mici abajururi portocalii. Niciodată nu-i plăcuse lampa aceasta. Privi toată camera parcă ar fi văzut-o pentru prima dată : cuvertura de damasc verde împăturită la picioarele lui, perdelele de mătase verde formînd o ramă în jurul ferestrelor, cele două veieze : păsări din porţelan de Meissen cu aripile desfăcute înainte de a-şi lua zborul (îşi amintea bine,

le plătise scump), tabloul cu motive chinezeşti pe peretele din faţa patului, *Santa Corazón* deasupra capului, oglinda mare care acoperea dulapurile în perete (Ernestina îl ţinea deschis pe cel din dreapta cînd punea lucrurile), dulapul cu sertare, lăcuit în negru, periile cu iniţialele sale pe comodă.

Ernestina începu să vorbească în timp ce punea haina pe umeraş. Nu se opri o clipă, avea ce spune şi vorbi definind contururile morţii, care-o preocupa mereu: „Acuma-i *Procholón*, niciodată nu ştii ce o să-ţi prescrie". *(Totul se presupune că e de lux* — se gîndi Cedrón — *lux e şi mătasea aceasta, şi oglinzile acestea, şi nu-ţi dau nimic; eu am dat o părticică din mine pentru ele.)* „Doctorul Simson e mai priceput, pentru că Díaz Henríquez nu-mi mai dădea atenţie, îmi prescria ca să fie acolo, fără să mă consulte ca lumea. Simson e mai bun." *(E singurul lucru decent pe care l-am făcut: am aruncat cu pietre împotriva lui Machado.)* „Sigur că radiografiile mă costă tare scump, dar sînt o garanţie: aşa se vede direct despre ce e vorba." *(Nu vrea să moară; învelişul de piele zbîrcită aspiră la eternitate.)* „În primul rînd *Gastropepsina* şi *Emesín*. Un timp au dat rezultate bune, dar în ultima vreme nu-şi mai făceau efectul. Atunci mi-a trimis un preparat de *Citrocilinat* şi *Bedalflavón*, pastile de *Sacilina* şi injecţii de *Uridate*. Cu asta am simţit o ameliorare. Nici vorbă. Simson e mai bun." *(Dar au murit cu toţii. Erau buni. Cine ştie ce s-ar fi întîmplat dacă ar mai fi fost în viaţă!)*

Ernestina deschise uşa, să poată intra Ena cu căruciorul-bar.

— Gabriel, băutura. Să-ţi pregătesc ceva?

— Fii amabilă.

Gabriel bău întins în pat, în timp ce frigul, din ce în ce mai mare, îi liniştea pielea încinsă. Ernestina termină de făcut ordine prin cameră şi cînd să iasă spuse:

— De acum înainte, cînd simţi ceva, te duci la Simson. Mă auzi? Simson e cel mai bun de la noi.

Gabriel nu răspunse şi Ernestina închise cu grijă uşa. Îşi aduse aminte de Laurita cînd era frumoasă. Se dusese s-o vadă în 44, după victoria Autenticilor şi să-i ofere soţului un post. Era grasă şi cu o grămadă de copii după ea. Nu amintea cu nimic de delicata, galeşa, gingaşa, fermecătoarea şi dulcea copilă pe care timpul o idealizase. Laura plimbărilor pe Malecón. Laura vremurilor grele, Laura timpului cînd aspira la tot, pentru că n-avea nimic. Laura şi iar Laura. Două persoane şi o vreme întunecată între ele. Mai bine de Fernando, ţărînă reîntoarsă în ţărînă; e mai bine să te omoare pînă ce n-ai ajuns altceva. E mai bine să rămînă după tine un singur chip, care să aibă pielea fără zbîrcituri şi curată. Fernando era numai Fernando. Totul e să trăieşti cît timp îţi este necesar; toată lumea termină la fel, dacă ţine seama de timpul necesar.

Chicho bătu în uşă şi Cedrón îi spuse să intre.

— Am vrut să știu dacă domnul senator iese după-masă.

— Nu știu, cred că nu. De ce ?

— Dacă pot băga mașina în garaj.

— Da, poți. Dacă o să am nevoie, o să iau un taxi.

— Atunci, pot să plec ?

— Da, vino mîine dimineață devreme.

Chicho mulțumi și cînd să plece, senatorul îl întrebă dacă are o logodnică. Chico spuse că da, avea de gînd să se însoare în curînd. „Și ce-ai să faci după nuntă ? Am să caut să-l servesc cît mai bine pe domnul senator. Chichoo, Chiichoooo, nu fi periuță, Chicho ! Toți Chicho care lucrează la Cedroni sînt așa ? Toți sînt. Eu am să fiu umbra fidelă a senatorului, dacă mă ajută să urc. Să urci, vrei să spui, Chicho ? Unde să urci ?" Cedrón îi spuse că-i apreciază lealitatea și că-l va ajuta, după ce se va căsători. Chicho îi spuse că de mai multă vreme voia să-i ceară, dar nu îndrăznea, nu știa dacă n-o să i se ia în nume de rău, locul de șef al unei agenții de loterie — după cum a aflat de la un văr de al doilea al logodnicei sale, care lucra acolo — ar urma să rămînă liber peste puțină vreme... dacă senatorul ar putea. Nu, lui nu-i era ușor să-i dea acest post ; acum nu mai era ca înainte, și el nu mai era senator, și trebuia să se dezobișnuiască să-i mai spună senator. „Nu te interesează învățătura, Chicho ? Să mergi la Universitate ? Să fii doctor ? Da, astea-s lucruri pe care le spune învățătoarea, cînd ești la școală, apoi nu mai folosesc ; crești, intri în

viață și lucrurile acestea nu mai folosesc ; rămîn în manuale, alături de imaginea în culori a lui José Marti. La agenția de loterie aș putea servi foarte bine interesele domnului senator, pardon, ale domnului. Interesele mele. Care sînt interesele mele ? Interesele dumneavoastră politice. Nu mai am nici un interes politic. Politica nu-i importantă. Domnule senator, în fine, nu vreau să vă spun nimic, pe dumneavoastră vă respect... Nu, vorbește, vorbește. Dumneavoastră stați aici cu paharul în mînă în camera asta frumoasă, cu aer condiționat, iar eu cînd am să plec de aici, mă duc în cămăruța mea. Vreau să trăiesc mai bine. Asta așa e, e natural, dar trebuie să trăiești mai bine mergînd pe un drum mai bun. Drumul cel mai scurt e politica. Vrei să trăiești din politică. Eu n-am început așa. Cînd eram tînăr voiam să îndrept lumea. Și ce s-a întîmplat ? Nici eu, nici alții n-am putut îndrepta lumea. Lumea era mai tare decît noi. Atunci am ajuns ceea ce ea a vrut să ajungem. Cine ? Lumea, cum ne voia lumea. Lumea, viața, nu politica. Eu însă vreau să trăiesc mai bine, vreau să fiu cineva și dacă dumneavoastră spuneți că ați încercat și n-ați putut... Dacă ajung șeful agenției, am să trăiesc atent la tot ceea ce vreți dumneavoastră. Chicho, ajută-ți patria. Care patrie ? Asta : drapelul... nu-i știu definiția. Mie îmi place mai mult Cadillacul. Niciodată nu te-a preocupat Cuba ? Cum să nu, la fiecare 20 Mai m-am îmbătat teribil. De la unsprezece dimineața încep să beau bere. Atunci, patria e bere. În manualele școlare ar trebui spus : Patria înseamnă

bere ; fiecare cetățean ar trebui să conducă un Cadillac ; politica este arta de a trăi într-o cămăruță ca a mea. Eu, în 33, pe vremea lui Machado... Bine... dar astea erau alte timpuri, domnule senator. Alte timpuri, timpurile de azi. Toate timpurile sînt la fel. Toate timpurile sînt deosebite. Berea din 33 și berea de acum. Pot să plec, domnule senator ? Da, poți. Ascultă, cum îl cheamă pe șeful agenției ? Chiar mîine am să mă interesez, domnule senator. Bine. Am să te ajut în privința asta."

Din nou, candelabrul cu ciucurii săi cristalini ca lacrima și perdelele de mătase verde și păsările de Meissen și aerul răcoros și băutura... La asta se reduce timpul care s-a scurs între 33 și clipa de față. Mersese pe un drum bun, Chicho o dovedește. Ceilalți au fost cu capul în nori, niște aiuriți. Cînd Ernestina Guiral intră în cameră, Gabriel Cedrón era din nou împăcat cu lumea.

— E gata masa, moșulică, poți coborî.

— Aș avea timp să fac repede un duș ?

— Ți se răcește mîncarea în farfurie. Ai să faci baie după masă.

Ernestina scoase din dulap un halat de mătase albastră și niște papuci de piele maro. Cedrón se ridică lăsînd paharul pe jumătate neterminat, pe noptieră. Ernestina îl aștepta cu halatul în mînă : oase, banalitate, piele grotescă, ipohondrie, credit la *El Encanto*, necrofobie, ambiție. Soneria telefonului îl opri, ridică receptorul. Auzi vocea, apăsă pe buton și făcu numărul doi.

„E pentru fetiță", îi spuse Ernestinei, în timp ce-și punea halatul bleu.

María del Carmen, așezată pe pat, dîndu-și pe unghii cu lac sidefiu, *Elisabeth Arden*, auzi soneria. Se sprijinea de o pernă groasă, formînd cu trunchiul ei o linie curbă, care se întîlnea cu orizontala patului ; capul înfășurat într-un prosop alb, răsucit ca un turban, fiindcă tocmai făcuse duș și se spălase pe cap și își pusese pijamaua roz-pal de nailon, a cărui transparență lăsa să se vadă culoarea pielii. Ridică receptorul. Era Tony.

— Ce faci, dragostea mea ? întrebă Tony.

— Foarte bine, la fel ca acum o clipă, cînd ai plecat.

— Te-am chemat să-ți confirm ora : la șase vin să te iau.

— O să ajungem noaptea la Varadero.

— Nu-i nimic, o să mergem direct acasă la familia Sánchez, cu siguranță că astă-seară au pus și ei ceva la cale.

— Întotdeauna, cînd începe sezonul, aranjează niște petreceri plăcute.

— Sînt tare șic. La șase, atunci.

— Da, la ora asta o să fiu gata.

Puse receptorul în furcă, cu grijă să nu i se șteargă lacul proaspăt de pe unghii. Se așeză iar, ca mai înainte, și continuă să acopere mica suprafață cornoasă cu straturi încete și dese.

Dimineața se dovedise plăcută. Fusese la *Baltimore* și își petrecuse tot timpul cu Tony, înveselindu-se din cîteva pahare. Făcuse baie în piscină cu Tony, cu Ana și cu Margarita ; soa-

rele era splendid. Apoi, în cabină, întîrzie în fața oglinzii vorbind mult despre nuntă : despre ce aveau, despre ce le lipsea. Tony le invită la masă pe toate trei, dar María del Carmen se despărți de grup, pentru că prefera să se odihnească acasă, înainte de a pleca la Varadero.

Nunta urma să aibă loc peste două luni și ea încă nu știa bine cum o să iasă căsnicia. Auzise bîrfe despre căsniciile care nu mergeau bine, și bîrfe din care reieșea că-s o pacoste. Pentru ea căsnicia era Tony, care arăta foarte bine, era un tip atletic ; totul însemna să ai o casă pentru amîndoi și să mergi prin ea în halate vaporoase, de culori palide, să-l asculți pe Tony și să-l săruți cînd se întoarce de la birou. Asta-i plăcea ; și să stea sîmbăta și duminica la *Baltimore*, cu alte perechi tinere, și să bea, seara, cocteiluri, iar în restul săptămînii, să stea în casa prietenilor și să fugă vara în străinătate, deoarece călătoriile te odihnesc. N-avea nimic împotriva acestor lucruri și nu înțelege cum puteau fi unii oameni împotriva căsătoriei. Adică oameni din cei nemulțumiți de orice, ca bietul și amărîtul de Luis, pierdut într-un labirint, care a tentat-o și pe ea cîndva. Acum, venindu-i iar mintea la cap, îi detesta pe nevropați.

Ernestina Guiral deschise ușa : „María del Carmen, coboară la masă. Te așteaptă tata."

Biroul era în ordine. Teancul de plicuri aliniate după marginile drepte ; agrafele făcute grămăjoară în receptacule de cristal ; coșurile de hîrtie, goale ; creioanele ascuțite și ascuțitorile

curate, foarfecele şi cuţitul de desfăcut scrisori, aşezate paralel cu serviciul de scris, de bronz ; maşinile de scris cu capacele lor ; sertarele de la fişet închise cu cheia. Dascal era singur. Se lăsă pe spate în fotoliul lui observînd, pentru ultima oară, tavanul căptuşit cu plăci fonoizolante şi se opri asupra detaliilor texturii sale aspre.

Pe masa lui se afla scrisoarea lui Gustavo Duarte, în care se spunea : „Am hotărît să ne dispensăm de serviciile dumitale“, după o serie de sofisme care aveau pretenţia să justifice hotărîrea. În spatele ei era Alejandro. Era bine. El ar fi procedat la fel.

Luă telefonul şi făcu un număr. Vocea rece a unui servitor îl informa că doamna Cristina era la Varadero. Închise şi luă cîteva agrafe, pe care le agăţă una de alta, pînă ce făcu un şirag lung. Pe scrisoarea lui Gustavo Duarte mîzgăli nişte bărci cu pînze, colibe şi palmieri. Apoi rupse hîrtia şi o aruncă în fundul imaculat al coşului metalic. Înşurubă încet capacul la stilou, stingînd mai înainte luminile din birou.

Casieriţa de la cinematograful *Fausto* căsca la ghişeu, lăsînd să se vadă un dinte cariat şi, sclipind, o măsea de aur. Splendoarea compensa caverna. Casieriţa luă hîrtia cu dispreţ şi cu aceeaşi încetineală îi dădu restul şi biletul, pe care Dascal îl înmînă controlorului, care se legăna pe picioarele din spate ale unui scaun fără spătarul său de răchită.

Filmul era o „dramă“ mexicană, care se desfăşura în mările Sudului. Canibalii vorbeau ca nişte mexicani şi nu se ştia dacă şi căpitanul

vasului n-o să parlamenteze cu șeful sălbaticilor, făcîndu-i cadou coliere sau o să înceapă, dintr-o clipă într-alta, să cînte un *huapango* [1] împreună cu echipajul : *mariachi* [2] mascați în personaje din Melville [3]. Dascal adormi.

Deschise ochii la jurnal. Batista făcea o vizită la o școală. Copiii rămîneau speriați în spate și niște doamne grase își disputau primplanul înghesuindu-se în jurul președintelui.

Cînd ieși, se întunecase. Apropiindu-se de mașină, un copil negru desculț, îi întinse mîna : „Fie-vă milă, doctore". Îi dădu un *real*. Coborî pe Prado pînă în Bulevardul Portului. Era o noapte din ultimul pătrar de lună și vasele ancorate în golf, ca niște pete închise și tremurînde, acopereau uneori luminile de pe Regla și *Casa Blanca*. Trecu prin față pe la *Castillo de la Fuerza*, prin piața San Francisco și prin fața Vămii. Mergea pe chei : depozit, ghișeu pentru pasageri, depozit, depozit. Mai încolo se legănau goelete, femei stricate, bătrîne și știrbe.

În fața gării *Terminal*, cu cele două turnuri ambițioase ca ale Senioriei din Florența, își parcă mașina între două taxiuri. Cineva îi atrase atenția că era o stație de taxiuri. Strîmbă din gură a indiferență, scoțînd înainte buza de jos.

[1] Dans și cîntec popular mexican.

[2] Formație muzicală de tip mexican, cu preponderența ghitarei și trompetei.

[3] *Herman Melville* (1819—1891), romancier american, cunoscut prin popularele sale cărți de călătorii și aventuri, creatorul lui *Moby Dick*.

Porni pe jos pînă la ușa apropiată a barului *Hollywood*.

Programul începuse. Aplauzele înflăcărate și strigătele răgușite și de-a valma îi indicară că aici gradația Gay Lussac trecuse de limita delirului. Se apropie de bar și ceru un rom *Carta Blanca* cu apă.

Cineva din orchestră o anunță, la microfon, pe Julia Taína. Cel de la toba *bongó* sublinie numele cu lovituri *parche*. Toate luminile de la *Hollywood*, care nu erau multe, se stinseră și un con slab de lumină roșie se aprinse pe ringul de dans, în timp ce o melodie sincopată, cu reminiscențe orientale, o preceda pe Julia. După cîteva măsuri, care făcură să sporească interesul publicului, Julia ieși pe scenă cu pași mici, legănîndu-și șoldurile în ritmul muzicii.

De la o masă zgomotoasă se apropie năvalnic un fanatic adorator al Tainei aplaudînd teribil ; brațele prietenilor îl făcură să se reîntoarcă pe scaun. Avea cămașa desfăcută și o burtă scoasă afară, acoperită cu un maiou curat, pe care strălucea medalia de aur ce-i atîrna la gît. Pe cap, un chipiu marinăresc, dat pe spate, cu o ancoră de tinichea pe cozoroc. Gay Lussac aplaudă din nou în timp ce striga : „Julia, Julia, Julia !“ Taína îl privi stînjenită. Era înfășurată într-un văl violet și avea o coafură înaltă și complicată, care o făcea să semene cu garda călare a monarhilor englezi. Julia își repetă mersul legănat, susținută de un clarinet și de *bongó* și deodată la o lovitură de talgere se

avîntă într-o rumbă presărată cu mişcări din buric şi din umeri.

„Julia, scoate-ţi vălul!" strigă Gay Lussac. Julia stăpînea stilul exotic: nu se apleacă nici un moment, nici nu ridică cu dinţii vreo batistă. Mînuia cu iscusinţă vălul lung, dezvelind o clipă coapsele ei groase, ca să le ascundă deîndată şi să repete operaţia. Niciodată Julia nu putea fi văzută în totalitatea ei.

Cînd se termină rumba, după o lovitură seacă de *bongó,* Julia lăsă să-i cadă vălul. Era aproape goală, avea imenşii ei sîni acoperiţi cu un sutien îngust, cu paiete: carnea dădea pe dinafară; şi un *bikini* redus la maximum, de unde ţîşneau energic coapsele ei voluminoase. Gay Lussac se aruncă urlînd pe ring şi îi muşcă sălbatic coapsa în regiunea adipoasă din apropierea încheieturii. Julia lăsă să-i scape un urlet isteric, în timp ce-l trăgea pe marinar de păr. Muzicantul de la *bongó* sări de pe scaun şi-l loiv cu genunchiul deasupra urechii, fără să-i poată smulge prada. Dascal văzu clar că din gura marinarului beat curgea sînge. Muzicantul îl izbi în obraz pe Gay Lussac, cu talpa. Luminile de la *Hollywood* se aprinseră în clipa în care marinarul deschidea gura, lăsînd-o pe Julia să fugă plîngînd, cu coapsa sîngerîndă şi cu coafura stricată, din care pierdu pe ring cîteva şuviţe de păr artificial. În timp ce-l duceau pe Gay Lussac, muzicantul se căzni să-l mai lovească o dată şi reuşi să-i dea un picior în burtă.

Dascal plecă de la *Hollywood,* mergînd pe jos spre vestigiile vechiului zid al Havanei. Se

așeză lîngă zidul dărîmat și își aprinse o țigară. Un polițist se apropie: „Ce-i cu dumneata, te simți rău?“ „Nu, mă simt bine“. „Ești beat, sau ce ai?“ Dascal se ridică fără să răspundă și se îndreptă spre mașina lui, care era parcată foarte aproape.

Străbătu încet distanța care-l despărțea de stația de benzină cea mai apropiată, de cealaltă parte a gării *Terminal*. În timp ce-i umpleau rezervorul de benzină, privi fumul alb al trenurilor, care intrau și ieșeau din gară.

Trecînd prin față pe la Castillo de Atarés, micșoră viteza. Continuă pe bulevardul lat, cu șaizeci la oră, citind reclamele mari ale depozitului *Swift's*. Intrînd în *Paso Superior* simți mirosul putred al haznalei de la Cayo Cruz distilat de mireazma nopții. Se uită la ceas: douăsprezece și zece. După depozitele Lucrărilor publice, coti la dreapta ca să iasă în *Virgen del Camino* și pe Șoseaua Centrală.

ULTIMA ZI

Matanzas e un oraş nobil şi important, străbătut de două rîuri, Yumuri şi San Juan ; situat pe fundul unei văi, în jurul unui golf larg, cu ape liniştite şi dominat de o serie de înălţimi, dintre care una, numită *La Cumbre*, îţi dă posibilitatea să apreciezi valea rîului Yumuri — oferindu-ţi o imagine frumoasă, cînd lumina slabă face să se confunde nuanţele pămîntului şi ale vegetaţiei : dis-de-dimineaţă, sau după-masă, puţin timp înainte de apusul soarelui.

Cînd vii dinspre *La Cumbre*, oraşul îţi apare liniştit, încolăcindu-se în jurul mării. Acolo şi-a stabilit vechiul trib indian al *siboney*-ilor sălaşul lor, pe care l-au numit *Yucayo*, în timp ce spaniolii au îngrădit zona, transformînd-o într-un ţarc de vaci destinate sacrificării. De aici şi numele de Matanzas. Aceasta se întîmpla în anul 1693.

Oraşul pare construit într-un chip unitar, pentru că abia dacă sînt cîteva clădiri care sparg unitatea, uşor de observat pe toate străzile. Matanzas a prosperat abia în a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea, cînd a concentrat pe pămînturile ei jumătate din producţia de zahăr a întregii insule. Cetăţenii înavuţiţi înce-

pură din aceşti ani fericiţi, pe la 1875, să pună piatră peste piatră.

Dascal se opri la Madruga să ia o cafea ca să nu adoarmă, apoi se-ntoarse la volan, ţinîndu-l strîns şi concentrîndu-şi luciditatea, pe cale să se năruie, asupra panglicii care-i ieşea în faţă. Cînd trecu pe *La Cumbre* văzu Matanzas apărînd ca o semilună de felinare, lungă şi arzătoare, întinsă de-a lungul mării.

Străzile oraşului erau pustii şi tăcute. Continuă să conducă pînă la Parcul Libertăţii şi opri în faţa hotelului *Louvre*. Era un hotel bun şi proprietarul era mîndru de el. Dascal intră în masiva clădire de pe vremea coloniei şi se opri în faţa unui vechi birou-secretaire cu rulou în capătul holului. Sună un clopoţel enorm şi aşteptă cîteva minute înainte de a mai suna o dată.

În mijlocul curţii, o fîntînă secată, de marmură, cu patru delfini în centru, păstra pe ea o umbră negricioasă, urmă a muşchiului de altădată. Curtea se termina în partea opusă intrării cu un zid vopsit în verde. În jurul fîntînii creşteau palmieri ornamentali, palmieri pitici şi *araucaria*.

Un bătrîn coborî scara, vîrîndu-şi cămaşa în pantaloni şi Dascal îl întrebă de ce fîntîna nu avea apă. Îi răspunse că ţevăria era de fier şi cu timpul se stricase, apoi îi deschise un registru ca să semneze.

Hotelul era o clădire veche şi frumoasă şi Dascal îi spuse acest lucru bătrînului, căruia i se zbîrci pielea din jurul ochilor şi-l întrebă dacă-i arhitect. Dascal îi spuse că nu, dar

aceasta nu-l împiedica să admire casele din vremea coloniei. Bătrînul spuse că în zilele de azi nimeni nu mai apreciază asemenea lucruri. Dascal ceru apoi o sticlă de *whisky*, s-o ia cu el în cameră, însă bătrînul spuse că singurul lucru pe care i-l putea oferi era un coniac. Ce marcă? Hennessy, Martell? Nu, Felipe II. Dascal luă sticla, două pahare şi urcă pe scara largă, care avea la primul palier un cuier cu oglindă, din lemn solid de acajú.

Camera era mică şi prost luminată. Fereastra dădea înspre casele din spatele hotelului. Telefonul era o maşinărie veche, cu receptorul agăţat. Dascal ceru 346, interior 2, în Varadero.

Cristina se arătă surprinsă de telefonul acesta în toiul nopţii; din fericire, Alejandro rămăsese la Havana. Dascal spuse că voia s-o vadă, că e la Matanzas şi că porneşte imediat spre Varadero. Dar ea refuză să-l primească şi făgădui să vină la Matanzas; într-o jumătate de oră are să fie acolo.

Dascal îşi turnă un pahar şi-l bău dintr-o dată. Lăsă să treacă un sfert de oră şi coborî jos s-o aştepte. Îşi aprinse o ţigară sub marchiza de cristal mat de la intrare. Parcul era gol şi foarte bine luminat. Cristina sosi într-un Oldsmobile decapotabil, albastru-deschis, şi opri în faţa hotelului. Purta o fustă albă şi o bluză galbenă, culorile soarelui, şi sandale, care îi lăsau piciorul neacoperit. Urcară fără să-şi vorbească. În cameră, Cristina se aşeză pe un fotoliu vechi, împletit, şi Dascal se întinse pe pat, rezemîndu-şi spatele de tăblia de fier.

— Vrei un pahar? întrebă Dascal.
— La ora asta, nu.
— Dacă vrei, ți-l amestec cu apă.
— Nu, mersi.
Dascal își turnă coniac și bău o înghițitură mică.
— Asta-i o prostie, spuse Cristina.
— De ce?
— E localitate mică, lumea observă.
— Nimeni nu te cunoaște.
— Niciodată nu se știe.
— Alejandro e departe.
— Comentariile ajung departe.
— Înainte nu-ți făceai atîtea griji.
— Alejandro nu știa... spuse Cristina și vrînd să intre în subiect, adăugă: Ce s-a întîmplat?
— Nimic; nu te-am văzut de atîta timp. Doream să te văd.
— Dar e trecut de ora trei!
— Voiam să te văd acum. Cînd ne-am văzut ultima oară, Cristina?
— Nu-ți mai amintești?
— Ba da, sigur că-mi amintesc.
— Apoi am trecut prin clipe grele... o criză.
— Pentru mine sau pentru Alejandro?
— Pentru amîndoi. Acum a trecut.
— De ce? Puteam fi împreună. Ca înainte...
— Ca înainte, nu. Asta a trecut spuse Cristina.
— Ai uitat repede tot ceea ce îți făcea plăcere.
— Plăcerea nu e totul.
— E o parte importantă a întregului.

— Nu, sînt alte lucruri. Dacă nu există aceste lucruri, nu te poţi bucura de nimic. Asta-i adevărata bază.

— Vesela ta, antichităţile tale.

— Asta-i de asemenea o parte din întreg, spuse Cristina şi rîzînd într-adins: m-am amuzat mult zilele acestea cînd am aflat că Alejandro are o femeie. Secretara lui sau aşa ceva.

— Un motiv în plus pentru noi. Alejandro a avut şi alte amante, dar nu le păstrează multă vreme, nu-i bun de aşa ceva.

— Alejandro se va întoarce la cămin.

— Întotdeauna se reîntoarce. Asta-i sigur, stabil, permanent.

— Tu ai făcut la fel, Cristina, nu-i aşa? Te-ai întors la ce-i stabil, permanent.

— Aceasta-i baza.

— Toată lumea în ţara asta se agaţă cu disperare de ceea ce e sigur.

— Nu toată lumea. Carlos a avut curaj.

— Ce face?

— Ieri am primit o scrisoare. S-a înscris la o academie de pictură. Îşi petrece timpul mîzgălind pînze.

— A avut curaj. Are mai mult curaj decît tine ca să sfideze convenţionalul.

— Ce-i cu ziarul? întrebă Cristina.

— M-au lăsat pe-afară.

— O ştiu.

— De ce întrebi?

— Pentru că ar putea avea legătură cu călătoria aceasta, cu telefonul acesta.

— Pasiunea mea...?

— Ambiția ta.

— Noi sîntem niște oameni ciudați, spuse Dascal.

— Nu, sîntem ca toată lumea.

— Ca toată lumea noastră. Există și o altă lume.

— Asta nu contează. Acum nu mai înțeleg nimic. Luis, totul a fost foarte ciudat. Dacă aș povesti totul, ar fi o istorie foarte ciudată.

— Nu, ar fi o istorie banală. S-a întîmplat de multe ori.

— Nu te înțeleg.

— Să facem o plimbare. E cald, o invită Dascal.

— Da. Așa am să pot dormi mai bine.

Pășiră în liniște pe străzile orașului. Parcul Milanés era un colț plăcut. Era prost luminat de felinare vechi și înconjurat de un gard de piatră împodobit cu cupe de fier. Lumina mizerabilă a parcului singuratic permitea să se aprecieze zidul cariat al Catedralei San Carlos. Textura vechiului templu, asprimile și găurile îi dădeau aspectul de piramidă a credinței. Merseră mai departe pe strada Milanés pînă în fața teatrului Sauto.

— Aicea-i teatrul Sauto, care în timpurile sale de glorie a fost al doilea din insulă, după Tacón din Havana, spuse Dascal. După cum grăiește Pezuela, pe vremea lui „era demn de oricare capitală europeană".

— E auster și elegant. Îmi place eleganța lui.

— L-a construit un italian : Daniele Delaglio.

— Nu-i italienesc, e auster.

— L-a făcut un italian, care avea vezica bolnavă.

Cristina rîse, în timp ce-l privea pe Dascal. La început a fost un zîmbet, care se lărgi pînă deveni un rîs deplin.

— Rîzi de mine? întrebă Dascal.

— Mă gîndesc că n-ai aproape nimic italienesc. Ţi-ar sta foarte rău într-un costum napolitan; panglici colorate, o ghitară şi toate celelalte.

— Să rămînem la Sauto. N-am nimic la vezică.

— Dacă vrei...

— Are foarte bune calităţi acustice, fiind construit lîngă mare, iar fotoliile de orchestră se află deasupra unei gropi adînci. Podeaua se aseamănă cu pielea unei tobe.

Porniră pe strada Río şi dădură în Narváez. Rîul San Juan curgea leneş de-a lungul străzii Narváez.

— Uită-te la casele acestea, spuse Dascal. Se aseamănă foarte mult cu cele de la marginea canalelor veneţiene. Sînt casele de pe malul stîng al rîului San Juan. Am descoperit asta într-o zi, apoi am citit-o în Hazard. Mi-a plăcut. Hazard o spusese în 1865 şi eu am văzut acelaşi lucru înainte de a fi citit.

Cîteva perechi de îndrăgostiţi se ascunseră de ei în porţile caselor. Vechiul pod Bailén, rebotezat în timpul republicii cu numele unui general din Războiul de independenţă, îşi întindea umbra sa slabă pe apele rîului San Juan, care din lipsa ploilor ajungea obosit în mare.

— Permanența acestor lucruri e excitantă, spuse Dascal.

— Asta te entuziasmează?

— Mă entuziasmează îndărătnicia lor, forța lor.

— Sînt frumoase.

— Sînt frumoase prin hotărîrea lor de a rămîne.

— Nu, spuse Cristina. Sînt frumoase pentru că sînt frumoase. Își au frumusețea înăuntrul lor.

— Timpul nu poate nimic împotriva lor, doar dacă se distrug.

— Timpurile se schimbă, spuse Cristina.

— Și pentru noi se schimbă.

— Da, și pentru noi.

— Tu ai încercat să rămîi frumoasă și să oprești timpul și n-ai putut, spuse Dascal.

— Îmi închipui că da.

— E neplăcut. Am putea încerca din nou.

— Nu, spuse Cristina. Asta a trecut. Timpurile se schimbă.

Se apropiară de hotel și Dascal o conduse la Oldsmobile.

— Să-ți mai telefonez? întrebă Dascal.

— Nu mă mai suna. Sîntem prieteni. Dacă într-o bună zi ai nevoie de ceva...

— N-am să am nevoie de nimic. Mersi.

Camera era plină de lumină. Dascal se ridică din pat lac de sudoare. Dormise foarte nervos. Se aplecă în fața lavoarului și își dădu cu apă pe față și pe gît. În timp ce se îmbrăca, zări, pe fereastră, acoperișurile din Mantazas. Erau ace-

leaşi acoperişuri ca în toată insula: portocalii, roşu-aprins, ocru. Coborî să-şi ia micul dejun.

Sufrageria avea tavanul de bîrne groase. Geamlîcul care dădea în stradă era de sticlă albastră şi albă, iar cel de pe culoar de sticlă violetă, gravată, cu ramuri înflorite. La colţuri, patru statui de marmură închisă la culoare simbolizau anotimpurile. Ceru cafea cu lapte şi pîine cu unt.

Dădu chelnerului un bacşiş gras şi plăti nota la hotel. Bătrînul îl întrebă dacă dorea să i se coboare valizele. Dascal spuse că nu luase cu el nici o valiză. Bătrînul îşi aminti că e cel din noaptea trecută şi-l întrebă dacă dormise bine. Dascal spuse că da.

Lumina orbitoare de pe şosea îl obligă să-şi pună ochelarii fumurii, în timp ce căuta să ţină volanul cu cealaltă mînă. Drumul la întoarcere a fost o înşiruire de palmieri, de case şi de ţărani călări cu coşuri pe crupa calului, pline de legume. Cînd trecu pe lîngă o fabrică de zahăr simţi mirosul de suc de trestie în fermentaţie şi văzu trestiile de zahăr crescînd mlădioase în bătaia vîntului curat, ce venea dinspre mare. Pe podurile de fier scîndurile sunau în ritm de *illá*, iar pe podurile de beton cauciucurile vîjîiau, desprinzîndu-se de asfaltul înmuiat de căldură. Pata verzuie a plantaţiilor de bananieri, cu frunzele lor moi, alterna cu veselia tulpinilor de floarea-soarelui şi cu cîmpurile de margarete. Cîteva vaci căutau să subziste rumegînd într-o pajişte cu iarba uscată, iar cîţiva cai zburdau pe o cîmpie, făcîndu-şi vînt cu cozile mari, stufoase.

Aerul încins, care intra pe fereastră, îi frigea ochii cu rafalele de imagini ce-i treceau prin faţă şi cu mirosul de soare pîrjolind tot ce creşte pe pămînt.

Dascal se gîndi la viaţa agitată şi dezordonată a acestei insule năpăstuite şi nenorocite, şi la oamenii care au construit-o: *siboney, lucumí*, andaluzi, *taíno, congo*, asturieni, *carabalí, gallego, abakúa*, castilieni şi *mandinga*. Ca şi la cubanezii de viţă, plini de bucuria de a trăi, plini de perspicacitate şi fantezie, care ştiau cît e de dulce fructul cărnos de *mamey* şi tonalităţile unui *yagruma* şi briza într-o zi de zăpuşeală şi cît de mare este puterea unui arbore *ceiba* şi graţia unui palmier, care au suferit violenţele inventate de om: lovitura de *machete* şi focul de armă, indigestia, erizipelul, preşedinţii republicii, bolile venerice ñañaras, alegerile şi leşinul. Şi se gîndi că toată viaţa era o luptă între aceste două puteri şi că nici măcar moartea nu putea să oprească această luptă.

Era duminică şi străzile din Havana, cu pietrele lor vechi şi cu clădirile înalte, lîngă mare, erau străbătute de un puternic şuvoi de oameni. Acasă îşi găsi tatăl citind ziarul pe terasă şi mama împletind în camera ei, lîngă şifonierul înalt cu rufe şi amintiri de familie. Dascal intră în camera sa, îşi săpuni faţa la lavoar şi puse să se încălzească apa, ca să facă un duş. Tatăl său îl chemă. Pe terasă creşteau în glastre mari, formînd o perdea spre oraş, multe flori.

— Voiam să ştiu dacă te-ai gîndit bine la ce ai să faci, spuse Ernesto Dascal.

— Nu, nu m-am gîndit la nimic.

— Trebuie să te întorci la Universitate.

— De ce, papá? De ce?

— Encarnación, tu auzi? strigă Ernesto Dascal.

— N-o să ne certăm. Dacă vrei, mă întorc la Universitate.

— Asta-i altceva. Mă bucur că ai înțeles. Acolo ai să ajungi un om ca lumea.

— Mi-e totuna, papá. Mi-e totuna acolo sau într-altă parte, spuse Luis şi se întoarse în camera sa.

— Să nu pleci acum, îi spuse tatăl, în timp ce trecea pe culoar, azi o să luăm masa mai devreme.

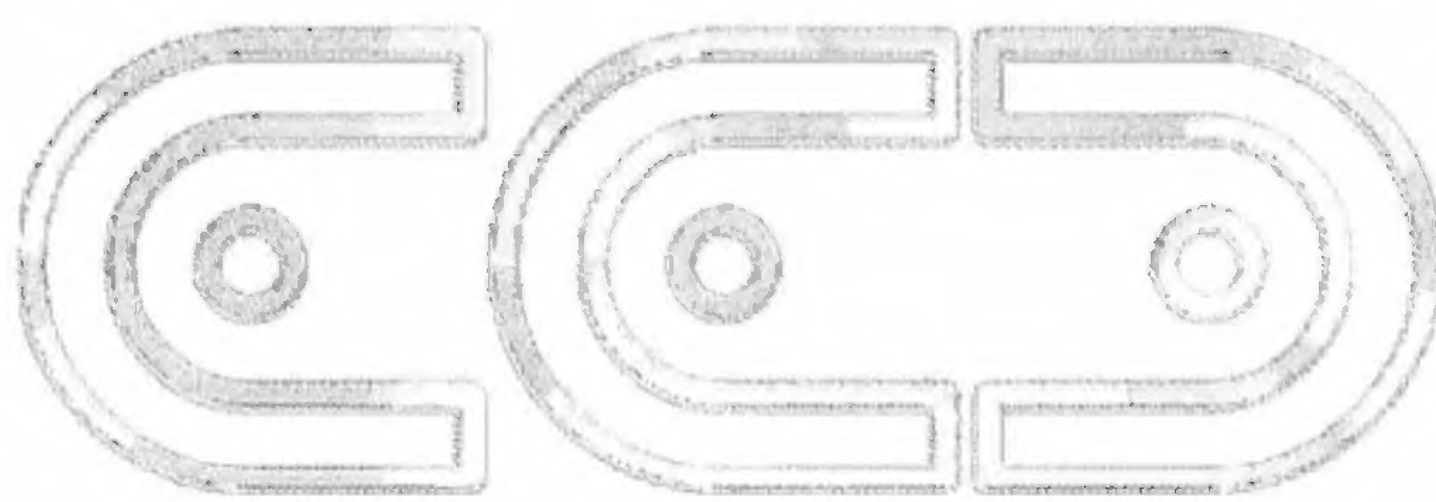
C U P R I N S U L

Redactor responsabil : OLGA ZAICIK
Tehnoredactor : AUREL BUCUR

Dat la cules 28.12.1965. Bun de tipar 10.03.1966 Apărut 1966. Tiraj 15 140 ex. broşate. Hîrtie tipar înalt B mat de 63 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 11,93. Coli tipar 10,75. A. nr. 17.542. C. Z. pentru bibliotecile mari 89. C. Z. pentru bibliotecile mici 89—32=R.

Întreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918", Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97. Bucureşti, Republica Socialistă România.
Comanda nr. 2386.

Scanare și prelucrare digitală

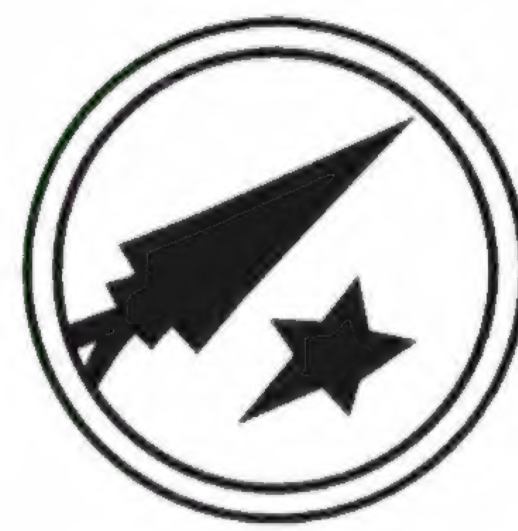

de

Anonim

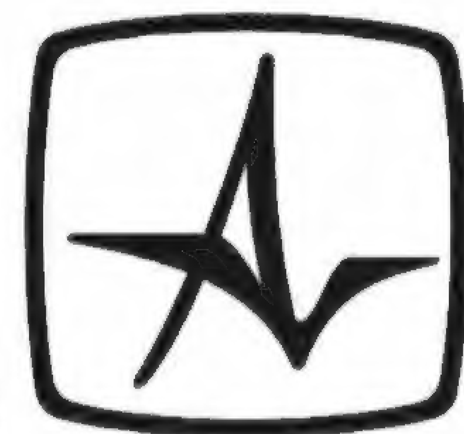
și

CAT Graur

Antwerpen

2023

